

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών στις
Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Σπουδές**

ΘΕΣΗ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

ΘΕΜΑ

**“ΤΑ DE FACTO ΚΡΑΤΗ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΥΠΕΡΛΕΙΨΤΕΡΙΑΣ”**

**Στοιχεία σπουδαστή: Χαράλαμπος-Ανδρέας Π. Παπαγιαννόπουλος
Α.Μ.: ΜΘ18027**

Αθήνα, 2020

Ο Χαράλαμπος - Ανδρέας Π. Παπαγιαννόπουλος βεβαιώνω ότι το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρος μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

Ο Υπογράφων

Χαράλαμπος - Ανδρέας Π. Παπαγιαννόπουλος

Ο θυρεός της Δημοκρατίας της Μολδαβίας,
ο οποίος προέρχεται από τον θυρεό του Πριγκιπάτου της Μολδαβίας

Ο θυρεός της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας,
ο οποίος προέρχεται από τον θυρεό της Μολδαβικής Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας

Πίνακας Περιεχομένων

I. Εισαγωγή.....	5
II. Η σχέση της αναγνώρισης με την ύπαρξη κρατικής υποστάσης.....	8
Α. Η συστατική θεωρία περί κράτους.....	9
Β. Η διακηρυκτική θεωρία περί κράτους.....	10
III. Ορισμός του κράτους κατά το διεθνές δίκαιο.....	12
IV. Η κυριαρχία.....	14
V. Το de facto κράτος.....	17
VI. Η επίκληση του δικαιώματος της εξωτερικής αυτοδιάθεσης ως μηχανισμός δημιουργίας de facto κρατών.....	25
VII. Η Ιστορία της Υπερδνειστερίας.....	30
Α. Μεσαιωνική και νεώτερη περίοδος.....	30
Β. Σοβιετική περίοδος.....	33
Γ. Η διάλυση της Ε.Σ.Σ.Δ., η ανεξαρτητοποίηση της Δημοκρατίας της Μολδαβίας και η απόσχιση της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.....	35
Δ. Ο Πόλεμος της Υπερδνειστερίας.....	37
VIII. Διαπραγματευτικές προσπάθειες για την επανένταξη της Υπερδνειστερίας στην Δημοκρατία της Μολδαβίας.....	38
Α. Το Μνημόνιο Πριμάκοφ.....	39
Β. Το Μνημόνιο Κοζάκ.....	40
Γ. Το Ουκρανικό σχέδιο.....	40
IX. Η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία ως de facto κράτος.....	41
Α. Ο μόνιμος πληθυσμός της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.....	44
Β. Η επικράτεια της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.....	45
Γ. Η κυβέρνηση της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.....	46
Δ. Οι διεθνείς σχέσεις της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.....	47
X. Οι Διοικητικές-Εδαφικές Μονάδες της Αριστεράς Όχθης του Δνειστερου.....	48
XI. Επίλογος.....	49
Νόμος 173 της 22.07.2005 “Περί των βασικών διατάξεων του ειδικού νομικού καθεστώτος των τοπικών οντοτήτων στα αριστερά του ποταμού Δνειστερου (Υπερδνειστερία)”.....	52
Σύνταγμα της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.....	55
Βιβλιογραφία.....	100

I. Εισαγωγή

Τα κράτη, ως τα κατ' εξοχήν μέλη της διεθνούς κοινωνίας, αλληλεπιδρούν οικονομικά και πολιτικά μεταξύ τους μέσα στο ρου της ιστορίας και η συνύπαρξή τους οδήγησε στην γέννηση του διεθνούς δικαίου, ως του δικαίου των διακρατικών σχέσεων.¹ Συνεπώς, τα κράτη συνιστούν τα κατ' εξοχήν διεθνή νομικά πρόσωπα, άλλως υποκείμενα του διεθνούς δικαίου,² και είναι -τουλάχιστον κατά το διεθνές δίκαιο- ισότιμα μεταξύ τους φορείς δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, ανεξάρτητα από την έκταση ή την ισχύ καθενός εξ αυτών (κυρίαρχη ισότητα των κρατών).³ Επιπλέον, προκειμένου μια εδαφική οντότητα να είναι ευρέως αποδεκτή από την διεθνή κοινωνία ως "κράτος", απαιτείται να αναγνωρίζεται από τα λοιπά κράτη.⁴

Πέραν των εδαφικών οντοτήτων των οποίων η κρατική υπόσταση δεν αμφισβητείται, δηλαδή όσων αναγνωρίζονται από την διεθνή κοινωνία ως κράτη, είναι μέλη του Ο.Η.Ε.⁵ και αναμφίβολα τυγχάνουν υποκείμενα του διεθνούς δικαίου με πλήρη διεθνή ικανότητα δικαίου και εσωτερική κυριαρχία, υφίστανται άλλες δύο κατηγορίες -κατά κανόνα νεότευκτων-εδαφικών οντοτήτων των οποίων η κρατική ιδιότητα δεν αναγνωρίζεται καθολικώς. Αφενός υπάρχουν διεθνώς αναγνωρισμένα κράτη, ικανά ως οντότητες να επιβάλλονται επί μιας περιοχής και, σε αντιστάθμισμα, να διασφαλίζουν στον πληθυσμό της ένα ελάχιστο βιοτικό επίπεδο και να εμπεδώνουν την έννομη δημόσια τάξη, αφετέρου υφίστανται εδαφικές οντότητες με αμφίβολη ή ασθενή την κρατική τους υπόσταση και κυριαρχία. Στις τελευταίες συγκαταλέγονται εδαφικές οντότητες οι οποίες αποτελούν μεν αναγνωρισμένα -de jure- κράτη, αλλά δεν διαθέτουν το μονοπώλιο της νόμιμης άσκησης φυσικής βίας εντός της επικράτειας που διεκδικούν (αποτυχημένα κράτη)⁶, αλλά και εδαφικές οντότητες οι οποίες αν και πέραν πάσης αμφιβολίας αποκλειστικά και αποτελεσματικά ασκούν την εκτελεστική, την νομοθετική και την δικαστική λειτουργία εντός της επικράτειας επί της οποίας διεκδικούν την διεθνή αναγνώριση της κυριαρχίας τους, δεν αναγνωρίζονται ως κράτη ή αναγνωρίζονται από ορισμένα μόνον κράτη⁷. Στην διεθνή βιβλιογραφία χρησιμοποιείται μια πληθώρα από όρους για τον χαρακτηρισμό αυτών των εδαφικών οντοτήτων, όπως μη αναγνωρισμένα κράτη, αποσχισθέντα κράτη, ψευδο-κράτη, οιονεί κράτη, de facto καθεστώτα ή de facto κράτη. Για τις ανάγκες του παρόντος πονήματος χρησιμοποιούνται οι όροι *de facto κράτος* και *μη αναγνωρισμένο κράτος*,⁸ καθώς, υπό το πρίσμα του νομικού θετικισμού και δια της αυστηρής εφαρμογής της διακηρυκτικής θεωρίας, οι εδαφικές αυτές οντότητες, ανεξαρτήτως του τρόπου γεννήσεώς τους, ακόμα και αν δημιουργήθηκαν κατά παράβαση αναγκαστικού κανόνα του διεθνούς δικαίου, συνιστούν εν τοις πράγμασι κράτη⁹, κυρίαρχα στο εσωτερικό

¹ Ο όρος "διεθνές δίκαιο" πρωτοχρησιμοποιήθηκε από τον Ιερεμία Μπένθαμ στο "Introduction to the Principles of Morals and Legislation" του 1780, όπου ο Μπένθαμ όρισε το διεθνές δίκαιο ως το δίκαιο των διακρατικών σχέσεων. Βλέπε Bentham, Jeremy, *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*, T. Payne, Λονδίνο, 1789, σ. 6, διαθέσιμο σε <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k93974k/f40.image.r=.langEN> (προσπελάστηκε 31/5/2020).

² Evans, Malcolm D., *International Law*, 2η έκδοση, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2016, σ. 219.

³ Evans, Malcolm D., *International Law*, 2η έκδοση, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2016, σ. 214.

⁴ Brasoveanu, Florica, *Drept international public*, τόμος Α', Pro Universitaria, Βουκουρέστι, 2013, σ. 67.

⁵ Μέλη του Ο.Η.Ε. δύνανται να είναι αποκλειστικώς τα κράτη. Βλέπε άρθρο 4 παράγραφος 1 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών: "Μέλη των Ηνωμένων Εθνών μπορούν να γίνουν όλα τα ειρηνόφιλα **κράτη** τα οποία αποδέχονται τις υποχρεώσεις που περιέχονται σε αυτόν το Χάρτη και, κατά την κρίση του Οργανισμού, είναι ικανά και πρόθυμα να εκπληρώσουν αυτές τις υποχρεώσεις.", διαθέσιμο σε <https://unric.org/el/χαρτησ-οηε/> (προσπελάστηκε 31/5/2020). Συνεπώς, τεκμαίρεται αμάχητα η κρατική ιδιότητα των μελών του Ο.Η.Ε.

⁶ Patrick, S., "Failed' States and Global Security: Empirical Questions and Policy Dilemmas" σε *International Studies Review*, τόμος 9, τεύχος 4, 2007, σσ. 644–662, σ. 652.

⁷ Grant, Thomas D., *The recognition of states: law and practice in debate and evolution*, Praeger, Westport Κονέκτικατ, 1999, σ. 12.

⁸ Turmanidze, Sergo, Status of the De Facto State in Public International Law: A Legal Appraisal of the Principle of Effectiveness, διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο του Αμβούργου, Αμβούργο 2010, σ. 3, διαθέσιμο σε <https://ediss.sub.uni-hamburg.de/volltexte/2010/4686/pdf/Doktorarbeit.pdf> (προσπελάστηκε 31/5/2020).

⁹ Bachmann, Sascha Dov και Prazauskas, Martin, "The Status of Unrecognized Quasi-States and Their Responsibilities Under the Montevideo Convention", σε *The International Lawyer a Triannual Publication of the Aba/Section of International Law*, τόμος 52 τεύχος 3, 2019, σσ. 400–410, σ. 406.

τους¹⁰ και ικανά προς ανάληψη διεθνών υποχρεώσεων, των οποίων, όμως, η ικανότητα αυτή για σύναψη διεθνών σχέσεων περιορίζεται στην πράξη εξ αιτίας της μη αναγνώρισής τους.

Η Υπερδνειστερία, επισήμως η *Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία*, η εξεταζόμενη στην εργασία περίπτωση (case study), είναι ένα de facto κράτος. Εν έτει 2020, υπάρχουν άλλες πέντε¹¹ εδαφικές οντότητες με de facto κρατική υπόσταση: η Δημοκρατία της Αμπχαζίας,¹² η Δημοκρατία της Νότιας Οσσετίας, η Δημοκρατία του Αρτσάχ -έως το 2017 Δημοκρατία του Ναγκόρνο-Καραμπάχ, ως και παραμένει ευρέως γνωστή-,¹³ η Τουρκική Δημοκρατία της Βορείου Κύπρου¹⁴ και η Δημοκρατία της Σομαλilάνδης¹⁵. Όλα τα ανωτέρω μη αναγνωρισμένα κράτη δημιουργήθηκαν ως αποτέλεσμα ενόπλων συρράξεων κατά το β' μισό του 20ου αιώνα και μέχρι σήμερα οι πολιτικές τους ηγεσίες και αυτές των κρατών από τα οποία αποσχίσθηκαν δεν έχουν κατορθώσει να καταλήξουν σε κοινά αποδεκτές λύσεις για το πολιτικό και νομικό καθεστώς αυτών των νεότευκτων εδαφικών οντοτήτων.¹⁶ Κατά συνέπεια, παρ' ότι οι συγκρούσεις αυτές έχουν παύσει να είναι ένοπλες -έχουν παγώσει-, δεν έχουν επισήμως λήξει.

Ως προς τις περισσότερες πτυχές της δράσης τους ως δρώντες του κρατοκεντρικού διεθνούς συστήματος, τα de facto κράτη δεν διαφέρουν σημαντικά από τα αναγνωρισμένα κράτη.¹⁷ Επί πλέον, η ύπαρξή τους δεν συνιστά ούτε σύγχρονο, ούτε σπάνιο φαινόμενο. Μετά την λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου αρκετές εδαφικές οντότητες επεδίωξαν την αναγνώριση της κρατικής τους υπόστασης και κυριαρχίας. Παρ' ότι στην διεθνή βιβλιογραφία είναι κοινώς αποδεκτό ότι υφίστανται έξι de facto κράτη, υπάρχουν διάφορες περιοχές των οποίων το νομικό καθεστώς -ποιο κράτος ασκεί επ' αυτών de jure κυριαρχία- αμφισβητείται και κατά το παρελθόν αρκετά περισσότερα de facto κράτη είχαν δημιουργηθεί και καταλυθεί σε όλες τις ηπείρους, όπως η Δημοκρατία της Μπιάφρα και το Κράτος της Κατάνγκα στην Αφρική, η Σερβική Δημοκρατία και η Δημοκρατία της Σερβικής Κράινα στην Ευρώπη, η Δημοκρατία του Ανατολικού Τουρκεστάν, η Λαϊκή Δημοκρατία της Ταννού Τιβά και το Ταμίλ Εελάμ στην Ασία, η Δημοκρατία της Ανγκουίλα στην Αμερική και η

¹⁰ Florea, Adrian, "Rebel governance in de facto states" σε *European Journal of International Relations*, SAGE Publishing, 2020, διαθέσιμο σε <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1354066120919481> (προσπελάστηκε 31/5/2020).

¹¹ Η Ταϊβάν συνιστά ιδιαίτερη περίπτωση de facto κράτους εξ αιτίας της οικονομικής της σημασίας και των διμερών της σχέσεων με τις Η.Π.Α. Δεν αυτοπροσδιορίζεται ως κράτος ανεξάρτητο της Κίνας, αλλά ως παράλληλο προς την Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας καθεστώς, ως η νόμιμη κυβέρνηση της συνολικής επικράτειας της Κίνας -η Δημοκρατία της Κίνας. Η Δημοκρατία του Κοσόβου αποτελεί ιδιάζουσα περίπτωση, επειδή, μετά την μονομερή ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της τον Φεβρουάριο του 2008, η εν λόγω εδαφική οντότητα σταδικά επέτυχε την αναγνώρισή της από το 50% των κρατών-μελών του Ο.Η.Ε. (την 11/5/2020, 97 από τα 193 κράτη-μέλη του Ο.Η.Ε. αναγνώριζαν την Δημοκρατία του Κοσόβου) και από τρία μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, συνεπώς, κατά την ορθότερη άποψη, είναι αναγνωρισμένο κράτος. Η αυτοανακηρυγμένη Δημοκρατία της Σαχάρας συνιστά περίπτωση εδαφικής διένεξης, καθώς η κυβέρνησή της -στην πράξη το Λαϊκό Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Σαγία ελ Άμα και του Ρίο ντε Ορο, γνωστό με το ισπανικό ακρόνυμο "Πολισάριο"- τελεί υπό την επιρροή της Αλγερίας σε τέτοιο βάθος που συνιστά ανδρείκελό της και, επί πλέον, ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο μόλις επί του 20-25% της επικράτειας που διεκδικεί.

¹² Για τις διεθνείς σχέσεις της Δημοκρατίας της Αμπχαζίας βλέπε "Abkhazia in the system of international relations", Κυβέρνηση της Αμπχαζίας, Υπουργείου των Εξωτερικών, διαθέσιμο σε <http://mfaapsny.org/en/foreign-policy/abkhazia/> (προσπελάστηκε 31/5/2020).

¹³ Για τις διεθνείς σχέσεις της Δημοκρατίας του Ναγκόρνο-Καραμπάχ βλέπε "Permanent Representations", Δημοκρατία του Ναγκόρνο-Καραμπάχ, Υπουργείο των Εξωτερικών, διαθέσιμο σε <https://web.archive.org/web/20180718174632/http://www.nkr.am/en/permanent-representations/104/> (προσπελάστηκε 31/5/2020).

¹⁴ Για τις διεθνείς σχέσεις της Τουρκικής Δημοκρατίας της Βορείου Κύπρου βλέπε "Representative Offices Abroad", Τουρκική Δημοκρατία της Βορείου Κύπρου, Γραφείο Δημοσίων Πληροφοριών, διαθέσιμο σε <https://web.archive.org/web/20110728130326/http://www.trncpio.org/trncpio/en/index.asp?sayfa=cms&dmid=0&cmsid=170&ssid=256489879> (προσπελάστηκε 31/5/2020).

¹⁵ "Contacts and addresses of the Somaliland Representative Offices around the world", Κυβέρνηση της Σομαλilάνδης, διαθέσιμο σε <https://somalilandgov.com/country-profile/embasies/> (προσπελάστηκε 31/5/2020).

¹⁶ Tisdall, Simon, "This dangerous new world of self-interested nations", *The Guardian*, 22 Σεπτεμβρίου 2010, διαθέσιμο σε <https://www.theguardian.com/commentisfree/2010/sep/22/frozen-conflict-spreads-across-globe> (προσπελάστηκε 31/5/2020).

¹⁷ Grant, Thomas D., *The recognition of states: law and practice in debate and evolution*, Praeger, Westport Κονέκτικατ, 1999, σ. 25.

Δημοκρατία των Βορείων Νήσων του Σολομώντα στην Ωκεανία.¹⁸ Καθώς ο παγκόσμιος πολιτικός χάρτης μόνο αμετάβλητος δεν είναι¹⁹, η δημιουργία νέων κρατών, ως μια αδιάκοπη διαδικασία, είναι δυνατόν να λαμβάνει χώρα με διαφόρους τρόπους, όμως, επειδή δεν έχουν απομείνει κατοικημένες ή κατοικήσιμες *terrae nullius*, θα γίνεται αισθητή με την συρρίκνωση ή την διάλυση υφισταμένων κρατών²⁰ και, προεξόχως, με την δημιουργία *de facto* κρατών. Ως είναι ευνόητο, η δημιουργία *de facto* κρατών δεν συνιστά αποκλειστικά παροντικό ζήτημα, αλλά θα απασχολεί την διεθνή κοινωνία και στο μέλλον. Συνεπώς, το ζήτημα της αναγνώρισης προκαλεί και θα προκαλεί ζωνρό πολιτικό και επιστημονικό διάλογο, καθώς δια της αναγνώρισεως καθίσταται αναμφίβολη η κρατική υπόσταση μιας εδαφική οντότητας, δίχως όμως να πηγάζει από αυτήν.

Στο παρόν πόνημα αποπειράται, ατελώς, η διερεύνηση της φύσης των *de facto* κρατών στο πεδίο του διεθνούς δικαίου, υπό το πρίσμα ότι κατά την διακηρυκτική θεωρία τυγχάνουν αναμφίβολα κράτη, που όμως δεν αναγνωρίζονται ως τέτοια από την διεθνή κοινωνία, ενώ ως μελετώμενη περίπτωση φέρεται αυτή της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, ενός μη αναγνωρισμένου κράτους στην Ευρώπη. Στην πρώτη ενότητα της εργασίας μελετάται η σχέση της αναγνώρισης με την κρατική υπόσταση και η ενότητα αυτή υποδιαιρείται σε δύο υποενότητες, αντίστοιχες με τις θεωρίες που έχουν προταθεί για να ερμηνεύσουν αυτή την σχέση, δηλαδή την συστατική και την διακηρυκτική θεωρία περί κράτους.

Η δεύτερη ενότητα πραγματεύεται το ορισμό του κράτους που επικρατεί σήμερα στο διεθνές δίκαιο, ως συνέπεια της επικράτησης κατά το β' μισό του εικοστού αιώνα της διακηρυκτικής περί κράτους θεωρίας, ήτοι το κράτος συνιστά μια εδαφική οντότητα με μόνιμο πληθυσμό, ορισμένη επικράτεια, κυβέρνηση και ικανότητα σύναψης διεθνών σχέσεων, ενώ η τρίτη ενότητα έχει ως θέμα την κυριαρχία, έννοια συνώνυμη της ανεξαρτησίας, η οποία ως γνώρισμα συνιστά συνέπεια της κτήσης της κρατικής ιδιότητας από μια εδαφική οντότητα και υπό τις δύο πτυχές της αντιστοιχεί σε δύο από τα κριτήρια περί ύπαρξης κρατικής υπόστασης, την κυβέρνηση (εσωτερική κυριαρχία) και την ικανότητα σύναψης διεθνών σχέσεων (εξωτερική κυριαρχία).

Η τέταρτη ενότητα, έπειτα από την περιγραφή του κράτους, αφορά το *de facto* κράτος, νοούμενο ως εδαφική οντότητα η οποία έχει κτήσει την κρατική ιδιότητα, αλλά του οποίου η κρατική υπόσταση δεν αναγνωρίζεται, με έμφαση στα χαρακτηριστικά του ως υποκειμένου του διεθνούς δικαίου, ενώ η πέμπτη ενότητα εξετάζει την αρχή της αυτοδιάθεσης ως μηχανισμό δημιουργίας νέων κρατών, αναγνωρισμένων και *de facto*.

Η η έκτη, η έβδομη, η όγδοη και η ένατη ενότητα αφορούν την εξεταζόμενη στην εργασία περίπτωση *de facto* κράτους, την Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία. Η έκτη ενότητα καταπιάνεται με την ιστορία της Υπερδνειστερίας, με έμφαση στις ιστορικές διαφορές της από την Μολδαβία ως προς τον πολιτισμό και την εθνοτική σύσταση του πληθυσμού, και διαιρείται σε τέσσερις υποενότητες που αντιστοιχούν σε διαδοχικές περιόδους της ιστορίας της, ήτοι την μεσαιωνική και νεώτερη περίοδο, την σοβιετική περίοδο, την διάλυση της Ε.Σ.Σ.Δ., οπότε η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία εν τοις πράγμασι αποσχίστηκε από την Δημοκρατία της Μολδαβίας, και τον πόλεμο της Υπερδνειστερίας ο οποίος ακολούθησε. Η έβδομη ενότητα αφορά τις αποτυχημένες διπλωματικές προσπάθειες για επανένταξη της Υπερδνειστερίας στην Δημοκρατία της Μολδαβίας, ενώ η όγδοη ενότητα εξετάζει την Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία ως μη αναγνωρισμένο κράτος, που έχει πληθυσμό, επικράτεια, κυβέρνηση και σχέσεις με διεθνείς δρώντες. Η ένατη ενότητα, χάριν της αμφίπλευρης εξέτασης του νομικού καθεστώτος της Υπερδνειστερίας, έχει ως θέμα την χορηγημένη στην περιοχή αυτονομία από τον διεθνώς αναγνωριζόμενο *de jure* κυρίαρχό της, την Δημοκρατία της Μολδαβίας, που όμως δεν ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο επί της Υπερδνειστερίας.

¹⁸ Florea, Adrian, "De Facto States: Survival and Disappearance (1945–2011)", σε *International Studies Quarterly*, τόμος 61, τεύχος 2, Ιούνιος 2017, σσ. 337–351.

¹⁹ Jackson, Robert H. "Quasi-States, Dual Regimes, and Neoclassical Theory: International Jurisprudence and the Third World", σε *International Organization*, τόμος 41, τεύχος 4, Ανοιξη 1987, σ. 531.

²⁰ Shaw, Malcolm Nathan, *International Law*, 5η έκδοση, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 2003, σ. 198.

Στο τέλος της παρούσας θέσης κρίθηκε σκόπιμο, για την πληρέστερη επισκόπηση του πραγματευόμενου θέματος, να προσαρτηθεί παράρτημα με δύο κείμενα, τον νόμο “Περί των βασικών διατάξεων του ειδικού νομικού καθεστώτος των τοπικών οντοτήτων στα αριστερά του ποταμού Δνεϊστερου (Υπερδνειστερία)”, βάσει του οποίου η Δημοκρατία της Μολδαβίας παραχώρησε στην Υπερδνειστερία αυτονομία, δίχως να ασκεί de facto κυριαρχία επ’ αυτής, και το Σύνταγμα της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, το οποίο, όπως κάθε συνταγματικός χάρτης, επιτελεί συμβολική, σταθεροποιητική, ενοποιητική και οργανωτική λειτουργία, επιβεβαιώνοντας και παρέχοντας νομιμοποίηση στην de facto κρατική υπόσταση της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

II. Η σχέση της αναγνώρισης με την ύπαρξη κρατικής υποστάσης

Το ζήτημα της αναγνώρισης στο διεθνές δίκαιο συνδέει το δίκαιο με την πολιτική κατά τρόπο αμφιλεγόμενο· επειδή, κυρίως, το δίκαιο και η πολιτική συμπλέκονται, ώστε ενίοτε να είναι δυσχερής η διάκριση μεταξύ νομικών επιχειρημάτων και πολιτικής προπαγάνδας.²¹ Παρά το γεγονός ότι η αναγνώριση διαθέτει και νομική πτυχή, συνιστά πρωτίστως πολιτικού χαρακτήρα μονομερή πράξη του αναγνωρίζοντος κράτους και η πρακτική των κρατών είναι δυνατόν να μεταβάλλεται με το πέρασμα του χρόνου, οπότε μεταβλητό και το περιεχόμενο των σχετικών με την αναγνώριση κανόνων του διεθνούς εθιμικού δικαίου.²² Κοντολογίς, ενώ ο σκοπός της αναγνώρισης ενός κράτους από έτερο κράτος σχετίζεται με την εξωτερική πολιτική και την διπλωματία του αναγνωρίζοντος κράτους, οι συνέπειες της αναγνώρισης είναι έννομες.²³ Συνεπώς, άπαξ μια εδαφική οντότητα καταστεί κράτος κατά το διεθνές δίκαιο και αναγνωρισθεί από τα λοιπά κράτη, αυτομάτως και πέραν πάσης αμφιβολίας καθίσταται φορέας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, ήτοι υποκείμενο του διεθνούς δικαίου.²⁴ Εξ αιτίας της ιδιάζουσας φύσης της αναγνώρισης, καθώς αυτή συνιστά μονομερή πράξη του αναγνωρίζοντος κράτους, που έχει την διακριτική ευχέρεια και όχι την υποχρέωση να αναγνωρίσει ή όχι έτερο κράτος, de lege ferenda η αναγνώριση δεν συνιστά αναγκαία προϋπόθεση για την κτήση από μια εδαφική οντότητα της κρατικής ιδιότητας.

Μολονότι το διεθνές σύστημα παραμένει κρατοκεντρικό, ακόμα και σήμερα δεν υφίσταται καθολικά αποδεκτός ορισμός του κράτους.²⁵ Εξ αιτίας αυτού, η σχέση της αναγνώρισης με την κρατική υπόσταση και την κυριαρχία διαχρονικά αποτελεί ένα από τα φλέγοντα ζητήματα που απασχολούν τους θεωρητικούς του διεθνούς δικαίου. Παρ’ ότι κάθε εσωτερική έννομη τάξη, παραγόμενη από τα ασκούντα την νομοθετική λειτουργία της κυριαρχίας του κράτους όργανα, οριοθετεί με σαφήνεια την έναρξη και την λήξη των νομικών προσώπων που συστήνονται βάσει των σχετικών της κανόνων²⁶, στο χώρο του διεθνούς δικαίου, απόντος υπερκρατικού νομοθέτη, είναι αδύνατη η καθολικά αποδεκτή περιοριστική απαρίθμηση των διεθνών νομικών προσώπων.²⁷ Ως εκ τούτου, μια εδαφική οντότητα η οποία πληροί τα κριτήρια του κράτους είναι πιθανό να μην αναγνωρίζεται ως κράτος από την διεθνή κοινωνία, αποδεικνύοντας ότι στην πράξη η αναγνώριση είναι σημαίνουσα -αλλά, κατ’ εμέ, όχι υπαρξιακή- σημασία για την υπόσταση ενός κράτους, καθώς μη αναγνωριζόμενου του κράτους η ικανότητά του προς σύναψη σχέσεων με τα άλλα

²¹ Bayles, Michael D., *Principles of Legislation: The Uses of Political Authority*, Wayne State University Press, Ντητρόιτ, 1978, σ. 137.

²² Hammer, Leonard M., *A Faulcaldian Approach to International Law: Descriptive Thoughts for Normative Issues*, Ashgate Publishing Limited, Farnham, 2007, σ. 31.

²³ Malanczuk, Peter, *Akehurst's Modern Introduction to International Law*, 7η έκδοση, Rougelte, Άμπινγκτον, 1997, σ. 82.

²⁴ Shearer, I. A., *Starke's International Law*, 11η έκδοση, Butterworth and Co, Λονδίνο, 1994, σ. 117.

²⁵ Shearer, I. A., *Starke's International Law*, 11η έκδοση, Butterworth and Co, Λονδίνο, 1994, σ. 85.

²⁶ Frederic William, "Moral Personality and Legal Personality 1" σε H.A.L. Fisher (επιμέλεια), *The Collected Papers of Frederic William Maitland*, Cambridge University Press, Κάιμπριτζ, 1911, σ. 304, διαθέσιμο σε <https://oll.libertyfund.org/titles/maitland-the-collected-papers-of-frederic-william-maitland-vol-3> (προσπελάστηκε 31/5/2020).

²⁷ Charnovitz, Steve, "Non Governmental Organizations and International Law", σε *The American Journal of International Law*, τόμος 100, τεύχος 2, 2006, σσ. 348-372, σ. 348, διαθέσιμο σε https://scholarship.law.gwu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1446&context=faculty_publications (προσπελάστηκε 31/5/2020).

κράτη είναι εξαιρετικά δυσχερές, εξ αιτίας της διεθνούς απομόνωσής του, δίχως όμως η μη αναγνώρισή του να επηρεάζει την αποκλειστική από αυτό άσκηση κυριαρχίας επί των φυσικών προσώπων που κατοικούν εντός της επικράτειας την οποία αποτελεσματικά ελέγχει. Συνεπώς, η αναγνώριση επιδρά μόνον ως προς ορισμένες πτυχές της άσκησης της εξωτερικής κυριαρχίας του κράτους, δίχως να έχει πρακτικές συνέπειες για την άσκηση της εσωτερικής του κυριαρχίας.

Στο πεδίο του διεθνούς δικαίου έχουν διατυπωθεί δύο θεωρίες για να εξηγήσουν και να ρυθμίσουν κανονιστικά την ένταξη ενός κράτους στην διεθνή κοινωνία. Κατά αρχάς, κατά την συστατική θεωρία μια εδαφική οντότητα καθίσταται κράτος άμα τη αναγνώρισή της από τα υπόλοιπα κράτη. Ως εκ τούτου, η αναγνώριση είναι προϋπόθεση της δημιουργίας του κράτους, αλλά ουδένα κράτος υποχρεούται να αναγνώρισει έτερο κράτος. Αυτή η προξενούσα “ανασφάλεια διεθνούς δικαίου” αντίφαση είχε καταστήσει την διεθνή κοινωνία του 19ου αιώνα μια αριστοκρατική λέσχη κρατών της Δύσης ηγεμονευόμενη από τις Μεγάλες Δυνάμεις²⁸. Στον αντίποδα της θέασης του κράτους από τους θεωρητικούς της συστατικής θεωρίας, η διακηρυκτική θεωρία απέρριψε την αναγνώριση ως αναγκαία προϋπόθεση της κτήσης της κρατικής ιδιότητας, εισάγοντας αντικειμενικά κριτήρια για την κατάφαση της γέννησης για μια εδαφική οντότητα της κρατικής της υπόστασης και για την εντεύθεν περιβολή της με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των κρατών και με -κρατική, άρα και πλήρη- διεθνή νομική προσωπικότητα, κωδικοποιημένα ως τα Κριτήρια του Μοντεβιδέο.²⁹

A. Η συστατική θεωρία περί κράτους

Η αναγνώριση ως προϋπόθεση της κρατικής ιδιότητας ανευρίσκεται αρχικώς στην συστατική θεωρία περί κράτους, της οποίας οι θεωρητικές καταβολές ανάγονται στην μετά τους Ναπολιόντειους Πολέμους εγκαθιδρυθείσα από το Συνέδριο της Βιέννης το 1815 Ειρήνη.³⁰ Η τελευταία Πράξη του Συνεδρίου ανεγνώρισε 39 κυρίαρχα κράτη στην Ευρώπη και καθιέρωσε την αρχή ότι οποιοδήποτε νέο κράτος θα αναγνωριζόταν ως τέτοιο δια της αποδοχής της ύπαρξής του από τα ήδη υφιστάμενα κράτη.³¹ Η διάκριση μεταξύ των ήδη ιδρυμένων κρατών και των εδαφικών οντοτήτων που θα διεκδικούσαν στην κρατική ιδιότητα αιτιολογήθηκε με αναφορά στην αρχαιότητα των πρώτων.³²

Κατά την συστατική θεωρία, το κράτος διαθέτει διεθνή νομική προσωπικότητα μόνον εφόσον αναγνωρίζεται ως κυρίαρχο από τα λοιπά κράτη, δηλαδή μια εδαφική οντότητα που επιθυμεί να καταστεί κράτος κατά το διεθνές δίκαιο πρέπει να αναγνωρισθεί από τα υπάρχοντα κράτη.³³ Αναφορικά με αυτό, ο Oppenheim υποστήριξε ότι “το Διεθνές Δίκαιο δεν αναφέρει ότι ένα Κράτος δεν υπάρχει ενόσω δεν αναγνωρίζεται, αλλά δεν αντιλαμβάνεται την ύπαρξή του προ της αναγνώρισής του. Αποκλειστικά μέσω της αναγνώρισης το Κράτος καθίσταται Διεθνές Πρόσωπο και υποκείμενο του Διεθνούς Δικαίου”.³⁴ Αυτού του είδους οι απόψεις ανευρίσκονται και στα γραπτά του Έγκελου, ο οποίος θεωρούσε ότι κάθε κράτος “είναι κυρίαρχο και αυτόνομο έναντι των γειτόνων του, δικαιούμενο κατά αρχάς και άνευ όρων να είναι κυρίαρχο από την δική τους οπτική [δηλαδή

²⁸ Stuchtey, Benedikt, επιμέλεια, *Colonialism and Imperialism, 1450–1950, European History Online*, Ινστιτούτο Ευρωπαϊκής Ιστορίας, Μαγνεντία, 2011, σ. 7, διαθέσιμο σε <https://d-nb.info/1031400591/34> (προσπελάστηκε 31/5/2020).

²⁹ Lauterpacht, Hersch, *Recognition in International Law*, Cambridge University Press, Κάιμπριτζ, 2012, σ. 419.

³⁰ Wampach, Christophe, *The Vienna Congress and the Transformation of International Law*, Institut für Deutsche und Rheinische Rechtsgeschichte, Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität Bonn, Βόννη, 2015, διαθέσιμο σε <https://www.hsozkult.de/conferencereport/id/tagungsberichte-6463> (προσπελάστηκε 31/5/2020).

³¹ Kalevi Jaako Holsti, *Taming the Sovereigns: Institutional Change in International Politics*, Cambridge University Press, Κάιμπριτζ, 2004, σσ. 128-129.

³² Kalevi Jaako Holsti, *Taming the Sovereigns: Institutional Change in International Politics*, Cambridge University Press, Κάιμπριτζ, 2004, σ. 129.

³³ Crawford, James, “Recognition in International Law: An Introduction to the Paperback Edition 2013”, σε Lauterpacht, Hersch, *Recognition in International Law*, Cambridge University Press, Κάιμπριτζ, 2013, σ. xxxi.

³⁴ Oppenheim, Lassa Francis Lawrence, *International Law*, Τόμος Α’ *Ειρήνη*, 9η έκδοση, Robert Jennings και Arthur Watts KCMG QC, 2008, σ. 135.

των άλλων κρατών], να αναγνωρίζεται από αυτά [τα έτερα κράτη] ως κυρίαρχο”, ενώ παραδεχόταν ότι “η αναγνώριση [...] εξαρτάται από την κρίση και την βούληση του γειτονικού κράτους”.³⁵

Από την άλλη, η έκταση της διακριτικής ευχέρειας του κράτους ως προς την επιλογή των οντοτήτων που αναγνωρίζει ως κράτη, έπρεπε να περιορισθεί. Ο Κέλσεν ήταν της άποψης ότι “ένα κράτος παραβαίνει το διεθνές δίκαιο και έτσι παραβιάζει τα δικαιώματα των άλλων κρατών εάν αναγνωρίζει ως κράτος μια κοινότητα η οποία δεν πληροί τα κριτήρια του διεθνούς δικαίου”.³⁶ Ωστόσο, και η αντίθετη περίπτωση απαντάται, δηλαδή ένα κράτος να αρνείται να αναγνωρίσει έτερο κράτος ακόμη και εάν αυτό πληροί τα κριτήρια για την ύπαρξη της κρατικής υπόστασης³⁷ ή και έχει αναγνωρισθεί από ορισμένα μόνον κράτη³⁸. Για τον λόγο αυτό ο Lauterpacht προέκρινε ότι τα κράτη έχουν νομική υποχρέωση να αναγνωρίζουν το ένα το άλλο όταν τα κριτήρια της ύπαρξης της κρατικής υπόστασης πληρούνται³⁹, παρ’ ότι ο Κέλσεν αρνούταν την ύπαρξη αυτής της κατά το διεθνές δίκαιο δέσμιας αρμοδιότητας των κρατών⁴⁰.

Το κενό της συστατικής θεωρίας γίνεται αντιληπτό στην περίπτωση της μη καθολικής από τα κράτη αναγνώρισης μιας εδαφικής οντότητας ως κράτους. Η αυστηρή εφαρμογή της συστατικής θεωρίας θα είχε ως συνέπεια το εν λόγω κράτος να μην αναγνωρίζεται ως υποκείμενο του διεθνούς δικαίου, να μην είναι φορέας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων όπως τα υπόλοιπα, αναγνωρισμένα κράτη,⁴¹ άρα να μην δεσμεύεται και να μην προστατεύεται από το διεθνές δίκαιο⁴². Ωστόσο, ο Lauterpacht θεωρούσε ότι η συστατική θεωρία “συνάγει την έννομη ύπαρξη των νέων κρατών από την βούληση εκείνων που έχουν ήδη ιδρυθεί.”⁴³ Απόντος ενός οργάνου υπευθύνου για την διαπίστωση ότι συγκεκριμένες εδαφικές οντότητες πληρούν τα κριτήρια της κρατικής υπόστασης, ο Lauterpacht θεωρούσε ότι τα ήδη υφιστάμενα κράτη όφειλαν να επιβάλλουν την εφαρμογή του διεθνούς δικαίου, ανεξάρτητα από τα εθνικά τους συμφέροντα.⁴⁴

Επί πλέον, ο ευρωκεντρισμός εκείνης της περιόδου επηρέασε σε μεγάλο βαθμό την αναγνώριση εδαφικών οντοτήτων ως κρατών, καθώς η σύναψη διπλωματικών σχέσεων και ετεροβαρών εμπορικών συμβάσεων με κράτη της Ασίας, όπως η Κίνα, η Ιαπωνία, η Ταϊλάνδη και η Περσία, συνιστούσε de facto αναγνώριση της κυριαρχίας τους από τα ευρωπαϊκά κράτη, αλλά η επίσημη (de jure) αναγνώριση των ασιατικών κρατών από τα κράτη της Γηραιάς Ηπείρου συνέβαινε μόνον όταν τα κράτη της Ασίας επιτύγχαναν ένα ελάχιστο επίπεδο πολιτισμού.⁴⁵ Ωστόσο, καθώς η βρετανική ηγεμονία, μετά την εγκατάλειψη από τις Η.Π.Α. του δόγματος του απομονωτισμού, σταδιακά αντικαθίσταντο από την αμερικανική, αναπόφευκτα εγκαταλείφθηκε και η συστατική θεωρία.

B. Η διακηρυκτική θεωρία περί κράτους

Ενώ η συστατική θεωρία επικρατούσε στο διεθνές δίκαιο από το 1815, οι γεωπολιτικές ανακατατάξεις των αρχών του 20ου αιώνα οδήγησαν στην εγκατάλειψή της. Περί τα τέλη του 19ου αιώνα, νέα κράτη δημιουργήθηκαν στην Ευρώπη, όπως η Γερμανική Αυτοκρατορία, το

³⁵ Hegel, Georg Wilhelm Friedrich, *Elements of the Philosophy of Right*, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2000, παρ. 331.

³⁶ Kelsen, Hans, *Principles of International Law*, The Lawbook Exchange, Ltd., Κλαρκ, Νέα Ιερσέη, 2003, σ. 70.

³⁷ Marek, Krystyna, *Identity and Continuity in Public International Law*, Librairie Droz, Γενεύη, 1968, σ. 154.

³⁸ Shaw, Malcolm Nathan, *International Law*, 5η έκδοση, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 2003, σ. 446.

³⁹ Lauterpacht, Hersch, *Recognition in International Law*, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 1947, σσ. 12-24.

⁴⁰ Kelsen, Hans, “Recognition in International Law”, σε *American Journal of International Law*, 1941, σσ. 609-610.

⁴¹ Grant, Thomas D., *The Recognition of States: Law and Practice in Debate and Evolution*, Praeger Publishing, Ουέσππορτ, 1999, σ. 2.

⁴² Shaw, Malcolm Nathan, *International Law*, 5η έκδοση, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 2003, σ. 446.

⁴³ Lauterpacht, Hersch, *Recognition in International Law*, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 1947, σ. 38.

⁴⁴ Lauterpacht, Hersch, *Recognition in International Law*, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 1947, σ. 385.

⁴⁵ Kalevi Jaako Holsti, *Taming the Sovereigns: Institutional Change in International Politics*, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 2004, σ. 129.

Βασίλειο της Ιταλίας και το Βασίλειο της Ρουμανίας⁴⁶, και η λήξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου προσέθεσε σε αυτά και άλλα, όπως η Δημοκρατία της Πολωνίας, το Βασίλειο της Γιουγκοσλαβίας και η Τσεχοσλοβακική Δημοκρατία. Τέλος, το Διάγγελμα των Δεκατεσσάρων Σημείων του Προέδρου των Η.Π.Α. Γούντροου Ουίλσον εισήγαγε στο διεθνές δίκαιο την αρχή των εθνοτήτων -αποδοτέα στην σύγχρονη βιβλιογραφία ως “αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών”- και είχε άμεσες συνέπειες για την δομή της διεθνούς κοινωνίας.

Κατά τον Ουίλσον, η έως τότε μη εφαρμογή της αρχής των εθνοτήτων αποτελούσε την κύρια αιτία του ταραχώδους της Ιστορίας της Ευρώπης. Οι Μεγάλες Δυνάμεις, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Ιρλανδίας και η Αυστριακή Αυτοκρατορία, αντιστέκονταν σε οποιαδήποτε προσπάθεια διαμελισμού του Μεγάλου Ασθενούς, ήτοι της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, υπό το φόβο ότι τα νέα κράτη τα οποία θα δημιουργούνταν θα ήσαν μικρά και ευάλωτα, δυναμικά εύκολοι στόχοι για προσάρτηση, υπονομεύοντας τοιούτοτρόπως την επί μακρόν εγκαθιδρυθείσα διεθνή τάξη, η οποία στηριζόταν στην ισορροπία δυνάμεων.⁴⁷ Τα Δεκατέσσερα Σημεία του Ουίλσον σηματοδότησαν το τέλος της βρετανικής ηγεμονίας, αν και όχι της Βρετανικής Αυτοκρατορίας, και δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για την εξάπλωση της αμερικανικής επιρροής ανά την υφήλιο.

Ως συνέπεια αυτών των αλλαγών, η συστατική θεωρία αντικαταστάθηκε από μια νέα θεωρητική σύλληψη, την διακηρυκτική θεωρία για την κρατική υπόσταση. Ενώ κατά τους θεωρητικούς της συστατικής θεωρίας η αναγνώριση συνιστούσε προϋπόθεση για την κτήση της κρατικής ιδιότητας, η διακηρυκτική θεωρία, ως κωδικοποιημένη ανευρίσκεται στην Σύμβαση του Μοντεβιδέο περί των Δικαιωμάτων και Υποχρεώσεων των Κρατών της 26ης Δεκεμβρίου 1933, απέρριψε την αναγνώριση ως κριτήριο της ύπαρξης της κρατικής υπόστασης. Σύμφωνα με το άρθρο 3 της Σύμβασης του Μοντεβιδέο⁴⁸, αλλά και το άρθρο 13 του Καταστατικού του Οργανισμού Αμερικανικών Κρατών⁴⁹, η κρατική ιδιότητα μιας εδαφικής οντότητας δεν εξαρτάται από την αναγνώρισή της ως κράτους από τα λοιπά κράτη. Κατά την διακηρυκτική θεωρία, το κράτος δεν αποκτά διεθνή νομική προσωπικότητα μέσω της συναίνεσης των υπολοίπων κρατών⁵⁰ και η αναγνώριση δεν αποτελεί τίποτα περισσότερο από την *de jure* παραδοχή μιας *de facto* κατάστασης.⁵¹

Σήμερα, ενώ η πρακτική των κρατών ως προς το ζήτημα της αναγνώρισης κείται κάπου μεταξύ της συστατικής και της διακηρυκτικής θεωρίας, αλλά οπωσδήποτε προσεγγίζει περισσότερο την διακηρυκτική.⁵² Τα κυρίαρχα κράτη κατά κανόνα αναγνωρίζουν τις εδαφικές οντότητες οι οποίες πληρούν τα κριτήρια του Μοντεβιδέο περί ύπαρξης της κρατικής υπόστασης, εκτός εάν αυτές έχουν δημιουργηθεί κατά παράβαση κανόνα του διεθνούς δικαίου. Η μη αναγνώριση της Ροδεσίας και της Τουρκικής Δημοκρατίας της Βορείου Κύπρου συνιστούν παραδείγματα της σχετικής πρακτικής των κρατών. Στην μεν πρώτη περίπτωση, η διεθνής κοινωνία δεν αναγνώρισε ως κράτος την εδαφική οντότητα που δημιουργήθηκε όταν η λευκή μειοψηφία του πληθυσμού κατέλαβε την εξουσία και επιχείρησε την δημιουργία κράτους με καθεστώς παρόμοιο με το Apartheid στην Νότια Αφρική, κίνηση την οποία το Συμβούλιο Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. χαρακτήρισε ως την δημιουργία “παράνομου ρατσιστικού καθεστώτος μειοψηφίας”⁵³ και η οποία παραβίαζε το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης της μαύρης πλειοψηφίας, στην δε δεύτερη περίπτωση τα κράτη,

⁴⁶ Hoppit, Julian, “The Nation, the State, and the First Industrial Revolution”, σε *Journal of British Studies*, τόμος 50, τεύχος 2, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, Απρίλιος 2011, σσ. 307-331, σ.307.

⁴⁷ Kissinger, Henry, *Diplomatie*, All Publishing House, Βουκουρέστι, 2010, σσ. 191-192.

⁴⁸ “Η πολιτική ύπαρξη του κράτους είναι ανεξάρτητη της αναγνώρισης από τα άλλα κράτη”, άρθρο 3 της Σύμβασης του Μοντεβιδέο περί των Δικαιωμάτων και Υποχρεώσεων των Κρατών της 26ης Δεκεμβρίου 1933.

⁴⁹ “Η πολιτική ύπαρξη του κράτους είναι ανεξάρτητη της αναγνώρισης από τα άλλα κράτη”, άρθρο 13 του Καταστατικού του Οργανισμού Αμερικανικών Κρατών (A-41), διαθέσιμο σε http://www.oas.org/en/sla/dil/inter_american_treaties_A-41_charter_OAS.asp (προσπελάστηκε 8/5/2020).

⁵⁰ Shaw, Malcolm Nathan, *International Law*, 5η έκδοση, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 2003, σ. 446.

⁵¹ Shaw, Malcolm Nathan, *International Law*, 5η έκδοση, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 2003, σ. 369.

⁵² Shaw, Malcolm Nathan, *International Law*, 5η έκδοση, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 2003, σ. 369.

⁵³ Υπ’ αριθμ. 216 Ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε., διαθέσιμο σε [https://undocs.org/S/RES/216\(1965\)](https://undocs.org/S/RES/216(1965)) (προσπελάστηκε 31/5/2020).

πλην της Τουρκικής Δημοκρατίας, αρνούνται να αναγνωρίσουν την εδαφική οντότητα που δημιουργήθηκε δια της παρανόμου κατά το διεθνές δίκαιο χρήσεως βίας από την Τουρκία το 1974⁵⁴. Όποτε παραβιάζεται -ή τα κυρίαρχα κράτη θεωρούν ότι παραβιάζεται- κανόνας *ius cogens*, ιδίως αυτός της απαγόρευσης απειλής ή χρήσης βίας στις διεθνείς σχέσεις, η διεθνής κοινωνία, επικαλούμενη την προερχόμενη από το ρωμαϊκό δίκαιο αρχή *ex iniuria jus non oritur*, αρνείται για μεγάλο χρονικό διάστημα να κυρώσει μια κατάσταση την οποία θεωρεί παράνομη και δεν αναγνωρίζει ως κράτος την εδαφική οντότητα που δημιουργείται⁵⁵. Ωστόσο, η αληθώς σταθερά ως προς αυτό το σημείο πρακτική των κρατών είναι αντίθετη προς το περιεχόμενο έτερης, ομοίως προερχόμενης από το ρωμαϊκό δίκαιο, αρχής του διεθνούς δικαίου, της *ex factis ius oritur*⁵⁶. Βάσιμα μπορούμε να εικάσουμε, λαμβάνοντας υπ' όψιν ιστορικά προηγούμενα, όπως αυτό της Δημοκρατίας των Ηνωμένων Επτά Κάτω Χωρών μεταξύ του 1581 και της αναγνώρισής της από την Ισπανία και λοιπά κράτη δια της Συνθήκης Ειρήνης του Μύνστερ το 1648⁵⁷, ότι εάν ένα *de facto* κράτος κατορθώσει μετά την δημιουργία του να καταστεί βιώσιμο και παγιώσει την ύπαρξή του, παρά την αρχική αντίθεση της διεθνούς κοινωνίας στην συγκρότησή του, αναπόφευκτα κάποια στιγμή θα αναγνωρισθεί από τα υπόλοιπα κυρίαρχα κράτη.

III. Ορισμός του κράτους κατά το διεθνές δίκαιο

Κατά την κρατούσα στο εθιμικό διεθνές δίκαιο άποψη⁵⁸, κράτος, ως υποκείμενο του διεθνούς δικαίου και φορέας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων ή άλλως ως διεθνές νομικό πρόσωπο, συνιστά όποια εδαφική οντότητα πληροί τα κλασικά κριτήρια⁵⁹ του άρθρου 1 της Σύμβασης του Μοντεβιδέο περί των Δικαιωμάτων και Υποχρεώσεων των Κρατών της 26ης Δεκεμβρίου 1933⁶⁰, η οποία τέθηκε σε ισχύ ακριβώς ένα έτος μετά την υπογραφή της: «Το Κράτος ως υποκείμενο του διεθνούς δικαίου πρέπει να κατέχει τις ακόλουθες ιδιότητες: (i) μόνιμο πληθυσμό· (ii) ορισμένο έδαφος· (iii) κυβέρνηση· και (iv) την ικανότητα σύναψης σχέσεων με άλλα Κράτη».

Ως “μόνιμος πληθυσμός”, το πρώτο προαπαιτούμενο για την κτήση της κρατικής ιδιότητας, ορίζεται ο λαός, ήτοι το σύνολο των φυσικών προσώπων που τελούν σε ειδική

⁵⁴ Υπ' αριθμ. 541 Ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε., διαθέσιμο σε <http://unscr.com/en/resolutions/541> (προσπελάστηκε 31/5/2020).

⁵⁵ Γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου Δικαιοσύνης για την Ανακήρυξη της Ανεξαρτησίας του Κοσόβου, της 22ης Ιουλίου 2010, παράγραφος 81: “Several participants have invoked resolutions of the Security Council condemning particular declarations of independence: see, inter alia, Security Council resolutions 216 (1965) and 217 (1965), concerning Southern Rhodesia; Security Council resolution 541 (1983), concerning northern Cyprus; and Security Council resolution 787 (1992), concerning the Republika Srpska. The Court notes, however, that in all of those instances the Security Council was making a determination as regards the concrete situation existing at the time that those declarations of independence were made; the illegality attached to the declarations of independence thus stemmed not from the unilateral character of these declarations as such, but from the fact that they were, or would have been, connected with the unlawful use of force or other egregious violations of norms of general international law, in particular those of a peremptory character (*jus cogens*). In the context of Kosovo, the Security Council has never taken this position. The exceptional character of the resolutions enumerated above appears to the Court to confirm that no general prohibition against unilateral declarations of independence may be inferred from the practice of the Security Council.”, διαθέσιμη σε <https://www.icj-cij.org/files/case-related/141/141-20100722-ADV-01-00-EN.pdf> (προσπελάστηκε 31/5/2020).

⁵⁶ Turmanidze, Sergo, *Status of the De Facto State in Public International Law: A Legal Appraisal of the Principle of Effectiveness*, διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο του Αμβούργου, Αμβούργο 2010, σ. 35, διαθέσιμο σε <https://ediss.sub.uni-hamburg.de/volltexte/2010/4686/pdf/Doktorarbeit.pdf> (προσπελάστηκε 31/5/2020).

⁵⁷ Manzano Baena, Laura, "Negotiating Sovereignty: the Peace Treaty of Münster, 1648", *History of Political Thought*, τόμος 28, τεύχος 4, 2007, σσ. 617–641, σ. 623.

⁵⁸ «Τα κριτήρια της Συνδιάσκεψης του Μονρεβιδέο (...) έχουν περάσει στο εθιμικό διεθνές δίκαιο», Dixon, M., McCorquodale, R. και Williams, S., *Cases and Materials on International Law* (6η έκδοση), Oxford University Press, Οξφόρδη, 2016, σ. 137.

⁵⁹ Lauterpacht, Hersch, *Recognition in International Law*, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 1947, σ. 41.

⁶⁰ Η Σύμβαση του Μοντεβιδέο περί των Δικαιωμάτων και Υποχρεώσεων των Κρατών της 26ης Δεκεμβρίου 1933, σε *Treaties and international Engagements registered with the Secretariat of the League of Nations*, έκδοση της ΚτΕ, διαθέσιμο σε <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/LON/Volume%20165/v165.pdf> (προσπελάστηκε 8/5/2020).

νομική σχέση (ιθαγένεια) με το κράτος⁶¹, το οποίο υπάρχει, μεταξύ άλλων, προκειμένου να διευθετεί τις σχέσεις του λαού του με τους λαούς των λοιπών κρατών. Το μέγεθος του λαού ενός κράτους είναι αδιάφορο για την κτήση της κρατικής ιδιότητας.⁶² Επιπλέον, η ένταξη ενός φυσικού προσώπου στον λαό συγκεκριμένου κράτους δεν ταυτίζεται αναγκαστικά με την κατοίκησή του εντός της επικράτειας του κράτους, αλλά ρυθμίζεται κανονιστικά από το δίκαιο της ιθαγένειας του κράτους, που κατ' αποκλειστικότητα, εξ αιτίας της κυριαρχίας του κράτους, διατυπώνει τα κριτήρια βάσει των οποίων κτάται από το φυσικό πρόσωπο η ιθαγένεια (άλλως υπηκοότητα ή πολιτειότητα) του κράτους.⁶³ Μολαταύτα, η φυσική κατάσταση των πραγμάτων είναι η συντριπτική πλειονότητα του λαού ενός κράτους να κατοικεί εντός της επικράτειάς του και η συντριπτική πλειονότητα των φυσικών προσώπων που κατοικούν εντός της επικράτειας του κράτους να ανήκει στον λαό του.

Δεύτερο κριτήριο για την ύπαρξη της κρατικής υπόστασης είναι το “ορισμένο έδαφος”. Ωστόσο, το ορισμένο έδαφος ή επικράτεια δεν απαιτείται να έχει οριοθετηθεί επ' ακριβώς, ούτε η ύπαρξη εγκαθιδρυμένων *de jure* ή *de facto* συνόρων συνεπάγεται από μόνη της την κτήση της κρατικής ιδιότητας από μια εδαφική οντότητα.⁶⁴ Επιπλέον, αμφισβητούμενης ή και εμποδιζόμενης της αποτελεσματικής άσκησης της κυριαρχίας του κράτους επί τμήματος της επικράτειάς του, η διεθνής νομική προσωπικότητά του κράτους δεν παύει, ούτε περιορίζεται η εξ ορισμού -καθ' ότι το κράτος κυρίαρχο- πλήρης διεθνής δικαιοσύνη του ικανότητα.⁶⁵ Ενδεικτικά, η Κυπριακή Δημοκρατία, παρ' ότι η αποτελεσματική άσκηση της κυριαρχίας της επί της Βορείου Κύπρου, την οποία θεωρεί τμήμα της επικράτειάς της, εμποδίζεται, αναμφισβήτητα συνιστά κράτος, αναγνωριζόμενο από τα λοιπά, πλην της Τουρκικής Δημοκρατίας, κράτη και μέλος του Ο.Η.Ε.⁶⁶, του οποίου, βάσει του καταστατικού του, μέλη είναι αποκλειστικά κράτη.

Τρίτη προϋπόθεση για την γέννηση της κρατικής υπόστασης αποτελεί η “κυβέρνηση”, η οποία ασκεί τον αποτελεσματικό έλεγχο του κράτους επί της επικράτειάς του.⁶⁷ Η κυβέρνηση ως κριτήριο για την κτήση της κρατικής ιδιότητας είναι καθοριστικής σημασίας για την συνέχεια του κράτους, ακόμη και σε περίπτωση αλλαγής του πολιτεύματος ή των φυσικών προσώπων που το εκπροσωπούν διεθνώς (διεθνείς παραστάτες), και για την προάσπιση της κυριαρχίας του κράτους ενταγμένου στην διεθνή κοινωνία.⁶⁸

Τέταρτο κριτήριο για την αναγνώριση της κρατικής ιδιότητας μιας εδαφικής οντότητας είναι η “ικανότητα να συνάπτει σχέσεις με τα άλλα κράτη”. Ως προς το σημείο αυτό, τα κράτη τα οποία αναγνωρίζονται ως έχοντα αυτή την ικανότητα διακρίνονται από έτερα κράτη που, ενταγμένα σε ομοσπονδίες, έχουν εκχωρήσει εν όλω ή μερικώς την αρμοδιότητα για την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής και την σύναψη διεθνών συνθηκών στο διεθνές νομικό πρόσωπο της ομοσπονδίας,⁶⁹ όπως είναι οι πολιτείες των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Συχνότατα στην θεωρία, το τελευταίο κριτήριο του Μοντεβιδέο δεν αναφέρεται μεταξύ των κριτηρίων περί της ύπαρξης κράτους, καθώς δεν συνιστά αυθεντικώς κριτήριο για την κτήση της κρατικής ιδιότητας, αλλά συνέπεια αυτής της κτήσης και της (εξωτερικής) κυριαρχίας του κράτους. Επιπλέον, υφίστανται κράτη τα οποία δεν διαθέτουν *pleno iure* την ικανότητα σύναψης σχέσεων με άλλα κράτη, αλλά των κρατών αυτών η κρατική υπόσταση και η κυριαρχία ουδέποτε έχει αμφισβητηθεί, όπως είναι το Πριγκιπάτο του Λιχτενστάιν,

⁶¹ Weis, Paul, *Nationality and Statelessness in International Law*, Sijthoff & Noordhoff, 1979, σ. 3, διαθέσιμο σε https://books.google.gr/books?id=hSLGDxqXeeqC&pg=PA3&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (προσπελάστηκε 31/5/2020).

⁶² Evans, Malcolm D., *International Law*, 2η έκδοση, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2016, σ. 232.

⁶³ Malanczuk, Peter, *Akehurst's Modern Introduction to International Law*, 7η έκδοση, Rougelte, Άμπινγκτον, 1997, σ. 82.

⁶⁴ Shaw, Malcolm Nathan, *International Law*, 5η έκδοση, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 2003, σ. 199.

⁶⁵ Shaw, Malcolm Nathan, *International Law*, 5η έκδοση, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 2003, σ. 199.

⁶⁶ Permanent Mission of the Republic of Cyprus to the United Nations, επίσημη ιστοσελίδα της μόνιμης αντιπροσωπείας της Κυπριακής Δημοκρατίας στον Ο.Η.Ε., όπου πρατίζονται στοιχεία σχετικά με την ιδιότητα μέλους της Κύπρου, διαθέσιμη σε <http://www.cyprusun.org/> (προσπελάστηκε 31/5/2020).

⁶⁷ Brownlie, Ian, *Principles of public international law*, 7η έκδοση, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2008, σ. 71.

⁶⁸ Malanczuk, Peter, *Akehurst's Modern Introduction to International Law*, 7η έκδοση, Rougelte, Άμπινγκτον, 1997, σ. 77.

⁶⁹ Shearer, I. A., *Starke's International Law*, 11η έκδοση, Butterworth and Co, Λονδίνο, 1994, σ. 117.

υπεύθυνη για την άμυνα του οποίου η Ελβετική Συνομοσπονδία, και το Πριγκιπάτο του Μονακό,⁷⁰ του οποίου η εξωτερική πολιτική, βάσει της Συνθήκης των Παρισίων του 1918⁷¹, αλλά και των Συμφωνιών της 14ης Απριλίου 1945 και της Ερμηνευτικής Συμφωνίας της 18ης Μαΐου 1963, είναι άμεσα συναρτημένη προς τα συμφέροντα της Γαλλικής Δημοκρατίας.

Εκτός των κλασικών κριτηρίων του Μοντεβιδέο, η σωρευτική πλήρωση των οποίων από μια εδαφική οντότητα αναμφισβήτητα συνεπάγεται την από αυτήν κατοχή της κρατικής ιδιότητας, έχουν κατά καιρούς προταθεί και άλλα κριτήρια, τα οποία όμως δεν επικράτησαν στην θεωρία. Μεταξύ αυτών το μόνο άξιο μνείας, καθότι το μόνο πολιτικά ουδέτερο και σύμφωνο προς τον νομικό θετικισμό, είναι η ανεξαρτησία, η οποία όμως δύναται να νοηθεί ως ταυτόσημη της κυριαρχίας, οπότε *de lege lata* δεν συνιστά κριτήριο για την ύπαρξη της κρατικής υπόστασης, αλλά συνέπειά της.

Παρ' ότι τα κριτήρια του Μοντεβιδέο εμπεριέχονται σε μεταξύ των κρατών της Αμερικής διεθνή σύμβαση και όχι σε σύμβαση της οποίας συμβαλλόμενα μέρη το σύνολο ή η πλειονότητα των κρατών, οπότε είναι δυνατόν να υποστηριχθεί ότι για τα μη συμβεβλημένα δια της Σύμβασης του Μοντεβιδέο κράτη τα κριτήρια αποτελούν *res inter alios acta*, ο έμμεσος δια της χρήσης αυτών των κριτηρίων ορισμός του κράτους είχε καταστεί κανόνας του διεθνούς εθιμικού δικαίου ήδη προ της υπογραφής της Σύμβασης την 26η Δεκεμβρίου 1933, δεσμεύων το σύνολο της διεθνούς κοινωνίας. Παρόμοια κριτήρια περί ύπαρξης κράτους διατύπωσε και η Επιτροπή Μπάντιντερ (Επιτροπή Διαιτησίας για την Διάσκεψη της Γιουγκοσλαβίας) το 1991, όταν κατέληξε "ότι το κράτος κοινώς ορίζεται ως κοινότητα συνιστάμενη από επικράτεια και πληθυσμό που υπόκεινται σε οργανωμένη πολιτική εξουσία· ότι τέτοιο κράτος χαρακτηρίζεται κυρίαρχο".⁷²

IV. Η κυριαρχία

Η έννοια της κυριαρχίας -μια από τις πλέον αμφιλεγόμενες συλλήψεις στο πεδίο του διεθνούς δικαίου⁷³- συνδέεται άμεσα με την ανεξαρτησία και με την πλήρωση των κριτηρίων της κρατικής υπόστασης. Προερχόμενος ο όρος από το λατινικό *superanus*, δια του γαλλικού *souveraineté*, αρχικώς απέδιδε την ανώτατη εξουσία.⁷⁴ Τον 16ο αιώνα στο Βασίλειο της Γαλλίας ο Ζαν Μποντέν (1530-1596) μετέληξε της έννοιας της κυριαρχίας για να υποστηρίξει το γαλλικό στέμμα έναντι των υποτελών του δουκών, κομήτων, βαρώνων κτλ., παρέχοντας θεωρητική θεμελίωση στην μετάβαση από την φεουδαρχική μοναρχία στην απόλυτη μοναρχία του έθνους-κράτους.⁷⁵ Ωστόσο, ο θεωρητικός που προσέδωσε στον όρο την σύγχρονη σημασία του ήταν ο Τόμας Χομπς (1588-1679), ο οποίος υποστήριξε ότι σε ορισμένη επικράτεια κάποιο φυσικό πρόσωπο ή σώμα φυσικών προσώπων (η Κυβέρνηση και κατ' επέκταση το νομικό πρόσωπο του κράτους) είναι φορέας της ανώτατης και απόλυτης εξουσίας, νομοθετεί και επιβάλλει τους νόμους και ότι ο επιμερισμός αυτής της εξουσίας είναι καταστροφικός για την ενότητα του κράτους.⁷⁶ Οι θεωρίες του Άγγλου φιλοσόφου Τζων Λοκ (1632-1704) και του Γάλλου Ζαν-ζακ Ρουσσώ (1712-1778)⁷⁷, ότι το κράτος

⁷⁰ Dumienki, Zbigniew, "Microstates as Modern Protected States: Towards a New Definition of Micro-Statehood", Paper του Κέντρου Σπουδών για τα Μικρά Κράτη, Πανεπιστήμιο του Αουκλαντ, 2014, διαθέσιμο σε http://ams.hi.is/wp-content/uploads/2014/04/Microstates_OccasionalPaper.pdf (προσπελάστηκε 31/5/2020).

⁷¹ Το κείμενο της Συνθήκης των Παρισίων του 1918, μεταξύ της Γαλλίας και του Πριγκιπάτου του Μονακό, διαθέσιμο σε https://web.archive.org/web/20110519065147/http://untreaty.un.org/unts/1_60000/27/26/00053293.pdf (προσπελάστηκε 29/6/2020).

⁷² Pellet, Alain, "The Opinions of the Badinter Arbitration Committee: A Second Breath for the Self-Determination of Peoples", σε *The European Journal of International Law*, τόμος 3, τεύχος 1, 1992, σσ. 178-185.

⁷³ Oppenheim, Lassa, *International Law*, Sir Arnold D. McNair (επιμέλεια), 4η έκδοση, 1928, σ. 66.

⁷⁴ "Sovereignty", *Oxford English Dictionary* (2η έκδοση), Oxford University Press, Οξφόρδη, 1989.

⁷⁵ Rose, P. L., "Bodin's Universe and Its Paradoxes: Some Problems in the Intellectual Biography of Jean Bodin," σ.σ. 266-288 σε E. I. Kouri και Tom Scott (επιμέλεια), *Politics and Society in Reformation Europe*, Macmillan, Λονδίνο, 1987.

⁷⁶ Gaskin, J. C. A "Εισαγωγή" σε *Human Nature and De Corpore Politico*, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2008, σ. xxx.

⁷⁷ Βλέπε για "κοινωνικό συμβόλαιο" και "γενική βούληση" της πολιτικής θεωρίας του Ρουσσώ "Rousseau" σε *Routledge Encyclopedia of Philosophy*, Edward Craig, εκδότης, τόμος όγδοος, σ. 371.

δημιουργείται έπειτα από την σύναψη ενός επίσημου ή ανεπίσημου συμβολαίου με τους πολίτες, ενός κοινωνικού συμβολαίου δια του οποίου οι πολίτες εκχωρούν την κυριαρχία στην κυβέρνηση έως του αναγκαίου για την επίτευξη της κοινής ευδαιμονίας ορίου, οδήγησαν στην ανάπτυξη της θεωρίας της λαϊκής κυριαρχίας, όπως αυτή εκφράζεται στην Ανακήρυξη της Ανεξαρτησίας των Η.Π.Α. του 1776.⁷⁸ Ακολούθως, η έννοια της λαϊκής κυριαρχίας διαπλάστηκε από τις ιδεολογικές ζυμώσεις και πολιτικές διεργασίες της Γαλλικής Επανάστασης· το Σύνταγμα του Βασιλείου της Γαλλίας του 1791⁷⁹ ανέφερε ότι η “Κυριαρχία είναι μία, αδιαίρετη, ανεκχώρητη και αναπαλλοτρίωτη· ανήκει στο Έθνος· καμία ομάδα δεν μπορεί να αποδίδει την κυριαρχία στον εαυτό της ούτε μπορεί ένα άτομο να την διεκδικεί για τον εαυτό του.”⁸⁰ Ως εκ τούτου, η έννοια της λαϊκής κυριαρχίας ασκούμενης πρωτογενώς από τον λαό συνδυάστηκε με την ιδέα της εθνικής κυριαρχίας ασκούμενης όχι από ένα ανοργάνωτο πλήθος σε φυσική κατάσταση, αλλά από το έθνος ενσαρκωμένο σε κράτος. Κατά τον 19ο αιώνα ο Άγγλος νομομαθής Τζον Όστιν (1790-1859) εξέλιξε την λαϊκή κυριαρχία περαιτέρω, ερευνώντας το ποιος την ασκεί στο όνομα του λαού ή του κράτους και υποστηρίζοντας ότι φορέας της είναι το κοινοβούλιο. Υποστήριξε ότι το κοινοβούλιο αποτελεί το ανώτατο όργανο το οποίο θέτει δικαιικούς κανόνες δεσμευτικούς για όλους, δίχως το ίδιο να δεσμεύεται από αυτούς και έχοντας την ευχέρεια κατά βούληση να τροποποιεί ή να καταργεί τους κανόνες που έχει νομοθετήσει.⁸¹ Ωστόσο, τα πορίσματα του Όστιν περιγράφουν αποκλειστικά την λειτουργία του βρετανικού πολιτεύματος, με δυνατή την διατύπωση πειστικού αντίλογου ως προς την ορθότητά τους.

Σε αντίθεση προς τις αντιλήψεις του Όστιν, το αναμφισβήτητο φιλελεύθερο Σύνταγμα των Η.Π.Α., ο θεμελιώδης νόμος της Ένωσης, δεν περιέβαλε το Κογκρέσσο με την ανώτατη εξουσία και έθεσε αυστηρούς περιορισμούς ως προς την άσκηση της νομοθετικής λειτουργίας από αυτό. Επιπλέον, όταν το Ανώτατο Δικαστήριο των Η.Π.Α. απεφάνθη στην υπόθεση *Marbury v. Madison* (1803)⁸² ότι έχει το δικαίωμα να κρίνει την αντισυνταγματικότητα των νόμων, εμμέσως ανεγνώρισε -τοτεμικά- ως κυρίαρχο το ίδιο το κείμενο του Συντάγματος. Επιπλέον, το γεγονός ότι την αρμοδιότητα για την τροποποίηση του Συντάγματος έχουν από κοινού το Κογκρέσσο και οι Πολιτείες⁸³, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι κυρίαρχες είναι οι Πολιτείες, οι οποίες ασκούν την κυριαρχία στην έκταση που δεν ασκούν αρμοδιότητες που έχουν εκχωρήσει δια του Συντάγματος στην Ένωση (Δέκατη Τροπολογία)⁸⁴. Συνεπώς, η άποψη των υπερμάχων των δικαιωμάτων των Πολιτειών των Η.Π.Α., ότι οι Πολιτείες παρεμένουν κυρίαρχες, επιβεβαιώνεται ως έναν βαθμό από την δυσχέρεια της ανίχνευσης ενός μόνον φορέα της κυριαρχίας εντός του σύνθετου ομοσπονδιακού πλέγματος κατανομής αρμοδιοτήτων, ενώ είναι δυνατή και η διατύπωση της

⁷⁸ Gaba, Jeffery, "John Locke and the Meaning of the Takings Clause", σε *Missouri Law Review*, τόμος 72, τεύχος 2, σσ. 546-548, διαθέσιμο σε <https://scholarship.law.missouri.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3727&context=mlr> (προσπελάστηκε 19/6/2020).

⁷⁹ Το Σύνταγμα του 1791 του Βασιλείου της Γαλλίας, διαθέσιμο σε <https://www.conseil-constitutionnel.fr/les-constitutions-dans-l-histoire/constitution-de-1791> (προσπελάστηκε 19/6/2020).

⁸⁰ Άρθρο 1 του Συντάγματος του 1791 του Βασιλείου της Γαλλίας: “La Souveraineté est une, indivisible, inaliénable et imprescriptible. Elle appartient à la Nation ; aucune section du peuple, ni aucun individu, ne peut s'en attribuer l'exercice.”

⁸¹ Rumble, Wilfred E., *The Thought of John Austin: Jurisprudence, Colonial Reform, and the British Constitution*, Athlone Press, Λονδίνο, 1985, σσ. 22-26.

⁸² Η απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου των Η.Π.Α. στην υπόθεση *Marbury v. Madison* (1803) διαθέσιμη σε <http://cdn.loc.gov/service/ll/usrep/usrep005/usrep005137/usrep005137.pdf> (προσπελάστηκε 19/6/2020).

⁸³ Άρθρο 5 του Συντάγματος των Η.Π.Α.: “The Congress, whenever two thirds of both houses shall deem it necessary, shall propose amendments to this Constitution, or, on the application of the legislatures of two thirds of the several states, shall call a convention for proposing amendments, which, in either case, shall be valid to all intents and purposes, as part of this Constitution, when ratified by the legislatures of three fourths of the several states, or by conventions in three fourths thereof, as the one or the other mode of ratification may be proposed by the Congress; provided that no amendment which may be made prior to the year one thousand eight hundred and eight shall in any manner affect the first and fourth clauses in the ninth section of the first article; and that no state, without its consent, shall be deprived of its equal suffrage in the Senate.” Το κείμενο του Συντάγματος των Η.Π.Α. διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της Γερουσίας των Η.Π.Α. https://www.senate.gov/civics/constitution_item/constitution.htm (προσπελάστηκε 19/6/2020).

⁸⁴ Δέκατη Τροπολογία του Συντάγματος των Η.Π.Α.: “The powers not delegated to the United States by the Constitution, nor prohibited by it to the States, are reserved to the States respectively, or to the people.”

θέσης περί δυαδικής κυριαρχίας της Ένωσης και των Πολιτειών. Επιπλέον, γενομένης δεκτής της άποψης ότι σε Η.Π.Α. κυριάρχος ο λαός, δεν αποκλείεται η στο όνομά του άσκηση της κυριαρχίας από τις αρχές της ομοσπονδίας και εκάστης Πολιτείας επί τη βάση μιας λειτουργικής κατανομής των αρμοδιοτήτων.⁸⁵

Παρά το γεγονός ότι ο διάλογος περί κυριαρχίας επηρέασε καταλυτικά τις εξελίξεις στο εσωτερικό των κρατών, η συμβολή του υπήρξε σημαντικότερη στον τρόπο σύναψης των διακρατικών σχέσεων και συνακόλουθα στην διαμόρφωση του διεθνούς δικαίου. Ο ισχυρισμός του Μποντέν ότι οι κυριάρχοι νομοθετούν δίχως οι ίδιοι να υπόκεινται στο νόμο (“majestas est summa in cives ac subditos legibusque soluta potestas”⁸⁶), ότι δηλαδή ο κυριάρχος δεν υπόκειται σε κανέναν και δεν δεσμεύεται από τον νόμο, απετέλεσε σημείο αναφοράς για τον Χομπς στον *Λεβιάθαν* (1651)⁸⁷. Κατά τον Χομπς η κυριαρχία σχετίζεται με την ισχύ και όχι τον νόμο. Ο νόμος είναι το μέσο με το οποίο εκδηλώνεται η βούληση του κυριάρχου και επ’ ουδενί περιοριάζει τον κυριάρχο, καθώς η κυριαρχία ταυτίζεται με την ανώτατη και απόλυτη εξουσία.⁸⁸ Στις διεθνείς σχέσεις αυτή η αντίληψη περί κυριαρχίας δικαιολογεί την σχεδόν αδιάκοπη εμπόλεμη κατάσταση μεταξύ των κυριάρχων, καθώς αλληλοσυγκρούονται ως προς την επιβολή της βούλησής τους επ’ αλλήλων.⁸⁹ Κατά συνέπεια, το πεδίο που αφήνεται για την ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου είναι εξαιρετικά περιορισμένο. Τα κυρίαρχα κράτη θεσπίζουν τους όλους αναγκαίους για την ύπαρξη των διεθνών σχέσεων κανόνες και τους εφαρμόζουν στον βαθμό που εκουσίως αυτοπεριορίζονται, ήτοι μάλλον οι κανόνες του διεθνούς δικαίου των οποίων το περιεχόμενο αντιτίθεται στην κρατοκεντρική δομή της διεθνούς κοινωνίας στερούνται κανονιστικότητας. Η ύπαρξη των κυριαρχικών ασυλιών, το προνόμιο της ετεροδικίας και η εξωεδαφικότητα των κτιρίων των πρεσβειών και των προξενείων συνιστούν διαρκή υπόμνηση της αληθούς υποστάσεως και της ratio της ύπαρξης του διεθνούς δικαίου, ήτοι της οριοθέτησης έναντι των λοιπών κρατών της κυριαρχίας εκάστου κράτους, η οποία, αν ο κυριάρχος de jure μόνον κυριάρχος και εν τοις πράγμασι ανίσχυρος, οπωσδήποτε θα αμφισβητηθεί από τους λοιπούς, ισχυρότερους κυριάρχους, παρά την ύπαρξη του διεθνούς δικαίου.

Από τα ανωτέρω, γίνεται αντιληπτό ότι παραδοσιακά στο διεθνές δίκαιο η έννοια της κυριαρχίας αποδίδει την ανώτατη εξουσία την οποία αποκλειστικά ασκεί το κράτος εντός και επί ορισμένης επικράτειας και επί του πληθυσμού που κατοικεί εντός αυτής, παραλλήλως ικανό να συμβάλλεται με άλλα κυρίαρχα κράτη δίχως να εξαρτάται από οποιαδήποτε εξωτερική επιρροή.⁹⁰ Συνεπώς, η κυριαρχία εκλαμβάνεται με δύο όψεις, την εσωτερική και την εξωτερική κυριαρχία. Παρά την ύπαρξη ιστορικού και πρακτικού δεσμού μεταξύ των δύο όψεων της κυριαρχίας, η διάκριση τους έχει λειτουργική σημασία. Κατά αρχάς, διακριτά όργανα ασκούν την κυριαρχία σε αμφοτέρως τις περιπτώσεις. Συνήθως, τα όργανα της εκτελεστικής λειτουργίας δρουν στο διεθνές πεδίο, ενώ το κοινοβούλιο και η κυβέρνηση ασκούν την κυριαρχία στο εσωτερικό του κράτους, νομοθετώντας και επιβάλλοντας την εφαρμογή των νόμων αντίστοιχα. Δεύτερον, η ύλη της αρμοδιότητας διαφέρει, καθώς η εσωτερική κυριαρχία ασκείται επί κάθε βιοτικής σχέσης και κατάστασης που αφορά τα εντός της επικράτειας του κράτους πρόσωπα, ενώ η εξωτερική κυριαρχία συνήθως σχετίζεται με ζητήματα συνεργασίας ή σύγκρουσης μεταξύ των κυριάρχων κρατών. Τέλος, η εξωτερική

⁸⁵ Βλέπε σχετικά Cooper, Charles, "Essay on the Tenth Amendment: Reserved Powers of the States", διαθέσιμο σε <https://www.heritage.org/constitution/#!/amendments/10/essays/163/reserved-powers-of-the-states> (προσπελάστηκε 19/6/2020).

⁸⁶ Hinton, R., Review-article. Cambridge Historical Journal, τόμος 12, τεύχος 1, σσ. 83-89, διαθέσιμο σε <https://www.cambridge.org/core/journals/cambridge-historical-journal/article/reviewarticle/FC3DBC92651AA4C8A73F21BE4B107FD9> (προσπελάστηκε 19/6/2020).

⁸⁷ Hinton, R., Review-article. Cambridge Historical Journal, τόμος 12, τεύχος 1, σσ. 83-89, διαθέσιμο σε <https://www.cambridge.org/core/journals/cambridge-historical-journal/article/reviewarticle/FC3DBC92651AA4C8A73F21BE4B107FD9> (προσπελάστηκε 19/6/2020).

Η ανατύπωση της πρώτης έκδοσης του *Λεβιάθαν* (1651) από το Oxford University Press είναι διαθέσιμη σε <https://archive.org/details/hobbessleviathan00hobbuoft/page/n3/mode/2up> (προσπελάστηκε 19/6/2020).

⁸⁸ Zagorin, Perez, *Hobbes and the Law of Nature*, Princeton University Press, Πρίνστον, 2009, σσ. 18-26.

⁸⁹ Williams, C, 1996. *Hobbes and international relations: a reconsideration*, International Organization τόμος 50, τεύχος 2, σσ. 213-36.

⁹⁰ Murphy, A., Stoica, A., "Sovereignty: Constitutional and Historical Aspects", σε *Bulletin of the Transilvania University of Brasov. Series VII: Social Sciences, Law*, τόμος 8, τεύχος 2, 2015, σσ. 219-226.

κυριαρχία δυσχερέστερα μπορεί να χαρακτηριστεί απόλυτη· επειδή το κυρίαρχο κράτος συνυπάρχει με άλλα κυρίαρχα κράτη, τυπικά ίσα προς αυτό, η άσκηση της εξωτερικής του κυριαρχίας περιορίζεται de jure από το διεθνές δίκαιο και de facto από την σχετική έναντι των λοιπών κρατών ισχύ του, ενώ, εκτός αν πρόκειται περί αποτυχημένου κράτους που αδυνατεί να έχει το μονοπώλιο της νόμιμης βίας εντός της επικράτειάς του, η εσωτερική κυριαρχία είναι ανώτατη κάθε εξουσιαστικής σχέσης εντός της επικράτειας του κράτους.

Παρ' ότι οι δύο όψεις της κυριαρχίας διακρίνονται βάσει του πεδίου επί του οποίου ασκούνται, στην πράξη η διάκρισή τους είναι αδύνατη. Προκειμένου το κράτος να είναι εξωτερικά κυρίαρχο, απαιτείται να είναι κυρίαρχο στο εσωτερικό του και αντιστρόφως. Μη όντος εξωτερικά κυρίαρχου του κράτους, το κράτος αδυνατεί να είναι κυρίαρχο στο εσωτερικό του, εξ αιτίας των έξωθεν παρεμβάσεων, και δίχως εσωτερική κυριαρχία, το κράτος, όντας ανίσχυρο, αδυνατεί να παραμείνει κυρίαρχο εξωτερικά, να αναλαμβάνει διεθνείς υποχρεώσεις και να προτάσσει τα δικαιώματά του. Το αλληλένδετο των δύο όψεων της κυριαρχίας είναι θεμελιώδους σημασίας για την διάγνωση της κρατικής υπόστασης συγκεκριμένων μορφών ενώσεων κρατών. Μέχρι πρότινος, ήσαν γνωστές ενώσεις κρατών οι οποίες καθίσταντο κράτη με την εκχώρηση στο νομικό πρόσωπο της ένωσης της εξωτερικής κυριαρχίας των κρατών μελών τους, που όμως παρέμεναν εσωτερικά κυρίαρχα, όπως τα ομοσπονδιακά κράτη (Η.Π.Α., Ελβετική Συνομοσπονδία, Ομοσπονδιακή Ομοσπονδία της Γερμανίας κ.ά.) ή οι πραγματικές ενώσεις βασιλείων (η Ισπανία επί Αψβούργων, η Αυστροουγγρική Αυτοκρατορία κ.ά.). Στον αντίποδα, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δημιουργηθεί δια της σταδιακής εκχώρησης από τα κράτη μέλη της εσωτερικής κυριαρχίας τους στην Ένωση, με την εξωτερική κυριαρχία τους να απομένει κενό κέλυφος· ο χαρακτηρισμός της Ένωσης ως “υπερεθνικής οντότητας”, ενώ τα κράτη ως κυρίαρχα δεν αναγνωρίζουν επικυρίαρχους, σε συνδυασμό με το πρακτικά ανέφικτο της εξόδου από την Ένωση όποιου κράτους-μέλους είναι και μέλος της Ευρωζώνης, πιθανότατα συνιστά ευφημισμό για την κρατική υπόσταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεδομένου ότι πληροί όλα τα κριτήρια του Μοντεβιδέο.⁹¹

Ως καθίσταται εμφανές από τα ανωτέρω, το τρίτο και το τέταρτο από τα κριτήρια του Μοντεβιδέο, συνιστούν τις δύο όψεις της κυριαρχίας, καθώς αντιστοιχούν το μεν τρίτο (“κυβέρνηση”) στην εσωτερική, το δε τέταρτο (“ικανότητα σύναψης σχέσεων με άλλα κράτη”) στην εξωτερική κυριαρχία. Συνεπώς, το κράτος, ως κυρίαρχος, εγκαθιδρύει και διατηρεί την έννομη τάξη και διασφαλίζει την δημόσια τάξη στο εσωτερικό του, ενώ ως μέλος της διεθνούς κοινωνίας απολαύει δικαιωμάτων και υπόκειται σε υποχρεώσεις, όπως κάθε άλλο διεθνές νομικό πρόσωπο, συμφώνως προς τις διατάξεις των διεθνών συμβάσεων των οποίων έχει επιλέξει να καταστεί συμβαλλόμενο μέρος.

V. Το de facto κράτος

Ως εξετέθη ανωτέρω, ο ορισμός του κράτους στο διεθνές δίκαιο συνάγεται από τα κριτήρια του άρθρου 1 της Σύμβασης του Μοντεβιδέο για τα Δικαιώματα και τις Υποχρεώσεις των Κρατών, ήτοι μόνιμος πληθυσμός, ορισμένο έδαφος, κυβέρνηση και ικανότητα σύναψης σχέσεων με τα υπόλοιπα κράτη. Επί πλέον, συνέπεια της κρατικής υπόστασης είναι η εξωτερική και η εσωτερική κυριαρχία. Το μείζον ζήτημα με τα de facto κράτη είναι η μη αναγνώρισή τους από την διεθνή κοινωνία και συνακόλουθα η αμφισβήτηση της εξωτερικής τους κυριαρχίας. Κατά τον Kolstø, ως de facto κράτος ορίζεται η εδαφική οντότητα της οποίας η πολιτική ηγεσία ελέγχει αποτελεσματικά το έδαφος που

⁹¹ Η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει επικράτεια, συνιστάμενη από τα εδάφη των κρατών μελών της -με κύρια εξαίρεση την Γροιλανδία, η οποία, αν και χώρα του Βασιλείου της Δανίας, δεν μετέχει της Ε.Ε.-, μόνιμο πληθυσμό που αποτελείται από τους ιθαγενείς των κρατών-μελών της, που φέρουν παράλληλα την ιθαγένεια της Ένωσης (άρθρο 20 της ΣΛΕΕ), κυβέρνηση, ήτοι τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε. (αναφέρονται στο άρθρο 13 ΣΕΕ, Επιτροπή, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Δικαστήριο, Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα), τα οποία είναι δυνατό να υποστηριχθεί ότι, εξ αιτίας της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου έναντι του δικαίου κάθε κράτους μέλους, ασκούν εσωτερική κυριαρχία στους τομείς όπου η Ένωση έχει αποκλειστική ή συντρέχουσα αρμοδιότητα και εξωτερική κυριαρχία, συνάπτοντας διεθνείς συμβάσεις δεσμευτικές για τα κράτη-μέλη, στους τομείς όπου η Ε.Ε. έχει αποκλειστική αρμοδιότητα (άρθρα 216-219 ΣΛΕΕ), όπως διεθνές εμπόριο και τελωνειακή ένωση.

διεκδικεί -ή το μεγαλύτερο τμήμα του-, επιδιώκει, αλλά δεν έχει επιτύχει, την αναγνώριση από την διεθνή κοινωνία ως ανεξάρτητο κράτος και παραμένει μη αναγνωρισμένο κράτος πλέον των δύο ετών από την δημιουργία του⁹². Ο Pegg υιοθέτησε αυτόν τον ορισμό, θεωρώντας ότι υπάρχει ομοφωνία σχετικά με τα κριτήρια της de facto κρατικής υπόστασης. Κατά τον Pegg, οι όποιες διαφωνίες μεταξύ των θεωρητικών αφορούν τα ακραία όρια εφαρμογής του ορισμού και όχι τα κριτήρια περί ύπαρξης de facto κρατικής υπόστασης: “Υπάρχουν έξι βασικά στοιχεία του ορισμού του de facto κράτους, ένας αριθμός των οποίων πηγάζει από το Άρθρο 1 της Σύμβασης του Μοντεβιδέο του 1933 περί των Δικαιωμάτων και των Υποχρεώσεων των Κρατών. Πρώτον, υπάρχει οργανωμένη πολιτική ηγεσία η οποία απολαύει κάποιας λαϊκής υποστήριξης (νομιμοποίηση). Δεύτερον, αυτή η ηγεσία έχει επιτύχει να είναι επαρκώς ισχυρή ώστε να κυβερνά και να διοικεί ορισμένο πληθυσμό. Τρίτον, το de facto κράτος αποτελεσματικά ελέγχει την επικράτεια ή το εκτενέστερο τμήμα της επικράτειας που διεκδικεί τουλάχιστον επί δύο έτη (...). Τέταρτον, το de facto κράτος θεωρεί εαυτόν ικανό να συνάπτει σχέσεις με τα υπόλοιπα κράτη. Πέμπτον, το de facto κράτος ενεργά επιδιώκει την διεθνή αναγνώριση της κυριαρχίας του. Ωστόσο, τέλος, το de facto κράτος αδυνατεί να επιτύχει την διεθνή αναγνώριση της κυριαρχίας του και παραμένει μη αναγνωρισμένο από την πλειοψηφία ή το σύνολο των κυρίαρχων κρατών της διεθνούς κοινωνίας.”⁹³

Συνεπώς, θεωρούμε de facto κράτη τις εδαφικές οντότητες οι οποίες έχουν ορισμένο έδαφος, μόνιμο πληθυσμό και των οποίων οι κυβερνήσεις ασκούν αποκλειστικά και αποτελεσματικά έλεγχο στο σύνολο -ή τουλάχιστον το μεγαλύτερο τμήμα- της επικράτειας την οποία διεκδικούν. Οι αρχές των de facto κρατών ασκούν δημόσια διοίκηση⁹⁴, είναι δυνητικά ικανές να συνάπτουν διεθνείς σχέσεις με τα υπόλοιπα κράτη, επιδιώκουν την αναγνώριση της ανεξαρτησίας του de facto κράτους από την διεθνή κοινωνία τουλάχιστον επί δύο έτη ή έχουν επιτύχει την αναγνώριση από ορισμένα μόνον κράτη.

Η διεθνής κοινωνία διαχρονικά εμμένει στον σεβασμό της εδαφικής ακεραιότητας των κρατών και το παραβίαστο των συνόρων.⁹⁵ Μάλιστα, ακόμα και κατά την δημιουργία νέων κρατών στην Λατινική Αμερική, την Αφρική και την επικράτεια της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ. εφαρμόστηκε απαρέγκλιτα η προερχόμενη από το Ρωμαϊκό Δίκαιο αρχή του *uti possidetis iuris* και τα παλαιά εσωτερικά σύνορα ετράπησαν σε διεθνή.⁹⁶ Το γεγονός αυτό υποδηλώνει την διάθεση των ήδη αναγνωρισμένων κρατών να μην επιτρέπουν, παρά μόνον ως εξαίρεση, την δημιουργία νέων κρατών. Συνεπώς, δεν πρέπει να μας εκπλήσσει ότι η διεθνής κοινότητα παραδοσιακά υποστηρίζει την επανένταξη των αποσχισθεισών οντοτήτων στα κράτη από τα οποία αποσχίστηκαν, υποσχόμενη ευρεία αυτονομία ή την δημιουργία ομοσπονδιών. Κατά τα τελευταία έτη, όλο και περισσότεροι συγγραφείς έχουν ασχοληθεί με την σχετιζόμενη με την δημιουργία de facto κρατών δυναμική, η οποία ενδεχομένως να επηρεάσει το νομικό καθεστώς των de facto κρατών, την θέση τους στο διεθνές σύστημα και την φύση των σχέσεών τους με τα υπόλοιπα κράτη, αλλά η επικρατούσα τάση μεταξύ των κυρίαρχων κρατών παραμένει η μη αναγνώριση των de facto κρατών, η διπλωματική απομόνωσή τους και η αγνόηση της υπάρξεώς τους.

Εξ ορισμού, κατά την συστατική θεωρία η ύπαρξη ενός de facto κράτους στερείται νομιμότητας. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με το αμφισβητούμενο καθεστώς των de facto κρατών συνιστά θεμελιώδες πρόβλημα για τους θεωρητικούς και τους εφαρμοστές του

⁹² Kolstø, Pål, “The Sustainability and Future of Unrecognized Quasi-States”, σε *Journal of Peace Research* 2006, τόμος 43, τεύχος 6, σσ. 725-726.

⁹³ Pegg, Scott, *International Society and the De Facto State*, Routledge, Άμπιγκτον του Τάμεση, 2019, σ. 1.

⁹⁴ Florea, Adrian, *Rebel Governance in De Facto States*, σ. 4, διαθέσιμο σε <https://ostromworkshop.indiana.edu/pdf/pelio-working-group/florea-paper.pdf> (προσπελάστηκε 31/5/2020).

⁹⁵ Gilbert, Geoff και Sandoval, Clara, “Cross-border conflict and international law”, σε *Accord*, τεύχος 22, Ιανουάριος 2011, σσ. 20-24, σ.20, διαθέσιμο σε https://rc-services-assets.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/Peix_sans_frontieres_building_peace_across_borders_Accord_Issue_22.pdf (προσπελάστηκε 31/5/2020).

⁹⁶ Hensel, Paul R.; Michael E. Allison and Ahmed Khanani, “Territorial Integrity Treaties, *Uti Possidetis*, and Armed Conflict over Territory”, παρουσιάστηκε σε Συνέδριο στο Shambaugh με θέμα “Building Synergies: Institutions and Cooperation in World Politics”, Πανεπιστήμιο της Αιόβα, 13 Οκτωβρίου 2006, διαθέσιμο σε <https://web.archive.org/web/20110615031212/http://mailer.fsu.edu/~phensel/garnet-phensel/Research/iowa06.pdf> (προσπελάστηκε 18/6/2020).

διεθνούς δικαίου. Ωστόσο, έπειτα από προσεκτικότερη θεώρηση καθίσταται εμφανές ότι το διεθνές νομικό σύστημα είναι ικανό να ρυθμίζει την ύπαρξη αυτών των εδαφικών οντοτήτων και εν προκειμένω δεν υφίσταται κενό του διεθνούς δικαίου. Αναμφίβολα, το διεθνές δίκαιο είναι εφαρμόσιμο σε περιπτώσεις μη ανεγνωρισμένων κρατών, όπως είναι η Τουρκική Δημοκρατία της Βορείου Κύπρου και η εξεταζόμενη περίπτωση της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας. Όπως το έθεσε ο James Crawford, “εάν το διεθνές δίκαιο δεν αποδίδει νομικό καθεστώς σε αποτελεσματικές παράνομες οντότητες, το αποτέλεσμα είναι ένα νομικό κενό ανεπιθύμητο και στην πράξη και επί της αρχής”. Ωστόσο, αυτή η άποψη είναι εσφαλμένη, καθώς “υποθέτει ότι το διεθνές δίκαιο δεν εφαρμόζεται σε περιπτώσεις de facto παρανόμων οντοτήτων· και απλώς δεν είναι αυτή η κατάσταση”. Το παράδειγμα το οποίο χρησιμοποιεί ο Crawford είναι η Ταϊβάν, η οποία “είτε είναι, είτε δεν είναι κράτος, δεν είναι ελεύθερη να πράττει σε αντίθεση προς το διεθνές δίκαιο, ούτε διεκδικεί αυτή την ελευθερία”⁹⁷. Η Ταϊβάν δεν είναι ελεύθερη να πράττει σε αντίθεση προς το *ius cogens*, το οποίο ο Ανδρέας Ιακωβίδης όρισε ως τους αυστηρούς κανόνες από τους οποίους δεν επιτρέπεται παρέκκλιση δια συμφωνίας ή άλλως.⁹⁸ Η αντίληψη αυτή για το *ius cogens* έχει κωδικοποιηθεί στο άρθρο 53 της Σύμβασης της Βιέννης του 1969 για το Δίκαιο των Συνθηκών⁹⁹ και η συντριπτικά κρατούσα σήμερα άποψη συνεχίζει να υποστηρίζει την ύπαρξη στον πυρήνα του διεθνούς δικαίου κανόνων *ius cogens* από τους οποίους επ’ ουδενί επιτρέπεται παρέκκλιση. Εκεί όπου πρωτίστως απαντάται διαφωνία μεταξύ των θεωρητικών δεν είναι στο εάν υπάρχουν κανόνες *ius cogens*, αλλά στο ποιοι είναι αυτοί και ποιο το ακριβές τους περιεχόμενο. Ως προς αυτό, σε σχέση με τα de facto κράτη το συμπέρασμα είναι ότι εφόσον θεωρούμε την απαγόρευση της τέλεσης γενοκτονίας και την απογόρευση της χρήσης βίας, πλην των περιπτώσεων νόμιμης άμυνας, κανόνες *ius cogens*, τότε οι κανόνες αυτοί είναι δεσμευτικοί και για τα de facto κράτη στον ίδιο ακριβώς βαθμό που είναι δεσμευτικοί και για τα αναγνωρισμένα από την διεθνή κοινωνία κράτη.

Καθώς το *ius cogens* δεσμεύει τα de facto κράτη, δεσμεύει και έναντι αυτών και η απαγόρευση της χρήσης βίας στις διεθνείς σχέσεις εφαρμόζεται και στις περιπτώσεις de facto κρατών. Τα μη αναγνωρισμένα κράτη δεν επιτρέπεται, όπως κάθε άλλο μέλος της διεθνούς κοινωνίας, να επιτίθενται σε άλλα κράτη ή να ασκούν βία αντίθετη προς τους ορισμούς του διεθνούς δικαίου. Συγχρόνως, απολαύουν προστασίας κατά το διεθνές δίκαιο και τρίτα κράτη απαγορεύεται να χρησιμοποιούν βία κατά αυτών. Οποιαδήποτε άποψη κατά την ύπαρξης αυτής της υποχρέωσης για μη χρήση βίας μεταξύ των κρατών, ανεξαρτήτως του εάν αυτά είναι αναγνωρισμένα ή όχι, εάν καθίστατο κρατούσα θα προξενούσε κενό και θα διερρήγνυε την ομοιόμορφη εφαρμογή του κανόνα της απαγόρευσης της απειλής ή χρήσης βίας στις διεθνείς σχέσεις, θέτοντας σε κίνδυνο την διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Οι συντάκτες διεθνών κειμένων, όπως το Ψήφισμα για τον ορισμό της επίθεσης¹⁰⁰, αναγνωρίζοντας αυτό το επικίνδυνο ενδεχόμενο, ρητά όρισαν ότι στο Ψήφισμα ο όρος “κράτος” χρησιμοποιείται χωρίς προκατάληψη ως προς το εάν ένα κράτος είναι αναγνωρισμένο ή όχι ή ως προς το εάν είναι ή δεν είναι μέλος του Ο.Η.Ε.¹⁰¹ Τα αναγνωρισμένα κράτη, υπερασπιζόμενα την de jure κυριαρχία τους επί του ελεγχόμενου από τα de facto κράτη εδάφους, δυσχερέστατα αποδέχονται την υποχρέωσή τους για μη χρήση βίας κατά των “επαναστατών”, καθώς προτιμούν να θεωρούν τις σχέσεις τους με το “παράνομο καθεστώς” το οποίο έχει καταλάβει τμήμα της επικρατείας τους ως ένα αμιγώς εσωτερικό τους ζήτημα, ώστε μονομερώς να ασκούν βία για την “επιβολή του νόμου” επί των επαναστατών και την “αποκατάσταση της

⁹⁷ Crawford, James, “The Criteria for Statehood in International Law”, *British Year Book of International Law*, τόμος 48, τεύχος 1, σ. 145.

⁹⁸ Jacovides, Andreas J., “Cyprus - The International Law Dimension”, σε *American University Journal of International Law and Policy*, τόμος 10, τεύχος 4, καλοκαίρι 1995, σ. 1221.

⁹⁹ Crawford, James, “The Criteria for Statehood in International Law”, σε *British Year Book of International Law*, τόμος 48, τεύχος 1, σ. 146.

¹⁰⁰ Ψήφισμα 3314/1974 της Γενικής Συνέλευσης του Ο.Η.Ε. για τον ορισμό της επίθεσης, διαθέσιμο σε <http://www.un-documents.net/a29r3314.htm> (προσπελάστηκε 29/6/2020).

¹⁰¹ Ερμηνευτική δήλωση στο άρθρο 1 του Ψηφίσματος 3314/1974 της Γενικής Συνέλευσης του Ο.Η.Ε. για τον ορισμό της επίθεσης: “στον παρόντα ορισμό ο όρος «κράτος» (α) χρησιμοποιείται ανεξάρτητα από τα ενδεχόμενα ζητήματα αναγνώρισης ή κατά πόσο ένα κράτος είναι μέλος των Ηνωμένων Εθνών (β) Συμπεριλαμβάνει, όπου προσήκει στην έννοια «ομάδα κρατών»”.

νομιμότητας”. Ωστόσο, καθώς το *de facto* κράτος συγκαταλέγεται στα υποκείμενα του διεθνούς δικαίου, η επιδίωξη για διατήρηση της ειρήνης δια της εφαρμογής του διεθνούς δικαίου επιβάλλει την απαγόρευση οποιασδήποτε βίαιης απόπειρας για παλινόρθωση του προηγούμενου καθεστώτος του εδάφους. Ως αποτέλεσμα, σήμερα γίνεται αποδεκτό ότι ο κανόνας για απαγόρευση της απειλής ή χρήσης βίας στις διεθνείς σχέσεις δεσμεύει το σύνολο το κρατών της διεθνούς κοινωνίας, είτε αναγνωρισμένων είτε *de facto* κρατών. *Mutatis mutandis*, τα αυτά ισχύουν και ως προς την εφαρμογή των αρχών της μη επέμβασης/μη ανάμιξης στις εσωτερικές υποθέσεις των κρατών και της αυτοδιάθεσης των λαών, οι οποίες αρχές αμφοτέρως είναι καθολικά αποδεκτές ως ανήκουσες στο *ius cogens* του διεθνούς δικαίου.

Εκτός του ότι το *ius cogens* τυγχάνει εφαρμογής στις περιπτώσεις των *de facto* κρατών, βάσιμα δύναται κάποιος να ισχυριστεί ότι το ιστορικό παρελθόν -κατ’ ακριβολογία η πρακτική των διεθνών προσώπων κατά το παρελθόν- αποδεικνύει ότι το διεθνές δίκαιο είναι εφαρμοστέο επί και από τα *de facto* κράτη. Κατά την νεώτερη περίοδο, τα ευρωπαϊκά κράτη συχνά σύναπταν διεθνείς συμβάσεις με μη κυρίαρχες εδαφικές οντότητες ή κράτη μη ανεγνωρισμένα. Ως προς αυτό, ο Ian Brownlie επισημαίνει ότι μέχρι και τα μέσα του 19ου αιώνα “ήταν πλήρως δυνατή η σύναψη συνθηκών με διαφόρων τύπων κοινωνικές δομές που διέθεταν επικράτεια: αλλά απαιτείτο οι δομές αυτές να είναι τρόπον τινά προσδιορισμένες και ενοποιημένες κοινωνικές οντότητες. Οι Μπασούτος και οι Ζουλού πληρούσαν αυτά τα κριτήρια, ενώ οι Αβορίγινες της Αυστραλίας και οι Ινδιάνοι της Γης του Πυρός όχι.”¹⁰²

Επιπροσθέτως, δικαστήρια των εσωτερικών ενόμων τάξεων των κρατών έχουν αποφανθεί ότι είναι υποστατές οι πράξεις των *de facto* κρατών, παρ’ ότι αυτά δεν είναι ανεγνωρισμένα και δεν έχουν συναφθεί επισήμως διπλωματικές σχέσεις μαζί τους. Εφόσον δεν έχει νομοθετηθεί σχετικά, όπως στην περίπτωση της Ταϊβάν (Νόμος για τις Σχέσεις με την Ταϊβάν, “Taiwan Relations Act” του 1979¹⁰³), η μη αναγνώριση από τις Η.Π.Α. στερεί από τα *de facto* κράτη την δυνατότητα να είναι ενάγοντες ενώπιον των αμερικανικών δικαστηρίων. Ωστόσο, τα ίδια δικαστήρια δεν αρνούνται την ύπαρξη της νομικής προσωπικότητας των μη ανεγνωρισμένων κρατών. Στην υπόθεση *Wulfsohn v. Russian Socialist Federated Soviet Republic* (1923)¹⁰⁴, δικαστήριο των Η.Π.Α. ανεγνώρισε στην κυβέρνηση της Ρωσικής Σοσιαλιστικής Ομοσπονδιακής Σοβιετικής Δημοκρατίας, παρ’ ότι μη ανεγνωρισμένη τότε από τις Η.Π.Α., κυριαρχική ασυλία, βασιζόμενη στο γεγονός ότι η εν λόγω κυβέρνηση υπήρχε και ότι η άσκηση αποτελεσματικού ελέγχου και κυριαρχίας επί εδάφους από αυτήν συνιστούσε πραγματικό γεγονός, οπότε συνιστούσε ξένη κυβέρνηση η οποία δεν ήταν δυνατό να εναχθεί ενώπιον των αμερικανικών δικαστηρίων δίχως την συγκατάθεσή της. Στην υπόθεση *M. Salimoff & Oil Co. of New York* (1933)¹⁰⁵, το ίδιο δικαστήριο των Η.Π.Α., υιοθετώντας την διακηρυκτική περί κράτους θεωρία, έκρινε ότι η κυβέρνηση της τότε μη ανεγνωρισμένης από τις Η.Π.Α. Ε.Σ.Σ.Δ., αποτελούσε κυβέρνηση ξένου κράτους. Κρίθηκε ότι “τα δικαστήρια ενός κράτους δεν ελέγχουν δικαστικά τις πράξεις της κυβέρνησης άλλου κράτους οι οποίες έχουν τελεστεί εντός της επικρατείας του”, επειδή, ειδικώς σε σχέση με την σοβιετική κυβέρνηση, “Όλοι γνωρίζουμε ότι είναι κυβέρνηση. Το Υπουργείο Εξωτερικών το γνωρίζει, τα δικαστήρια, τα έθνη και ο περαστικός στον δρόμο. Εφόσον είναι κυβέρνηση στην πράξη, οι αποφάσεις της είναι εκτελεστές εντός των συνόρων της και επί των πολιτών της. (...) Τα δικαστήρια δεν μπορούν να αναγνωρίσουν την Σοβιετική

---

¹⁰² Brownlie, Ian, “The Expansion of International Society: The Consequences for the Law of Nations”, σε Hedley Bull και Adam Watson (επιμέλεια), *The Expansion of International Society*, Clarendon Press, Οξφόρδη, 1984, σ. 362.

¹⁰³ Το κείμενο του Νόμου για τις Σχέσεις με την Ταϊβάν διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του Αμερικανικού Ινστιτούτου στην Ταϊβάν, σε <https://www.ait.org.tw/our-relationship/policy-history/key-u-s-foreign-policy-documents-region/taiwan-relations-act/> (προσπελάστηκε 18/9/2020).

¹⁰⁴ Η απόφαση του Εφετείου της Νέας Υόρκης στην Υπόθεση *Wulfsohn v. Russian Socialist Federated Soviet Republic*, της 9ης Ιανουαρίου 1923, διαθέσιμη σε <http://www.uniset.ca/other/cs3/138NE24.html> (προσπελάστηκε 18/6/2020).

¹⁰⁵ Η απόφαση του Εφετείου της Νέας Υόρκης στην Υπόθεση *M. Salimoff & Oil Co. of New York*, της 11ης Ιουλίου 1933, διαθέσιμη σε <https://h2o.law.harvard.edu/cases/5770> (προσπελάστηκε 18/6/2020).

κυβέρνηση ως *de iure* κυβέρνηση έως ότου το Υπουργείο Εξωτερικών το επιτρέψει [αναγνωρίζοντας την Ε.Σ.Σ.Δ.]. Ωστόσο, μπορούν να κρίνουν ότι είναι κυβέρνηση.”¹⁰⁶

Άλλη σχετική απόφαση δικαστηρίου των Η.Π.Α. αφορούσε την Λαοκρατική Δημοκρατία της Γερμανίας. Στην Υπόθεση *Upright v. Mercury Business Machines* (1961)¹⁰⁷, το δικαστήριο επέτρεψε σε υπήκοο των Η.Π.Α. και πληρεξούσιο κοινοπραξίας ελεγχόμενης από την μη αναγνωρισμένη κυβέρνηση της Λ.Δ. της Γερμανίας να είναι ενάγων ενώπιον των αμερικανικών δικαστηρίων. Αποφασίζοντας αυτό, το δικαστήριο απέρριψε το επιχείρημα του εναγομένου ότι η μη σύναψη *de jure* σχέσεων μεταξύ της κυβέρνησης των Η.Π.Α. και της κυβέρνησης της Λ.Δ. της Γερμανίας απέτρεπε τα αμερικανικά δικαστήρια από το να επικυρώσουν συναλλαγές με αυτήν. Κατά την απόφαση του δικαστηρίου “Μια ξένη κυβέρνηση, παρ’ ότι μη αναγνωρισμένη από την κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών, δύναται να έχει *de facto* ύπαρξη νομικά αναγνωρίσιμη. (...) Το νομικό καθεστώς μιας τέτοιας κυβέρνησης ή της δημιουργηθείσας από αυτήν κοινοπραξίας δεν είναι καθοριστικό για την κρίση των συναλλαγών με αυτήν ως ακύρων από τα Αμερικανικά δικαστήρια, εφόσον η κυβέρνηση [των Η.Π.Α.] δεν είναι ο ενάγων.”¹⁰⁸

Συγχρόνως, η πρακτική των κρατών υποστηρίζει τον ισχυρισμό ότι τα *de facto* κράτη δύναται να συνάπτουν διεθνείς σχέσεις με άλλα κυρίαρχα κράτη, από τα οποία δεν έχουν *de jure* αναγνωρισθεί. Χαρακτηριστικά, η παράγραφος 107 της Αναδιατύπωσης (Δεύτερης) του Νόμου περί Διεθνών Σχέσεων των Η.Π.Α. (1967)¹⁰⁹ ορίζει ότι “Μία οντότητα μη αναγνωρισμένη ως κράτος η οποία όμως πληροί τα κριτήρια για αναγνώριση τα οποία καθορίζονται στην παράγραφο 100 [κατ’ ουσίαν τα κριτήρια του Μοντεβιδέο, κυβέρνηση, έδαφος, πληθυσμός, δυνατότητα σύναψης διεθνών σχέσεων], ή μία οντότητα αναγνωρισμένη ως κράτος της οποίας η κυβέρνηση δεν αναγνωρίζεται ως η κυβέρνησή της, έχει τα δικαιώματα κράτους κατά το διεθνές δίκαιο ως μη αναγνωρισμένο κράτος.”¹¹⁰ Στηριζόμενος σε αυτό, ο Victor Li συμπέρανε ότι “από την οπτική του διεθνούς δικαίου, μια *de facto* κρατική οντότητα σαφώς δύναται να συνάπτει διεθνείς σχέσεις με κράτη τα οποία δεν την έχουν *de jure* αναγνωρίσει”.¹¹¹ Το συμπέρασμα αυτό επιβεβαιώνεται επί πλέον από το άρθρο 74 της Σύμβασης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών¹¹², το οποίο αναφέρει “Η διακοπή ή η απουσία διπλωματικών ή προξενικών σχέσεων μεταξύ δύο ή περισσότερων Κρατών δεν αποτρέπει την επικύρωση των συνθηκών μεταξύ αυτών των Κρατών.” Διαχρονικά, η πρακτική των κρατών ως προς την ικανότητα των *de facto* κρατών να συμβάλλονται διεθνώς, καταδεικνύει ότι μέσω της προσεκτικής διατύπωσης των κειμένων των διεθνών συνθηκών και την θέση ερμηνευτικών δηλώσεων και επιφυλάξεων από τα αναγνωρισμένα κράτη, ώστε συμβαλλόμενα με *de facto* κράτη να απόσχουν της επίσημης αναγνώρισής τους, η σύναψη διεθνών συνθηκών μεταξύ *de facto* και αναγνωρισμένων κρατών ούτε αδύνατη είναι, ούτε γεννά ιδιαίτερα ζητήματα ως προς την εφαρμογή του διεθνούς δικαίου και ιδίως του δικαίου των συνθηκών. Τελικώς, εναπόκειται στα μέρη που επιθυμούν να συμβληθούν η επιλογή της

¹⁰⁶ Παρατίθεται σε Randolph, R. Sean, “The Status of Agreements Between the American Institute in Taiwan and the Coordination Council for North American Affairs”, σε *Int'l L*, τόμος 15, τεύχος 249, 1981, σσ. 257-258.

¹⁰⁷ Η απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου των Η.Π.Α. σε υπόθεση *Upright v. Mercury Business Machines*, της 15ης Σεπτεμβρίου 1960, διαθέσιμη σε <https://www.leagle.com/decision/1960109526misc2d10691745> (προσπελάστηκε 18/6/2020).

¹⁰⁸ Παρατίθεται σε Randolph, R. Sean, “The Status of Agreements Between the American Institute in Taiwan and the Coordination Council for North American Affairs”, σε *Int'l L*, τόμος 15, τεύχος 249, 1981, σ. 58.

¹⁰⁹ Αναδιατύπωση (Δεύτερη) του Νόμου περί Διεθνών Σχέσεων των Η.Π.Α. (1967), διαθέσιμη σε <https://home.heinonline.org/titles/American-Law-Institute-Library/Restatement-Second-Foreign-Relations-Law-of-the-United-States/?letter=R> (προσπελάστηκε 19/6/2020).

¹¹⁰ Παρατίθεται σε Li, Victor H, “The Law of Non-Recognition: The Case of Taiwan”, σε *Northwestern Journal of International Law and Business*, τόμος 1, τεύχος 1, Άνοιξη 1979, σ. 139, διαθέσιμο σε <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1047&context=njilb> (προσπελάστηκε 19/6/2020).

¹¹¹ Li, Victor H, “The Law of Non-Recognition: The Case of Taiwan”, σε *Northwestern Journal of International Law and Business*, τόμος 1, τεύχος 1, Άνοιξη 1979, σ. 139, διαθέσιμο σε <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1047&context=njilb> (προσπελάστηκε 19/6/2020).

¹¹² Η Σύμβαση της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών του 1969, διαθέσιμη σε https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_1_1969.pdf (προσπελάστηκε 19/6/2020).

μορφής και του τύπου της μεταξύ τους συμφωνίας, αλλά η μη αναγνώριση του de facto κράτους δεν συνιστά κάλυμα για την σύναψη με αυτό διεθνούς συνθήκης. Εάν τα συμβαλλόμενα μέρη επιθυμούν ως προς την εφαρμογή και την ερμηνεία της μεταξύ τους συμφωνίας να αποφύγουν τις διατάξεις του δικαίου των συνθηκών και το αναγνωρισμένο κράτος να αποκλείσει το ενδεχόμενο δημιουργίας υπόνοιας για από αυτό αναγνώριση του αντισυμβαλλομένου de facto κράτους, επιλέγεται η σύναψη άτυπων συμφωνιών πολιτικού χαρακτήρα.

Σχετικά με τα παραδείγματα που εξετάθησαν ανωτέρω, είναι δυνατόν να διατυπωθεί ο αντίλογος ότι αφορούν μη ανεγνωρισμένες κυβερνήσεις, την κυβέρνηση της Ε.Σ.Σ.Δ. και την κυβέρνηση της Λ.Δ. της Γερμανίας, και όχι μη ανεγνωρισμένα κράτη, όπως η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία, ότι δηλαδή η αναγνώριση μιας κυβέρνησης είναι διακριτή της αναγνώρισης ενός κράτους. Ωστόσο, το πρώτο μέρος της παραγράφου 107 που παρατίθεται ανωτέρω αναφέρεται σε de facto κράτη. Επίσης, δεν υπάρχουν λογικά επιχειρήματα για την υποστήριξη της θέσης ότι τα προνόμια τα οποία είχαν αναγνωρισθεί στην κυβέρνηση της Ε.Σ.Σ.Δ., προ της αναγνωρίσεώς της από τις Η.Π.Α., στις υποθέσεις *Wulfsohn v. Russian Socialist Federated Soviet Republic* και *Salimoff & Oil Co. of New York* δεν θα έπρεπε να αναγνωρισθούν στην κυβέρνηση της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

Συνεπεία όλων αυτών, η M. J. Peterson διέγνωσε την υποβάθμιση της σημασίας της αναγνώρισης. Αναγνωρισμένες και μη αναγνωρισμένες κυβερνήσεις -και κατ' επέκταση αναγνωρισμένα και μη αναγνωρισμένα, de facto κράτη- τυγχάνουν, κατά την άποψή της, μεταχείρισης κατά το διεθνές δίκαιο όλως διάφορης από αυτήν του 19ου αιώνας. Το εύρος και η φύση των σχέσεων μεταξύ των Η.Π.Α. και της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας, στο επίπεδο στο οποίο βρίσκονταν μεταξύ των ετών 1972 και 1979, θα προξενούσαν σύγχυση σε έναν νομικό του 19ου αιώνα, εξοικειωμένο με τα διδάγματα της συστατικής θεωρίας. Τοιοιτοτρόπως, καταλήγουμε στην κρατούσα σήμερα στο διεθνές δίκαιο και στις διεθνείς σχέσεις κατάσταση “στην οποία η μη αναγνώριση δεν διαφέρει ιδιαίτερα από την αναγνώριση, παρά στο ότι δημιουργεί την προσδοκία, δίχως να την εγγυάται, για σχέσεις συγκεκριμένου χαρακτήρα. Η αναγνώριση πάντοτε σήμαινε ότι εκτεταμένες, επίσημες και πολιτικές σχέσεις θα μπορούσαν να ξεκινήσουν, αλλά δεν εγγυάτο την εγκαθίδρυση ή την συνέχισή τους. Σήμερα, είναι δυνατόν να υποστηριχθεί ότι η μη αναγνώριση σημαίνει, αλλά δεν εγγυάται, την απουσία σχέσεων.”¹¹³

Άλλη πτυχή της εφαρμογής του διεθνούς δικαίου σε περιπτώσεις de facto κρατών σχετίζεται με το κοινό άρθρο 3 των Συμβάσεων της Γενεύης του 1949¹¹⁴. Η ιστορική σημασία του άρθρου έγκειται στο ότι συνιστά την πρώτη απόπειρα θέσεως διεθνών κανόνων για την διεξαγωγή των εμφυλίων πολέμων. Το ίδιο το άρθρο ορίζει το πεδίο της εφαρμογής του, ήτοι “ένοπλες συγκρούσεις όχι διεθνούς χαρακτήρα”. Κατ' ουσίαν, επιχειρήθηκε η θέσπιση ενός κατ' ελάχιστο ανθρωπιστικού κώδικα για την διεξαγωγή των εσωτερικών συγκρούσεων, αδιαφόρως του νομικού καθεστώτος των εμπλεκόμενων μερών.¹¹⁵ Σύμφωνα με την δεύτερη παράγραφο του άρθρου, η εφαρμογή του “δεν επηρεάζει το νομικό καθεστώς των Μερών της σύγκρουσης”. Επί πλέον, όπως έχει τονίσει η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού “η εφαρμογή του Άρθρου 3 δεν συνιστά από μόνη της αναγνώριση από την de jure Κυβέρνηση ότι το αντίπαλο μέρος διαθέτει εξουσία όποιου είδους.”¹¹⁶ Ενώ η παρεχόμενη σε

¹¹³ Peterson, M.J., “Political Use of Recognition: The Influence of the International System”, *World Politics* XXXIV, Απρίλιος 1982, σσ. 349-350

¹¹⁴ Οι τέσσερις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949, κυρώθηκαν από την Ελλάδα με το Ν. 3481 «Περί κυρώσεως των Συμβάσεων της Γενεύης της 12ης Αυγούστου 1949», στις 30.12.1955/5.1.1956, που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ Α' 3/1956. Το Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο Ι κυρώθηκε με το Ν. 1786/1988, που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ Α' 125/1988 και το Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο ΙΙ κυρώθηκε με το Ν. 2105/1992, που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ Α' 196/1992. Τα κείμενα των Συμβάσεων είναι διαθέσιμα στην ιστοσελίδα της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού, σε https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl_nsf/ (προσπελάστηκε 19/6/2020).

¹¹⁵ Fleiner-Gerster, Thomas και Meyer, Michael A., “New Developments in Humanitarian Law: A Challenge to the Concept of Sovereignty”, σε *International and Comparative Law Quarterly*, τόμος 34, τεύχος 2, Απρίλιος 1985, σσ. 169-271.

¹¹⁶ Σχόλιο της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού, σε *Human Rights Watch/Asia*, “Sri Lanka: Stop Killings of Civilians”, *Human Rights Watch/Asia Newsletter* 7, Ιούλιος 1995.

όσους εμπλέκονται σε εμφύλιες συρράξεις προστασία υστερεί της παρεχόμενης στους μετέχοντες σε διεθνείς πολέμους προστασίας, κατά τους θεωρητικούς του διεθνούς δικαίου το άρθρο 3 αποτελεί ένα θετικό βήμα για την εφαρμογή κανόνων του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου στους εμφυλίους πολέμους, γεννώντας την ελπίδα για την τήρηση ελαχίστων κανόνων ανθρωπιστικού περιεχομένου από τα αντίπαλα σε αυτές τις συγκρούσεις μέρη.¹¹⁷

Ωστόσο, οι κυβερνήσεις των κυρίαρχων κρατών επίμονα αρνούνται την εφαρμογή του άρθρου 3 σε συγκρούσεις που λαμβάνουν χώρα εντός των επικρατειών τους. Ο Thomas Fleiner-Gerster και ο Michael Meyer επισημαίνουν ότι εφαρμόζοντας το άρθρο 3 μια κυβέρνηση κυρίαρχου κράτους “πρέπει να αποδεχθεί ότι, παρά την διακήρυξη ότι η εφαρμογή των διατάξεών του δεν αλλάζει το καθεστώς των μερών, οι επαναστατικές δυνάμεις μετέχουν στην σύρραξη ως μέρος με υποχρεώσεις υπό το Άρθρο 3 των Συμβάσεων της Γενεύης του 1949, οι οποίες είναι μέρος του διεθνούς δικαίου.”¹¹⁸ Επίσης, οι κυβερνήσεις των κυρίαρχων κρατών θα έπρεπε να αποδεχθούν το επιτρεπτό της πρόσβασης της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού στο ελεγχόμενο από τους επαναστάτες έδαφος άνευ της συναινέσεώς τους, παραδεχόμενες σιωπηρά ότι δεν ασκούν αποτελεσματικό έλεγχο και de facto κυριαρχία επί τμήματος της επικρατείας τους. Συνεπώς, δεν υπάρχει κίνητρο για την εφαρμογή του άρθρου 3 από τα κυρίαρχα κράτη. Στον αντίποδα, οι ομάδες επαναστατών, οι αποσχισθείσες εδαφικές οντότητες και τα ένοπλα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα, “που είναι δυνατόν να θεωρούνται εγκληματικές ομάδες από το εσωτερικό δίκαιο του Κράτους και χωρίς κάποιο διεθνές καθεστώς, θα προσπαθούν επίμονα για την εφαρμογή του Άρθρου 3, επειδή δύναται να τους παρέχει οινεί διεθνές καθεστώς”¹¹⁹, ήτοι διεθνή προσωπικότητα.

Συμπεραίνοντας, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι ενώ τα κυρίαρχα κράτη εξαιρούν τα de facto κράτη από την διεθνή κοινωνία, οι εν λόγω εδαφικές οντότητες δια της υπάρξεώς τους δεν δημιουργούν κώλυμα για την εφαρμογή του διεθνούς δικαίου. Στην πράξη, η δημιουργία και η ύπαρξη de facto κρατών δεν είναι αυτομάτως αντίθετη προς το διεθνές δίκαιο και τα de facto κράτη ενεργά αποζητούν την περαιτέρω ενσωμάτωσή τους στο διεθνές νομικό σύστημα. Επιστρέφοντας στο παράδειγμα του άρθρου 3, ο συνήθης ισχυρισμός των αναγνωρισμένων κρατών είναι ότι την ευθύνη για την εφαρμογή των ανθρωπιστικού περιεχομένου διατάξεών του φέρουν αποκλειστικά οι νόμιμες, ανεξαρτήτως νομιμοποίησης, κυβερνήσεις τους και όχι οι επαναστάστες, αλλά αυτή η άρνηση των αναγνωρισμένων κρατών για αμοιβαία ευθύνη αυτών και των επαναστατών ως προς την εφαρμογή του ανθρωπιστικού δικαίου που εισάγει το άρθρο 3 συνιστά περισσότερο θεωρητικό ζήτημα παρά πρακτικό πρόβλημα. Όπως διασαφηνίστηκε από τον Heather Wilson, “Το απελευθερωτικό κίνημα, επιθυμώντας την διεθνή υποστήριξη και αναγνώριση, φανατικά αποδέχεται, ή τουλάχιστον φαίνεται ότι αποδέχεται, τις υποχρεώσεις του ως διεθνές πρόσωπο. Πράγματι, εκτός του ότι δεν φέρουν αντιρρήσεις ως προς τις κατά το Άρθρο 3 υποχρεώσεις τους, τα απελευθερωτικά κινήματα περιστασιακά διακηρύσσουν την πρόθεσή τους να σεβαστούν τις Συμβάσεις [της Γενεύης] καθ’ ολοκληρίαν.”¹²⁰

Συνεπώς, η διεθνής κοινωνία δύναται να επιλέγει τα de facto κράτη να μην καθίστανται μέλη διεθνών οργανισμών, όπως είναι ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου. Ωστόσο, δεν τίθεται το ερώτημα εάν ως μη μέλος του Π.Ο.Ε. το de facto κράτος σέβεται τις κατά το Διεθνές Εμπορικό Δίκαιο βασικές υποχρεώσεις του· τις σέβεται και τις εκπληρώνει. Ένα de facto κράτος ήδη διαθέτει μια διακριτή διεθνή προσωπικότητα και επιδιώκοντας την πλήρη ενσωμάτωσή του στο διεθνές σύστημα, συνηθέστατα τείνει να επικαλείται και να εφαρμόζει το διεθνές δίκαιο.

¹¹⁷ Higgins, Rosalyn, “International Law and Civil Conflict”, σε Luard Evan (επιμέλεια), *The International Regulation of Civil Wars*, New York University Press, Νέα Υόρκη, 1972, σσ. 182-183.

¹¹⁸ Fleiner-Gerster, Thomas και Meyer, Michael A., “New Developments in Humanitarian Law: A Challenge to the Concept of Sovereignty”, σε *International and Comparative Law Quarterly*, τόμος 34, τεύχος 2, Απρίλιος 1985, σ. 274.

¹¹⁹ Fleiner-Gerster, Thomas και Meyer, Michael A., “New Developments in Humanitarian Law: A Challenge to the Concept of Sovereignty”, σε *International and Comparative Law Quarterly*, τόμος 34, τεύχος 2, Απρίλιος 1985, σ. 274.

¹²⁰ Wilson, Heather A., *International Law and the Use of Force by National Liberation Movements*, Clarendon Press, Gloucestershire, 1990, σ. 51.

Συμπερασματικά, το διεθνές δίκαιο εφαρμόζεται στις περιπτώσεις de facto κρατών και τα δεσμεύει· επ' ουδενί είναι άγνωστη στο διεθνές δίκαιο, ιδίως στο κλασικό δημόσιο διεθνές δίκαιο, η ύπαρξη μη αναγνωρισμένων εδαφικών οντοτήτων. Ιστορικά, έχουν υπάρξει διάφορες κατηγορίες εδαφικών οντοτήτων οι οποίες δεν συνιστούσαν κυρίαρχα κράτη, όπως συνδεδεμένα κράτη, εδάφη υπό εντολή, εδάφη κηδεμονευόμενα, αποικίες, προτεκτοράτα, ελεύθερες πόλεις, εδάφη υπό συγκυριαρχία και διεθνοποιημένες περιοχές.¹²¹ Δεν υφίσταται επιχείρημα για την αντίκρουση της εφαρμογής του διεθνούς δικαίου επί και από τα de facto κράτη, ούτε για την ύπαρξη διεθνούς προσωπικότητας ενός de facto κράτους ή παρόμοιας εδαφικής οντότητας. Μόνο του και δίχως επ' αυτού επιβολή, επειδή συνίσταται από κράτη κυρίαρχα, το διεθνές σύστημα δύναται να μετατραπεί σε διεθνές σύστημα συνιστάμενο από κυρίαρχα κράτη και άλλες οντότητες με διεθνή προσωπικότητα.¹²² Όπως παρατήρησε ο Alan James, “ένα τέτοιο μικτό σύστημα δεν θα μπορούσε να θεωρεί ότι βασιζείται στην ισότητα όλων των μελών του”. Αντιθέτως, ενός τέτοιου διεθνούς συστήματος “η οργανωτική αρχή θα ήταν κατά συνέπεια αυτή της αποδοχής του διεθνούς ανταγωνισμού”.¹²³ Σε ένα τέτοιο διεθνές σύστημα, τα de facto κράτη είναι φορείς συγκεκριμένων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, ενώ δεν τους αναγνωρίζονται ορισμένα δικαιώματα αναγνωριζόμενα σε άλλα διεθνή πρόσωπα και δεν βαρύνονται με κάποιες από τις υποχρεώσεις άλλων υποκειμένων του διεθνούς δικαίου. Σε ένα τέτοιο διεθνές σύστημα, θα ήταν πιθανή και η μεταξύ των de facto κρατών ιεραρχία ως προς το εύρος της διεθνούς δικαιοκτικής ικανότητας καθενός εξ αυτών. Ο όρος, όμως, για αυτές τις θεωρητικές εικασίες είναι ότι δεν ισοδυναμούν με περιγραφή της δομής της παρούσας διεθνούς κοινωνίας. Όπως το έθεσε ο Alan James, “σε πρακτικό επίπεδο, οι εξελίξεις ώθησαν αποφασιστικά, πολύ καιρό πριν, προς την κατεύθυνση ενός διεθνούς συστήματος του οποίου τα συνήθη εδαφικά μέλη [εννοώντας τα κράτη] ήταν όλα του ίδιου είδους.”¹²⁴

Καθώς πρακτικά η προοπτική ενός τέτοιου μικτού διεθνούς συστήματος φαντάζει απόμακρη και τα κράτη φαίνονται απρόθυμα να εφαρμόσουν την διάταξη του άρθρου 3, για μια πληθώρα από λόγους η διεθνής κοινωνία θα ενσωμάτωνε τα de facto κράτη, τα επαναστατικά κινήματα, αίροντας κάθε αμφιβολία για την ύπαρξη τους ως διεθνών προσώπων. Όπως επισημαίνουν οι W. Michael Reisman και Eisuke Suzuki “Ομάδες οι οποίες δεν έχουν ακόμα επίσημα αναγνωρισθεί ως κράτη αλλά των οποίων οι πράξεις δύνανται να έχουν συνέπειες στο διεθνές σύστημα υπόκεινται στην απαίτηση των λοιπών διεθνών προσώπων για συμμόρφωση προς τις κρίσιμες διεθνείς αρχές.”¹²⁵ Η κοινή λογική οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο αποτελεσματικότερος τρόπος για την συμμόρφωση των de facto κρατών προς το διεθνές δίκαιο είναι η αναγνώρισή τους ως υποκειμένων του διεθνούς δικαίου, για την αποφυγή της ανακάλυψης κενών κατά την εφαρμογή του.

Επι πλέον, συμφώνως προς τα συμφέροντα των κρατών, κατ' εξοχήν μελών της διεθνούς κοινωνίας, ήτοι του συνόλου του διεθνούς συστήματος, κάθε κυρίαρχο κράτος επιθυμεί φερ' ειπείν την επιβολή διασυνοριακών ελέγχων για την μεταφορά όπλων και επικίνδυνων ουσιών, όπως παρασιτοκτόνα, ναρκωτικά ή τοξικά απόβλητα, ανεξαρτήτως της χώρας προέλευσης ή προορισμού τους. Λαμβάνοντας αυτό υπ' όψιν, μπορούμε βάσιμα να εικάσουμε ότι επιθυμούν επίσης την ενσωμάτωση στις εσωτερικές έννομες τάξεις τους κανόνων προέλευσης και ασφαλείας που αφορούν τα de facto κράτη και άλλες οντότητες ως περιοχές προέλευσης και προορισμού διεθνώς διακινούμενων αγαθών. Εξετάζοντας το ζήτημα από την οπτική των Η.Π.Α., ο Victor Li ισχυρίστηκε ότι “οι Ηνωμένες Πολιτείες πρέπει να προστατευτούν έναντι συγκεκριμένων βλαπτικών πράξεων που τελούνται στο εξωτερικό, είτε τελούνται εντός των de jure αναγνωρισμένων κρατών είτε όχι. (...) Ομοίως, η νομοθεσία που παράγει ευνοϊκά αποτελέσματα για τις Ηνωμένες Πολιτείες ή διευκολύνει την

¹²¹ Hannum, Hurst, *Autonomy, Sovereignty and Self-Determination: The Accommodation of Conflicting Rights*, University of Philadelphia Press, Φιλαδέλφια, 1990, σσ. 16-18.

¹²² Buchanan, Allen, *Secession: The Morality of Political Divorce*, Westview Press, Boulder, 1991, σσ. 20-21.

¹²³ James, Alan, *Sovereign Statehood*, Allen & Unwin., Λονδίνο, 1986, σ. 267.

¹²⁴ James, Alan, *Sovereign Statehood*, Allen & Unwin., Λονδίνο, 1986, σ. 268.

¹²⁵ Reisman, W. Michael και Suzuki, Eisuke, “Recognition and Social Change in International Law: A Plolouque for Decisionmaking”, σε Reisman, W. Michael και Weston, Burns H. (επιμέλεια), *Toward World Order and Human Dignity* Essays in Honor of Myres S. McDougal, The Free Press, Νέα Υόρκη, 1976, σ. 442.

διεξαγωγή Αμερικανικών δραστηριοτήτων στο εξωτερικό πρέπει να ερμηνεύεται ως εφαρμοστέα και επί των *de jure* και επί των *de facto* κρατών.”¹²⁶

Συμπερασματικά, είναι δυνατόν να λεχθεί ότι τα *de facto* κράτη έχουν διεθνή προσωπικότητα, καθώς αναμφίβολα βαρύνονται με υποχρεώσεις κατά το διεθνές δίκαιο, ενώ στις κυβερνήσεις τους έχει αναγνωρισθεί από δικαστήρια των εσωτερικών των αναγνωρισμένων κρατών έννομων τάξεων κυριαρχική ασυλία. Δεν υφίσταται κανένα νομικό επιχείρημα αποτρεπτικό για την πλήρη ένταξή τους στην διεθνή κοινωνία. Μολονότι, υφίστανται πολιτικοί λόγοι για τους οποίους τα αναγνωρισμένα κράτη αντιτίθενται στην ολοκληρωτική ενσωμάτωση των *de facto* κρατών στο διεθνές σύστημα, πρακτικοί λόγοι σχετιζόμενοι με την ομοιόμορφη εφαρμογή του διεθνούς δικαίου την επιβάλλουν.

VI. Η επίκληση του δικαιώματος της εξωτερικής αυτοδιάθεσης ως μηχανισμός δημιουργίας *de facto* κρατών

Η αρχή της αυτοδιάθεσης είναι πιθανότατα η διασημότερη αρχή του διεθνούς δικαίου. Παραδόξως, είναι και μία από τις πλέον δυσερμηνευτες, καθώς ως προς την εφαρμογή της μαστίζεται από αβεβαιότητα και ανασφάλεια. Ως ανεφέρθη, έναυσμα για την κατοχύρωσή της στο πεδίο του διεθνούς δικαίου υπήρξε η ομιλία του Γούντροου Ουίλσον περί “Δεκατεσσάρων Σημείων” ενώπιον του Κογκρέσσου των Η.Π.Α. στις 8 Ιανουαρίου 1918¹²⁷. Ενώ ο Ουίλσον πίστευε ότι η “αυτοδιάθεση δεν είναι απλώς μία λέξη”, αλλά “μία επιτακτική αρχή δράσης, την οποία οι πολιτικοί εφεξής θα αγνοούν κινδυνεύοντας”¹²⁸, στην πραγματικότητα εκείνη την εποχή η αυτοδιάθεση δεν αποτελούσε τίποτα περισσότερο από ένα “φιλόδοξο ιδανικό”, στερούμενο νομικής δεσμευτικότητας¹²⁹. Ωστόσο, μετά το 1945, η αρχή της αυτοδιάθεσης εξελίχθηκε σε θεμελιώδη αρχή του διεθνούς δικαίου και σε μηχανισμό της αποαποικιοποίησης και της δημιουργίας νέων κρατών.¹³⁰ Επί πλέον, από το 1960 αναγνωρίζεται από τον Ο.Η.Ε. ως έννομο δικαίωμα, όχι απλώς ως αρχή, και ως τέτοιο έχει συμπεριληφθεί στις κύριες συμβάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου που υιοθετήθηκαν από το 1966 και εντεύθεν¹³¹. Σήμερα, η αρχή της αυτοδιάθεσης ερμηνεύεται ως το δικαίωμα κάθε λαού ελεύθερα “να καθορίζει το πεπρωμένο του”¹³².

Η εφαρμογή της αρχής της αυτοδιάθεσης στην μεταψυχροπολεμική εποχή χαρακτηρίζεται, τουλάχιστον, από ασυνέπεια. Ωστόσο, είναι ευρέως αποδεκτό ότι το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση διαθέτει δύο διακριτές όψεις, την εσωτερική και την εξωτερική αυτοδιάθεση.¹³³ Η εσωτερική όψη της αυτοδιάθεσης αναφέρεται στο δικαίωμα όλων των

¹²⁶ Li, Victor H, “The Law of Non-Recognition: The Case of Taiwan”, σε *Northwestern Journal of International Law and Business*, τόμος 1, τεύχος 1, Άνοιξη 1979, σ. 140, διαθέσιμο σε <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1047&context=njilb> (προσπελάστηκε 19/6/2020).

¹²⁷ Woodrow Wilson, “The Fourteen Points Speech” σε Ray Stannard Baker και William E Dodd, επιμέλεια, *The Public Papers of Woodrow Wilson: Authorized Edition*, τόμος 1, Harper & Brothers, Νέα Υόρκη, 1927, σ. 155.

¹²⁸ Woodrow Wilson, “War Aims of Germany and Austria” σε Ray Stannard Baker και William E Dodd, επιμέλεια, *The Public Papers of Woodrow Wilson: Authorized Edition*, τόμος 1, Harper & Brothers, Νέα Υόρκη, 1927, σ. 180.

¹²⁹ Borgen, Christopher J, “The Language of Law and the Practice of Politics: Great Powers and the Rhetoric of Self-Determination in the Cases of Kosovo and South Ossetia”, σε *Chicago J Intl L*, τόμος 10, σσ. 1 έως 7 (Borgen, “Language of Law”), 2009.

¹³⁰ Βλέπε άρθρο 1, παρ. 2 του Καταστατικού Χάρτη του Ο.Η.Ε., για έναν από τους σκοπούς του Ο.Η.Ε.: “Να αναπτύσσουν ανάμεσα στα έθνη φιλικές σχέσεις που θα βασίζονται στο σεβασμό της αρχής των ίσων δικαιωμάτων και της **αυτοδιαθέσεως των λαών** και να παίρνουν άλλα μέτρα κατάλληλα για την ενίσχυση της παγκόσμιας ειρήνης”. Ο Καταστατικός Χάρτης του Ο.Η.Ε. διαθέσιμος σε <https://unric.org/el/%CF%87%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%B7%CF%83-%CE%BF%CE%B7%CE%B5/> (προσπελάστηκε 27/6/2020).

¹³¹ Βλέπε Διεθνή Σύμβαση για τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα, 19 Δεκεμβρίου 1966, 999 UNTS 171 άρθρο 1 (τέθηκε σε ισχύ την 23η Μαρίου 1976) και Διεθνή Σύμβαση για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτισμικά Δικαιώματα, 19 Δεκεμβρίου 1966, 993 UNTS 3 άρθρο 1 (τέθηκε σε ισχύ την 3η Ιανουαρίου 1976).

¹³² Franck, Thomas M κ.ά., “The Territorial Integrity of Québec in the Event of the Attainment of Sovereignty” σε Anne F Bayefsky, επιμέλεια, *Self-Determination in International Law: Québec and Lessons Learned*, Kluwer Law International, Καϊμπριτζ, 2000, σσ. 241 έως 248.

¹³³ Summers, James, *Peoples and International Law*, 2η έκδοση, Martti Koskeniemi, επιμέλεια, The Erik Castrén

λαών να “συμμετέχουν (...) στις διαδικασίες λήψεως των αποφάσεων του Κράτους”¹³⁴ ή στο ότι εθνοτικές, φυλετικές ή θρησκευτικές μειονότητες “δεν θα καταπιέζονται από την κεντρική κυβέρνηση”¹³⁵ και θεωρείται ότι συνιστά την κύρια όψη της αυτοδιάθεσης σήμερα. Χαρακτηριστικά, το Ανώτατο Δικαστήριο του Καναδά στην γνωμοδότησή του για την απόσχιση του Κεμπέκ θεώρησε ότι το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση “κανονικά εκπληρώνεται ως εσωτερική αυτοδιάθεση -η επιδίωξη ενός λαού για πολιτική, οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική του ανάπτυξη εντός του πλαισίου ενός υφιστάμενου Κράτους”¹³⁶. Ωστόσο, υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις στις οποίες καταπιεζόμενες εθνοτικές μειονότητες άσκησαν μονομερώς το αμφισβητούμενο δικαίωμά τους να αποσχισθούν από το κράτος εντός της επικράτειας του οποίου κατοικούσαν. Ως προς αυτό, ορισμένοι θεωρητικοί διατείνονται ότι η εξωτερική αυτοδιάθεση αφορά περιπτώσεις αποικιοκρατούμενων περιοχών και λαών, ενώ άλλοι θεωρούν ότι η εξωτερική αυτοδιάθεση είναι εφαρμοστέα σε περιπτώσεις καταπιεζόμενων λαών, ανεξαρτήτως του εάν αποικιοκρατούνται.¹³⁷ Μολαταύτα, καθώς η εξωτερική όψη της αυτοδιάθεσης συγκρούεται με την αρχή της κρατικής κυριαρχίας και την συνεπαγόμενη αυτής αρχή της ακεραιότητας των συνόρων, οποιοδήποτε συμπέρασμα είναι επισφαλές.¹³⁸

Όπως ισχυρίζονται ορισμένοι, «το καθοριστικό ζήτημα στο διεθνές δίκαιο για τον 21ο αιώνα» είναι η εξεύρεση συμβιβασμού «μεταξύ των αρχών της αυτοδιάθεσης και της ιερότητας των συνόρων».¹³⁹ Από αυτή την άποψη, η αρχή της κρατικής κυριαρχίας, θεμέλιο της δομής του βεσφαλιανού συστήματος, στοχεύει στην διατήρηση των σημερινών παραμέτρων του διεθνούς συστήματος. Ένα από τα επακόλουθα της κρατικής κυριαρχίας είναι η αρχή της εδαφικής ακεραιότητας, η οποία ενεργεί ως εγγύηση κατά της διάσπασης ενός κράτους.¹⁴⁰ Η πλειονότητα των συγγραφέων του διεθνούς δικαίου θεωρεί ότι, εκτός του αποικιακού πλαισίου, «το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση περιορίζεται από την αρχή της εδαφικής ακεραιότητας»¹⁴¹. Διαφορετικά, όπως παρατηρεί με ακρίβεια ο Andrew Coleman, «οι πύλες του φράγματος θα άνοιγαν και η διεθνής κοινωνία θα αποτελούταν κυριολεκτικά από χιλιάδες μικρό-κράτη»¹⁴². Από αυτή την άποψη, η Διακήρυξη περί Φιλικών Σχέσεων του 1970 προβλέπει ότι το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση δεν πρέπει να εκληφθεί ως εξουσιοδότηση ή ενθάρρυνση οποιασδήποτε δράσης η οποία θα έπληττε, εν όλω ή εν μέρει, την εδαφική ακεραιότητα ή την πολιτική ενότητα κυρίαρχων και ανεξάρτητων κρατών.¹⁴³ Η ανεξάρτητη κρατική υπόσταση, όπως φαίνεται, δεν αποτελεί δικαίωμα βάσει του διεθνούς δικαίου. Ωστόσο, η Διακήρυξη ορίζει επίσης ότι μόνο «κράτη που συμπεριφέρονται σύμφωνα με την αρχή των ίσων δικαιωμάτων και της αυτοδιάθεσης των λαών» μπορούν να βασίζονται στην αρχή της εδαφικής ακεραιότητας. Αυτή η διατύπωση υπαινίσσεται ότι το δικαίωμα των κρατών στην εδαφική ακεραιότητα τελεί υπό αίρεση. Στην πραγματικότητα,

---

Institute Monographs on International Law and Human Rights, τ. 17, Brill Nijhoff, Λάιντεν, 2014 σσ. 60–70.

¹³⁴ Raič, David, *Statehood and the Law of Self-Determination*, Developments in International Law, τ. 43, Kluwer Law International, Χάγη, 2002, σ. 237.

¹³⁵ Cassese, Antonio, “Political Self-Determination: Old Concepts and New Developments” σε Antonio Cassese, επιμέλεια, *UN Law/Fundamental Rights: Two Topics in International Law*, Sijthoff & Noordhoff, Alphen aan den Rijn, 1979, σ. 137.

¹³⁶ Reference re Secession of Québec, 2 SCR 217, 1998, παράγραφος 126, διαθέσιμο σε <https://scc-csc.lexum.com/scc-csc/scc-csc/en/item/1643/index.do> (προσπελάστηκε 27/6/2020).

¹³⁷ van den Driest, Simone F, *Remedial Secession: A Right to External Self-Determination as a Remedy to Serious Injustices?* Intersentia, Καίμπριτζ, 2013, σ. 50.

¹³⁸ Shaw, Malcolm N, *International Law*, 5η έκδοση, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 2003, σ. 271.

¹³⁹ Graham, Lorie M, “Self-Determination for Indigenous Peoples After Kosovo: Translating Self-Determination “Into Practice” και “Into Peace””, σε *ILSA J Intl & Comp L*, τόμος 6, 1999, σσ. 455 επ., σ. 465.

¹⁴⁰ Βλέπε άρθρο 2 παρ. 4 του Καταστατικού Χάρτη του Ο.Η.Ε.: “Όλα τα Μέλη στις διεθνείς τους σχέσεις θα απέχουν από την απειλή ή τη χρήση βίας, που εκδηλώνεται εναντίον της **εδαφικής ακεραιότητας** ή της πολιτικής ανεξαρτησίας οποιοδήποτε κράτους είτε με οποιαδήποτε άλλη ενέργεια ασυμβίβαστη προς τους Σκοπούς των Ηνωμένων Εθνών.”

¹⁴¹ Vidmar, Jure, “Remedial Secession in International Law: Theory and (Lack of) Practice”, σε *St Antony’s Intl Rev*, τόμος 6, τεύχος 1, 2010, σσ. 37 επ., σ. 37.

¹⁴² Coleman, Andrew, “Determining the Legitimacy of Claims for Self-Determination: A Role for the International Court of Justice and the Use of Preconditions”, σε *St Antony’s Intl Rev*, τ. 6, 2010, σσ. 57 επ., σ. 58.

¹⁴³ Friendly Relations Declaration του 1970, διαθέσιμη σε <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/348/90/IMG/NR034890.pdf?OpenElement> (προσπελάστηκε 27/6/2020).

σύμφωνα με την μετατόπιση του εννοιολογικού περιεχομένου του κανόνα από την «κυριαρχία ως αρχή (έλεγχος επί επικράτειας)» στην «κυριαρχία ως ευθύνη»¹⁴⁴ η αρχή της εδαφικής ακεραιότητας περιορίζεται με τη σειρά της από το διεθνές δίκαιο¹⁴⁵. Συνεπώς, καμία από τις δύο αρχές δεν είναι απόλυτη. Αναμφισβήτητα, λοιπόν, υπό το κατάλληλο σύνολο περιστάσεων, μια τέτοια προσέγγιση αφήνει ανοιχτό το ενδεχόμενο για μονομερή απόσχιση. Αν, αντίθετα, η απόσχιση αποκλείεται απολύτως, το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης θα κατέληγε κενό περιεχομένου.¹⁴⁶

Σύμφωνα με τον Marcelo Kohen, η απόσχιση αναφέρεται στην «δημιουργία μιας νέας ανεξάρτητης οντότητας μέσω του διαχωρισμού μέρους του εδάφους και του πληθυσμού ενός υπάρχοντος κράτους, χωρίς τη συγκατάθεση του τελευταίου».¹⁴⁷ Προφανώς τότε, είναι η έλλειψη συγκατάθεσης του μητρικού κράτους η οποία καθιστά την μονομερή απόσχιση τόσο προβληματικό ζήτημα στο διεθνές δίκαιο. Πράγματι, όταν η απόσχιση είναι συναινετική, κατά την οποία το μητρικό κράτος αναγνωρίζει το πρόσφατα ανεξάρτητο κράτος, η διεθνής κοινωνία θα ακολουθήσει και θα αναγνωρίσει το νέο κράτος. Όταν υπάρχει συναίνεση από αμφότερα τα μέρη, το δικαίωμα σε απόσχιση δεν είναι καθόλου αμφιλεγόμενο. Ωστόσο, ενδεχόμενα απόσχισης συνεχίζουν να προκαλούν γενική υστερία μεταξύ των μελών της διεθνούς κοινωνίας. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο, εκτός του αποικιακού πλαισίου, η διεθνής κοινότητα υποστηρίζει το δικαίωμα σε εξωτερική αυτοδιάθεση μόνο στις «ακραίες περιπτώσεις και, ακόμη και τότε, υπό προσεκτικά καθορισμένες συνθήκες»¹⁴⁸. Με άλλα λόγια, η μονομερής απόσχιση αντιπροσωπεύει την έσχατη επιλογή σε περιπτώσεις κατάφωρων παραβιάσεων της εσωτερικής αυτοδιάθεσης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μελετώντας τους πολέμους για ανεξαρτησία οι οποίοι έχουν πραγματοποιηθεί μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, μόνο η περίπτωση του Μπαγκλαντές και προσφάτως αυτή του Κοσόβου είναι περιπτώσεις όπου η μη συναινετική απόσχιση οδήγησε σε ανεξάρτητο και αναγνωρισμένο κράτος. Δηλαδή, τις περισσότερες φορές η αρχή της κρατικής κυριαρχίας υπερισχύει της αρχής της αυτοδιάθεσης. Ως αποτέλεσμα, ορισμένα αποσχιστικά κινήματα έχουν ενσωματωθεί (βίαια) από τα κράτη από τα οποία επεδίωκαν να αποσχισθούν, ενώ άλλα έχουν επιτύχει *de facto* ανεξαρτησία μέσω του αποτελεσματικού ελέγχου επί του εδάφους τους και, ακόμη και δεκαετίες μετά την αποτελεσματική απόσχισή τους, επιδιώκουν την διεθνή αναγνώριση της κρατικής τους ιδιότητας, όπως η εξεταζόμενη περίπτωση της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας. Η αναγνώριση της κρατικής υπόστασης είναι ο διακαής πόθος κάθε αποσχιστικής οντότητας σε ολόκληρο τον κόσμο. Από αυτή την άποψη, οι αιτιάσεις για νόμιμη άσκηση το δικαιώματος της απόσχισης, όπως και στην περίπτωση του Κοσόβου, περιστρέφονται γύρω από το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση. Ωστόσο, για την διεθνή κοινωνία, αυτές οι εδαφικές οντότητες παραμένουν «εγκληματικά, εθνοτικά φέουδα τα οποία συνιστούν απειλή για την ασφάλεια»¹⁴⁹.

Η αρχή της αυτοδιάθεσης δεν καθιερώνει ένα γενικό *jus secedendi* σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Ωστόσο, ούτε αποκλείει αυτό το ενδεχόμενο.¹⁵⁰ Οι διακηρύξεις ανεξαρτησίας, καθώς και η μονομερής απόσχιση, είναι νομικά ουδέτερες πράξεις κατά το διεθνές δίκαιο. Παρ' όλα αυτά, σε περιπτώσεις μη αποικιοκρατούμενων λαών, η εξωτερική διάσταση της αυτοδιάθεσης πρέπει να ισορροπηθεί με την αρχή της εδαφικής ακεραιότητας. Κατά

¹⁴⁴ Welsh, Jennifer, "Introduction" σε Jennifer Welsh, επιμέλεια, *Humanitarian Intervention and International Relations*, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2004, σσ. 1-2.

¹⁴⁵ Raič, David, *Statehood and the Law of Self-Determination*, *Developments in International Law*, τ. 43, Kluwer Law International, Χάγη, 2002, σ. 323.

¹⁴⁶ van den Driest, Simone F, *Remedial Secession: A Right to External Self-Determination as a Remedy to Serious Injustices?* *Intersentia*, Καίμπριτζ, 2013, σ. 166.

¹⁴⁷ Kohen, Marcelo G, "Introduction" σε Marcelo G Kohen, επιμέλεια, *Secession: International Law Perspectives*, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 2006, σσ. 1-3.

¹⁴⁸ Reference re Secession of Québec, 2 SCR 217, 1998, παράγραφος 126, διαθέσιμο σε <https://scc-csc.lexum.com/scc-csc/scc-csc/en/item/1643/index.do> (προσπελάστηκε 27/6/2020).

¹⁴⁹ Caspersen, Nina, "From Kosovo to Karabakh: International Responses to De Facto States", σε *Südosteuropa*, τόμος 56, τεύχος 1, 2008, σσ. 58 επ., σ. 59.

¹⁵⁰ Γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου Δικαιοσύνης για την Ανακήρυξη της Ανεξαρτησίας του Κοσόβου, της 22ης Ιουλίου 2010, παράγραφος 81, διαθέσιμη σε <https://www.icj-cij.org/docket/files/141/15987.pdf> (προσπελάστηκε 27/6/2020).

συνέπεια, όταν δεν δίδεται η συγκατάθεση του μητρικού κράτους, η μόνη «οιονεί νόμιμη επιλογή» για τους λαούς που αποζητούν ανεξάρτητη κρατική υπόσταση ανευρίσκεται στο δικαίωμα επανορθωτικής απόσχισης.¹⁵¹ Αυτό το δικαίωμα, όπως υποστηρίζεται, δύναται να ασκηθεί ως «αυτοβοήθεια [θεραπεία]» σε ακραίες καταστάσεις.¹⁵² Συνεπώς, όπως ανέφερε ο Antonio Cassese, η επανορθωτική απόσχιση είναι «η πιο ριζική μορφή εξωτερικής αυτοδιάθεσης».¹⁵³

Κατά τους Dugard και Raič, δύο συγγραφείς οι οποίοι υποστηρίζουν την ιδέα ότι το διεθνές δίκαιο επιτρέπει την απόσχιση σε ορισμένες εξαιρετικές περιπτώσεις, η άσκηση αυτού του δικαιώματος επιτρέπεται μόνο όταν πληρούνται τα ακόλουθα κριτήρια: (i) η ομάδα που επικαλείται το δικαίωμα πρέπει να είναι «λαός» με διακριτή ταυτότητα, να αποτελεί αριθμητικά μειονότητα σε σχέση με τον υπόλοιπο πληθυσμό του κράτους και πλειονότητα εντός ενός τμήματος της επικράτειας του κράτους αυτού· (ii) το μητρικό κράτος απαιτείται να καταπιέζει σοβαρά τον εν λόγω λαό, με μαζικές παραβιάσεις των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μελών αυτού του λαού ή και συνεχή άρνηση του δικαιώματος του λαού για εσωτερική αυτοδιάθεση· (iii) δεν υπάρχουν (περαιτέρω) ρεαλιστικές και αποτελεσματικές εναλλακτικές για την ειρηνική διευθέτηση της σύγκρουσης, καθώς όλες οι διαπραγματεύσεις μεταξύ του λαού και του μητρικού κράτους έχουν αποτύχει.¹⁵⁴

Η ανάδυση του Μπαγκλαντές ως κυρίαρχου κράτους και, πιο πρόσφατα, η μονομερής απόσχιση του Κοσόβου, αναφέρονται συχνά ως παραδείγματα που υποστηρίζουν το δόγμα της επανορθωτικής απόσχισης.¹⁵⁵ Σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, στις περιπτώσεις του Μπαγκλαντές και του Κοσόβου πληρούνταν σωρευτικά οι συνθήκες οι οποίες αναφέρονται ανωτέρω πριν το άλμα για ανεξαρτησία. Το Μπαγκλαντές, για παράδειγμα, διακήρυξε την ανεξαρτησία του το 1971, μετά από μια περίοδο στρατιωτικής διακυβέρνησης που «περιλάμβανε πράξεις καταστολής και ενδεχομένως γενοκτονία που εξανάγκασε περίπου δέκα εκατομμύρια κατοίκους της Βεγγάλης να καταφύγουν στην Ινδία».¹⁵⁶ Είκοσι οκτώ κράτη, συμπεριλαμβανομένης της Ινδίας, αμέσως αναγνώρισαν το Μπαγκλαντές.¹⁵⁷ Ενώ η μονομερής απόσχιση του Μπαγκλαντές τερμάτισε την καταπίεση, είναι επίσης αληθές ότι η καθολική αναγνώριση έλαβε χώρα μόνο μετά το 1974, όταν το Πακιστάν αναγνώρισε επίσημα την πρώην επαρχία του. Δεδομένου ότι τελικώς ήταν η συγκατάθεση του μητρικού κράτους η οποία επέτρεψε την επίσημη αναγνώριση του Μπαγκλαντές από την διεθνή κοινωνία, δύναται να υποτεθεί ότι η απόσχιση δεν θεωρήθηκε δικαίωμα σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Η ανεξαρτησία του Κοσόβου ακολουθεί παρόμοιο μοτίβο. Πράγματι, ενώ οι αιτιάσεις που περιλαμβάνονται στην Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας του Κοσόβου¹⁵⁸ ομοιάζουν με επιχειρήματα υπέρ της απόσχισης ιδωμένης ως άσκησης του δικαιώματος σε εξωτερική αυτοδιάθεση, είναι δύσκολο να κατανοήσουμε πώς η μονομερής απόσχιση το 2008, αφού τότε το Κόσοβο διοικούνταν ανεξάρτητα από τη Σερβία επί σχεδόν εννέα έτη, θα μπορούσε να τερματίσει οποιαδήποτε καταπίεση. Εάν η επανορθωτική απόσχιση είναι αληθώς μια έσχατη λύση, το Κόσοβο έπρεπε να έχει διακηρύξει την ανεξαρτησία του το 1999, στο αποκορύφωμα της καταπίεσής του. Οι συνθήκες οι σχετιζόμενες με παραβάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η άρνηση για εσωτερική αυτοδιάθεση, που σωρευτικά θα

¹⁵¹ van den Driest, Simone F, Remedial Secession: A Right to External Self-Determination as a Remedy to Serious Injustices? Intersentia, Καίμπριτζ, 2013, σσ. 103-121.

¹⁵² Buchheit, C., Secession: The Legitimacy of Self-Determination, Yale University Press, New Haven, 1978, σ. 96.

¹⁵³ Cassese, Antonio, Self-Determination of Peoples: A Legal Reappraisal, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 1995, σ. 120.

¹⁵⁴ Dugard, John και Raič, David, “The Role of Recognition in the Law and Practice of Secession”, σε Marcelo G Kohen, επιμέλεια, Secession: International Law Perspectives, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 2006, σσ. 108.

¹⁵⁵ Tomuschat, Christian, “Secession and Self-Determination”, σε Marcelo G Kohen, επιμέλεια, Secession: International Law Perspectives, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 2006, σ. 42.

¹⁵⁶ Crawford, James, The Creation of States in International Law, 2η έκδοση, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2006, σ. 141.

¹⁵⁷ Vidmar, Jure, “Remedial Secession in International Law: Theory and (Lack of) Practice”, St Antony’s Intl Rev, τόμος 6, τεύχος 1, 2010, σσ. 37 επ., σ. 43.

¹⁵⁸ Το κείμενο της Διακήρυξης της Ανεξαρτησίας του Κοσόβου διαθέσιμο σε <https://www.refworld.org/docid/47d685632.html> (προσπελάστηκε 27/6/2020).

νομιμοποιούσαν την μονομερή απόσχιση, απλώς δεν υφίσταντο κατά τη στιγμή της Διακήρυξης της Ανεξαρτησίας του Κόσοβο. Ωστόσο, το Κόσοβο από τότε έχει αναγνωρισθεί ως ανεξάρτητο κράτος από σημαντικό μέρος της διεθνούς κοινωνίας. Αυτό υποδηλώνει ότι το δόγμα της επανορθωτικής απόσχισης δεν μπορεί, από μόνο του, να καθορίσει τη νομιμότητα των αξιώσεων για απόσχιση.

Στην περίπτωση της απόσχισης του Κεμπέκ, το Ανώτατο Δικαστήριο του Καναδά έκρινε ότι "η τελική επιτυχία μιας τέτοιας απόσχισης θα εξαρτηθεί από την αναγνώριση από την διεθνή κοινότητα, η οποία είναι πιθανό να εξετάσει τη νομιμότητα και τη νομιμοποίηση της απόσχισης λαμβάνοντας υπ' όψιν, μεταξύ άλλων γεγονότων, την συμπεριφορά του Κεμπέκ και του Καναδά, κατά τον καθορισμό του εάν θα προβεί ή θα απόσχει της αναγνώρισης".¹⁵⁹ Ένα ευνοϊκό αποτέλεσμα για μια απόπειρα μη συναινετικής απόσχισης φαίνεται να εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την διεθνή αναγνώριση. Αναμφισβήτητα, όταν οι καταπιεσμένοι λαοί επικαλούνται το δικαίωμα επανορθωτικής απόσχισης, η διεθνής κοινωνία μπορεί να είναι πιο πρόθυμη να αγνοήσει την εδαφική ακεραιότητα του μητρικού κράτους και να αναγνωρίσει την αποσχισθείσα εδαφική οντότητα. Είτε έννομο δικαίωμα είτε όχι, φαίνεται ότι το δόγμα της επανορθωτικής απόσχισης παρέχει πολιτική και κανονιστική νομιμότητα σε πληττόμενες αποσχιστικές ομάδες και, ως εκ τούτου, μπορεί να ενθαρρύνει άλλα κράτη να αναγνωρίσουν την ανεξαρτησία τους. Για παράδειγμα, η πλειονότητα των κρατών τα οποία αναγνώρισαν το Κόσοβο ως ανεξάρτητο κράτος επικαλέστηκαν την επανορθωτική απόσχιση για να δικαιολογήσουν την πράξη τους.¹⁶⁰ Η μονομερής απόσχιση φαίνεται να επιτυγχάνει μόνο μέσω της ευρείας διεθνούς αναγνώρισης. Ενώ αυτό το επιχείρημα θα μπορούσε να θεωρηθεί προβληματικό εν όψει της κρατούσας άποψης στο σύγχρονο διεθνές δίκαιο ότι η αναγνώριση είναι δηλωτική και όχι συστατική πράξη, παραμένει επίσης αληθές ότι, σε περιπτώσεις που αφορούν εδαφικές οντότητες με αμφίσημο καθεστώς, η αναγνώριση είναι σημαντική, καθώς δια αυτής αναγνωρίζονται ορισμένα δικαιώματα και υποχρεώσεις στην εν λόγω οντότητα, διευκολύνεται η σχέση της με άλλα κράτη και της επιτρέπεται η πλήρης ένταξη σε διεθνείς οργανισμούς.¹⁶¹ Αναμφισβήτητα, τότε, η καθολική διεθνής αναγνώριση θα μετατρέψει την *de facto* ανεξαρτησία σε μια μη αναστρέψιμη κατάσταση.

Η διεθνής πρακτική ως προς τις επιτυχημένες μη συναινετικές αποσχίσεις αποδεικνύει ότι οι όροι που διέπουν την θεωρία της επανορθωτικής απόσχισης δεν μπορούν από μόνοι τους, όταν πληρούνται, να εξασφαλίσουν την αναγνώριση της κρατικής υπόστασης σε μια αποσχισθείσα οντότητα.¹⁶² Απαιτείται, επίσης, ευρεία διεθνής αναγνώριση. Ειδικότερα, μια οντότητα που διεκδικεί την ανεξαρτησία της από το μητρικό της κράτος, είτε δικαιολογείται είτε όχι βάσει των κανόνων της επανορθωτικής απόσχισης, πιθανότατα δεν θα καταφέρει να αποκτήσει *de jure* κρατική κατάσταση. Αυτή είναι η περίπτωση των *de facto* κρατών.

Τα *de facto* κράτη είναι εδαφικές οντότητες που έχουν αποκτήσει *de facto* ανεξαρτησία, αλλά δεν έχουν διεθνώς αναγνωρισθεί, δηλαδή ασκούν, αποκλείοντας την κεντρική κυβέρνηση, τον αποτελεσματικό έλεγχο επί του εδάφους το οποίο διεκδικούν, αλλά για τον έναν ή τον άλλο λόγο, δεν έχουν επιτύχει να τους αναγνωρισθεί κυρίαρχη και ανεξάρτητη κρατική υπόσταση. Αντ' αυτού, παρ' όλο που επικαλούνται το δικαίωμα σε επανορθωτική απόσχιση, τα *de facto* κράτη εξαναγκάζονται να επιβιώνουν στο περιθώριο της διεθνούς κοινωνίας, η οποία δεν τα θεωρεί τίποτα περισσότερο από παρίες που έχουν παραβεί την αρχή της εδαφικής ακεραιότητας. Οι αξιώσεις τους για ανεξαρτησία διατυπώνονται πάντοτε βάσει του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης, το οποίο, σύμφωνα με τον Marc Weller, «περιβάλλει τις ελπίδες των εθνοτήτων και άλλων ομάδων για ελευθερία και ανεξαρτησία».¹⁶³ Ως προς αυτό, ορισμένοι νομικοί μελετητές υποστηρίζουν ότι τα *de facto*

¹⁵⁹ Referencere Secession of Québec, 2 SCR 217, 1998, παράγραφος 155, διαθέσιμο σε <https://scc-csc.lexum.com/scc-csc/scc-csc/en/item/1643/index.do> (προσπελάστηκε 27/6/2020).

¹⁶⁰ Bolton, Grace και Visoka, Gezim, "Recognizing Kosovo's Independence: Remedial Secession or Earned Sovereignty?" (Κείμενο No. 11/10, 2010), South East European Studies σε Οξφόρδη, σσ. 17-21, διαθέσιμο σε <http://doras.dcu.ie/17126/1/RecognizingKosovosindependence.pdf> (προσπελάστηκε 27/6/2020).

¹⁶¹ Crawford, James, The Creation of States in International Law, 2η έκδοση, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2006, σ. 93.

¹⁶² Sterio, Milena, "On the Right to External Self-Determination: "Selfistans", Secession, and the Great Powers' Rule", σε Minn J Intl L, τόμος 19, 2010, σσ. 137 επ., σ. 170.

¹⁶³ Weller, Marc, "Settling Self-Determination Conflicts: Recent Developments", σε Eur J Intl L τόμος 20, τεύχος

κράτη είναι θύματα περιστάσεων, καθώς οι ισχυρισμοί τους για ανεξαρτησία βάσει της επανορθωτικής απόσχισης αδικαιολόγητα απορρίπτονται από την διεθνή κοινωνία και η επιδίωξή τους για αναγνώριση της κρατικής υπόστασης παρακωλύεται αδικαιολόγητα.¹⁶⁴

Χαρακτηριστικά, ο Igor Smirnov, τότε πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, ανέφερε ότι η αναγνώριση του Κοσόβου ως κράτους εκθέτει την υποκρισία και την μεροληψία της διεθνούς κοινωνίας ως προς την εφαρμογή της εξωτερικής αυτοδιάθεσης: "εάν είναι πραγματικά δίκαιο [αναφερόμενος στην αναγνώριση του Κοσόβου], η καθολική προσέγγιση για την επίλυση των συγκρούσεων επιβάλλει να εφαρμοστεί και στην Υπερδνειστερία, στην Αμπχαζία και στην Νότια Οσετία και στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ".¹⁶⁵ Ωστόσο, σύμφωνα με όσους υπερτονίζουν την πολυεθνική καταγωγή του πληθυσμού της Υπερδνειστερίας, απορρίπτουν την ύπαρξη υπερδνειστεριακής συνείδησης, τουλάχιστον των σλαβικής καταγωγής κατοίκων της (Ρώσων και Ουκρανών), με σημείο ιστορικής αναφοράς το σοβιετικό παρελθόν, και υποβαθμίζουν την αντίθετη προς το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο πολιτισμική καταπίεση με την οποία απειλούνταν ο σλαβικής καταγωγής πληθυσμός της Υπερδνειστερίας, όταν η Δημοκρατία της Μολδαβίας, εν όψει της ανεξαρτοποίησής της, έθετε σε ισχύ νόμους οι οποίοι περιόριζαν την δημόσια χρήση της ρωσικής γλώσσας, ο λαός της Υπερδνειστερίας δεν πληροί καμία από τις προϋποθέσεις για την άσκηση του δικαιώματος σε εξωτερική αυτοδιάθεση, καθώς, κατά αυτούς, δεν υφίσταται διακριτός λαός, υπονοώντας έθνος ή εθνότητα, της Υπερδνειστερίας, δεν έχουν λάβει χώρα ανυπόφορες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από την Δημοκρατία της Μολδαβίας και έτερες, πλην της μονομερούς απόσχισης, επιλογές είναι άμεσα διαθέσιμες στον πληθυσμό της ανατολικής όχθης του Δνειστερου.¹⁶⁶ Ωστόσο, παρά τους ισχυρισμούς αυτούς, αναμφισβήτητο είναι το γεγονός ότι η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία απολαύει νομιμοποίησης από τον πληθυσμό της, όπως αποδεικνύουν τα ιδιαίτερος υψηλά ποσοστά συμμετοχής στις εκλογές τις οποίες διεξάγουν ανά τακτά χρονικά διαστήματα οι αρχές της.

VII. Η Ιστορία της Υπερδνειστερίας

A. Μεσαιωνική και νεώτερη περίοδος

Μια από τις ιστορικές περιοχές της Ρουμανίας η *Μολδαβία*¹⁶⁷, της οποίας δυτικό σύνορο ο ποταμός Δνειστερος¹⁶⁸¹⁶⁹, ανέκαθεν συνιστούσε σημείο συνάντησης πολιτισμών¹⁷⁰. Ιστορικά, η δυτική όχθη του Δνειστερου καλείται *Βεσσαραβία* και συνιστά τμήμα της¹⁷¹, ενώ η ανατολική όχθη είναι γνωστή ως *Υπερδνειστερία*¹⁷². Πριν την κατοχή της περιοχής από την Ε.Σ.Σ.Δ., η Υπερδνειστερία "ήταν, σε ακόμα βαθύτερο επίπεδο από την Βεσσαραβία, μια κλασική παραμεθώριος περιοχή, όπου οι εθνικές ταυτότητες ήσαν ρευστές και περιστασιακές και όπου Ρωσικές, Ουκρανικές, Ρουμανικές, Εβραϊκές και Γερμανικές επιρροές συνδυάστηκαν για να δημιουργήσουν έναν μικτό πολιτισμό".¹⁷³ Τον 9ο αιώνα το βόρειο

1, σσ. 111 επ., σ. 111.

¹⁶⁴ Caspersen, Nina, "From Kosovo to Karabakh: International Responses to De Facto States", σε *Südosteuropa*, τόμος 56, τεύχος 1, 2008, σσ. 58 επ., σ. 64.

¹⁶⁵ Borgen, Christopher J, "Imagining Sovereignty, Managing Secession: The Legal Geography of Eurasia's "Frozen Conflicts"", *Oregon Rev Intl L*, τόμος 9, 2009, σσ. 477 επ., σ. 520.

¹⁶⁶ Borgen, Christopher J, "Imagining Sovereignty, Managing Secession: The Legal Geography of Eurasia's "Frozen Conflicts"", σε *Oregon Rev Intl L*, τόμος 9, 2009, σσ. 477 επ., σσ. 501-506.

¹⁶⁷ Treptow, Kurt W., Popa, Marcel, *Historical Dictionary of Romania*, Scarecrow Press, Λάνχαμ, Μαίρυλαντ, 1996, σσ. 1-13.

¹⁶⁸ Ion Ciortan, Măriuca Radu, Octavian Ion Penda, *Descriptio Romaniae (cartographie)*, Εθνικό Μουσείο Χαρτών και παλαιών βιβλίων, Autonomous regie Monitorul oficial, Βουκουρέστι, 2004.

¹⁶⁹ Dima, Nicolas, *History of Moldova*, Columbia University Press, Νέα Υόρκη, 1991, σ.12.

¹⁷⁰ *The culture of Moldova, a treasure of traditions and customs*, σε *World of Moldova*, διαθέσιμο σε <http://worldofmoldova.com/en/article/traditions-of-moldova/> (πορσπελάστηκε 28/4/2020).

¹⁷¹ King, Charles, *The Moldovans: Romania, Russia, and the Politics of Culture*, Hoover Institution Press, Στάνφορντ, Καλιφόρνια, 2000, σσ. 21-22.

¹⁷² "The black hole that ate Moldova: A glimpse inside Transnistria", *Economist*, 3 Μαΐου 2007.

¹⁷³ King, Charles, *The Moldovans: Romania, Russia, and the Politics of Culture*, Hoover Institution Press, Στάνφορντ, Καλιφόρνια, 2000, σ. 13.

τμήμα της Υπερδνειστερίας περιήλθε υπό τον έλεγχο της Κιεβινής Ρωσίας, μετά την διάσπασή της τελούσε υπό την κυριαρχία του σλαβικού Πριγκιπάτου της Βολυνίας-Γαλικίας-μετέπειτα Βασιλείου της Ρουθηνίας (1253–1349)-¹⁷⁴, τον 14ο αιώνα κατέστη τμήμα της επικράτειας του Μεγάλου Δουκάτου της Λιθουανίας και παρέμεινε υπό την κυριαρχία της Κοινοπολιτείας του Βασιλείου της Πολωνίας και του Μεγάλου Δουκάτου της Λιθουανίας έως τον Β' Διαμελισμό της Πολωνίας το 1793, οπότε προσαρτήθηκε από την Ρωσική Αυτοκρατορία¹⁷⁵. Παράλληλα, η Βεσσαραβία, ως τμήμα της επικράτειας του Πριγκιπάτου της Μολδαβίας, το οποίο συγκροτήθηκε αρχικά ως υποτελής του Βασιλείου της Ουγγαρίας ηγεμονία, πιθανότατα το 1352¹⁷⁶, και του οποίου επιφανέστερος ηγεμόνας κατά τον 15ο αιώνα ήταν ο Στέφανος Γ' ο Μέγας¹⁷⁷, εντάχθηκε οριστικά τον 16ο αιώνα στην σφαίρα επιρροής της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας¹⁷⁸. Μολονότι επιχειρήθηκαν κάποιες молδαβικές επιδρομές πέρα από τον Δνειστερο κατά τον 15ο αιώνα, η παλαιότερη γραπτή μαρτυρία για молδαβικό επικοισμό των περιοχών ανατολικά του Δνειστερου χρονολογείται από τον 16ο αιώνα: το 1541 σε επιστολή του προς τον Βασιλέα της Πολωνίας Σιγισμούνδο Β' Αύγουστο, ο Σουλειμάν ο Μεγαλοπρεπής αναφέρεται σε Μολδαβούς υπηκόους του οι οποίοι ληλάτησαν την Τιγκίνα και το Άκερμαν και έπειτα αποσύρθηκαν και εγκαταστάθηκαν εντός της πολωνικής επικράτειας.¹⁷⁹ Παρόλο που τα εδάφη πέρα από τον Δνειστερο ουδέποτε απετέλεσαν επίσημα τμήμα του Πριγκιπάτου της Μολδαβίας^{180,181}, ορισμένες περιοχές της σημερινής Υπερδνειστερίας συνιστούσαν φέουδα Μολδαβών βογιάρων, παραχωρημένα σε αυτούς από πρίγκιπες της Μολδαβίας, και οι παλαιότεροι σωζόμενοι τίτλοι κυριότητας αυτών των γαιών χρονολογούνται από τον 16ο αιώνα.¹⁸² Ενδεικτικά, ο Μολδαβός χρονικογράφος Grigore Ureche αναφέρει ότι το 1584 ορισμένα молδαβικά χωριά ανατολικά του Δνειστερου, εντός της πολωνικής επικράτειας, δέχθηκαν επίθεση και ληλατήθηκαν από Κοζάκους¹⁸³, ενώ πολλοί Μολδαβοί είχαν ενταχθεί στις τάξεις των Κοζάκων και δύο από αυτούς, ο Ioan Potcoană¹⁸⁴ και ο Dănilă Apostol¹⁸⁵ ανελίχθηκαν σε χατμάνους της Ουκρανίας. Πριν την προσάρτησή της στην Ρωσική Αυτοκρατορία το 1792 (νότιο τμήμα) και το 1793 (βόρειο τμήμα), η Υπερδνειστερία κατοικείτο, εκτός από Ταρτάρους, από Ρουμάνους

¹⁷⁴ King, Charles, *The Moldovans: Romania, Russia, and the Politics of Culture*, Hoover Institution Press, Στάνφορντ, Καλιφόρνια, 2000, σ. 179.

¹⁷⁵ Davies, Norman, *God's Playground. A History of Poland. The Origins to 1795*, τόμος Α' (αναθεωρημένη έκδοση), Oxford University Press, Οξφόρδη, 2005, σ. 394

¹⁷⁶ Rădvan, Laurențiu, *At Europe's Borders: Medieval Towns in the Romanian Principalities*, Brill, Λέιντεν, 2010 σ. 12.

¹⁷⁷ Eagles, Jonathan, *Stephen the Great and Balkan Nationalism: Moldova and Eastern European History*, I.B. Tauris, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, 2014, σ. 33.

¹⁷⁸ Klepper, Nicolae, *Romania: An Illustrated History*, Hippocrene Books, Νέα Υόρκη, 2002, σ. 89.

¹⁷⁹ Ion Nistor, *Vechimea așezărilor românești dincolo de Nistru*, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, Βουκουρέστι, 1939, σσ. 6-7.

¹⁸⁰ King, Charles, *The Moldovans: Romania, Russia, and the Politics of Culture*, Hoover Institution Press, Στάνφορντ, Καλιφόρνια, 2000, σ. 181.

¹⁸¹ Kolstø, Pål and Andrei Malgin, "The Transnistrian Republic: A Case of Politicized Regionalism", *Nationalities Papers*, τόμος 26, τεύχος 1, 1998 σσ. 103–127 και σε σ. 106: "Η δεξιά και η αριστερή όχθη του Δνειστερου είναι περιφερειακές οντότητες με αρκετά διαφορετικά ιστορικά πεπρωμένα. Σε αντίθεση με την Βεσσαραβία, η αριστερή όχθη δεν υπήρξε ποτέ τμήμα του Ρουμανικού κράτους. Οι ρουμανικοί οικισμοί εκεί είναι νεώτεροι από αυτούς στην Βεσσαραβία και από την αρχή είχαν εκτεθεί σε μεγάλο βαθμό στην επιρροή του Σλαβικού πολιτισμού."

¹⁸² Aurel V. Sava, *Documente moldovenesti privitoare la români de peste Nistru (1574-1829)*, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, Βουκουρέστι, 1942, σσ. 4-6.

¹⁸³ Grigore Ureche, *Letopisețul țării Moldovei, de când s-au descălecat țara*, διαθέσιμο σε https://archive.org/stream/LetopisetulTariiMoldoveiDeCandS-auDescalecatTara/LetopisetulTariiMoldoveiDeCandS-auDescalecatTara-GrigoreUreche_djvu.txt (προσπελάστηκε 27/4/2020).

¹⁸⁴ Magocsi, Paul R., *A History of Ukraine*. University of Toronto Press, Τορόντο, 1996, σ. 348, διαθέσιμο σε https://books.google.gr/books?id=t124cP06gg0C&pg=PA348&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (προσπελάστηκε 28/4/2020).

¹⁸⁵ Krupnytsky, Borys, Ohloblyn, Oleksander, "Apostol, Danylo", σε *Εγκυκλοπαίδεια της Ουκρανίας*, τόμος 1, University of Toronto Press, Τορόντο, 1984, διαθέσιμο σε <http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CA%5CP%5CApostolDanylo.htm> (προσπελάστηκε 28/4/2020).

(Μολδαβούς), Πολωνούς και Ουκρανούς.¹⁸⁶ Στην ρωσική απογραφή του 1793 στην περιοχή Οτσάκοφ (άλλως Γεντισάν, δηλαδή το νότιο τμήμα της περιοχής μεταξύ των ποταμών Δνεϊστερου και Μπουγκ) κατεγράφησαν συνολικά 67 χωριά, εκ των οποίων 49 Μολδαβικά και 18 Ταρταρικά.¹⁸⁷

Ως αποτέλεσμα της ήττας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στον Ρωσο-τουρκικό Πόλεμο των ετών 1787-1792, με την Συνθήκη του Ιασίου (1792) η Ρωσική Αυτοκρατορία προσάρτησε το Γεντισάν και ο ποταμός Δνεϊστερος κατέστη το σύνορο μεταξύ της Ρωσίας και του υπό την επικυριαρχία της Υψηλής Πύλης Πριγκιπάτου της Μολδαβίας¹⁸⁸, ενώ, μετά την ρωσική νίκη στον Ρωσο-τουρκικό Πόλεμο των ετών 1806-1812 και την Συνθήκη του Βουκουρεστίου (1812), η Ρωσική Αυτοκρατορία προσάρτησε και το ανατολικό ύμψη της Μολδαβίας, ήτοι την περιοχή μεταξύ των ποταμών Προύθου και Δνεϊστερου (Βεσσαραβία)¹⁸⁹¹⁹⁰. Ακολούθως, ηττηθείσα στον Κριμαϊκό Πόλεμο (1854-1856), η Ρωσική Αυτοκρατορία υποχρεώθηκε με την Συνθήκη των Παρισίων (1856) να επιστρέψει την Βεσσαραβία στο υποτελές στην Υψηλή Πύλη Πριγκιπάτο της Μολδαβίας¹⁹¹, αλλά προσάρτησε και πάλι την περιοχή με την Συνθήκη του Βερολίνου το 1878¹⁹². Εντός της Ρωσικής Αυτοκρατορίας, η Βεσσαραβία αποτελούσε την επικράτεια του ομώνυμου Κυβερνείου (Κυβερνείο της Βεσσαραβίας) και διαφορετικά τμήματα της Υπερδνειστερίας υπήχθησαν διοικητικά στα Κυβερνεία της Ποδολίας και της Χερσώνας. Ως εκ τούτου, το εκτενέστερο τμήμα του εδάφους της σημερινής Υπερδνειστερίας ενετάχθη στη *Νέα Ρωσία*¹⁹³, με συνέπεια η περιοχή να εποίκιστεί έντονα¹⁹⁴ σε δουλοπάροικους από την Μεγάλη Ρωσία (παλαιά Μοσχοβία) και την Ουκρανία αποδόθηκαν αγροτικοί κλήροι, ενώ Γερμανοί και Εβραίοι μετεγκαταστάθηκαν από τις ρωσικές αρχές ώστε να τονωθεί η οικονομική δραστηριότητα.

Μετά την έκρηξη της Οκτωβριανής Επανάστασης το 1917, πολλές επαρχίες της Ρωσικής Αυτοκρατορίας των οποίων η πλειονότητα του πληθυσμού δεν ήταν εθνοτικά ρωσική, επεδίωξαν ή και ανακήρυξαν την ανεξαρτησία τους. Η Βεσσαραβία, με ρουμανική/μολδαβική πληθυσμιακή πλειονότητα, δεν απέτελεσε εξαίρεση. Στις 6 Φεβρουαρίου (π.η. 26 Ιανουαρίου) 1918 η Μολδαβική Δημοκρατία ανακήρυξε την ανεξαρτησία της, έπειτα από εξέγερση των μη προνομιούχων γηγενών χωρικών και των στρατιωτών που επέστρεφαν από το μέτωπο κατά, κυρίως, της ρωσικής ανώτατης τάξης, και στις 9 Απριλίου (π.η. 27 Μαρτίου) 1918 το Εθνικό Συμβούλιό της υπερψήφισε την ένωσή της με το Βασίλειο της Ρουμανίας.¹⁹⁵ Παράλληλα, η Ουκρανική Λαϊκή Δημοκρατία, η οποία είχε

¹⁸⁶ Solchanyk, Roman, "The Politics of State Building: Centre-Periphery Relations in Post-Soviet Ukraine", σε *Europe-Asia Studies*, τόμος 46, τεύχος 1, 1994, σσ. 47-68, διαθέσιμο σε <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09668139408412149?needAccess=true> (προσπελάστηκε 28/4/2020).

¹⁸⁷ Lozovan, E., "Românii orientali de la Nistru la Vladivostok", Neamul Românesc, τ. 1, 1991, σ. 32.

¹⁸⁸ Sicker, Martin, *The Islamic World in Decline: From the Treaty of Karlowitz to the Disintegration of the Ottoman Empire*, Praeger Publishers, Σάντα Μπάρμπαρα, Καλιφόρνια, 2001, σ. 82.

¹⁸⁹ Robarts, Andrew, "Bucharest, Treaty of", σε Ágoston, Gábor; Masters, Bruce (επιμέλεια), *Encyclopedia of the Ottoman Empire*, Facts On File, Νέα Υόρκη, σ. 94.

¹⁹⁰ Prothero, GW, επιμέλεια., *Bessarabia*, Peace handbooks, H.M. Stationery Office, Λονδίνο, 1920, σσ. 12, 15-16.

¹⁹¹ Hertslet, Edward, "GENERAL TREATY between Great Britain, Austria, France, Prussia, Russia, Sardinia and Turkey, signed at Paris on 30th March 1856 (Translation)" σε *The Map of Europe by Treaty; which have taken place since the general peace of 1814*. With numerous maps and notes, τόμος Β', Butterworth, Λονδίνο, 1875, σσ. 1250-65, διαθέσιμο

σε https://archive.org/stream/MapOfEuropeByTreatyV2/MapOfEuropeByTreaty_v2#page/n501/mode/2up (προσπελάστηκε 28/4/2020).

¹⁹² "Treaty between Great Britain, Germany, Austria, France, Italy, Russia, and Turkey for the Settlement of Affairs in the East: Signed at Berlin, July 13, 1878 (Translation)", *The American Journal of International Law*, τόμος Β', τεύχος 4, (Supplement, Official Documents), Οκτώβριος 1908, σσ. 401-424, διαθέσιμο σε <https://www.jstor.org/stable/2212670?seq=1> (προσπελάστηκε 28/4/2020).

¹⁹³ Solchanyk, Roman, "The Politics of State Building: Centre-Periphery Relations in Post-Soviet Ukraine", *Europe-Asia Studies*, τόμος 46, τεύχος 1, 1994, σσ. 47-68.

¹⁹⁴ "New Russia Gubernia" σε *Encyclopedia of Ukraine*, τόμος 3, University of Toronto Press, Τορόντο, 1993.

¹⁹⁵ King, Charles, *The Moldovans: Romania, Russia, and the Politics of Culture*, Hoover Institution Press, Στάντφορντ, Καλιφόρνια, 2000, σ. 35.

ανακηρύξει την ανεξαρτησία της από την Ρωσική Σοβιετική Δημοκρατία στις 25 Ιανουαρίου του 1918, διεκδικούσε ως τμήμα της επιράτειάς της την Υπερδνειστερία.¹⁹⁶ Εκείνη την περίοδο, το 48% του πληθυσμού ανατολικά του Δνειστερου ήταν εθνοτικά Ουκρανοί, το 30% Ρουμανοί/Μολδαβοί, το 9% Ρώσοι και το 8,5% Εβραίοι.

Β. Σοβιετική περίοδος

Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1930, η Ε.Σ.Σ.Δ. υπό τον Ιωσήφ Στάλιν είχε κατορθώσει να ανακτήσει την πλειονότητα των επαρχιών που η Ρωσία είχε απωλέσει κατά την διάρκεια της Επανάστασης, αλλά η Βεσσαραβία παρέμενε υπό την κυριαρχία του Βασιλείου της Ρουμανίας. Το 1924 συκροτήθηκε, ως αυτόνομη σοβιετική δημοκρατία¹⁹⁷ εντός της Ουκρανικής Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας, η Μολδαβική Αυτόνομη Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία, της οποίας η επικράτεια συμπεριλάμβανε την Υπερδνειστερία.¹⁹⁸ Αίτιο της δημιουργίας της Μολδαβικής Αυτόνομης Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας ήταν η επιδίωξη της Ε.Σ.Σ.Δ. να διεκδικήσει από την Ρουμανία την Βεσσαραβία ως *Μολδαβία*.¹⁹⁹²⁰⁰ Με απόφαση του Ανώτατου Σοβιέτ στις 2 Αυγούστου 1940, μετά την σύναψη του Συμφώνου Μολότοφ-Ρίμπεντροφ μεταξύ του Γερμανικού Ράιχ και της Ε.Σ.Σ.Δ. και την κατάληψη από τον Ερυθρό Στρατό της Βεσσαραβίας και της Βόρειας Βουκοβίνας,²⁰¹ σχηματίστηκε από την Βεσσαραβία και το μεγαλύτερο τμήμα του εδάφους της Μολδαβικής Αυτόνομης Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας, η Μολδαβική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία²⁰²²⁰³ ως “κυρίαρχη” Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Ε.Σ.Σ.Δ.²⁰⁴.

Ακολούθως, το 1941, στο πλαίσιο της Γερμανικής επίθεσης κατά της Ε.Σ.Σ.Δ. (Επιχείρηση Βαρβασόσα), το σύμμαχο του Γ' Ράιχ Βασίλειο της Ρουμανίας εισέβαλε και κατέλαβε την περιοχή μεταξύ των ποταμών Δνειστερου και Μπουγκ, συγκροτώντας το διακριτό από την Βεσσαραβία και το λοιπό βασίλειο Κυβερνείο της Υπερδνειστερίας, με πρωτεύουσα την Οδησό.²⁰⁵ Κατά την διάρκεια της ρουμανικής κατοχής, η οποία έληξε με την ανακατάληψη της περιοχής από τον Ερυθρό Στρατό το 1944²⁰⁶, οι ρουμανικές αρχές

---

¹⁹⁶ “Dismembered Russia - Some of the Fragments”, άρθρο σε New York Times, 17 Φεβρουαρίου 1918, σ.68, διαθέσιμο σε <https://www.nytimes.com/1918/02/17/archives/dismembered-russiasome-of-the-fragments.html> (προσπελάστηκε 28/4/2020).

¹⁹⁷ Για το συνταγματικό καθεστώς των Αυτόνομων Σοβιετικών Δημοκρατιών ως αυτόνομων πολιτειακών οντοτήτων εντός των “κυρίαρχων” Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών οι οποίες συγκροτούσαν την Ε.Σ.Σ.Δ. βλέπε σχετικά τα άρθρα 82-85 του Συντάγματος της Ε.Σ.Σ.Δ. του 1977, διαθέσιμο σε <http://www.departments.bucknell.edu/russian/const/77cons03.html#chap08> (προσπελάστηκε 18/4/2020).

¹⁹⁸ King, Charles, “Ethnicity and institutional reform: The dynamics of “indigenization” in the Moldovan ASSR”. Nationalities Papers, τόμος 26, τεύχος 1, Μάρτιος 1998, σσ. 57–72, διαθέσιμο σε <https://www.cambridge.org/core/journals/nationalities-papers/article/ethnicity-and-institutional-reform-the-dynamics-of-indigenization-in-the-moldovan-assr/AC83A89522C331D9C29FD19BB5A5A6BF> (προσπελάστηκε 28/4/2020).

¹⁹⁹ Pal Kolsto & Andrei Edemsky μαζί με Natalya Kalashnikova, *The Dniester Conflict: Between Irredentism and Separatism*, σε EUR.-ASIA STUD, τόμος 45, τεύχος 6, 1993, σ. 978.

²⁰⁰ King, Charles, *The Moldovans: Romania, Russia, and the Politics of Culture*, Hoover Institution Press, 2000, Στάνφορντ, Καλιφόρνια, σ. 54.

²⁰¹ Johansson, Andreas, “The Transnistrian Conflict after the 2005 Moldovan Parliamentary Elections”, σε Journal of Communist Studies and Transition Politics, τόμος 22, τεύχος 2006, σσ. 507-516.

²⁰² King, Charles, *The Moldovans: Romania, Russia, and the Politics of Culture*, Hoover Institution Press, Στάνφορντ, Καλιφόρνια, 2000, σ. 94.

²⁰³ “Bessarabia Absorbed by Russia in New Republic”, Associated Press, Chicago Tribune, Σικάγο, Ιλλινόις, 10 Ιουλίου 1940, σ. 4.

²⁰⁴ Για το τύπος συνταγματικό καθεστώς της Ε.Σ.Σ.Δ. ως ομοσπονδίας (“Ενωσης”) “κυρίαρχων” και εχόντων διεθνή νομική προσωπικότητα Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών βλ. σχετικά τα άρθρα 70-85 του Συντάγματος της Ε.Σ.Σ.Δ. του 1977, διαθέσιμο σε <http://www.departments.bucknell.edu/russian/const/77cons03.html#chap08> (προσπελάστηκε 18/4/2020). Υπενθυμίζεται ότι η Ουκρανική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία και η Λευκορωσική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία, παρ’ ότι ομόσπονδες της Ε.Σ.Σ.Δ. Δημοκρατίες, ήσαν μέλη του Ο.Η.Ε.

²⁰⁵ David Stahel, *Joining Hitler's Crusade*, Cambridge University Press, Κάιμπριτζ, 2017, σ. 71

²⁰⁶ Karl-Heinz Frieser, *The Eastern Front, 1943-1944: The War in the East and on the Neighbouring Fronts*, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2017, σ. 791

εφήρμοσαν πολιτικές εκλατινισμού (ρουμανοποίησης) του γηγενούς πληθυσμού.²⁰⁷ Με το άρθρο 1 της Συνθήκης Ειρήνης με την Ρουμανία που υπεγράφη στο Παρίσι το 1947²⁰⁸, η Ρουμανία υποχρεώθηκε να αναγνωρίσει την προσάρτηση της Βεσσαρβίας από την Ε.Σ.Σ.Δ. το 1940.

Μετά την λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, η Υπερδνειστερία αναδείχθηκε στο πολιτικό, βιομηχανικό και συνακόλουθα οικονομικό κέντρο της Μολδαβικής Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας. Στην Υπερδνειστερία παρήγετο το 33% των βιομηχανικών, το 56% των καταναλωτικών αγαθών, το 90% της ηλεκτρικής ενέργειας και το 40% του Α.Ε.Π. που παράγονταν εντός Μολδαβίας^{209,210}. Ως ομόσπονδη της Ε.Σ.Σ.Δ. Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία, η Μολδαβική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία χρησιμοποιούσε στην διοίκηση και την εκπαίδευση την ρωσική γλώσσα²¹¹, ενώ εθνική και δεύτερη επίσημη γλώσσα -τυπικά ισότιμη προς την ρωσική, σύμφωνα με το Σύνταγμα της Μολδαβικής Σοβιετικής Δημοκρατίας του 1978- ήταν η ρουμανική, η οποία όμως είχε μετονομασθεί σε *μολδαβική*²¹² και για την γραπτή απόδοση της οποίας εχρησιμοποιείτο, αντί του λατινικού, το κυριλλικό αλφάβητο,²¹³ τοιουτοτρόπως επιχειρούμενης από τις σοβιετικές αρχές μολδαβικής εθνογένεσης και απομόνωσης της περιοχής από την ρουμανική πολιτισμική επιρροή²¹⁴. Αμέσως μετά την ανακατάληψη από τον Ερυθρό Στρατό, το 1/3 του εθνοτικά ρουμανικού πληθυσμού της Βεσσαραβίας, κατηγορούμενο ως συνεργάτες των Ρουμάνων και των Γερμανών, εξορίστηκε στην Σιβηρία, όπου και η πλειοψηφία του εξοντώθηκε²¹⁵ και η περιοχή υποβλήθηκε, σε βαθμό εντονότερο από ό,τι κατά την τσαρική περίοδο, σε συστηματικό εκσλαβισμό (ρωσοποίηση)²¹⁶. Έχοντας υπάρξει υπό σοβιετική κυριάρχια για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, η αφομοίωση της Υπερδνειστερίας στην Ε.Σ.Σ.Δ. υπήρξε πληρέστερη αυτής της Βεσσαραβίας και η πίστη του πληθυσμού της προς το Κρεμλίνο και τα σοβιετικά ιδεώδη δεν αμφισβητείτο²¹⁷. Ενδείξεις της τακτικής διαίρει και βασιλεύει που εφήρμοζε η Μοσχά στην Μολδαβική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία είναι ότι οι εγκαταστάσεις βαριάς βιομηχανίας ήσαν συγκεντρωμένες στην Υπερδνειστερία, όπως το μεταλλουργικό εργοστάσιο στο Ribnița και το υδροηλεκτρικό στο Ντουμπάσαρι,²¹⁸ και ότι

²⁰⁷ Dallin, Alexander, "Romanization", *Odessa, 1941–1944: A Case Study of Soviet Territory Under Foreign Rule*, Center for Romanian Studies, Λονδίνο, 1957, σσ. 87–90

²⁰⁸ Treaties of Peace with Italy, Bulgaria, Hungary, Roumania and Finland (English Version), Department of State, U.S. Government Printing Service, Ουάσινγκτον, 1947, διαθέσιμο σε <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=osu.32435066406612&view=lup&seq=1> (προσπελάστηκε 19/4/2020).

²⁰⁹ John Mackinlay and Peter Cross (επιμέλεια), *Regional Peacekeepers: The Paradox of Russian Peacekeeping*, United Nations University Press, Τόκιο, 2003, σ. 135.

²¹⁰ Kolsto, Pal και Edemsky, Andrei μαζί με Kalashnkova, Natalya, "The Dniester Conflict: Between Irredentism and Separatism", *EUR.-ASIA STUD.*, τόμος 45, τεύχος 6, 1993, σ. 980.

²¹¹ Η ρωσική γλώσσα αποτελούσε την μόνη, αρχικώς de facto και από το 1990 και de iure, επίσημη γλώσσα στο σύνολο της επικράτειας της Ε.Σ.Σ.Δ. Βλέπε σχετικά το άρθρο 4 του Νόμου περί Γλωσσών των Εθνών της Ε.Σ.Σ.Δ., διαθέσιμου σε <https://web.archive.org/web/20160508201331/http://legal-ussr.narod.ru/data01/tex10935.htm> (προσπελάστηκε 18/4/2020).

²¹² Cioranescu, George και de Flers, Rene, "The New Constitution of the Moldavian Soviet Socialist Republic", *RAD Background Report/140*, Radio Free Europe, 28-6-1978, διαθέσιμο σε <https://web.archive.org/web/20090216093607/http://files.osa.ceu.hu/holdings/300/8/3/text/52-6-111.shtml> (προσπελάστηκε 28/4/2020).

²¹³ *Υπόθεση Ilascu (Ilascu v. Moldova)* 311 Eur. Ct. H.R., 2004, σε παράγραφο 28, διαθέσιμο σε http://www.rulac.org/assets/downloads/CASE_OF_ILASCU_AND_OTHERS_v._MOLDOVA_AND_RUSSIA.pdf (προσπελάστηκε 18/4/2020).

²¹⁴ Grenoble, L.A., *Language policy in the Soviet Union*, Springer Science & Business Media, Βερολίνο και Χαϊδελβέργη, 2003, σσ. 89–93.

²¹⁵ King, Charles, *The Moldovans: Romania, Russia, and the Politics of Culture*, Hoover Institution Press, Στάνφορντ, 2000, σ. 96.

²¹⁶ Schönherr, Markus, "Russification and Ethnic Consciousness of Romanians in Bessarabia (1812 to 1991)", ερευνητικό κείμενο για "Ethnicity and Subcultures in East-Central Europe", International Studies Center - Budapest University of Economics, Βουδαπέστη, σ. 14, διαθέσιμο σε <http://ewwg.vlamynck.eu/cst/cst-mold/bessara.html> (προσπελάστηκε 28/4/2020).

²¹⁷ King, Charles, *The Moldovans: Romania, Russia, and the Politics of Culture*, Hoover Institution Press, Στάνφορντ, 2000, σ. 183.

²¹⁸ Johansson, Andreas, "The Transnistrian Conflict after the 2005 Moldovan Parliamentary Elections", σε *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, τόμος 22, τεύχος 4, 2006, σσ. 507-516.

οι καταγόμενοι από την δυτική όχθη του Δνεϊστερου πολιτικοί τύγγχαναν δυσμενούς μεταχείρισης²¹⁹. Χαρακτηριστικά, ως προς την δεύτερη ένδειξη, μόλις το 1989 εξελέγη ο πρώτος καταγόμενος από την Βεσσαραβία και όχι την Υπερδνειστερία Πρώτος Γραμματέας του Κομμουνιστικού Κόμματος της Μολδαβίας, ο Petru Lucinschi²²⁰.

Γ. Η διάλυση της Ε.Σ.Σ.Δ., η ανεξαρτητοποίηση της Δημοκρατίας της Μολδαβίας και η απόσχιση της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας

Μολονότι οι προκάτοχοι του Μιχαήλ Γκορπατσώφ υπήρξαν επιτυχείς στην καταστολή του μολδαβικού εθνικισμού, η υιοθέτηση και η εφαρμογή των πολιτικών της περεστρόικα και της γκλάσνοστ ευνόησαν την αναζοπύρωση των ρουμανόφιλων αισθημάτων του πληθυσμού της Βεσσαραβίας και την αμφισβήτηση του σοβιετικού καθεστώτος.²²¹ Το Ανώτατο Σοβιέτ της Μολδαβικής Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας υπερψηφίζοντας δύο νόμους, την 31η Αυγούστου²²² και την 1η Σεπτεμβρίου²²³ του 1989 αντίστοιχα, όρισε την ρουμανική/μολδαβική γλώσσα, αποδοτέα γραπτώς δια του λατινικού αλφαβήτου, ως την μόνη επίσημη γλώσσα του κράτους, διατηρώντας τυπικά την ρωσική ως μέσο επικοινωνίας για δευτερεύουσες χρήσεις. Το Ανώτατο Σοβιέτ υιοθέτησε, στις 12 Μαΐου 1990, νέα, ίδια με την ρουμανική, καθέτως τρίχρωμη (κυανό, κίτρινο, ερυθρό) σημαία, με τον ιστορικό θυρεό όμως της Μολδαβίας στο κέντρο της,²²⁴ και εθνικό ύμνο, ο οποίος τότε ήταν ο ίδιος με τον ρουμανικό,²²⁵ και στις 23 Ιουνίου 1990 η Μολδαβική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία ανακηρύχθηκε “κυρίαρχη”, διακηρύσσοντας, μεταξύ άλλων, την υπεροχή του δικαίου της έναντι του σοβιετικού δικαίου²²⁶. Στις 23 Μαΐου 1991, η επίσημη ονομασία του κράτους άλλαξε από “Μολδαβική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία” σε “Δημοκρατία της Μολδαβίας”, στις 27 Αυγούστου 1991, μετά το αποτυχημένο πραξικόπημα κατά του Μιχαήλ Γκορπατσώφ στην Μόσχα στις 19-21 Αυγούστου, η Δημοκρατία της Μολδαβίας ανακήρυξε την ανεξαρτησία της από την Ε.Σ.Σ.Δ.²²⁷ και, τελικώς, στις 26 Δεκεμβρίου 1991 η Ε.Σ.Σ.Δ. διαλύθηκε επισήμως²²⁸. Ως κυρίαρχο, πλέον, κράτος, η Δημοκρατία της Μολδαβίας στις 30

²¹⁹ Bruhis, Mihail, *Rusia, România și Basarabia*, Universitas, Κισινάου, 1992, σ. 314

²²⁰ King, Charles, *The Moldovans: Romania, Russia, and the Politics of Culture*, Hoover Institution Press, Στάντφορντ, 2000, σ. 183.

²²¹ Panici, Andrei, *Romanian Nationalism in the Republic of Moldova*, American University in Bulgaria, Μπλαγκόεβγκραντ, Βουλγαρία, 2002, σσ. 40 και 41, διαθέσιμο σε <https://web.archive.org/web/20110719192119/http://miris.eurac.edu/mugs2/do/blob.pdf?type=pdf&serial=1047909431571> (προσπελάστηκε 18/4/2020).

²²² “Η επίσημη γλώσσα της Μολδαβικής Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας είναι η Μολδαβική. Η επίσημη γλώσσα χρησιμοποιείται στην πολιτική, οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική ζωή και χρησιμοποιεί το λατινικό αλφάβητο”. Βλ. “Zakon Moldavskoi Sovetskoi Sotsialisticheskoi Respubliki: O statuse gosudarstvennogo iazyka Moldavskoi SSR,” άρθρο 1, Μολδαβική Σ.Σ.Δ., 31 Αυγούστου 1989.

²²³ Νόμος 3465-XI της 01/09/1989 περί της χρήσεως των γλωσσών που ομιλούνται στην επικράτεια της Μολδαβικής Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας: “Η Μολδαβική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία υποστηρίζει την επιθυμία των Μολδαβών οι οποίοι ζουν εντός των συνόρων της Δημοκρατίας, έχοντας υπ’ όψιν την υπάρχουσα γλωσσική Μολδαβο-ρουμανική ταυτότητα των Ρουμάνων οι οποίοι ζουν εντός της επικράτειας της Ε.Σ.Σ.Δ. (...) Άρθρο 1. Σύμφωνα με το Σύνταγμα (Θεμελιώδη Νόμο) της Μολδαβικής Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας, επίσημη γλώσσα της Μολδαβικής Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας είναι η Μολδαβική γλώσσα, η οποία χρησιμοποιεί το λατινικό αλφάβητο.”, διαθέσιμος σε <https://web.archive.org/web/20060219024839/http://www.iatp.md/ladom/downloads/M3.doc> (προσπελάστηκε 18/4/2020).

²²⁴ Κανονισμός για την κρατική σημαία, που εγκρίθηκε με την απόφαση του Κοινοβουλίου αριθ. 17-XII της 12ης Μαΐου 1990, διαθέσιμος σε <http://www.presedinte.md/eng/flag> (προσπελάστηκε 29/4/2020).

²²⁵ *Υπόθεση Ilascu v. Moldova* 311 Eur. Ct. H.R., 2004, παράγραφος 29, διαθέσιμο σε <http://www.rulac.org/assets/downloads/CASE OF ILASCU AND OTHERS v. MOLDOVA AND RUSSIA.pdf> (προσπελάστηκε 18/4/2020).

²²⁶ Matei, Horia C., *State lumii. Enciclopedie de istorie*, Meronia, Βουκουρέστι, 2006, σσ. 292-294.

²²⁷ Το κείμενο της Ανακήρυξης της Ανεξαρτησίας της Δημοκρατίας της Μολδαβίας είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της Προεδρίας της Δημοκρατίας της Μολδαβίας, <http://www.presedinte.md/eng/declaration> (προσπελάστηκε 18/4/2020).

²²⁸ Η υπ’ αριθμ. 142 Διακήρυξη της 26ης Δεκεμβρίου 1996, δια της οποίας το Σοβιέτ των Δημοκρατιών του Ανώτατου Σοβιέτ της Ε.Σ.Σ.Δ. επισήμως κήρυξε την διάλυση της Ε.Σ.Σ.Δ. ως κράτους και ως υποκειμένου διεθνούς δικαίου, διαθέσιμη σε <http://vedomosti.sssr.su/1991/52/#1561> (προσπελάστηκε 28/4/2020).

Ιανουαρίου 1992 έγινε μέλος του Ο.Α.Σ.Ε. και στις 2 Μαρτίου 1992 του Ο.Η.Ε.²²⁹ Στις 8 Απριλίου 1994 το Μολδαβικό Κοινοβούλιο κύρωσε²³⁰, διατυπώνοντας συγκεκριμένες επιφυλάξεις, τα Πρωτόκολλα της Άλμα-Άτα, τα οποία είχε συνυπογράψει ο Πρόεδρος της Μολδαβικής Δημοκρατίας, και η Δημοκρατία της Μολδαβίας προσχώρησε στις 25 Απριλίου 1994 στον τρόπον τινά αντικαταστάτη²³¹ της Ε.Σ.Σ.Δ. διεθνή οργανισμό, την Κοινοπολιτεία Ανεξαρτήτων Κρατών.

Παράλληλα προς τις ενέργειες των ρουμανόφωνων της Βεσσαραβίας, εν όψει της επικείμενης απόσχισής της Μολδαβίας από την Ε.Σ.Σ.Δ. και υπό τον φόβο ενδεχόμενης επανένωσης της Μολδαβίας, συμπεριλαμβάνοντας την Υπερδνειστερία, με την Ρουμανία, οι Ανατολικοί Σλάβοι (Ρώσοι και Ουκρανοί) της Υπερδνειστερίας, οι οποίοι συνιστούσαν την εθνοτική πλειοψηφία στην περιοχή²³², ανακήρυξαν στις 2 Σεπτεμβρίου 1990²³³ την απόσχισή της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας από την Μολδαβική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία, με την επιδίωξη αυτή να αποτελέσει νέα, συνιστώσα της Ε.Σ.Σ.Δ. Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία.²³⁴ Διαφανόμενης της διάλυσης της Ε.Σ.Σ.Δ. μετά το αποτυχημένο πραξικόπημα κατά του Γκορμπατσώφ, στις 25 Αυγούστου 1991 το Ανώτατο Σοβιέτ της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας ανακήρυξε την ανεξαρτησία της και στις 5 Νοεμβρίου 1991, η επίσημη ονομασία του πολιτειακού μορφώματος άλλαξε σε *Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία*²³⁵. Την 1η Δεκεμβρίου 1991 στην Υπερδνειστερία διεξήχθησαν προεδρικές εκλογές, στις οποίες πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας εξελέγη ο Igor Smirnov. Η Δημοκρατία της Μολδαβίας κήρυξε την εκλογή παράνομη, άκυρη και ανυπόστατη, καθώς δεν αναγνωρίζει την Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία και θεωρεί την ανατολική όχθη του Δνειστερου τμήμα της επικράτειάς της.

Δ. Ο Πόλεμος της Υπερδνειστερίας²³⁶

²²⁹ Τα κράτη μέλη του Ο.Η.Ε. και οι αντίστοιχες ημερομηνίες ένταξής τους στον οργανισμό, αναφέρονται στον κατάλογο "Members States" στην επίσημη ιστοσελίδα του Ο.Η.Ε., διαθέσιμος σε <https://www.un.org/en/members-states/#gotoR> (προσπελάστηκε 28/4/2020).

²³⁰ Νόμος 40-XII της 8-4-1994, κυρωτικός της συμφωνίας για την ίδρυση της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών.

²³¹ Διάδοχο της Ε.Σ.Σ.Δ. κράτος είναι η Ρωσική Ομοσπονδία, όπως αποδεικνύεται από το γεγονός ότι αμέσως μετά την διάλυση της Ε.Σ.Σ.Δ. η Ρωσική Ομοσπονδία κατέλαβε την έδρα της στην Γ.Σ. και το Συμβούλιο Ασφαλείας του Ο.Η.Ε., δίχως να απαιτηθεί από την Ρωσική Ομοσπονδία να αιτηθεί όπως καταστεί μέλος των Ηνωμένων Εθνών. Μολαταύτα, πρόθεση των υπογραψάντων τα Πρωτόκολλα της Άλμα Άτα ήταν η αντικατάσταση της Ε.Σ.Σ.Δ., ως μορφής συνδέσμου μεταξύ των Δημοκρατιών που την αποτελούσαν, από έτερο διεθνές νομικό πρόσωπο, που όμως δεν θα αποτελούσε κράτος και στο οποίο τα κράτη-μέλη δεν θα εκχωρούσαν ποσοστό της με την διάλυση της Ε.Σ.Σ.Δ. επαναχθείσης κυριαρχίας τους, ήτοι την Κοινοπολιτεία των **Ανεξαρτήτων Κρατών**. Ενδεικτικές της πρόθεσης των υπογραψάντων τα Πρωτόκολλα της Άλμα - Άτα για αντικατάσταση της Ε.Σ.Σ.Δ. από την Κοινοπολιτεία Ανεξαρτήτων Κρατών είναι οι περιέχουσες στην Διακήρυξη της Άλμα Άτα της 21ης Δεκεμβρίου 1991 διατυπώσεις "Με την δημιουργία της Κοινοπολιτείας των Ανεξαρτήτων Κρατών η Ε.Σ.Σ.Δ. παύει να υπάρχει." και "Η Κοινοπολιτεία των Ανεξαρτήτων Κρατών είναι ανοιχτή, με την συμφωνία των συμμετεχόντων σε αυτή, στα κράτη-μέλη της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ.". Η Διακήρυξη της Άλμα Άτα της 21ης Δεκεμβρίου 1991 διαθέσιμη σε https://web.archive.org/web/20010122033300/http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/belarus/by_appnc.html (προσπελάστηκε 28/4/2020).

²³² Σύμφωνα με τα δημοσιοποιημένα, επίσημα στοιχεία της Μολδαβικής Σ.Σ.Δ., η εθνοτική σύσταση του πληθυσμού της Υπερδνειστερίας το 1989 ήταν 40% Μολδαβοί, 28% Ουκρανοί, 24% Ρώσοι και 8% άλλες εθνότητες, ήτοι 52% Ανατολικοί Σλάβοι. *Υπόθεση Piascu (Piascu v. Moldova)* 311 Eur. Ct. H.R., 2004, σε παράγραφο 28, διαθέσιμο σε [http://www.rulac.org/assets/downloads/CASE_OF_ILASCU_AND_OTHERS v. MOLDOVA AND RUSSIA.pdf](http://www.rulac.org/assets/downloads/CASE_OF_ILASCU_AND_OTHERS_v._MOLDOVA_AND_RUSSIA.pdf) (προσπελάστηκε 18/4/2020).

²³³ *Moldova/Transnistria (1990-present)*, κείμενο στην επίσημη ιστοσελίδα του University of Central Arkansas, διαθέσιμο σε <https://uca.edu/politicalscience/dadm-project/europerussiacentral-asia-region/moldovatrans-dniester-1990-present/> (προσπελάστηκε 29/4/2020).

²³⁴ King, Charles, *The Moldovans: Romania, Russia, and the Politics of Culture*, Hoover Institution Press, Στάντφορντ, 2000, σ. 191.

²³⁵ "Postanovlenie verkhovnogo soveta Pridnestrovskoi Moldavskoi Respubliki ob izmenenii nazvaniia respubliki," Dnestrovskaiia pravda, 6 Νοεμβρίου 1991.

²³⁶ Ως πηγές για την συγγραφή αυτής της ενότητας χρησιμοποιήθηκαν η Απόφαση της Ολομέλεια του ΕΔΔΑ σε *Υπόθεση Catan and Others v. Moldova and Russia*, της 12ης Οκτωβρίου 2012, παράγραφοι 14 έως 21, διαθέσιμη

Κατά την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της, η Δημοκρατία της Μολδαβίας δεν διέθετε δικό της στρατό. Η 14η Στρατιά της στρατιωτικής περιφέρειας της Οδησού του Υπουργείου Άμυνας της Ε.Σ.Σ.Δ., της οποίας το επιτελείο έδρευε στο Κισινάου από το 1956, ήταν ανεπτυγμένη στην Μολδαβία. Το 1990, εν όψει της ανεξαρτοποίησης της Δημοκρατίας της Μολδαβίας, ξεκίνησε η απόσυρση μέρους του οπλισμού και του προσωπικού της από το μολδαβικό έδαφος. Το 1991 η 14η Στρατιά αριθμούσε αρκετές χιλιάδες οπλιτών, συνετίθετο από μονάδες πεζικού, πυροβολικό (κυρίως αντιαεροπορικό πυραυλικό σύστημα), αεροπορία (συμπεριλαμβανομένων αεροσκαφών και επιθετικών ελικοπτέρων) και διέθετε μεγάλο αριθμό αποθηκών πυρομαχικών, συμπεριλαμβανομένης μιας από τις μεγαλύτερες στην Ευρώπη, αυτής στο Cobasna της Υπερδνειστερίας.

Με το υπ' 234 Διάταγμα της 14ης Νοεμβρίου 1991, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας της Μολδαβίας, Snegur, διακήρυξε ότι τα πυρομαχικά, ο οπλισμός, τα στρατιωτικά οχήματα, οι βάσεις και το λοιπό υλικό που ανήκε στις στρατιωτικές μονάδες των Σοβιετικών ενόπλων δυνάμεων που ήταν σταθμευμένες στην μολδαβική επικράτεια περιέρχονταν στην κυριότητα της Δημοκρατίας της Μολδαβίας. Αντιστοίχως, με το από 5 Δεκεμβρίου 1991 Διάταγμά του, ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας Igor Smirnov, έθεσε “τις στρατιωτικές μονάδες που είναι ανεπτυγμένες εντός της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, υπαγόμενες στο μεγαλύτερο μέρος τους στην στρατιωτική περιφέρεια της Οδησού, υπό την διοίκηση του προϊστάμενου του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας και Ασφάλειας της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας”. Ο προϊστάμενος του Υπουργείου, Gennady I. Iakovlev, ο οποίος ήταν επίσης Διοικητής της 14ης Στρατιάς, διατάχθηκε να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα για να τερματίσει τις μεταφορές και παραδόσεις οπλισμού και λοιπής περιουσίας του Σοβιετικού στρατού που ήταν στην κατοχή των στρατιωτικών μονάδων που στάθμευαν στην Υπερδνειστερία. Σκοπός της λήψης του μέτρου ήταν η παραμονή, επ' ωφελεία της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, του οπλισμού και της περιουσίας του Σοβιετικού στρατού στην Υπερδνειστερία.

Ήδη από 1989 είχε ξεκινήσει η βίαιη αντίδραση των μετέπειτα αυτονομιστών της Υπερδνειστερίας στην επικείμενη Μολδαβική ανεξαρτησία και απόσχιση από την Ε.Σ.Σ.Δ. Αμέσως μετά την ανακήρυξη της απόσχισης της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας από την μέλλουσα Δημοκρατία της Μολδαβίας στις 2 Σεπτεμβρίου 1990, ανατολικά του Δνειστερου άρχισε η σταδιακή κατάληψη από τους αυτονομιστές των κτιρίων των μολδαβικών αρχών, όπως αστυνομικών τμημάτων, δημόσιων υπηρεσιών και σχολείων. Τα προς κατάληψη κτίρια υπερασπιζόνταν ανθρώπινες αλυσίδες άοπλων Μολδαβών χωρικών, καθώς η Μολδαβική Αστυνομία είχε προφανώς διαταχθεί να μην απαντά με βία. Ωστόσο, στις 2 Νοεμβρίου του 1990 σημειώθηκαν ένοπλες συγκρούσεις μεταξύ των σλαβόφωνων και της Μολδαβικής Αστυνομίας στο Ντουμπασάρι, των οποίων ο απολογισμός ήταν τρεις πολίτες νεκροί. Τους μήνες που ακολούθησαν, οι αρχές της Υπερδνειστερίας οργάνωσαν παραστρατιωτικά σώματα, τα “τάγματα εργατών”, και στις 31 Δεκεμβρίου 1991 η Μολδαβική Αστυνομία για πρώτη φορά απάντησε με πυρά, υπερασπιζόμενη το περιφερειακό κυβερνητικό κτίριο στο Ντουμπασάρι. Νέες συγκρούσεις έλαβαν χώρα τον Μάρτιο του 1992 και η Μολδαβία κηρύχθηκε σε κατάσταση πολιορκίας.

Στις 3 Δεκεμβρίου 1991, η 14η Στρατιά κατέλαβε στρατηγικές θέσεις στην Υπερδνειστερία, το Grigoriopol, το Ντουμπασάρι, το Slobozia, το Τιρασπόλ και το Ribnita, ώστε, σε περίπτωση που η Δημοκρατία της Μολδαβίας απέστειλε στρατεύματα σε αυτές τις πόλεις για να αποτρέψει την επιχειρούμενη απόσχιση, αυτά να αντιμετωπίσουν την αντίσταση των ρωσικών μονάδων.

Η ένταση αυξανόταν διαρκώς και το θέρος του 1992 εξελίχθηκε σε ένοπλη σύρραξη μεγάλης κλίμακας. Επίκεντρο της σύγκρουσης ήταν η πόλη Μπέντερ, όπου εκδηλώθηκε η κύρια μολδαβική επίθεση. Η 14η Στρατιά επενέβη υπέρ των δυνάμεων της

σε <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-114082&filename=001-114082.pdf> (προσπελάστηκε 29/4/2020), και *Υπόθεση Ilascu (Ilascu v. Moldova)* 311 Eur. Ct. H.R., 2004, παράγραφοι 32 έως 91, http://www.rulac.org/assets/downloads/CASE_OF_ILASCU_AND_OTHERS_v._MOLDOVA_AND_RUSSIA.pdf (προσπελάστηκε 18/4/2020).

Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας και, εν μέρει εξ αιτίας της ανάπτυξης της στο πεδίο της μάχης, ο Μολδαβικός στρατός απέτυχε να καταλάβει το Μπέρντερ και το Ντουμπασάρι. Ο απολογισμός της σύρραξης ήταν 1.000 νεκροί και 13.000 εκτοπισμένοι. Οι εχθροπραξίες τερματίστηκαν στις 21 Ιουλίου 1992, οπότε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας της Μολδαβίας Mircea Snegur και, αντί της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, ο Πρόεδρος της Ρωσικής Ομοσπονδίας Μπόρις Γκέλτσιν υπέγραψαν συμφωνία κατάπαυσης του πυρός²³⁷, η οποία ισχύει μέχρι σήμερα. Η συμφωνία προέβλεπε, μεταξύ άλλων, την δημιουργία αποστρατιωτικοποιημένης ζώνης στα de facto σύνορα μεταξύ των περιοχών αποτελεσματικού ελέγχου της Δημοκρατίας της Μολδαβίας και της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας (Ζώνη Ασφαλείας της Κοιλάδας του Δνείστερου) και την εγκατάσταση εκεί ειρηνευτικής δύναμης, επιφορτισμένης με την τήρηση της ανακωχής, αποτελούμενης από μολδαβικές, υπερδνειστεριακές και ρωσικές μονάδες υπό την εποπτεία - και όχι διοίκηση- Κοινή Επιτροπή Ελέγχου.

VIII. Διαπραγματευτικές προσπάθειες για την επανένταξη της Υπερδνειστερίας στην Δημοκρατία της Μολδαβίας

Αμέσως μετά την κατάπαυση του πυρός το 1992, ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) αναδείχθηκε στον κύριο διεθνή οργανισμό ο οποίος ασχολείται με την επίλυση του ζητήματος της Υπερδνειστερίας. Η διπλωματική του αποστολή στην περιοχή ιδρύθηκε τον Φεβρουάριο του 1993. Τον Απρίλιο του 1993 άνοιξε γραφείο στο Κισινάου²³⁸ και το 1995 γραφείο στο Τιράσπολ. Η πρώτη παρέμβαση του ΟΑΣΕ ήταν η έκθεση υπ' αριθ. 13 της αποστολής του στην Μολδαβία το 1993²³⁹, δια της οποίας προτάθηκε η δημιουργία Ειδικής Περιφέρειας της Υπερδνειστερίας, με δική της αυτόνομη κυβέρνηση, νομοθετική συνέλευση και ανώτατο δικαστήριο. Αυτό το καθεστώς θα καθοριζόταν με συμφωνία μεταξύ των δύο πλευρών και θα εγκαθιδρυόταν με νόμο της Δημοκρατίας της Μολδαβίας, του οποίου την εφαρμογή θα εγγυάτο το νέο Σύνταγμα της Μολδαβίας. Η Ειδική Περιοχή θα αποτελούσε αναπόσπαστο τμήμα της Δημοκρατίας της Μολδαβίας, αλλά θα απολάμβανε ευρεία αυτοδιοίκηση. Εάν στο μέλλον η Δημοκρατία της Μολδαβίας επρόκειτο να επιλέξει την ένωση με άλλο κράτος, δηλαδή την Ρουμανία, η Ειδική Περιοχή της Υπερδνειστερίας θα είχε το δικαίωμα εξωτερικής αυτοδιάθεσης (απόσχισης). Η εν λόγω έκθεση αναφερόταν στην εσωτερική αυτοδιάθεση των περιπτώσεων της Χώρας των Βάσκων στο Βασίλειο της Ισπανίας και του Τρεντίνο-Νότιου Τυρόλου στην Ιταλική Δημοκρατία.

Στις 29 Ιουλίου 1994 η Δημοκρατία της Μολδαβίας υιοθέτησε νέο Σύνταγμα²⁴⁰, βάσει του οποίου η χώρα είναι ουδέτερη, απαγορεύεται η στάθμευση στο έδαφος της στρατευμάτων άλλων κρατών και προβλέφθηκε η δυνατότητα παραχώρησης αυτονομίας στις περιοχές ανατολικά του Δνείστερου. Σύμφωνα με το άρθρο 13 του Συντάγματος, η επίσημη γλώσσα της Δημοκρατίας της Μολδαβίας είναι η μολδαβική, αποδοτέα γραπτώς δια της χρήσεως του λατινικού αλφαβήτου.

A. Το Μνημόνιο Πριμάκοφ

Στις 8 Μαΐου 1997 στην Μόσχα, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας της Μολδαβίας Petru Lucinschi και ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας Smirnov

²³⁷ *AGREEMENT on the Principles of a Peaceful Settlement of the Armed Conflict in the Pridnestrovien Region of the Republic of Moldova*, στην επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Εξωτερικών της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, διαθέσιμη σε <http://mfa-pmr.org/en/SfB> (προσπελάστηκε 29/4/2020).

²³⁸ Για την διπλωματική αποστολή του Ο.Α.Σ.Ε. στην Μολδαβία βλέπε την επίσημη ιστοσελίδα της σε <https://www.osce.org/mission-to-moldova> (προσπελάστηκε 30/6/2020).

²³⁹ Αναφορά υπ' αριθμ. 13 της αποστολής του Ο.Α.Σ.Ε. στην Μολδαβία της 13ης Νοεμβρίου 1993, διαθέσιμη σε <https://www.osce.org/files/f/documents/4/b/42307.pdf> (προσπελάστηκε 20/6/2020).

²⁴⁰ Το ισχύον Σύνταγμα της Δημοκρατίας της Μολδαβίας, το οποίο υιοθετήθηκε το 1994, με τις έως τώρα αναθεωρήσεις στην επίσημη ιστοσελίδα της Προεδρίας της Δημοκρατίας της Μολδαβίας, σε <http://www.presidente.md/eng/constitution> (προσπελάστηκε 28/6/2020).

υπέγραψαν μνημόνιο το οποίο καθόριζε την βάση για την ομαλοποίηση των σχέσεων μεταξύ της Δημοκρατίας της Μολδαβίας και της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας. Το μνημόνιο έγινε γνωστό ως Μνημόνιο της Μόσχας ή Μνημόνιο Πριμάκοφ²⁴¹, από το όνομα του τότε πρωθυπουργού της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Συμφωνήθηκε ότι οι αποφάσεις των οποίων η εφαρμογή επηρεάζει τον πληθυσμό της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας πρέπει να συμφωνούνται από αμφότερα τα μέρη και θεσπίστηκαν αμοιβαίες εγγυήσεις. Προβλέφθηκε ότι στην Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία πρέπει να επιτρέπεται η συμμετοχή στην διεξαγωγή της εξωτερικής πολιτικής της Δημοκρατίας της Μολδαβίας όσον αφορά ζητήματα τα οποία άπτονται των συμφερόντων της, τα οποία θα καθορίζονταν με αμοιβαία συμφωνία. Η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία θα είχε το δικαίωμα μονομερώς να συνάπτει διεθνείς σχέσεις σε οικονομικούς, επιστημονικούς, τεχνικούς, πολιτιστικούς και άλλους τομείς, οι οποίοι θα καθορίζονταν με αμοιβαία συμφωνία. Τα μέρη ανέλαβαν την υποχρέωση να διευθετήσουν την σύγκρουση μέσω διαπραγματεύσεων, με την επικουρία, όπου απαιτείται, της Ρωσικής Ομοσπονδίας και της Ουκρανίας, εγγυητών της εφαρμογής του μνημονίου, του ΟΑΣΕ και της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών. Το μνημόνιο του 1997 υπογράφηκε από τους εκπροσώπους των κρατών που εγγυήθηκαν την εφαρμογή του, συγκεκριμένα από τον Πρόεδρο της Ρωσικής Ομοσπονδίας Γέλτσιν και από τον Πρόεδρο της Ουκρανίας Kuchma, και από τον Πρόεδρο του ΟΑΣΕ Helveg Petersen.

Στην έκτη σύνοδο κορυφής του ΟΑΣΕ στην Κωνσταντινούπολη, τον Νοέμβριο του 1999, 54 κράτη μέλη υπέγραψαν τον Χάρτη για την Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και την Διακήρυξη Κορυφής της Κωνσταντινούπολης και 30 κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένων της Δημοκρατίας της Μολδαβίας και της Ρωσικής Ομοσπονδίας, υπέγραψαν την Συμφωνία για την Προσαρμογή της Συνθήκης για τις Συμβατικές Ένοπλες Δυνάμεις στην Ευρώπη (CFE)²⁴². Τοιουτοτρόπως, συμφωνήθηκε επί της αρχής ότι ξένα στρατεύματα δεν πρέπει να σταθμεύουν στο έδαφος της Δημοκρατίας της Μολδαβίας χωρίς τη συγκατάθεσή της. Η δέσμευση της Ρωσικής Ομοσπονδίας για απόσυρση των στρατευμάτων της από την Υπερδνειστερία, μία από τις «δεσμεύσεις της Κωνσταντινούπολης», διατυπώθηκε σε προσάρτημα της τελικής πράξης της Συμφωνίας για την Προσαρμογή της Συνθήκης για τις Συμβατικές Ένοπλες Δυνάμεις στην Ευρώπη (CFE). Επιπλέον, η Διακήρυξη Κορυφής της Κωνσταντινούπολης, στην παράγραφο 19, κατέγραψε την δέσμευση της Ρωσικής Ομοσπονδίας να αποσύρει τις δυνάμεις της από την Υπερδνειστερία μέχρι το τέλος του 2002.

B. Το Μνημόνιο Κοζάκ

Το Κομμουνιστικό Κόμμα της Μολδαβίας αναδείχθηκε νικητής στις εκλογές της Μολδαβίας το 2001 και ο νέος Πρόεδρος της Δημοκρατίας της Μολδαβίας Βλαντιμίρ Βορόνιν, ξεκίνησε απ' ευθείας διαπραγματεύσεις με την Ρωσική Ομοσπονδία για το μέλλον της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας. Τον Νοέμβριο του 2003, η Μόσχα υπέβαλε πρόταση διακανονισμού, το «Μνημόνιο για τις Βασικές Αρχές της Κρατικής Δομής του Ηνωμένου Κράτους», το οποίο ονομάστηκε Μνημόνιο Κοζάκ, από το όνομα του Ρώσου αξιωματούχου Dimitry Kozak²⁴³, ο οποίος το συνέταξε.

Το μνημόνιο Κοζάκ πρότεινε μια νέα ομοσπονδιακή δομή για την Μολδαβία, σύμφωνα με την οποία οι αρχές της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα απολάμβαναν σημαντικό βαθμό αυτονομίας και εγγυημένη εκπροσώπηση στο κοινοβούλιο της ομοσπονδίας. Περιελάμβανε μεταβατικές διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες μέχρι το 2015 θα απαιτούνταν πλειοψηφία τριών τετάρτων των μελών του κοινοβουλίου της ομοσπονδίας, αποτελούμενη η πλειοψηφία τουλάχιστον από τέσσερις εκπροσώπους από την Γκαγκαουζία,

²⁴¹ Το κείμενο του Μνημονίου Πριμάκοφ διαθέσιμο σε <https://www.osce.org/files/f/documents/f/9/42309.pdf> (προσεπλάστηκε 20/6/2020).

²⁴² Το αρχικό κείμενο της Συνθήκης για τις Συμβατικές Ένοπλες Δυνάμεις στην Ευρώπη (CFE) διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του Υπουργείου των Εξωτερικών των Η.Π.Α., σε <https://1997-2001.state.gov/www/global/arms/treaties/cfe.html> (προσεπλάστηκε 18/6/2020).

²⁴³ Το κείμενο του Μνημονίου Κοζάκ διαθέσιμο σε <https://regnum.ru/news/458547.html> (προσεπλάστηκε 18/6/2020).

εννέα από την Υπερδνειστερία και δεκατρείς από την υπόλοιπη Μολδαβία, για την υπερψήφιση και τροποποίηση των ομοσπονδιακών οργανικών νόμων. Κατ' αυτόν τον τρόπο θα κατοχυρωνόταν στην πράξη δικαίωμα veto των εκπροσώπων της Υπερδνειστερίας για την ψήφιση οποιουδήποτε νόμου αφορούσε το σύνολο της επικράτειας της Μολδαβίας, έως το 2015. Στις 25 Νοεμβρίου 2003, αν και προηγουμένως είχε δηλώσει την προθυμία του να αποδεχθεί αυτές τις προτάσεις, ο Βορόνιν αποφάσισε να μην υπογράψει το Μνημόνιο Κοζάκ.

Υπήρξε άλλη μια προσπάθεια υπό τη Βουλγαρική Προεδρία του ΟΑΣΕ το 2004, οι «Προτάσεις και Συστάσεις των Διαμεσολαβητών από τον ΟΑΣΕ, την Ρωσική Ομοσπονδία και την Ουκρανία σχετικά με τον Υπερδνειστεριακό Διακανονισμό»²⁴⁴, δια των οποίων προτάθηκε η δημιουργία ομοσπονδιακού κράτους της Μολδαβίας, της οποίας η Υπερδνειστερία θα αποτελούσε ομόσπονδο κρατίδιο. Ωστόσο, ο Steve Roper υποστηρίζει ότι «Ένας από τους λόγους για τους οποίους το σχέδιο ομοσπονδίας για τη Μολδαβία ήταν τόσο προβληματικό είναι ότι υπάρχει ευρεία διαφωνία μεταξύ των θεωρητικών και των κυβερνητικών αξιωματούχων που συμμετείχαν ως προς την φύση και την σύλληψη του φεντεραλισμού, ακόμη και ως προς το πώς πρέπει να μοιάζει ένα ομοσπονδιακό κράτος.»²⁴⁵

Γ. Το Ουκρανικό σχέδιο

Τον Ιανουάριο του 2005, στην «Πορτοκαλί Επανάσταση», ο Βίκτορ Γιούστσενκο εξελέγη Πρόεδρος της Ουκρανίας. Τον Μάιο του 2005, η ουκρανική κυβέρνηση παρουσίασε μια νέα πρόταση για την επίλυση της σύγκρουσης της Υπερδνειστερίας, «Προς μια διευθέτηση μέσω του Εκδημοκρατισμού». Τον Ιούλιο του 2005, με βάση το σχέδιο της Ουκρανίας, το κοινοβούλιο της Μολδαβίας υπερψήφισε νόμο «Περί των βασικών διατάξεων του ειδικού νομικού καθεστώτος των τοπικών οντοτήτων στα αριστερά του ποταμού Δνειστερου (Υπερδνειστερία)». Οι επίσημες διαπραγματεύσεις επαναλήφθηκαν τον Οκτώβριο του 2005, με τη συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής ως παρατηρητών (αναφέρονται ως «συνομιλίες 5 + 2»)²⁴⁶.

Ο Wolff επισημαίνει ότι, όπως απαιτείτο από το σχέδιο της Ουκρανίας του 2005, το κοινοβούλιο της Μολδαβίας ψήφισε τον νόμο «Περί των βασικών διατάξεων του ειδικού νομικού καθεστώτος των τοπικών οντοτήτων στα αριστερά του ποταμού Δνειστερου (Υπερδνειστερία)» στις 22 Ιουλίου 2005 (νόμος-πλαίσιο της Δημοκρατίας της Μολδαβίας). Ωστόσο, η πλήρης πρόταση της Δημοκρατίας της Μολδαβίας για την επίλυση του ζητήματος της Υπερδνειστερίας ανευρίσκεται διατυπωμένη στην «Διακήρυξη σχετικά με τις αρχές και τις εγγυήσεις του Υπερδνειστερικού διακανονισμού» του 2007 και στο προσαρτημένο σε αυτήν «Σχέδιο νόμου για το ειδικό νομικό καθεστώς της Υπερδνειστερίας». Βάσει αυτών η Δημοκρατία της Μολδαβίας προτείνει η Υπερδνειστερία να αποτελέσει «μια διοικητική-εδαφική μονάδα με την μορφή δημοκρατίας εντός της Δημοκρατίας της Μολδαβίας. (...) Το καθεστώς της Υπερδνειστερίας εντός της Δημοκρατίας της Μολδαβίας θα καθοριστεί με νόμο περί του ειδικού νομικού καθεστώτος της Υπερδνειστερίας και θα κυρωθεί σύμφωνα με το Σύνταγμα της Δημοκρατίας της Μολδαβίας, Μολδαβία.»²⁴⁷

Προκειμένου να ενισχύσει την διαπραγματευτική θέση της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, ο Πρόεδρος Σμύρνοφ διοργάνωσε δημοψήφισμα τον Σεπτέμβριο

²⁴⁴ Προτάσεις και Συστάσεις των Διαμεσολαβητών από τον ΟΑΣΕ, την Ρωσική Ομοσπονδία και την Ουκρανία σχετικά με τον Υπερδνειστεριακό Διακανονισμό, διαθέσιμο σε <https://www.osce.org/files/f/documents/a/4/23585.pdf> (προσεπλάστηκε 28/6/2020).

²⁴⁵ Roper, Steven D., "Federalization and Constitution-Making as an Instrument of Conflict Resolution", σε *Demokratizatsiya*, 2004, σσ. 527-539, σ. 528.

²⁴⁶ Press releases and statements related to the 5+2 negotiations on the Transnistrian settlement process, στην ιστοσελίδα της αποστολής του Ο.Α.Σ.Ε. σε Μολδαβία, διαθέσιμο σε <https://www.osce.org/mission-to-moldova/119488> (προσεπλάστηκε 28/6/2020).

²⁴⁷ Wolff, Stefan, What kind of settlement for the Transnistria Conflict? Options and Guarantees, σσ. 11-12, διαθέσιμο σε <http://www.stefanwolff.com/files/What%20kind%20of%20settlement%20for%20the%20Transnistria%20Conflict.pdf> (προσεπλάστηκε 30/6/2020).

του 2006 στο οποίο το συντριπτικό 97% των πολιτών της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας ψήφισε υπέρ της ανεξαρτησίας και της «ελεύθερης σύνδεσης με τη Ρωσία».²⁴⁸

Μετά την νίκη της στον «Πενταήμερο Πόλεμο»²⁴⁹ εναντίον της Γεωργίας τον Αύγουστο του 2008, η Ρωσική Ομοσπονδία δεν δείχνει σημεία ενθάρρυνσης των φιλοδοξιών της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας για ανεξαρτησία. Ο σχολιαστής Ντμίτρι Τρενίν έγραψε το 2009 ότι η πολιτική της Ρωσίας επικεντρώθηκε στην αναζωογόνηση της ειρηνευτικής διαδικασίας στην Μολδαβία και στην σύναψη μιας συμφωνίας μεταξύ του Κισινάου και του Τιράσπολ σχετικά με τις λεπτομέρειες για την συγκρότηση ενός ομοσπονδιακού κράτους της Μολδαβίας.²⁵⁰

IX. Η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία ως de facto κράτος

Από όταν η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία αποτελεσματικά αποσχίστηκε από την Δημοκρατία της Μολδαβίας, μετά τον αιματηρό Πόλεμο της Υπερδνειστερίας και την σύναψη της συμφωνίας κατάπαυσης του πυρός, επιδιώκει την αναγνώρισή της ως ανεξάρτητο κράτος και πλήρες μέλος της διεθνούς κοινωνίας. Ωστόσο, η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία, μέχρι στιγμής, δεν έχει επιτύχει να αναγνωρισθεί από κανένα αναγνωρισμένο κράτος, ούτε καν από την στενή της σύμμαχο, την Ρωσική Ομοσπονδία. Μολαταύτα, η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία αποτελεί de facto κράτος και το μόνο εμπόδιο για την αναγνώριση της κρατικής της υπόστασης και κυριαρχίας είναι η έλλειψη πολιτικής βούλησης από πλευράς των γειτονικών της κρατών και της διεθνούς κοινωνίας να αναγνωρίσουν την εν τοις πράγμασι κρατική της ιδιότητα, χαρακτηρίζοντάς την κράτος ανδρείκελο της Ρωσικής Ομοσπονδίας, δημιουργηθέν εντός της de jure επικράτειας της Δημοκρατίας της Μολδαβίας.

Έχοντας υπ' όψιν τα κριτήρια του Μοντεβιδέο περί κράτους και την λειτουργική διάκριση μεταξύ εσωτερικής και εξωτερικής κυριαρχίας, ο Andrew Heywood έχει γράψει ότι το κράτος έχει “δυσάδικο δομή” και ότι έχει “δύο πρόσωπα, το ένα που κοιτάζει προς τα μέσα και το άλλο που κοιτάζει προς τα έξω”. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει εκλαμβάνουμε το κράτος ως δρώντα της εσωτερικής του πολιτικής, όπου συνηθέστατα συμπεριφέρεται ως χομπσιανός Λεβιάθαν ο οποίος επιβάλλεται στην δημόσια σφαίρα, και ως διεθνή δρώντα, ως μέλος της διεθνούς κοινωνίας και υποκείμενο του διεθνούς δικαίου.²⁵¹

Καθώς η εσωτερική οργάνωση του κράτους οριοθετεί σε μεγάλο βαθμό τις δυνατότητές του ως διεθνούς δρώντος, είναι αναγκαία η αναφορά στην εσωτερική πολιτική δομή της Υπερδνειστερίας. Η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία δεν διαφέρει από οποιοδήποτε αναγνωρισμένο κράτος ως προς την επιβολή της επί των βιοτικών σχέσεων που αναπτύσσονται εντός των συνόρων της επικράτειάς της. Οι Colin Hay και Michael Lister εξαίρουν την σημασία του βεμπεριανού ορισμού περί κράτους,²⁵² όπως και Christopher Pierson²⁵³. Κατά τον Μαξ Βέμπερ, “ένας αναγκαστικός πολιτικός οργανισμός με διαρκείς λειτουργίες καλείται “κράτος” εφόσον το διοικητικό του προσωπικό επιτυχώς διεκδικεί το μονοπώλιο της νόμιμης χρήσης της φυσικής βίας για την επιβολή της τάξης του.”²⁵⁴ Ο Pierson παραθέτει τις ακόλουθες ιδιότητες ως χαρακτηριστικές του κράτους: (μονοπωλιακός)

²⁴⁸ Berg, Eiki, “Parent States versus Secessionist Entities: Measuring Political Legitimacy in Cyprus, Moldova and Bosnia & Herzegovina”, σε *Europe-Asia Studies*, τόμος 64, τεύχος 7, 2012, σσ. 1271-1296, σ. 1282.

²⁴⁹ Bowring, Bill, “Georgia, Russia and the Crisis of the Council of Europe: Inter-State Applications, Individual Complaints, and the Future of the Strasbourg Model of Human Rights Litigation” σε James Green and Christopher Waters (επιμέλεια), *Conflict in the Caucasus: Implications for International Legal Order*, Palgrave Macmillan, 2010, σσ. 114-135.

²⁵⁰ Trenin, Dmitri, “The Independence of Kosovo and its Implications”, σε *European Security Forum Readings in European*, τόμος 5, 2009, σσ. 115-120, διαθέσιμο σε <http://www.ceps.be/system/files/book/1855.pdf#page=125> (προσπελάστηκε 18/6/2020).

²⁵¹ Βλέπε Heywood, Andrew, *Politics* (Palgrave Foundations Series), 4η έκδοση, Palgrave Macmillan, Λονδίνο, 2013.

²⁵² Hay, Colin, και Lister, Michael, και Marsh, David, *The State: Theories and Issues*, Macmillan Education, Λονδίνο, 2005.

²⁵³ Pierson, Christopher, *The Modern State*, 3η έκδοση, Routledge, Abingdon-on-Thames, 2011.

²⁵⁴ Weber, M., *Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology*, University of California Press, Μπέρκλεϊ, 1978, σ. 54.

έλεγχος των μέσων βίας, επικράτεια, κυριαρχία, σύνταγμα, ισχύς επί προσώπων, γραφειοκρατία, εξουσία, νομιμότητα, και ιθαγένεια.²⁵⁵ Με την σειρά του ο Heywood αποδίδει στο κράτος πέντε κύριες ιδιότητες από οργανωτική σκοπιά: “Το κράτος είναι κυρίαρχο. Ασκεί απόλυτη και απεριόριστη εξουσία, καθώς υπέρκειται όλων των άλλων συνδέσμων και ομάδων της κοινωνίας. (...) Το κράτος είναι άσκηση της νομιμότητας. (...) Το κράτος είναι όργανο κυριαρχίας. (...) Το κράτος είναι εδαφική οντότητα.”²⁵⁶

Συνοψίζοντας, η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία πληροί τις κατά την βεμπεριανή αντίληψη προϋποθέσεις της ύπαρξης κρατικής υπόστασης, καθώς είναι η ανώτατη αρχή που ασκεί αποκλειστικά και αποτελεσματικά εξουσία και έλεγχο επί της γεωγραφικής περιοχής της Υπερδνειστερίας. Όπως επεσήμανε και ο Marcin Kosiekowski, η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία πράγματι διαθέτει τα σύμβολα και τους θεσμούς ενός λειτουργικού κράτους: “Το οιονεί κράτος έχει την δική του κυβέρνηση η οποία εδρεύει στο Τιράσπολ, μία οικονομία η οποία βασίζεται στην βιομηχανία, Σύνταγμα, στρατό, νόμισμα, σημαία κτλ.”²⁵⁷

Μολονότι η επικράτεια της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας διεθνώς αναγνωρίζεται ως τμήμα της επικράτειας της Δημοκρατίας της Μολδαβίας, η αποσχισθείσα δημοκρατία έχει σαφώς ορισμένα σύνορα και έδαφος, το οποίο συνίσταται κυρίως από την περιοχή μεταξύ της αριστερής όχθης του ποταμού Δνειστερου και των συνόρων με την Ουκρανία, το οποίο ελέγχει αποτελεσματικά. Η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία διατέθει τις ένοπλες δυνάμεις, την αστυνομία, την συνοριοφυλακή και τα τελωνεία που απαιτούνται για την επιβολή των νόμων οι οποίοι υπερψηφίζονται από το κοινοβούλιο της στην επικράτεια της, αλλά και να για αποτρέψει ξένο, κατά βάση από την Μολδαβία, στρατιωτικό και διοικητικό προσωπικό από το να επιχειρεί εντός του εδάφους της δίχως την συγκατάθεσή της. Φερ’ ειπείν, αυτό αποδεικνύεται στην πράξη από την αδυναμία των αρχών της Δημοκρατίας της Μολδαβίας να αποκτήσουν δίχως την συγκατάθεση των αρχών της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας τον έλεγχο των δυνητικά επικίνδυνων ποσοτήτων πυρομαχικών που βρίσκονται στην Υπερδνειστερία.²⁵⁸

Ακόμα και σήμερα, ρωσικά στρατεύματα παραμένουν σταθμευμένα στην Υπερδνειστερία και η οικονομία της από πολλές απόψεις εξαρτάται από την ρωσική αρωγή, ώστε η Μόσχα έχει την δυνατότητα επιρροής της πολιτικής του Τιράσπολ. Ωστόσο, η δυνατότητα της Ρωσικής Ομοσπονδίας για χρήση της ισχύος της, μετερχόμενης πολιτικών και οικονομικών μέσων, για την επιρροή μικρότερων κρατών δεν συνιστά φαινόμενο το οποίο περιορίζεται στις σχέσεις της με την Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία. Παρά τις ρωσικές επιδιώξεις για διεύθυνση και έλεγχο των δράσεων της κυβέρνησης της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, το Τιράσπολ έχει επιδείξει ότι προτίθεται και δύναται να εφαρμόζει πολιτικές ανεξάρτητα ή και σε αντίθεση προς τα ρωσικά συμφέροντα. Επί σειρά ετών, η Ρωσική Ομοσπονδία επεδιώκει την επανένωση της Υπερδνειστερίας με την Δημοκρατία της Μολδαβίας, εντός της οποίας θα είχε ειδικό καθεστώς ευρείας αυτονομίας. Κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων οι οποίες διεξήχθησαν στην Μόσχα το 2011, ο αναπληρωτής Υπουργός Εξωτερικών της Ρωσικής Ομοσπονδίας Sergei Gubarev έφθασε στο σημείο να δηλώσει ότι “εάν η Υπερδνειστερία επιθυμεί την ανεξαρτησία, θα πρέπει να πετάξει στο φεγγάρι”.²⁵⁹ Σε απάντηση προς αυτήν την δήλωση, “αντιρωσική προπαγάνδα χορηγούμενη από τις επίσημες αρχές αμέσως ξεκίνησε να ασκείται στην Υπερδνειστερία.”²⁶⁰

²⁵⁵ Pierson, Christopher, *The Modern State*, 3η έκδοση, Routledge, Abingdon-on-Thames, 2011.

²⁵⁶ Heywood, Andrew, *Politics* (Palgrave Foundations Series), 4η έκδοση, έκδοση από Heywood, Andrew, τυπωθέν από Palgrave Macmillan, Λονδίνο, 2013.

²⁵⁷ Kosienkowski, Marcin, *Continuity and Change in Transnistria’s Foreign Policy after the 2011 Presidential Elections*, The Catholic University of Lublin Publishing House, Λιούμπλιν, 2012, διαθέσιμο σε https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2143330 (προσπελάστηκε 20/6/2020).

²⁵⁸ Arina Livadari σε *Moldova.org* 06/11/2018, διαθέσιμο σε <https://www.moldova.org/en/> (προσπελάστηκε 20/6/2020).

²⁵⁹ Devyatkov, Andrey, “Russian Policy Toward Transnistria: Between Multilateralism and Marginalization”, σε *Problems of Post-Communism*, τόμος 59, τεύχος 3, 2012, διαθέσιμο σε <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2753/PPC1075-8216590305> (προσπελάστηκε 20/6/2020).

²⁶⁰ Devyatkov, Andrey, “Russian Policy Toward Transnistria: Between Multilateralism and Marginalization”, σε *Problems of Post-Communism*, τόμος 59, τεύχος 3, 2012,

Η αστυνομία και ο στρατός της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας είναι πιστές και λογοδοτούν αποκλειστικά στην κυβέρνησή της και διακρίνονται από τις ρωσικές ένοπλες δυνάμεις, όπως αποδεικνύεται στην πράξη από την σύνθεση και την λειτουργία της Κοινής Επιτροπής Ελέγχου που είναι επιφορτισμένη με την τήρηση της ανακοχής στα de facto σύνορα μεταξύ Μολδαβίας και Υπερδνειστερίας, καθώς οι μολδαβικοί, οι ρωσικοί και οι υπερδνειστεριακοί στρατιωτικοί σχηματισμοί που συμμετέχουν δεν υπάγονται σε κοινό έλεγχο και διοίκηση, αλλά στον αποκλειστικό έλεγχο της αντίστοιχης κυβέρνησης. Επιπλέον, απόδειξη της ανεξαρτησίας της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας από την Ρωσική Ομοσπονδία και ότι η πρώτη δεν συνιστά ανδρείκελο της δεύτερης, αποτελεί το γεγονός ότι στις προεδρικές εκλογές του 2011, ο από το 1991 πρόεδρος Igor Smirnov, του οποίου η επανεκλογή φάνταζε βέβαιη, αντικαταστάθηκε όχι από κάποιον εκλεκτό του Κρεμλίνου, αλλά από τον ρεαλιστή υποψήφιο, που έλαβε την λαϊκή υποστήριξη σε αντίθεση με τις ρωσικές προσδοκίες, τον Yevgeny Shevchuk.²⁶¹ Όλα συνηγορούν στο ότι η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία, παρά την στενή της συμμαχία με την Ρωσική Ομοσπονδία και την επιρροή του Κρεμλίνου, δεν συνιστά μια σύγχρονη εκδοχή του “Κράτους της Μαντζουρίας” ή της “Δημοκρατίας της Σλοβακίας”.

Καθίσταται εμφανές ότι η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία επ’ ουδενί συνιστά κράτος ανδρείκελο ή τεχνητός εντός της Μολδαβίας θύλακας της Ρωσικής Ομοσπονδίας, καθώς διαθέτει τα δικά της κρατικά όργανα, τα οποία εκφράζουν την πολιτική της βούληση και εξυπηρετούν τα συμφέροντά της ανεξάρτητα από τα συμφέροντα αμφοτέρως της Δημοκρατίας της Μολδαβίας και της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Το αποσχισθέν κράτος έχει δικό του Σύνταγμα, το οποίο υιοθετήθηκε έπειτα από την διεξαγωγή δημοψηφίσματος το 1995, κατά το οποίο ο εκάστοτε πρόεδρος έχει ευρείες αρμοδιότητες (ημι-προεδρική δημοκρατία).²⁶² Η νομοθετική, η εκτελεστική και η δικαστική λειτουργία είναι διακριτές, διάφορα πολιτικά κόμματα με διαφορετικές πολιτικές ιδεολογίες διεκδικούν τις ψήφους των πολιτών και αντιπροσωπεύονται στο κοινοβούλιο, η δημόσια διοίκηση υπάγεται στον ιεραρχικό έλεγχο λειτουργικών υπουργίων και η ανά τακτά χρονικά διαστήματα διεξαγωγή εκλογών έχει δείξει ότι το πολιτικό σκηνικό διαμορφώνεται από την κοινή γνώμη, ανεξάρτητα ή και αντίθετα από τις επιθυμίες προσωπικότητων εντός και εκτός συνόρων. Στο δημοψήφισμα του 2006, η συντριπτική πλειονότητα του πληθυσμού της Υπερδνειστερίας ψήφισε υπέρ της ανεξαρτησίας, αποδεικνύοντας ότι η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία διαθέτει λαϊκή νομιμοποίηση. Συμπερασματικά, όλες οι ενδείξεις τείνουν στο ότι η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία είναι εν τοις πράγμασι εσωτερικά κυρίαρχη, όπως η πλειονότητα των αναγνωρισμένων κρατών.

Διεθνώς, ο ορισμός της θέσεως της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας είναι δυσχερέστερος. Οποσδήποτε δεν είναι διεθνής δρών κατά τον ίδιο ακριβώς τρόπο που είναι κάθε αναγνωρισμένο κράτος, δεν είναι μέλος του Ο.Η.Ε., ούτε έχει αναγνωρισθεί από οποιοδήποτε ευρέως αναγνωρισμένο κράτος. Ωστόσο, “ασκεί αρκετά ενεργή και αποτελεσματική εξωτερική πολιτική, που συμβάλλει στην επιβίωσή της”²⁶³, διαθέτει διπλωματική υπηρεσία και την έχουν επισκεφτεί ξένες αποστολές, όπως αποστέλλει και δικές της στο εξωτερικό²⁶⁴. Η διεθνής της αναγνώριση παραμένει ο κύριος στόχος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, ώστε να της επιτραπεί η πλήρης ένταξη στην διεθνή κοινωνία, μεταξύ των αναγνωρισμένων κρατών.

Κατά τον Joshua Castellino, “η Σύμβαση του Μοντεβιδέο θεωρείται ότι αντανάκλα, σε γενικούς όρους, τις προϋποθέσεις της κρατικής υπόστασης του εθνικού διεθνούς

²⁶¹ Devyatkov, Andrey, “Russian Policy Toward Transnistria: Between Multilateralism and Marginalization”, σε Problems of Post-Communism, τόμος 59, τεύχος 3, 2012.

²⁶² Protsyk, Oleh, “Secession and hybrid regime politics in Transnistria”, σε Communist and Post-Communist Studies, τόμος 45, 2012, σσ. 175–182, διαθέσιμο σε https://www.researchgate.net/publication/257427262_Secession_and_hybrid_regime_politics_in_transnistria (προσπελάστηκε 20/6/2020).

²⁶³ Kosienkowski, Marcin, “Continuity and Change in Transnistria’s Foreign Policy after the 2011 Presidential Elections”, σε The Catholic University of Lublin Publishing House, Λιούμπλιν, 2012.

²⁶⁴ Devyatkov, Andrey, “Russian Policy Toward Transnistria: Between Multilateralism and Marginalization”, σε Problems of Post-Communism, τόμος 59, τεύχος 3, 2012.

δικαίου”.²⁶⁵ Ως ήδη έχει εκτεθεί, στο πρώτο της άρθρο ορίζει ότι το κράτος έχει μόνιμο πληθυσμό, ορισμένη επικράτεια, κυβέρνηση και ικανότητα σύναψης σχέσεων με τα άλλα κράτη. Όπως καθίσταται εμφανές, η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία πληροί αυτά τα κριτήρια, έχοντας ορισμένη επικράτεια, πολίτες, κυβέρνηση και διοίκηση και ικανότητα για διεξαγωγή διπλωματίας. Επιπλέον, το άρθρο 3 της Σύμβασης του Μοντεβιδέο ορίζει ότι “η πολιτική ύπαρξη του κράτους είναι ανεξάρτητη της αναγνώρισης από τα λοιπά κράτη”. Συνεπώς, κατά την διακηρυχτική θεωρία η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία είναι αναμφίβολα κράτος.

A. Ο μόνιμος πληθυσμός της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας

Ο μόνιμος πληθυσμός της Υπερδνειστερίας αποτελείται από περίπου 475.665 κατοίκους, κυρίως ρωσικής, μολδαβικής και μολδαβικής εθνοτικής καταγωγής. Σύμφωνα με την προσφάτως διεξαχθείσα από τις αρχές την Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας απογραφή τον Οκτώβριου του 2015, περί το 34 % των κατοίκων είναι εθνοτικά Ρώσοι, το 26,7% εθνοτικά Ουκρανοί και το 33% Μολδαβοί.²⁶⁶ Με την αποτελεσματική απόσχιση από την Δημοκρατία της Μολδαβίας θεσπίστηκε και χορηγήθηκε η υπηκοότητα της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας στο σύνολο των φυσικών προσώπων που ήταν πολίτες της Ε.Σ.Σ.Δ. και κατοικούσαν στην Υπερδνειστερία, ο δε ισχύων νόμος περί ιθαγένειας ως προς την κτήση της διέπεται κατά βάση από τις αρχές του δικαίου του αίματος (*ius sanguinis*).

Καθώς η Δημοκρατία της Μολδαβίας δεν αναγνωρίζει την Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία, το σύνολο των πολιτών της Υπερδνειστερίας είναι κατά το μολδαβικό δίκαιο υπήκοοι της Δημοκρατίας της Μολδαβίας. Επί πλέον, περί τους 80.000 υπήκοοι της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας φέρουν και την ιθαγένεια της Ρωσικής Ομοσπονδίας, ενώ άλλοι 20.000 την ουκρανική ιθαγένεια. Εκτιμάται επίσης ότι 150.000 πολίτες της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας κατέχουν διαβατήρια της Δημοκρατίας της Μολδαβίας, έχοντας κάνει χρήση των προβλέψεων του μολδαβικού νόμου περί ιθαγένειας, αριθμός μεγαλύτερος από τον αριθμό των υπηκόων της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας που φέρουν και ρωσική ή ουκρανική ιθαγένεια. Τέλος, υφίστανται υπήκοοι της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας που φέρουν και τις τρεις άλλες ιθαγένειες (ρωσική, ουκρανική, μολδαβική), οπότε ως προς την προσωπική κατάσταση αυτών των προσώπων γεννώνται ζητήματα από την σύγκρουση νομικών διατάξεων μεταξύ των αντίστοιχων εννόμων τάξεων.

Καθώς η διεθνής κοινωνία δεν αναγνωρίζει την Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία, οπότε για τους υπηκόους της για να ταξιδεύουν στο εξωτερικό τα εκδοθέντα από τις αρχές της διαβατήρια είναι άχρηστα²⁶⁷, και για την δημιουργία αντιβάρου προς την επιρροή της Δημοκρατίας της Μολδαβίας επί των κατοίκων της Υπερδνειστερίας με μολδαβική εθνοτική καταγωγή, οι αρχές της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας στρατηγικά ασκούν πίεση προς τις ρωσικές αρχές για την χορήγηση της ρωσικής ιθαγένειας στο σύνολο των πολιτών της Υπερδνειστερίας. Μολονότι μέχρι σήμερα δεν έχει εγκατασταθεί προξενείο της Ρωσικής Ομοσπονδίας στην Υπερδνειστερία, ρωσικό διπλωματικό προσωπικό ταξιδεύει καθημερινά προς το Τιράσπολ για την διεκπαιρέωση υποθέσεων Ρώσων ιθαγενών. Άξιο μνείας είναι και το γεγονός ότι η πλειονότητα της πολιτικής ελίτ της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας φέρει και την ιθαγένεια της Ρωσικής Ομοσπονδίας, ενώ όσοι από τους πολίτες έχουν οικονομικές συναλλαγές ή σπουδάζουν σε κράτη της Ευρώπης, κατά κανόνα χρώνται την μολδαβική ιθαγένεια.

Παρά την πολυεθνοτική σύσταση του πληθυσμού της Υπερδνειστερίας, είναι δυνατόν να υποστηριχθεί ότι υφίσταται νομιμοποιητική της ύπαρξης της Υπερδνειστεριακής

²⁶⁵ Castellino, Joshua, *International Law and Self-Determination—The Interplay of the Politics of Territorial Possession with Formulations of Post-Colonial 'National' Identity*, Martinus Nijhoff Publishers, Χάγη / Βοστώνη / Λονδίνο, 2000.

²⁶⁶ Βλέπε <http://gov-pmr.org/item/6831> (προσπελάστηκε 24/6/2020).

²⁶⁷ Munteanu, Angela, Munteanu, Igor, "Transnistria: a paradise for vested interests", σε *SEER-South-East Europe Review for Labour*, τόμος 10, τεύχος 4, Μάιος 2007, σσ. 51-66.

Μολδαβικής Δημοκρατίας κοινή εθνική συνείδηση, η οποία βέβαια δεν εδράζεται στην γλώσσα ή την εθνοτική καταγωγή, αλλά στην νοσταλγία του σοβιετικού παρελθόντος από τον πληθυσμό, όπως αποκαλύπτεται από την σοβιετική προέλευση και αισθητική των συμβόλων της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.²⁶⁸ Τα υψηλά ποσοστά συμμετοχής στις διεξαγόμενες από τις αρχές της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας εκλογές αποτελούν ένδειξη της λαϊκής αποδοχής και της νομιμοποίησης του καθεστώτος.

Β. Η επικράτεια της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας

Η επικράτεια η οποία ελέγχεται και επί της οποίας οι αρχές της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας ασκούν de facto κυριαρχία εν πολλοίς συμπίπτει, αλλά δεν ταυτίζεται, με την ανατολική όχθη του Δνειστερου.

Κατά την διάρκεια του Πολέμου της Υπερδνειστερίας το 1992, ορισμένα χωριά στο κεντρικό τμήμα της Υπερδνειστερίας, στην αριστερή όχθη του Δνειστερου, επαναστάτησαν κατά των αρχών της αποσχισθείσας Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας. Η εν λόγω περιοχή αποτελείται από τους δήμους του Cocieri, του Molonata Nouă, του Corjona, του Pirița και του Dorotcaia. Στην πραγματικότητα, ο δήμος του Corjona έχει διαιρεθεί σε περιοχές ελέγχου της Δημοκρατίας της Μολδαβίας και της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας. Επί πλέον, ο οικισμός Roghi ελέγχεται από τις υπερδνειστεριακές αρχές.

Αντίστοιχα, ορισμένες περιοχές οι οποίες κείνται στην δυτική όχθη του Δνειστερου, δηλαδή εντός της Βεσσαραβίας, τελούν υπό τον αποτελεσματικό έλεγχο της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, ήτοι η πόλη του Μπέντερ, μαζί με το προάστιό της Proteagailovca, και οι δήμοι του Gisca, του Chițcani (συμπεριλαμβανομένων των οικισμών Merenești και Zahorna) και του Cremeneciug, που επισήμως υπάγονται στην περιφέρεια του Căușeni, νοτίως της πόλης του Μπέντερ.

Επίσης, η αποσχισθείσα Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία διεκδικεί τους δήμους του Varnița, στην περιφέρεια του Anenii Noi, προαστίου του Μπέντερ, και του Corpanca, στην περιφέρεια του Căușeni, νοτίως του Chițcani, αλλά οι περιοχές αυτές παραμένουν υπό τον αποκλειστικό έλεγχο των αρχών της Δημοκρατίας της Μολδαβίας.

Οι περιοχές οι οποίες ελέγχονται από την Δημοκρατία της Μολδαβίας στην ανατολική όχθη του Δνειστερου, ο οικισμός Roghi και η πόλη του Ντουμπασαρι, που κείται στην ανατολική όχθη και ελέγχεται από την Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία, συνιστούν την Ζώνη Ασφαλείας, μαζί με έξι οικισμούς και μια πόλη που ελέγχονται από τις Υπερδνειστεριακές αρχές στην δυτική όχθη και δύο οικισμούς, το Varnița και το Corpanca, ομοίως στην δυτική όχθη, που όμως τελούν υπό τον έλεγχο των Μολδαβικών αρχών. Υπεύθυνη για την επιβολή της τάξης στην ζώνη ασφαλείας είναι η Κοινή Επιτροπή Ελέγχου.

Γ. Η κυβέρνηση της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας

Το 2006 ο Don Lynch είχε γράψει ότι “Το αμάλγαμα επικράτειας, πληθυσμού και κυβέρνησης στην αποσχισθείσα περιοχή της Υπερδνειστερίας έχει παράξει κάτι περισσότερο από το άθροισμα αυτών των μερών -μία ασθενή αλλά παρ’ όλα αυτά προσδιορίσιμη πεποίθηση για την κυριαρχία της αποσχισθείσας περιοχής, πεποίθηση τουλάχιστον των αρχών και της ελίτ της περιοχής, αν όχι και του πληθυσμού της. Οι αποσχισθείσες αρχές στο Τράπσολ συνεχίζουν να υπάρχουν στην πράξη. Επί πλέον, παρ’ ότι ασθενείς οι θεσμοί στην αριστερή όχθη του Δνειστερου, έχουν αναγνωρίσιμα χαρακτηριστικά κρατικής υπόστασης.”²⁶⁹

²⁶⁸ Kolstø, Pål, “The Sustainability and Future of Unrecognized Quasi-States”, σε Journal of Peace Research, τόμος 43, τεύχος 6, 2006 σσ. 723-740, διαθέσιμο σε http://www.colorado.edu/geography/class_homepages/geog_4712_f07/quasi_states.pdf (προσπελάστηκε 24/6/2020), σ. 731.

²⁶⁹ Don Lynch, “Peacekeeping in Transnistria: Cooperation or Competition?”, σε The International Spectator, 2006, διαθέσιμο σε http://www.eu-consent.net/library/deliverables/D82_Lynch.PDF (προσπελάστηκε 24/6/2020).

Πράγματι, η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία πληροί τα κριτήρια της κρατικής υπόστασης, κυριώς δε έχει κυβέρνηση η οποία ασκεί αποκλειστικά αποτελεσματικό έλεγχο. Το Σύνταγμα της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας υιοθετήθηκε μετά από δημοψήφισμα το οποίο διεξήχθη στις 24 Δεκεμβρίου 1995 και υπεγράφη από τον Πρόεδρο Smirnov στις 17 Ιανουαρίου 1996.²⁷⁰ Το Σύνταγμα αναθεωρήθηκε στις 15 Δεκεμβρίου 1998, στις 30 Ιουνίου 2000, στις 13 Ιουλίου 2005, στις 10 Φεβρουαρίου 2006 και τον Ιούνιο 2011. Το Συνταγματικό Δικαστήριο -το πρώτο δικαιοδοτικό όργανο ελέγχου της συνταγματικότητας των κανονιστικών διοικητικών πράξεων και των νόμων στην ιστορία της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας- ιδρύθηκε στις 12 Ιουνίου 2002. Εκείνη την ημέρα ενώπιον του Ανώτατου Σοβιέτ της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, σε ειδική του συνεδρίαση, ορκίσθηκαν οι έξι πρώτοι δικαστές του Συνταγματικού Δικαστηρίου.²⁷¹ Το Συνταγματικό Δικαστήριο έχει ιδρυθεί κατά τα πρότυπα του Συνταγματικού Δικαστηρίου της Ρωσικής Ομοσπονδίας και, αν και όχι συχνά, εκδίδει και δημοσιεύει αποφάσεις κατά των πράξεων των διοικητικών οργάνων. Οι αποφάσεις του δημοσιεύονται στις τρεις επίσημες γλώσσες της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, ήτοι την ρωσική, την ουκρανική και την μολδαβική. Επίσης, από το 1991 η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία διαθέτει ένα Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο και έναν Ανώτατο Εμποροδικείο.²⁷²

Το Ανώτατο Σοβιέτ της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, το οποίο αποτελεί το όργανο που ασκεί την νομοθετική λειτουργία, ξεκίνησε τις εργασίες του το 1990.²⁷³ Η Β' Έκτακτη Συνέλευση των Λαϊκών Αντιπροσώπων όλων των επιπέδων της Υπερδνειστερίας εξέλεξε ένα Προσωρινό Ανώτατο Σοβιέτ με 50 μέλη, το οποίο είχε εξουσιοδοτηθεί να οργανώσει και να κυβερνά την Δημοκρατία έως την 1η Δεκεμβρίου 1990 (περίπτωση προσωρινού πολιτεύματος κυβερνώσας Βουλής). Το Προσωρινό Ανώτατο Σοβιέτ ήταν επιφορτισμένο με την εκλογή του Προέδρου του, του Γενικού Εισαγγελέα, του Υπουργού των Εξωτερικών και του επί κεφαλής της Επιτροπής Κρατικής Ασφαλείας και με τον διορισμό του Προέδρου του Υπουργικού Συμβουλίου και των μελών του Προεδρίου (συλλογικό όργανο το οποίο στα κομμουνιστικά καθεστώτα σκούσε τις αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας των δυτικών, φιλελεύθερων δημοκρατιών). Στις 3 Σεπτεμβρίου 1990 εξελέγη το Προεδρείο του Ανωτάτου Σοβιέτ, συνιστάμενο από 18 μέλη, συμπεριλαμβανομένου του Προέδρου και τριών Αντιπροέδρων.

Τον Μάρτιο του 1990 ο Igor Nikolaevich Smirnov, διευθυντής του εργοστασίου παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας Electromash στο Τιράσπολ εξελέγη Πρόεδρος του Συμβουλίου Λαϊκών Αντιπροσώπων της πόλης του Τιράσπολ και Πρόεδρος του Προσωρινού Ανωτάτου Σοβιέτ. Στις 30 Σεπτεμβρίου 1991, κατά την πέμπτη συνεδρίαση του πρώτου Ανωτάτου Σοβιέτ της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, τα μέλη του, τα οποία είχαν εκλεγεί κατά τις αμέσως προηγούμενες εκλογές, ήσαν, ως προς την εθνοτική τους καταγωγή, 25 Ρώσοι, 21 Ουκρανοί, 12 Μολδαβοί, 1 Βούλγαρος, 1 Τουρκμένος, 2 Γκαγκαούζοι και 1 Εβραίος.

Το συλλογικό όργανο της Κυβέρνησης και το αξίωμα του Πρωθυπουργού της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θεσπίστηκαν την 1η Ιανουαρίου 2012, σύμφωνα με την αναθεώρηση του Συντάγματος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας τον Ιούνιο του 2011²⁷⁴. Μέχρι την 1η Ιανουαρίου 2012, κάθε Υπουργός της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας ασκούσε την εκτελεστική λειτουργία στον τομέα της καθ' ύλην αρμοδιότητάς του εξαρτώμενος άμεσα από τον Πρόεδρο της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας. Σύμφωνα με τις τροποποιήσεις, ανώτατη εκτελεστική αρχή της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας κατέστη η κυβέρνηση, η

²⁷⁰ Βλέπε <http://pravo.pmr-online.com/View.aspx?id=%2BJvOOKPcRrEMfSv3t80a4w%3D%3D> (προσπελάστηκε 24/6/2020).

²⁷¹ Η επίσημη ιστοσελίδα του Συνταγματικού Δικαστηρίου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας διαθέσιμη σε <http://www.kspmr.idknet.com/eng/history.htm> (προσπελάστηκε 24/6/2020).

²⁷² Βλέπε <http://arbitr-pmr.org/> (προσπελάστηκε 24/6/2020).

²⁷³ Βλέπε <http://www.vspmr.org/?Part=5> (προσπελάστηκε 24/6/2020).

²⁷⁴ Για την παρούσα σύνθεση της Κυβέρνησης της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας βλέπε την επίσημη ιστοσελίδα της, σε <http://gov-pmr.org/gov/composition/> (προσπελάστηκε 24/6/2020).

οποία αποτελείται από τον πρόεδρο της και πρωθυπουργό, τους αναπληρωτές του, τους υπουργούς και τους αρχηγούς των κρατικών διοικήσεων των πόλεων και των περιφερειών. Η κυβέρνηση της Υπερνδειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας ασκεί τις αρμοδιότητές της βάσει του Συντάγματος, των νόμων, καθώς και των Διαταγμάτων του Προέδρου της Υπερνδειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας. Με βάση το Σύνταγμα, η κυβέρνηση ασκεί τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

i) καταρτίζει και υποβάλλει προς ψήφιση στο Ανώτατο Σοβιέτ σχέδιο του προϋπολογισμού και διασφαλίζει την εκτέλεσή του.

ii) υποβάλλει στο Ανώτατο Σοβιέτ έκθεση σχετικά με την εκτέλεση του προϋπολογισμού.

iii) υποβάλλει στο Ανώτατο Συμβούλιο ετήσιες εκθέσεις σχετικά με τα αποτελέσματα των δράσεών της, συμπεριλαμβανομένων των θεμάτων τα οποία θίγει το Ανώτατο Σοβιέτ.

iv) διασφαλίζει την εφαρμογή μιας ενιαίας κρατικής πολιτικής στους τομείς του πολιτισμού, της επιστήμης, της εκπαίδευσης, της υγειονομικής περίθαλψης, της κοινωνικής πρόνοιας, της προστασίας του περιβάλλοντος.

v) λαμβάνει μέτρα για την διασφάλιση της υπεράσπισης της χώρας, της κρατικής ασφάλειας, οργανώνει την εφαρμογή της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής του κράτους.

vi) λαμβάνει μέτρα για να διασφαλίσει το κράτος δικαίου, τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των πολιτών, την προστασία της περιουσίας και της δημόσιας τάξης, την καταπολέμηση του εγκλήματος.

vii) ασκεί άλλες εξουσίες οι οποίες της έχουν ανατεθεί από το Σύνταγμα της Υπερνδειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, τους νόμους και τα Διατάγματα του Προέδρου της της Υπερνδειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

Δ. Οι διεθνείς σχέσεις της Υπερνδειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας

Παρ' ότι η Υπερνδειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία δεν έχει επιτύχει να αναγνωρισθεί από κανένα αναγνωρισμένο κράτος και μέλος του Ο.Η.Ε., αναγνωρίζεται από τρία άλλα de facto κράτη, την Δημοκρατία της Αμπχαζίας, με την οποία σύναψε Συνθήκη Φιλίας και Συνεργασίας το 1993²⁷⁵, την Δημοκρατία του Αρτσάχ και την Δημοκρατία της Νότιας Οσετίας, με την οποία επίσης σύναψε Συνθήκη Φιλίας και Συνεργασίας, το 1994²⁷⁶. Ως αποτέλεσμα αυτών των αναγνωρίσεων, η Υπερνδειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία διαπιστεύει επιτετραμένους (πρέσβεις) σε Αμπχαζία και Νότια Οσετία²⁷⁷ και επιτετραμένοι των εν λόγω μη αναγνωρισμένων κρατών διαπιστεύονται στο Τιράσπολ. Τα συγκεκριμένα de facto κράτη ίδρυσαν το 2006 την Κοινότητα για την Δημοκρατία και τα Δικαιώματα των Εθνών, η οποία διεκδικεί καθεστώς διεθνούς οργανισμού²⁷⁸.

Εκτός των επίσημων διπλωματικών σχέσεων της με τα υπόλοιπα μη αναγνωρισμένα κράτη μέλη της Κοινότητας για την Δημοκρατία και τα Δικαιώματα των Εθνών, η Υπερνδειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία επιδιώκει να ενισχύσει τις διεθνείς της σχέσεις, μετερχόμενη κυρίως εργαλείων πολιτισμικής διπλωματίας. Για τον σκοπό αυτό, ο Πρόεδρος της Υπερνδειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας και συνταγματικά αρχηγός του κράτους και διεθνής της παραστάτης, σύστησε το 2012 το Τάγμα της Φιλίας του οποίου το διάσημο απονέμεται σε αλλοδαπούς. Έκτοτε, μέλη του Τάγματος έχουν καταστεί κυρίως πολιτικά

²⁷⁵ Για τις διεθνείς σχέσεις μεταξύ της Υπερνδειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας και της Δημοκρατίας της Νότιας Οσετίας βλέπε σχετική ενότητα στην επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Εξωτερικών της Υπερνδειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, σε <http://mfa-pmr.org/index.php?newsid=343> (προσπελάστηκε 24/6/2020).

²⁷⁶ Για τις διεθνείς σχέσεις μεταξύ της Υπερνδειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας και της Δημοκρατίας της Νότιας Οσετίας βλέπε σχετική ενότητα στην επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Εξωτερικών της Δημοκρατίας της Νότιας Οσετίας, σε <http://www.mfa-rso.su/node/1561> (προσπελάστηκε 24/6/2020).

²⁷⁷ Σχετικά με την αντιπροσώπευση της Δημοκρατίας της Νότιας Οσετίας στην Υπερνδειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία, βλέπε την επίσημη ιστοσελίδα της επίσημης αντιπροσωπείας της Δημοκρατίας της Νότιας Οσετίας στο Τιράσπολ, διαθέσιμη σε <http://ryuo-pmr.org/> (προσπελάστηκε 24/6/2020).

²⁷⁸ Για πληροφορίες σχετικά με τις δράσεις και τους σκοπούς της Κοινότητας για την Δημοκρατία και τα Δικαιώματα των Εθνών, βλέπε στην επίσημη ιστοσελίδα της, σε <http://www.community-dpr.org/> (προσπελάστηκε 34/6/2020).

πρόσωπα από την Ρωσική Ομοσπονδία, την Δημοκρατία της Αμπχαζίας, την Δημοκρατία της Νότιας Οσετίας και την Ιταλική Δημοκρατία, καθώς και ανώτατοι κληρικοί της Καθολικής Εκκλησίας²⁷⁹.

X. Οι Διοικητικές-Εδαφικές Μονάδες της Αριστεράς Όχθης του Δνεϊστερου

Μολονότι η Δημοκρατία της Μολδαβίας εκ των πραγμάτων έχει απωλέσει τον αποτελεσματικό έλεγχο επί της Ανατολικής όχθης του Δνεϊστερου από το 1992, η κυβέρνησή της εμμένει σταθερά στην θέση ότι η Δημοκρατία της Μολδαβίας είναι το μόνο κατά το διεθνές δίκαιο διάδοχο κράτος της Μολδαβικής Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας, της οποίας το δικαίωμα σε απόσχιση από την Ε.Σ.Σ.Δ. αναγνωριζόταν από το ίδιο το Σύνταγμα της Ε.Σ.Σ.Δ. Οι молδαβικές αρχές ισχυρίζονται ότι, σύμφωνα με την αρχή της εδαφικής ακεραιότητας, οποιαδήποτε απόσχιση από το κράτος χωρίς την συγκατάθεση της κυβέρνησης στο Κισινάου είναι παράνομη. Συνεπώς, η молδαβική κυβέρνηση θεωρεί ότι οι θέσεις της εδράζονται στο διεθνές δίκαιο και ότι η κυβέρνηση της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας είναι παράνομη και όχι ο νόμιμος εκπρόσωπος του πληθυσμού της περιοχής, του οποίου σήμερα το 33%, σχετική πλειοψηφία μεταξύ των εθνοτικών ομάδων που τον συνιστούν, είναι молδαβικής καταγωγής. Επί πλέον, πέραν των νομικών επιχειρημάτων που διατυπώνονται, οι αρχές της Δημοκρατίας της Μολδαβίας υποστηρίζουν ότι η Υπερδνειστερία δεν διαθέτει την ικανότητα να επιβιώσει ως ανεξάρτητη εδαφική οντότητα, για οικονομικούς και πολιτικούς λόγους, και ότι για την διασφάλιση της ευημερίας του πληθυσμού της επιβάλλεται να αποκατασταθεί ο αποτελεσματικός έλεγχος της Δημοκρατίας της Μολδαβίας επ' αυτής.

Στις 22 Ιουλίου 2005, ως αναφέρθηκε, παρά την επίσημη γλωσσική πολιτική που η Δημοκρατία της Μολδαβίας υιοθέτησε μετά την απόσχισή της από την Ε.Σ.Σ.Δ. και η οποία παραβίαζε τα πολιτισμικά δικαιώματα των σλαβικής καταγωγής κατοίκων της, το молδαβικό κοινοβούλιο υπεψήφισε τον υπ' αριθμ. 173 νόμο, βάσει του οποίου χορηγήθηκε ευρεία αυτονομία στην Υπερδνειστερία, ως οι *Διοικητικές-Εδαφικές Μονάδες της Αριστεράς Όχθης του Δνεϊστερου*.²⁸⁰

Η επικράτεια των αυτόνομων Διοικητικών-Εδαφικών Μονάδων της Αριστεράς Όχθης του Δνεϊστερου σχεδόν συμπίπτει με την επικράτεια της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, με δύο σημαντικές διαφορές. Το Μπέντερ, αν και ελέγχεται από την Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία, και τα εδάφη που διεκδικούνται από την Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία, αλλά παρέμειναν υπό τον έλεγχο της Δημοκρατίας της Μολδαβίας, δηλαδή οι περιοχές του Dubasari, του Causeni και του Anenii Noi, εξαιρέθηκαν από την αυτόνομη εδαφική οντότητα με το ειδικό νομικό καθεστώς.

XI. Επίλογος

Η ύπαρξη των de facto κρατών συνιστά πρόκληση για το διεθνές σύστημα. Ενώ ουδείς δύναται να αρνηθεί την ύπαρξή τους, το περιεχόμενο των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων που τους αναγνωρίζονται κατά το διεθνές δίκαιο αποτελούν αντικείμενο έντονου πολιτικού και επιστημονικού διαλόγου. Επί πλέον, τα αναγνωρισμένα κράτη, τα οποία αναγνωρίζοντας τα de facto κράτη θα καταργούσαν οποιαδήποτε αμφιβολία ως προς το νομικό καθεστώς των τελευταίων, επικαλούμενα αιτιάσεις φαινομενικά απορρέουσες από το διεθνές δίκαιο, συντηρούν την αμφιβολία περί της κρατικής υπόστασης των de facto κρατών. Η θέση των μη αναγνωρισμένων κρατών στην διεθνή κοινωνία δεν συνιστά αποκλειστικά ζήτημα του διεθνούς δικαίου, αλλά επηρεάζει και την διεθνή σταθερότητα και ασφάλεια.

²⁷⁹ Pacher, Andreas, Transnistria's Order of Friendship: Legitimacy Through Diplomatic Practice, σε Europe-Asia Studies, τόμος 72, τεύχος 3, Μάρτιος 2020, σσ. 1-23, διαθέσιμο σε https://www.researchgate.net/publication/340019731_Transnistria's_Order_of_Friendship_Legitimacy_Through_Diplomatic_Practice/citation/download (προσπελάστηκε 24/6/2020).

²⁸⁰ Νόμος 173 της 22ας Ιουλίου 2005, διαθέσιμος σε <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=313004&lang=1> (προσπελάστηκε 27/6/2020).

Αναμφίβολα, τα de facto κράτη είναι υποκείμενα του διεθνούς δικαίου και διαθέτουν διεθνή δικαιοσύνη. Τα μη αναγνωρισμένα κράτη έχουν δικαιώματα κατά το διεθνές δίκαιο (φερ' ειπείν προστατεύονται από την παράνομη κατά αυτών χρήση βίας), τα οποία μπορούν να επικαλεστούν όταν κάποιος διεθνής δρών τα παραβιάζει, αλλά και διεθνείς υποχρεώσεις (για παράδειγμα, υποχρέωση σεβασμού των κανόνων του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου), για την εκπλήρωση των οποίων ευθύνονται διεθνώς. Ωστόσο, εξ αιτίας της μη αναγνώρισης της κρατικής ιδιότητας των de facto κρατών από την διεθνή κοινωνία, γεννώνται αμφιβολίες ως προς την έκταση της διεθνούς νομικής τους προσωπικότητας. Οι κυβερνήσεις των αναγνωρισμένων κρατών εμφανώς θεωρούν αναγκαίο να εκδηλώνουν την αποδοκιμασία τους για την ύπαρξη των de facto κρατών, μην αναγνωρίζοντάς τα και αποτρέποντας κατ' αυτόν τον τρόπο την πλήρη ένταξή τους στην διεθνή κοινότητα. Η εν λόγω πρακτική των αναγνωρισμένων κρατών, εάν συνεχισθεί, δεν θα επιτρέψει στα de facto κράτη να καταστούν στο άμεσο μέλλον πλήρως λειτουργικοί διεθνείς δρώντες, θα αποκλείει την συνεργασία με τις κυβερνήσεις των μη αναγνωρισμένων κρατών και συνακόλουθα θα προξενεί κενά ως προς την ομοιόμορφη εφαρμογή του διεθνούς δικαίου. Μόνον εάν στα de facto κράτη αποδοθεί θέση ανάλογη αυτής των αναγνωρισμένων κρατών στην διεθνή κοινωνία, δια της αναγνώρισεως των πρώτων από τα δεύτερα, τα de facto κράτη θα είναι πέραν πάσης αμφιβολίας υπεύθυνα για την τήρηση των κανόνων του διεθνούς δικαίου στο ίδιο επίπεδο με τα άλλα διεθνή νομικά πρόσωπα. Η αναγνώριση της κρατικής ιδιότητας και της διεθνούς νομικής προσωπικότητας των de facto κρατών είναι προς το συμφέρον της διεθνούς κοινωνίας συνολικά, καθώς εάν τα αναγνωρισμένα κράτη αναγνωρίσουν τα de facto κράτη, επιτέλους θα σχισθεί το παραπέτασμα της υποκρισίας, αφού κατ' αυτόν τον τρόπο θα προωθηθεί η ομοιόμορφη εφαρμογή τους διεθνούς δικαίου, οπότε και οι εγγυήσεις για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την διασφάλιση της διεθνούς ειρήνης και ασφαλείας θα ενισχυθούν.

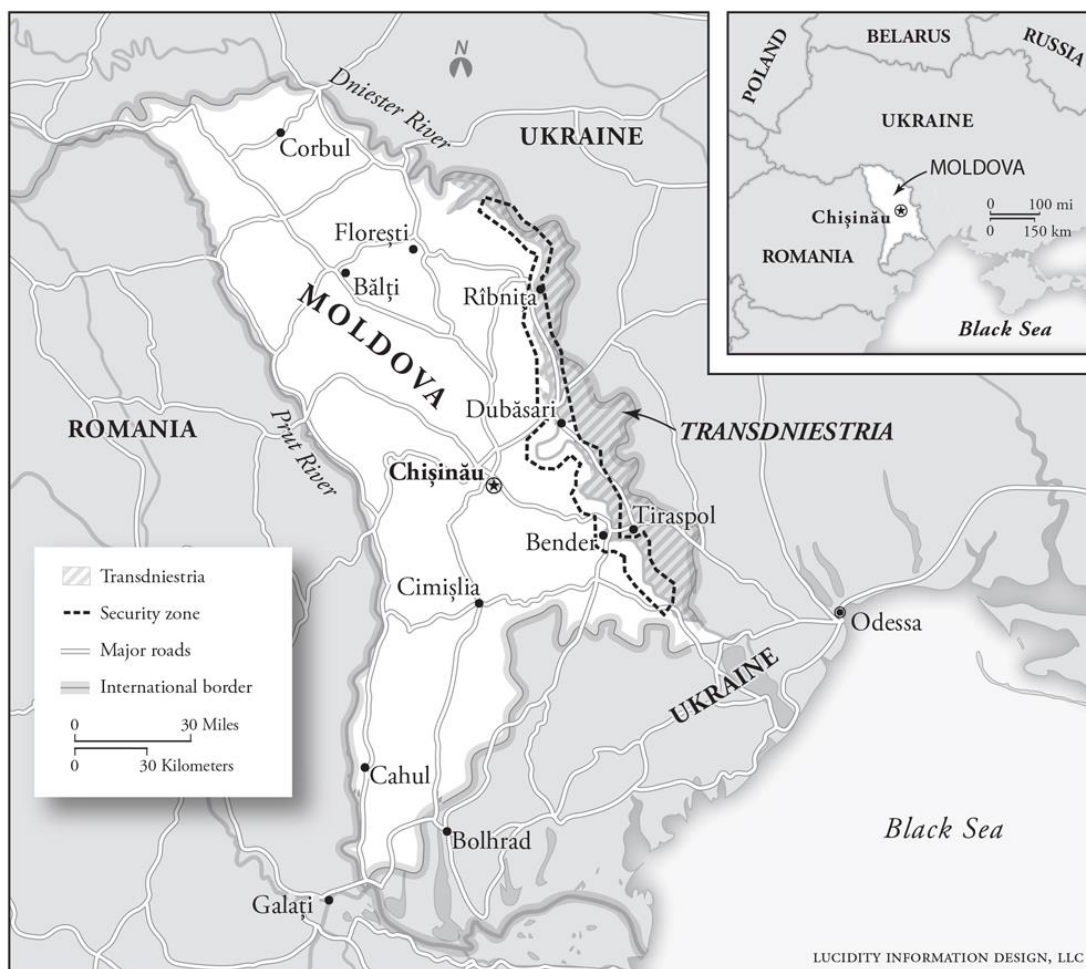
Παρά το γεγονός ότι κατά την διακηρυκτική θεωρία το de facto κράτος αναμφισβήτητα συνιστά κράτος, πληρώντας τα κριτήρια περί κρατικής υπόστασης του Μοντεβιδέο, μέχρι σήμερα ο μόνος τρόπος ένα de facto κράτος να καταστεί πλήρες μέλος της διεθνούς κοινότητας είναι η αναγνώρισή του από τα ήδη αναγνωρισμένα κράτη και πρωτίστως από το κράτος από το οποίο έχει αποσχισθεί. Μόνον μετά την αναγνώριση αίρεται οποιαδήποτε αμφιβολία ως προς την διεθνή νομική προσωπικότητα του de facto κράτους. Τοιουτοτρόπως, αν και η συστατική περί κράτους θεωρία έχει εγκαταληφθεί, μόνον εάν το de facto κράτος αναγνωρισθεί, παύσει δηλαδή να είναι de facto κράτος, του αναγνωρίζονται στην ολότητά τους τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις ενός κράτους, αποδεικνύοντας στην πράξη ότι η αναγνώριση, αν και δεν επιδρά άμεσα στην εσωτερική κυριαρχία, αφορά την εκδήλωση της εξωτερικής κυριαρχίας, ορίζοντας κυρίως την ικανότητα σύναψης διεθνών σχέσεων μιας εδαφικής οντότητας που επιδιώκει να της αναγνωρισθεί η κρατική ιδιότητα. Επομένως, η πλήρης ένταξη ενός νέου κράτους στην διεθνή κοινωνία εξαρτάται κατά βάση από την πολιτική βούληση των ήδη υφιστάμενων κρατών και του κράτους από το οποίο αυτό αποσχίστηκε, ανεξάρτητα από την διατύπωση νομικών -ή ακριβέστερα, νομιμοφανών- αιτιάσεων. Καθώς οι κυβερνήσεις των κυρίαρχων κρατών θεωρούν απαραίτητο να διατηρούν το προνόμιο σε σχέση του με ποιες εδαφικές οντότητες θα συμβάλλονται και θα συνάπτουν σχέσεις, παρά την εγκατάληψη της συστατικής περί κράτους θεωρίας, η σημασία της αναγνώρισης παραμένει.

Η Μολδαβία γνώρισε μια σύντομη αλλά αιματηρή σύγκρουση το 1992, καθώς οι αρχές της νεότευκτης Δημοκρατίας της Μολδαβίας επεδίωξαν να επιβεβαιώσουν την κυριαρχία της στην Υπερδνειστερία, την ανατολική όχθη του ποταμού Δνεϊστερου. Ο λαός της συγκρότησε κράτος και διακήρυξε την ανεξαρτησία του από την Μολδαβική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία το 1990. Με αυτή την διακήρυξη, οι κάτοικοι ήλπιζαν να συγκροτηθεί νέα συνιστώσα της ΕΣΣΔ σοβιετική σοσιαλιστική δημοκρατία, ώστε να διασφαλισθεί ο σεβασμός των πολιτισμικών τους δικαιωμάτων. Ωστόσο, μετά την απόσχιση του 1990, η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία υπάρχει και de facto είναι κράτος, δίχως διεθνώς να αναγνωρίζεται ως τέτοιο, αν και πληροί τα κριτήρια περί κρατικής υπόστασης κατά την διακηρυκτική περί κράτους θεωρία, αφού διαθέτει πληθυσμό, επικράτεια, κυβέρνηση και αποδεδειγμένα την ικανότητα να συνάπτει διεθνείς σχέσεις.

Από τον Δεκέμβριο του 1989 έως τον Νοέμβριο του 1990, οι κάτοικοι της Υπερδνειστερίας ψήφισαν σε μια σειρά δημοψηφισμάτων που διεξήχθησαν με σκοπό την διεύρυνση της τοπικής αυτονομίας, ως άμυνα κατά του молδαβικού εθνικισμού. Η Υπερδνειστερία ήταν ρωσόφωνη, εκβιομηχανισμένη και εκεί είχε κυρίως στρατοπεδεύσει η 14η Σοβιετική Στρατιά. Αυτές της οι ιδιότητες την διέκριναν από την υπόλοιπη Μολδαβία, η οποία επιδίωξε στενότερους πολιτιστικούς και πολιτικούς δεσμούς με τη Ρουμανία. Η απόσχιση της Υπερδνειστερίας συνιστούσε αρχικά μια προσπάθεια παραμονής στην Ε.Σ.ΣΔ. Ο λαός της Υπερδνειστερίας δημιούργησε μια διακριτή από την Μολδαβική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία εδαφική οντότητα, σε αντίδραση προς την υπερψήφιση δύο αμφιλεγόμενων γλωσσικών νόμων της Μολδαβίας το 1989, οι οποίοι καθιέρωσαν την молδαβική ως μόνη επίσημη γλώσσα του κράτους, επέβαλαν την χρήση του λατινικού αλφαβήτου, αναγνώρισαν την ταυτότητα των γλωσσών της Μολδαβίας και της Ρουμανίας και υιοθέτησαν ένα πρόγραμμα για την επέκταση της χρήσης της молδαβικής γλώσσας στην διοίκηση, την εκπαίδευση και άλλους συναφείς τομείς.

Αρχικά, οι εξεργεθέντες οι οποίοι συμμετείχαν στο κίνημα για ανεξαρτησία τόνιζαν ότι η απόπειρα εγκατάλειψης της ιδέας περί διακριτής γλώσσας και πολιτισμού της Μολδαβίας αποτελούσε το πρώτο βήμα προς την επανένωση με την Ρουμανία. Ο πληθυσμός της Υπερδνειστερίας θεώρησε αυτήν την αλλαγή ως αποκοπή από τον σοβιετικό (ρωσόφωνο) πολιτισμό και προσπάθεια ρουμανοποίησης, ότι ελόχευε ο κίνδυνος για διώξεις, περιθωριοποίηση ή και θανάτωση των σλαβόφωνων. Η στρεφόμενη κατά των ρωσόφωνων βία στις πόλεις της Μολδαβίας ενθαρρυνόταν από την ολοένα και περισσότερο εθνικιστική ρητορική και οι ένοπλες προσπάθειες του молδαβικού κράτους για επιβεβαίωση της κυριαρχίας του επί της Υπερδνειστερίας συνέβαλε στην επιδείνωση του αισθήματος απειλής που ήδη αισθάνονταν οι κάτοικοι της ανατολικής όχθης του Δνείστερου. Μόνον χάρη στην ρωσική παρέμβαση απεφεύχθη η молδαβική δια της βίας επιβολή. Σήμερα η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία διαθέτει κυβέρνηση, στρατό, αστυνομία, ορισμένη επικράτεια, την οποία αποτελεσματικά και αποκλειστικά ελέγχει και επί της οποίας επιβάλλει την δημόσια τάξη, εθνική οικονομία με δικό της νόμισμα και φορολογικό σύστημα. Οι αρχές της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας εκδίδουν διάφορα έγγραφα, όπως πιστοποιητικά γέννησης, διαβατήρια, άδειες διαμονής και πιστοποιητικά γάμου. Εάν επιθυμούν να ταξιδεύσουν εκτός της Υπερδνειστερίας, οι κάτοικοι της πρέπει να είναι κάτοχοι διαβατηρίου άλλου κράτους (συνηθέστερα της Ρωσικής Ομοσπονδίας ή της Δημοκρατίας της Μολδαβίας). Από έναν επίσημο πληθυσμό 475.665 κατοίκων, περίπου 200-300.000 κάτοικοι κατέχουν Μολδαβική υπηκοότητα. Οι κάτοχοι ρωσικών διαβατηρίων κυμαίνονται από 100.000 έως 140.000 και μεταξύ 70.000 και 90.000 είναι οι κάτοχοι ουκρανικών διαβατηρίων. Η συντριπτική πλειονότητα των αξιωματούχων της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας είναι κάτοχοι διαβατηρίων της Ρωσικής Ομοσπονδίας.

Η de facto κρατική υπόσταση της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας επιβιώνει χάρη και στην ρωσική στρατιωτική υποστήριξη, καθώς Ρώσοι στρατιώτες είναι σταθμευμένοι στην ζώνη ασφαλείας που οριοθετεί τα πραγματικά σύνορα με την Μολδαβία, αποτρέποντας την Δημοκρατία της Μολδαβίας από το να επιχειρήσει την αποκατάσταση της de jure κυριαρχίας της στην περιοχή, όμως η πολιτική ηγεσία της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, παρά την στενή της σχέση με το Κρεμλίνο, δρα ανεξάρτητα και χαίρει αποδοχής (νομιμοποίησης) από τον πληθυσμό.

Χάρτης της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας και της Δημοκρατίας της Μολδαβίας.
 Πηγή: Canergie Europe <https://carnegieeurope.eu/2018/12/03/transnistria-my-head-is-in-russia-my-legs-walk-to-europe-pub-77843> (προσπελάστηκε 20/6/2020).

Μολδαβία

Κοινοβούλιο

NOMOS 173
 της 22.07.2005

σχετικά με τις βασικές διατάξεις του ειδικού νομικού καθεστώτος των τοπικών οντοτήτων στα αριστερά του ποταμού Δνείστερου (Υπερδνειστερία)

Δημοσιεύθηκε : 29.07.2005 στην Επίσημη Εφημερίδα

Με γνώμονα τις διατάξεις του Συντάγματος της Δημοκρατίας της Μολδαβίας, προκειμένου να ενισχυθεί η ενότητα του λαού, να αποκατασταθεί η εδαφική ακεραιότητα του κράτους, να δημιουργηθούν νομικοί, οικονομικοί, αμυντικοί, κοινωνικοί, τελωνειακοί, ανθρωπιστικοί και άλλοι μοναδικοί χώροι, καθώς και να διασφαλιστεί η ειρήνη των πολιτών, η εμπιστοσύνη, η αμοιβαία κατανόηση και αρμονία στην κοινωνία, η σταθερότητα, η ασφάλεια και η δημοκρατική ανάπτυξη του κράτους·

Με βάση τον σεβασμό του κράτους δικαίου, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των

δικαιωμάτων των εθνικών μειονοτήτων και πεπεισμένοι ότι η πολιτική διευθέτηση του προβλήματος της Υπερδνειστερίας μπορεί να επιτευχθεί μόνο βάσει ειρηνικής λύσης, η οποία αποκλείει στρατιωτικές και άλλες πράξεις βίας, καθώς και βάσει των αρχών της δημοκρατίας και της αποστρατιωτικοποίησης της Υπερδνειστερίας·

Με βάση τις συλλογικές προσπάθειες που κατέβαλε η διεθνής κοινότητα για την επίτευξη από την Δημοκρατία της Μολδαβίας της εδαφικής επανένταξης [της Υπερδνειστερίας], της ενότητας των πολιτών και της διασφάλισης της πρόσβασης στους ισχύοντες δημοκρατικούς θεσμούς·

Λαμβάνοντας υπ' όψιν την ανάγκη παροχής ανθρωπιστικής, πολιτικής, κοινωνικής και νομικής βοήθειας στον πληθυσμό της Υπερδνειστερίας, προκειμένου να ξεπεραστεί η σύγκρουση,

Το Κοινοβούλιο εγκρίνει αυτόν τον οργανικό νόμο.

Άρθρο 1

(1) Για την επίτευξη της πολιτικής επανένταξης στην Δημοκρατία της Μολδαβίας, υποστηρίζοντας την απόφαση του Κοινοβουλίου της Δημοκρατίας της Μολδαβίας υπ' αριθ. 117-XVI της 10ης Ιουνίου 2005, διεξάγεται η διαδικασία διαπραγματεύσεων με την Υπερδνειστερία προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι του εκδημοκρατισμού και της αποστρατιωτικοποίησης της Υπερδνειστερίας.

(2) Μετά την πλήρωση των προϋποθέσεων αποστρατιωτικοποίησης, που ορίζονται στην απόφαση του Κοινοβουλίου υπ' αριθ. 117-XVI της 10ης Ιουνίου 2005, ειδικότερα εκείνες που σχετίζονται με την τήρηση από την Ρωσική Ομοσπονδία των υποχρεώσεων που αναλήφθηκαν στην σύνοδο κορυφής του ΟΑΣΕ στην Κωνσταντινούπολη (1999) σχετικά με την πλήρη, άμεση και εμφανή εκκένωση των στρατευμάτων και του οπλισμού από το έδαφος της Δημοκρατίας της Μολδαβίας, και μετά τη δημιουργία, στην Υπερδνειστερία, ενός δημοκρατικά εκλεγμένου συστήματος διακυβέρνησης, διεξάγεται η διαδικασία διαπραγμάτευσης για την από κοινού επεξεργασία και έγκριση του οργανικού νόμου της Δημοκρατίας της Μολδαβίας σχετικά με το ειδικό νομικό καθεστώς της Υπερδνειστερίας.

Άρθρο 2

Οι κύριες διατάξεις αυτού του νόμου θα χρησιμεύσουν ως βάση για την επεξεργασία και την έγκριση του νόμου της Δημοκρατίας της Μολδαβίας σχετικά με το ειδικό νομικό καθεστώς της Υπερδνειστερίας.

Άρθρο 3

(1) Εντός της Δημοκρατίας της Μολδαβίας θα συσταθεί η αυτόνομη εδαφική ενότητα με ειδικό νομικό καθεστώς στην Υπερδνειστερία.

(2) Η Υπερδνειστερία αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της Δημοκρατίας της Μολδαβίας και, εντός των ορίων των εξουσιών που καθορίζονται από το Σύνταγμα και άλλους νόμους της Δημοκρατίας της Μολδαβίας, επιλύει τα προβλήματα που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά της.

(3) Οι τοποθεσίες στην αριστερή όχθη του Δνειστερου μπορούν να ενταχθούν στην Υπερδνειστερία ή να την αφήσουν βάσει τοπικών δημοψηφισμάτων που διοργανώνονται σύμφωνα με τη νομοθεσία της Δημοκρατίας της Μολδαβίας.

Άρθρο 4

(1) Το αντιπροσωπευτικό όργανο της Υπερδνειστερίας είναι το Ανώτατο Συμβούλιο. Το Ανώτατο Συμβούλιο είναι το ανώτατο όργανο της νομοθετικής εξουσίας της Υπερδνειστερίας με το δικαίωμα να εκδίδει νόμους τοπικής σημασίας και άλλες κανονιστικές πράξεις στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του.

(2) Το Ανώτατο Συμβούλιο εκλέγεται βάσει ελεύθερων, διαφανών και δημοκρατικών εκλογών. Η προετοιμασία και η διεξαγωγή των εκλογών για την ανάδειξη των μελών του Ανωτάτου Συμβουλίου της Υπερδνειστερίας της πρώτης νομοθετικής περιόδου θα πραγματοποιηθεί, με τη σύμφωνη γνώμη του ΟΑΣΕ, από Διεθνή Εκλογική Επιτροπή στο πλαίσιο της εντολής του ΟΑΣΕ, με την εποπτεία του Συμβουλίου της Ευρώπης και σύμφωνα

με τη νομοθεσία της Δημοκρατίας της Μολδαβίας. Η βάση για την διεξαγωγή ελεύθερων και δημοκρατικών εκλογών είναι η πλήρωση των προϋποθέσεων σχετικά με τον εκδημοκρατισμό και την αποστρατιωτικοποίηση της Υπερδνειστερίας, που εγκρίθηκαν με την απόφαση του Κοινοβουλίου της Δημοκρατίας της Μολδαβίας υπ' αριθ. 117-XVI της 10ης Ιουνίου 2005.

(3) Το Ανώτατο Συμβούλιο της Υπερδνειστερίας εγκρίνει τον Βασικό Νόμο της Υπερδνειστερίας.

(4) Ο θεμελιώδης νόμος της Υπερδνειστερίας, οι τροποποιήσεις και η εφαρμογή του δεν μπορούν να αντιβαίνουν στο Σύνταγμα της Δημοκρατίας της Μολδαβίας.

(5) Οι εξουσίες του Ανώτατου Συμβουλίου της Υπερδνειστερίας, καθώς και οι λειτουργίες του εκτελεστικού οργάνου της Υπερδνειστερίας καθορίζονται βάσει της διαδικασίας διαπραγμάτευσης σύμφωνα με το άρθρο. 1 παρ. (2) και άρθρο 4 παρ. (2) αυτού του νόμου.

Άρθρο 5

Οι δικαστές, οι εισαγγελείς, η Διεύθυνση Πληροφοριών και Ασφάλειας και η Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων της Υπερδνειστερίας αποτελούν μέρος του ενιαίου συστήματος δικαστηρίων και του ενιαίου συστήματος των οργάνων επιβολής του νόμου της Δημοκρατίας της Μολδαβίας και ασκούν τις αρμοδιότητές τους στους τομείς της δικαιοσύνης, της επιβολής του νόμου και της κρατικής ασφάλειας βάσει της νομοθεσίας της Δημοκρατίας της Μολδαβίας.

Άρθρο 6

(1) Η Υπερδνειστερία έχει τα σύμβολά της, τα οποία είναι ισότιμα με τα σύμβολα της Δημοκρατίας της Μολδαβίας.

(2) Οι επίσημες γλώσσες στην Υπερδνειστερία είναι η μολδαβική γλώσσα, με βάση το λατινικό αλφάβητο, η ουκρανική και η ρωσική γλώσσα. Η Δημοκρατία της Μολδαβίας εγγυάται την χρήση άλλων γλωσσών στο έδαφος της Υπερδνειστερίας.

(3) Στην Υπερδνειστερία, οι γραμματειακές εργασίες και η αλληλογραφία με τις δημόσιες αρχές της Δημοκρατίας της Μολδαβίας, με επιχειρήσεις, οργανισμούς και ιδρύματα που βρίσκονται εκτός της Υπερδνειστερίας, πραγματοποιούνται στη μολδαβική γλώσσα, με βάση το λατινικό αλφάβητο, και στα ρωσικά.

Άρθρο 7

Η Υπερδνειστερία, στο πρόσωπο των νομοθετικών και εκτελεστικών της εξουσιών και των φορέων τοπικής διοίκησης, σέβεται στην επικράτειά της το Σύνταγμα, άλλους νόμους και κανονιστικές πράξεις της Δημοκρατίας της Μολδαβίας, εκπληρώνει τα εθνικά προγράμματα κοινωνικοοικονομικής και πολιτιστικής ανάπτυξης.

Άρθρο 8

Η Υπερδνειστερία επιλύει ανεξάρτητα, προς το συμφέρον ολόκληρου του πληθυσμού, τα ζητήματα που σχετίζονται με τη νομική, οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά της κατά το Σύνταγμα και άλλους νόμους της Δημοκρατίας της Μολδαβίας και την νομοθεσία της Υπερδνειστερίας.

Άρθρο 9

Η Υπερδνειστερία έχει το δικαίωμα να συνάπτει και να διατηρεί, κατά τον τρόπο που προβλέπεται από την νομοθεσία της Δημοκρατίας της Μολδαβίας, εξωτερικές σχέσεις στον οικονομικό, επιστημονικό και ανθρωπιστικό τομέα.

Άρθρο 10

Το νερό, το υπέδαφος, το φυτικό και ζωικό βασίλειο, άλλοι φυσικοί πόροι που βρίσκονται στο έδαφος της Υπερδνειστερίας είναι ιδιοκτησία ολόκληρου του λαού της Δημοκρατίας της Μολδαβίας, αποτελώντας ταυτόχρονα την οικονομική βάση της Υπερδνειστερίας.

Άρθρο 11

Ο καθορισμός των αρμοδιοτήτων μεταξύ των κεντρικών δημόσιων αρχών της Δημοκρατίας της Μολδαβίας και των υπερδνειστερικών αρχών θα γίνει βάσει του νόμου της Δημοκρατίας της Μολδαβίας σχετικά με το ειδικό νομικό καθεστώς της Υπερδνειστερίας και σύμφωνα με τη νομοθεσία της Δημοκρατίας της Μολδαβίας.

Άρθρο 12

Η έγκριση του νόμου της Δημοκρατίας της Μολδαβίας σχετικά με το ειδικό νομικό καθεστώς της Υπερδνειστερίας θα συνοδεύεται από την έγκριση ενός συστήματος εσωτερικών εγγυήσεων που θα διαμορφωθεί βάσει της διαδικασίας διαπραγμάτευσης, σύμφωνα με το άρθρο. 1 παρ. (2) και άρθρο 4 παρ. (2) αυτού του νόμου.

Άρθρο 13

Οι τροποποιήσεις και οι προσθήκες του παρόντος νόμου εγκρίνονται με ψηφοφορία των τριών πέμπτων του αριθμού των βουλευτών που εκλέγονται στο κοινοβούλιο της Δημοκρατίας της Μολδαβίας.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ

ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ

Marian LUPU

Κισινάου, 22 Ιουλίου 2005.

Αριθμ. 173-XVI.

Το Σύνταγμα της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας

Το Σύνταγμα της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας εγκρίθηκε κατά το εθνικό δημοψήφισμα της 24^{ης} Δεκεμβρίου 1995 και υπεγράφη από τον Πρόεδρο της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας στις 17 Ιανουαρίου 1996. Η παρούσα εκδοχή περιλαμβάνει τις τροποποιήσεις που εισήχθησαν με τον συνταγματικό νόμο N 310 της 30^{ης} Ιουνίου 2000.

Εμείς, ο πολυεθνικός λαός της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας,

- ενωμένοι από την κοινή τύχη της χώρας μας
- στηρίζοντας τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ελευθερίες καθώς και την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας
- εκκινώντας από την ευθύνη μας για τη Μητέρα Πατρίδα και για τις παρούσες και μελλοντικές γενεές
- επιβεβαιώνοντας την προσήλωσή μας στις κοινές για όλη την ανθρωπότητα αξίες,

αγωνιζόμενοι για ειρηνικό βίο και αρμονία με όλους τους λαούς σύμφωνα με τις γενικώς αποδεκτές αρχές και κανόνες του Διεθνούς Δικαίου

- εγκαθιδρύοντας το κράτος ως νομική μορφή που θα εξασφαλίσει το κράτος δικαίου ως έκφραση της βούλησης του λαού

- τιμώντας τη μνήμη των προγόνων μας που μας κληροδότησαν την αγάπη και τον σεβασμό για τη Μητέρα Πατρίδα

- επιθυμώντας να διασφαλίσουμε την ευημερία της Υπερδνειστερίας

εγκρίνουμε το Σύνταγμα της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας

Ενότητα I. Αρχές Συνταγματικού Συστήματος

Άρθρο 1

Η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία είναι ένα κυρίαρχο, ανεξάρτητο, δημοκρατικό κράτος δικαίου.

Ο λαός της είναι ο φορέας της κυριαρχίας και η μόνη πηγή εξουσίας στην Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία.

Ο λαός ασκεί την προσιδιάζουσα σε αυτόν εξουσία άμεσα και μέσω των οργάνων της κρατικής εξουσίας και των θεσμών της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Το δημοψήφισμα και οι ελεύθερες εκλογές αποτελούν τις υψηλότερες άμεσες εκφράσεις της εξουσίας του λαού.

Κανείς δεν μπορεί να αποκτήσει την εξουσία στην Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία. Υφαρπαγή της εξουσίας και ιδιοποίηση των εξουσιών [που απορρέουν από] την [πολιτική] αρχή συνιστούν το δεινότερο έγκλημα εναντίον του λαού.

Άρθρο 2

Το Σύνταγμα της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας έχει την υψηλότερη νομική [τυπική] ισχύ και άμεση εφαρμογή. Τα όργανα της κρατικής εξουσίας και διαχείρισης, οι θεσμοί της τοπικής αυτοδιοίκησης, οι αξιωματούχοι, οι δημόσιες ενώσεις προσώπων και οι πολίτες οφείλουν να υπακούουν στο Σύνταγμα και τους νόμους της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

Άρθρο 3

Η υπηκοότητα της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας αποδίδεται και ανακαλείται σύμφωνα με το συνταγματικό δίκαιο, έχει ίση ισχύ και παρέχει ίσα δικαιώματα για όλους τους πολίτες ανεξαρτήτως των λόγων και του τρόπου απόκτησης.

Οι πολίτες της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας δεν μπορούν να στερηθούν της υπηκοότητας τους ή του δικαιώματος να λάβουν νέα υπηκοότητα. Ένας πολίτης της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας δικαιούται να έχει και την υπηκοότητα ενός άλλου κράτους, δηλαδή διπλή υπηκοότητα.

Με εξαίρεση τις περιπτώσεις στις οποίες υπάρχουν αντίθετες διατάξεις, οι ξένοι υπήκοοι και οι ανιθαγενείς απολαύουν των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που δύνανται να ασκούν οι πολίτες της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

Άρθρο 4

Η κρατική, η ιδιωτική και άλλες μορφές ιδιοκτησίας αναγνωρίζονται στην Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία.

Όλες οι μορφές ιδιοκτησίας προστατεύονται εξίσου από το κράτος.

Άρθρο 5

Το έδαφος, τα σπλάχνα της γης, οι υδάτινοι πόροι, τα δάση, ο εναέριος χώρος όπως επίσης και άλλοι φυσικοί πόροι είναι αντικείμενα της αποκλειστικής ιδιοκτησίας του Κράτους. Οι πολίτες μπορούν να έχουν στην ψιλή κυριότητα τους αγροτεμάχια εφ' όρου ζωής με δικαίωμα διαδοχής. Η μέγιστη έκταση των αγροτεμαχίων και το είδος της χρήσης τους καθορίζεται με νόμο.

Άρθρο 6

Η κρατική εξουσία στην Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία ασκείται επί τη βάση της διάκρισής της σε νομοθετική, εκτελεστική, και δικαστική. Τα όργανα με νομοθετική, εκτελεστική, και δικαστική εξουσία είναι ανεξάρτητα εντός των ορίων των αντιστοίχων δικαιοδοσιών τους.

Άρθρο 7

Στην Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία διασφαλίζεται ένα είδος τοπικής αυτοδιοίκησης το οποίο συναποτελείται από τα Σοβιέτ των λαϊκών αντιπροσώπων και όργανα της περιφερειακής δημόσιας αυτοδιοίκησης τα οποία άμεσα ή μέσω των εκλεγμένων οργάνων τους με τρόπο αυτόνομο αντιμετωπίζουν κοινωνικά, οικονομικά πολιτικά και πολιτισμικά ζητήματα τοπικής εμβέλειας, όπως αυτά απορρέουν από τα κρατικά συμφέροντα και τα συμφέροντα των πληθυσμών στις αντίστοιχες διοικητικές γεωγραφικές υποδιαιρέσεις.

Άρθρο 8

Το κράτος, τα όργανα του και οι αξιωματούχοι του ενεργούν στο πλαίσιο των συνθηκών της δημοκρατικής ποικιλομορφίας των πολιτικών θεσμών και πεποιθήσεων.

Το κράτος ρυθμίζει τις σχέσεις μεταξύ των κοινωνικών εθνικών και άλλων κοινοτήτων επί τη βάση των αρχών της ισότητας και του σεβασμού για τα δικαιώματα και τα συμφέροντά τους.

Απαγορεύεται η δραστηριότητα δημοσίων ενώσεων και σωματείων καθώς και των οργάνων και των αντιπροσώπων τους η οποία αποσκοπεί στην υπονόμευση της κυριαρχίας της Δημοκρατίας, την βίαιη αλλαγή των θεμελίων του συνταγματικού συστήματος, την υπονόμευση της κρατικής ασφάλειας, την δημιουργία παράνομων ένοπλων ομάδων ή την υποδαύλιση φυλετικής, εθνικής ή θρησκευτικής διχόνοιας.

Άρθρο 9

Η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία είναι κοσμικό κράτος. Καμία θρησκεία δεν μπορεί να κατασταθεί εθνική ή υποχρεωτική.

Η θρησκευτικές οργανώσεις είναι διακριτές από το κράτος και ίσες απέναντι στο νόμο.

Άρθρο 10

Η εξωτερική πολιτική της Δημοκρατίας απορρέει από τις αρχές της κυρίαρχης ισότητας των κρατών, της αποχής από την χρήση βίας, του ειρηνικού διακανονισμού των διαφορών και της αποχής από οποιαδήποτε επέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις άλλων κρατών.

Οι καθολικά αποδεκτές αρχές και κανόνες του Διεθνούς δικαίου όπως επίσης και οι διεθνείς συνθήκες στις οποίες είναι συμβαλλόμενο μέρος η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία αποτελούν την βάση των σχέσεων με άλλα κράτη και συστατικό στοιχείο του νομικού συστήματος.

Άρθρο 11

Οι ένοπλες δυνάμεις δημιουργούνται για την υπεράσπιση της κυριαρχίας και της ανεξαρτησίας της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

Το πλαίσιο της δημιουργίας και της δραστηριότητας των Ενόπλων Δυνάμεων καθορίζεται βάσει νόμου.

Άρθρο 12

Το καθεστώς της επίσημης γλώσσας αναγνωρίζεται θεσμικά στις ακόλουθες γλώσσες ισότιμα: τη Μολδαβική, την Ρωσική και την Ουκρανική.

Άρθρο 13

Η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία έχει την δική της σημαία, Εθνικό έμβλημα και κρατικό Εθνικό Ύμνο, τα οποία είναι σύμβολα της Δημοκρατίας και υιοθετούνται με νόμο.

Η πρωτεύουσα της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας είναι η Πόλη του Τιρασπόλ.

Άρθρο 14

Η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία συνίσταται από τις πόλεις, Μπέντερυ (μαζί με τα χωριά Βαρνίτσα, Γκίσκα και Προτιαγκαλόιβκα), Ντουμπόσσαρυ, Ρυμπνίτσα, και Τιρασπόλ καθώς και από τις περιοχές Γκριγκοριοπόλ, Ντουμπόσσαρυ, Καμένκα, Σλομποντζία και Ρυμπνίτσα.

Τα σύνορα και η επικράτεια της Δημοκρατίας προσδιορίζονται με νόμο.

Άρθρο 15

Οι διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου του Συντάγματος αποτελούν τις αρχές του Συνταγματικού Συστήματος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας και μπορούν να μεταβληθούν μόνο με τους τρόπους που προβλέπει το Σύνταγμα.

Οι λοιπές διατάξεις του Συντάγματος δεν είναι δυνατόν να αντιφάσκουν στις αρχές του συνταγματικού συστήματος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

Ενότητα II. Δικαιώματα, Ελευθερίες, Ευθύνες και Εγγυήσεις του Προσώπου και του Πολίτη

Άρθρο 16

Το πρόσωπο, τα δικαιώματα και ελευθερίες του είναι υπέρτατης αξίας για την κοινωνία και το κράτος. Είναι ευθύνη του Κράτους η προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών του προσώπου και του πολίτη.

Τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και οι ελευθερίες είναι απαράγραπτα και ανήκουν στον καθένα εκ γενετής.

Άρθρο 17

Ο καθένας έχει δικαιώματα και ελευθερίες και είναι ίσος απέναντι στο νόμο χωρίς διακρίσεις φύλου, φυλής, εθνικότητας, γλώσσας, θρησκείας, κοινωνικής καταγωγής, πεποιθήσεων, προσωπικής και κοινωνικής κατάστασης.

Η απόδοση παροχών και προνομίων μπορεί να γίνει μόνο δια νόμου και πρέπει να είναι σύμφωνη με τις αρχές της Κοινωνικής Δικαιοσύνης.

Άρθρο 18

Ο περιορισμός των δικαιωμάτων και των ελευθεριών του προσώπου και του Πολίτη είναι επιτρεπτός μόνο σε περιπτώσεις στις οποίες προβλέπεται από τον νόμο προκειμένου να διαφυλαχθούν τα συμφέροντα της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της προστασίας των ηθών, της υγείας του λαού καθώς και τα δικαιώματα και οι ελευθερίες άλλων ατόμων.

Κανείς δεν μπορεί να απολαύει παροχές και προνόμια τα οποία δεν είναι σύμφωνα με το νόμο.

Άρθρο 19

Ο καθένας έχει δικαίωμα στη ζωή. Το κράτος προστατεύει το δικαίωμα του προσώπου στην ζωή από οποιαδήποτε παραβίαση.

Η θανατική ποινή, έως ότου καταργηθεί, μπορεί να επιβληθεί σύμφωνα με τον νόμο ως μία εξαιρετική τιμωρία για την διάπραξη βαρύτατων εγκλημάτων εναντίον της ζωής και μόνο αν αυτό προβλέπεται από την επιβαλλόμενη ποινή.

Άρθρο 20

Ο καθένας έχει το δικαίωμα στην Ελευθερία και την ασφάλεια του προσώπου. Κανείς δεν μπορεί να συλληφθεί ή να υποβληθεί σε κράτηση παρά μόνο όπως προβλέπεται από τον νόμο.

Ο κρατούμενος έχει το δικαίωμα δικαστικού ελέγχου της νομιμότητας της κράτησης ή σύλληψής του.

Άρθρο 21

Κανείς δεν μπορεί να υποβληθεί σε βασανιστήρια, ή σε βάνανυση απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία, ούτε μπορεί να αποτελέσει το αντικείμενο ιατρικών ή άλλων πειραμάτων χωρίς την συγκατάθεσή του.

Άρθρο 22

Αν ένα πρόσωπο κατηγορηθεί για έγκλημα είναι αθώο μέχρις αποδείξεως του εναντίου, σύμφωνα με τη διαδικασία που ορίζει ο νόμος και την έκδοση δικαστικής απόφασης που να του καταλογίζει ενοχή, όπως αυτή τίθεται σε ισχύ. Ο κατηγορούμενος δεν υποχρεούται να αποδείξει την αθωότητά του.

Άρθρο 23

Κανείς δεν υποχρεούται να δώσει μαρτυρία εναντίον του εαυτού του, του συντρόφου του ή στενών του συγγενών, ο κύκλος των οποίων καθορίζεται από τον νόμο. Αποδεικτικά στοιχεία που αποσπώνται με παραβίαση του νόμου δεν έχουν καμία νομική ισχύ.

Άρθρο 24

Ο καθένας έχει το δικαίωμα προστασίας της καλής του φήμης, προστασίας από παραβιάσεις της τιμής και της αξιοπρέπειας του ή από επεμβάσεις στον ιδιωτικό του βίο. Έχει επίσης το δικαίωμα της ιδιωτικότητας του προσωπικού και οικογενειακού βίου καθώς και του οικιακού ασύλου.

Κανείς δεν έχει το δικαίωμα της οικιακής έρευνας, της παραβίασης της ιδιωτικότητας της αλληλογραφίας και των τηλεφωνικών συνομιλιών εκτός από τις περιπτώσεις στις οποίες και με τον τρόπο που προβλέπεται από το νόμο.

Άρθρο 25

Οι πολίτες της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας έχουν το δικαίωμα της ελεύθερης κίνησης και διαμονής εντός της δημοκρατίας, καθώς και το δικαίωμα να εξέρχονται και να επιστρέφουν απρόσκοπτα.

Άρθρο 26

Η μητρότητα και η παιδική ηλικία απολαύουν κρατικής προστασίας.

Η μέριμνα για τα παιδιά και την ανατροφή τους αποτελεί δικαίωμα και των δύο γονέων εξίσου.

Τέκνα ικανά προς εργασία τα οποία έχουν συμπληρώσει το 18^ο έτος οφείλουν να μεριμνούν για γονείς με ειδικές ανάγκες.

Άρθρο 27

Ο καθένας έχει το δικαίωμα ελευθερίας σκέψης, λόγου και πεποιθήσεων. Ο καθένας έχει το δικαίωμα να αναζητεί, να λαμβάνει και να διαδίδει οποιαδήποτε πληροφορία με νόμιμο τρόπο, εκτός αν αυτή η πληροφορία στρέφεται εναντίον του υπάρχοντος συνταγματικού συστήματος ή αποτελεί κρατικό μυστικό. Ο κατάλογος των πληροφοριών που αποτελούν κρατικά μυστικά καθορίζεται με νόμο.

Η ελευθερία πεποιθήσεων και έκφρασης διασφαλίζεται για όλους.

Άρθρο 28

Τα μέσα ενημέρωσης δεν υπόκεινται σε λογοκρισία.

Άρθρο 29

Διασφαλίζεται το δικαίωμα των πολιτών της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας να αποκτούν, να διατηρούν και να διαδίδουν πλήρεις, αξιόπιστες και έγκυρες πληροφορίες σχετικά με την δραστηριότητα των κρατικών οργάνων των δημόσιων οργανώσεων καθώς και τον πολιτικό, οικονομικό και διεθνή βίο και τις περιβαλλοντικές συνθήκες.

Τα όργανα κρατικής εξουσίας και διαχείρισης του Κράτους οι θεσμοί της τοπικής αυτοδιοίκησης και οι αξιωματούχοι τους οφείλουν να δίνουν στον πολίτη της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας την δυνατότητα να γνωρίζει έγγραφα και υλικά τα οποία αφορούν τα δικαιώματα και τα έννομα συμφέροντά του με εξαίρεση τις περιπτώσεις ορίζει ο νόμος.

Άρθρο 30

Διασφαλίζεται για όλους η ελευθερία της συνείδησης.

Ο καθένας έχει το δικαίωμα να ασπάζεται οποιαδήποτε θρησκεία επιθυμεί ή και να μην ομολογεί καμία θρησκεία. Η βίαιη εμφύτευση θρησκευτικών αντιλήψεων είναι απαράδεκτη.

Άρθρο 31

Οι πολίτες της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας έχουν το δικαίωμα

συμμετοχής στην διαχείριση δημοσίων και κρατικών υποθέσεων άμεσα αλλά και μέσω των αντιπροσώπων τους. Η συμμετοχή αυτή γίνεται μέσω της τοπικής αυτοδιοίκησης, της συμμετοχής σε δημοψηφίσματα και της δημοκρατικής διαμόρφωσης κρατικών οργάνων.

Οι πολίτες της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας μπορούν να εκλεγούν ελεύθερα και να εκλέγονται σε κρατικά όργανα επί τη βάση καθολικής ισότιμης και άμεσης ψήφου με μυστική ψηφοφορία.

Άρθρο 32

Το κράτος διασφαλίζει την ελευθερία του συνέρχεσθαι, των συγκεντρώσεων, των πορειών, των διαδηλώσεων και των μπλόκων αρκεί να μην παραβιάζουν την τάξη, τον νόμο αλλά και τα δικαιώματα των άλλων πολιτών της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας. Ο τρόπος διεξαγωγής των ανωτέρω δραστηριοτήτων καθορίζεται με νόμο.

Άρθρο 33

Οι πολίτες της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας έχουν το δικαίωμα να γίνονται μέλη εργατικών συνδικάτων πολιτικών κομμάτων και άλλων ενώσεων προσώπων, καθώς και να συμμετέχουν σε μαζικά κινήματα που δεν απαγορεύονται από το νόμο.

Άρθρο 34

Οι δικαστές, το προσωπικό των εισαγγελικών αρχών, των εισαγγελικών οργάνων Εσωτερικών Υποθέσεων, της Επιτροπής Κρατικού Ελέγχου, οργάνων ασφαλείας και τάξης, αλλά και τα μέλη των Ενόπλων Δυνάμεων δεν μπορούν να είναι μέλη πολιτικών κομμάτων ή άλλων δημοσίων οργανώσεων με στόχο την επίτευξη πολιτικών σκοπών.

Άρθρο 35

Η εργασία είναι ελεύθερη.

Ο καθένας έχει το δικαίωμα να χρησιμοποιήσει τις εργασιακές του ικανότητες και να επιλέξει το είδος της εργασιακής του δραστηριότητας και του επαγγέλματος του.

Η καταναγκαστική εργασία απαγορεύεται.

Ο καθένας έχει το δικαίωμα να εργάζεται σε συνθήκες σύμφωνες με τις προδιαγραφές ασφαλείας και υγιεινής, να αμείβεται για την εργασία του χωρίς καμία διάκριση και να απολαύει ύψος αμοιβής ανερχόμενο στο κατώτατο ωρομίσθιο που ορίζει ο νόμος. Ο καθένας έχει επίσης το δικαίωμα προστασίας από την ανεργία.

Αναγνωρίζεται το δικαίωμα επίλυσης ατομικών και συλλογικών εργασιακών διαφορών με τη χρήση των καθιερωμένων τρόπων επίλυσης διαφορών, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος απεργίας όπως ορίζει ο νόμος.

Ο καθένας έχει το δικαίωμα ανάπαυσης.

Διασφαλίζεται για τον εργαζόμενο το εργασιακό ωράριο, οι διακοπές, ο ορισμός των επετειών και των μεγάλων εορτών καθώς και η αμειβόμενη ετήσια άδεια κατά τις διατάξεις του νόμου.

Άρθρο 36

Ο καθένας έχει το δικαίωμα να χρησιμοποιεί ελεύθερα τις ικανότητές του και την ιδιοκτησία του για επαγγελματική και οποιαδήποτε άλλη οικονομική δραστηριότητα δεν απαγορεύεται από το νόμο.

Άρθρο 37

Το κράτος διασφαλίζει για τον καθένα το δικαίωμα ιδιοκτησίας.

Ο ιδιοκτήτης, κατά την οικεία αυτού βούληση, κατέχει, απολαύει και διαθέτει την περιουσία που του ανήκει.

Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί της περιουσίας του παρά μόνο με δικαστική απόφαση.

Η άσκηση του δικαιώματος ιδιοκτησίας δεν πρέπει να προκαλεί ζημία στο περιβάλλον, στις ιστορικές και πολιτιστικές αξίες ή να παραβιάζει τα δικαιώματα και τα από τον νομό προστατευόμενα συμφέροντα άλλων προσώπων ή του Κράτους. Διασφαλίζεται το δικαίωμα διαδοχής.

Άρθρο 38

Ο καθένας έχει το δικαίωμα κοινωνικής ασφάλισης κατά το γήρας, σε περίπτωση αναπηρίας, στις περιπτώσεις εκείνες στις οποίες εκλείπει ο κύριος εισοδηματίας της οικογένειας, καθώς και σε άλλες περιπτώσεις που καθορίζονται με νόμο.

Οι συντάξεις, τα κοινωνικά επιδόματα και οι λοιπές μορφές κοινωνικής βοήθειας δεν μπορούν να είναι χαμηλότερες από το επίπεδο που επισήμως καθορίζει η Πολιτεία.

Άρθρο 39

Διασφαλίζεται το δικαίωμα των πολιτών της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας στην υγειονομική κάλυψη, το οποίο συμπεριλαμβάνει δωρεάν ιατρικές υπηρεσίες και θεραπεία σε κρατικά ιδρύματα για την δημόσια υγεία.

Άρθρο 40

Ο καθένας έχει δικαίωμα σε ένα περιβάλλον το οποίο να είναι ασφαλές για την ζωή και την υγεία, καθώς και σε αποζημίωση για όποια βλάβη προκληθεί από την παραβίαση αυτού του δικαιώματος.

Άρθρο 41

Ο καθένας έχει το δικαίωμα της εκπαίδευσης.

Διασφαλίζεται το δικαίωμα των πολιτών σε δωρεάν γενική δευτεροβάθμια εκπαίδευση και δωρεάν ανώτερη επαγγελματική εκπαίδευση σε κρατικά εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Ο καθένας έχει το δικαίωμα, σε ανταγωνιστική βάση και σύμφωνα με τις ικανότητές του, πρόσβασης σε ανώτερη εκπαίδευση σε κρατικά εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Η γενική δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι υποχρεωτική.

Η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία καθορίζει τις κρατικές εκπαιδευτικές προδιαγραφές και παρέχει στήριξη σε διαφορετικές μορφές εκπαίδευσης και αυτο-εκπαίδευσης.

Άρθρο 42

Όλοι οι πολίτες της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας έχουν δικαίωμα στην στέγη. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί αυθαίρετα της στέγης του.

Τα κρατικά όργανα ενθαρρύνουν την ανέγερση οικιών και δημιουργούν τις προϋποθέσεις για την άσκηση του δικαιώματος στην στέγη.

Η πολιτεία ή κάποιο άλλο στεγαστικό ταμείο παρέχει στέγαση στους πένητες και σε άλλες κατηγορίες πολιτών που καθορίζει ο νόμος και χρήζουν στέγης, είτε δωρεάν είτε για εύλογο αντίτιμο σύμφωνα με όσα προβλέπει ο νόμος.

Άρθρο 43

Ο καθένας έχει το δικαίωμα να διατηρήσει την εθνικότητα του αλλά και κανείς δεν μπορεί να αναγκαστεί να κατονομάσει την εθνικότητά του ή να παράσχει ενδείξεις σχετικά με αυτή.

Οι προσβολές της εθνικής αξιοπρέπειας θα πρέπει να τιμωρούνται σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου.

Ο καθένας έχει το δικαίωμα να χρησιμοποιεί τη μητρική του γλώσσα και να επιλέγει την γλώσσα επικοινωνίας που επιθυμεί.

Άρθρο 44

Οι πολίτες της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας έχουν το δικαίωμα στην ελευθερία της καλλιτεχνικής, επιστημονικής και τεχνικής δημιουργικής εργασίας.

Η πνευματική ιδιοκτησία προστατεύεται από το νόμο.

Το κράτος μεριμνά για την πολιτιστική επιστημονική και τεχνική ανάπτυξη της κοινωνίας.

Άρθρο 45

Το κράτος διασφαλίζει τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που ορίζονται στο Σύνταγμα. Η απαρίθμηση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που υπάρχει στο Σύνταγμα δεν πρέπει να ερμηνευθεί ως άρνηση ή υποβιβασμός άλλων καθολικά αποδεκτών δικαιωμάτων και ελευθεριών.

Άρθρο 46

Διασφαλίζεται η δικαστική προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών του κάθε ατόμου όπως και το δικαίωμα προσφυγής στα δικαστήρια εναντίον παρανόμων αποφάσεων και ενεργειών των κρατικών οργάνων, αξιωματούχων και δημοσίων ενώσεων προσώπων.

Άρθρο 47

Η άσκηση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών είναι αδιαχώριστη από την εκπλήρωση εκ μέρους του πολίτη και του προσώπου των υποχρεώσεών του έναντι της κοινωνίας και του Κράτους.

Άρθρο 48

Η υπεράσπιση της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας είναι το ιερό καθήκον όλων. Ο νόμος ορίζει την καθολική υποχρεωτική θητεία.

Άρθρο 49

Ο καθένας οφείλει να συμμορφώνεται με το σύνταγμα και τους νόμους, αλλά και επίσης να σέβεται τα δικαιώματα της ελευθερίας την τιμή και την αξιοπρέπεια των άλλων.

Άρθρο 50

Ο καθένας οφείλει να μεριμνά για το περιβάλλον.

Άρθρο 51

Ο καθένας πρέπει να προστατεύει την πολιτιστική και πνευματική κληρονομιά του λαού της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

Άρθρο 52

Ο καθένας οφείλει να πληρώνει τους φόρους και τους τοπικούς δασμούς που ορίζει ο νόμος.

Ενότητα III. Αρχές Κρατικής Διοίκησης

Κεφάλαιο Α΄ Ανάπτυξη των αρχών του συνταγματικού συστήματος

Άρθρο 53

1. Ο καθένας έχει το δικαίωμα αποζημίωσης από το Κράτος ή την τοπική αυτοδιοίκηση για ζημιά η οποία προκλήθηκε από έκνομη πράξη ή παράλειψη των οργάνων της κρατικής εξουσίας, της τοπικής αυτοδιοίκησης ή των αξιωματούχων τους.
2. Ο σεβασμός στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια καθώς και η πλήρης, ανεπιφύλακτη και άμεση προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών του προσώπου και του πολίτη και η δημιουργία συνθηκών για την ελεύθερη ανάπτυξη των πολιτών θα αποτελεί ευθύνη των οργάνων της κρατικής εξουσίας, της τοπικής αυτοδιοίκησης και των αξιωματούχων τους.
3. Οποιοσδήποτε κανονιστικές νομικές πράξεις οι οποίες έχουν επιπτώσεις για τα δικαιώματα, τις ελευθερίες και τα καθήκοντα του προσώπου και του Πολίτη δεν μπορούν να

τεθούν σε εφαρμογή πριν την επίσημη δημοσίευση τους ώστε να καταστεί γενική η γνώση τους.

Άρθρο 54

1. Σύμφωνα με τις διατάξεις του συνταγματικού νόμου, σε συνθήκες κατάστασης εκτάκτου ανάγκης ή στρατιωτικού νόμου είναι δυνατός ο περιορισμός των δικαιωμάτων και των ελευθεριών του προσώπου και του πολίτη τα οποία εμπεριέχονται στο παρόν Σύνταγμα και προσδιορίζονται στα άρθρα 4, 20, 24, 25, 27, 28, 31, 32, 33, 35, 36 και 37.

Σύμφωνα με τις διατάξεις του συνταγματικού νόμου, ή σε συνθήκες κατάστασης οικονομικής εκτάκτου ανάγκης είναι δυνατός ο περιορισμός των δικαιωμάτων και των ελευθεριών του προσώπου και του πολίτη τα οποία εμπεριέχονται στο παρόν Σύνταγμα και προσδιορίζονται στα άρθρα 4, 35 και 37.

Περιορισμοί στα συνταγματικά δικαιώματα της ελευθερίας του προσώπου του πολίτη που αναφέρονται στο παρόν άρθρο μπορούν να εισαχθούν με την προϋπόθεση να αναφέρονται οι περιορισμοί και οι όροι με τους οποίους τίθεται σε ισχύ. Τα υπόλοιπα συνταγματικά δικαιώματα και ελευθερίες του προσώπου και του πολίτη δεν είναι επιδεκτικά περιορισμού.

2. Είναι δυνατή η κήρυξη κατάστασης εκτάκτου ανάγκης στρατιωτικού νόμου ή κατάστασης οικονομικής εκτάκτου ανάγκης στην Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία υπό τις συνθήκες και με τον τρόπο που προβλέπεται από το συνταγματικό νόμο.

Άρθρο 55

1. Η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία καθίσταται Προεδρική Δημοκρατία.

2. Απαγορεύεται η συγκέντρωση στα χέρια οργάνου ή προσώπου δικαιοδοσιών που εκτείνονται σε δύο ή τρεις εξουσίες. Η νομοθετική εξουσία δεν μπορεί να ανήκει σε ένα πρόσωπο. Δεν μπορεί να δοθεί η αρμοδιότητα της θέσπισης νόμων στα εκτελεστικά όργανα της κρατικής εξουσίας. Δεν μπορούν να δοθούν στην νομοθετική εξουσία διοικητικές αρμοδιότητες λειτουργικής διαχείρισης των οργάνων και θεσμών των εκτελεστικών και δικαστικών οργάνων της κρατικής εξουσίας.

Θα δοθούν λειτουργίες ελέγχου στο κάθε ένα από τα όργανα της κρατικής εξουσίας εντός των αντίστοιχων δικαιοδοσιών που θεσπίζει το παρόν Σύνταγμα και ο νόμος.

3. Η δικαστική εξουσία θα ασκείται από τα δικαστήρια, οι αποφάσεις των οποίων θα λαμβάνονται εκ μέρους της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

Άρθρο 56

Η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία με την ιδιότητα του κυρίαρχου Κράτους μέσω της εγκαθίδρυσης των οργάνων της κρατικής εξουσίας και διοίκησης καθώς και της ανάδειξης κρατικών αξιωματούχων κατά τον τρόπο πού προβλέπεται στο παρόν Σύνταγμα και στη νομοθεσία, αναλαμβάνει την υποχρέωση να εκπληρώνει τις παρακάτω κυρίες λειτουργίες:

- α. Την δημιουργία και διατήρηση ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος.
- β. Την παροχή υπηρεσιών Δημόσιας Υγείας
- γ. Την δημιουργία και λειτουργία Συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας και δημόσιας προστασίας καθώς και συστήματος απασχόλησης των αρτιμελών μελών του πληθυσμού.
- δ. Την ανάπτυξη της επιστήμης, του πολιτισμού καθώς και την παροχή εκπαιδευτικών ευκαιριών για τον πληθυσμό.
- ε. Την άσκηση εξωτερικής πολιτικής
- στ. Την δημιουργία κρατικού οικονομικού συστήματος και την διασφάλιση της λειτουργίας του.
- ζ. Την διασφάλιση της ανάπτυξης της εθνικής οικονομίας.
- η. Τη λειτουργία τόσο του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού εμπορίου.
- θ. Την δημιουργία συνθηκών για τη λειτουργία των μεταφορών και των επικοινωνιών ως αυτόνομων συστημάτων.
- ι. Την δημιουργία συνθηκών για τη λειτουργία του αγροτικού τομέα της οικονομίας με στόχο την ικανοποίηση των αναγκών του πληθυσμού.
- ια. Την διατήρηση και την έλλογη εξερεύνηση των φυσικών πόρων.
- ιβ. Την διασφάλιση της αμυντικής ικανότητας του Κράτους.
- ιγ. Την διασφάλιση της εσωτερικής ασφαλείας για την ομαλή λειτουργία του Κράτους.
- ιδ. Την ανάληψη δράσεων που σχετίζονται με την επιβολή του νόμου προς επίτευξη της ασφαλείας και προς όφελος του πληθυσμού.
- ιε. Την διασφάλιση της λειτουργίας των οργάνων της δικαιοσύνης.
- ιστ. Οποιαδήποτε άλλα ζητήματα απαιτούν ενιαία επίλυση και εφαρμογή λύσεων σε όλη την επικράτεια της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας για την διασφάλιση της

πρόνοιας και της ευημερίας του πληθυσμού.

Άρθρο 57

Αν από μία διεθνής συνθήκη στην οποία η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία είναι συμβαλλόμενο μέρος, ανακύπτουν κανόνες διάφοροι από εκείνους που προβλέπονται στην νομοθεσία της Δημοκρατίας, μπορεί να εγκριθεί από το Ανώτατο Σοβιέτ μόνο μετά από ή ταυτόχρονα με την ψήφιση νόμου -από το Ανώτατο Σοβιέτ- ο οποίος να εισάγει τροποποιήσεις στην ισχύουσα νομοθεσία, ώστε να επέλθει συμφωνία με τους όρους στην υπό κύρωση διεθνή συνθήκη στην οποία πρόκειται να προσχωρήσει η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία.

Άρθρο 58

Η άσκηση ορισμένων αρμοδιοτήτων των οργάνων της κρατικής εξουσίας μπορεί να ανατεθεί σε ένα άλλο κράτος ή υπερεθνικό οργανισμό με την ψήφιση συνταγματικού νόμου κατά τον τρόπο που προσδιορίζεται στο άρθρο 57 του παρόντος Συντάγματος, στον βαθμό που δεν θα οδηγήσει στην αποξένωση της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας από την κυριαρχία της. Εξάιρεση αποτελούν οι περιπτώσεις εκείνες στις οποίες κάτι τέτοιο θα οδηγούσε σε περιορισμό δικαιωμάτων και των ελευθεριών του ανθρώπου και του πολίτη που προβλέπονται στις Διατάξεις της Ενότητας II και επομένως η ανάθεση αυτή δεν θα συμβάδιζε με τις αρχές του Συνταγματικού Συστήματος.

Κεφάλαιο Β΄

Άρθρο 59

1. Το Ανώτατο Σοβιέτ της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας (στο εξής "το Ανώτατο Σοβιέτ") θα είναι ο αντιπρόσωπος και το μοναδικό νομοθετικό όργανο κρατικής εξουσίας στην Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία.

Το Ανώτατο Σοβιέτ θα αποτελείται από 43 μέλη.

2. Το Ανώτατο Σοβιέτ θα εκλέγεται με πενταετή θητεία. Η εκλογή των αντιπροσώπων στο Ανώτατο Σοβιέτ θα λαμβάνει χώρα την δεύτερη Κυριακή του Δεκεμβρίου του χρόνου κατά τον οποίο εκπνέει η θητεία το προηγούμενο Ανώτατου Σοβιέτ.

Ως όργανο κρατικής εξουσίας, το Ανώτατο Σοβιέτ θα έχει την αρμοδιότητα να προχωρήσει σε πράξεις υπό την προϋπόθεση ότι έχουν εκλεγεί τουλάχιστον τα δύο τρίτα του καθορισμένου αριθμού Αντιπροσώπων.

Η άσκηση αρμοδιοτήτων του Ανώτατου Σοβιέτ θα ξεκινά από τη στιγμή της κήρυξης της

πρώτης συνεδρίας και θα τελειώνει με την αρχή των εργασιών της πρώτης συνεδρίας του Ανώτατου Σοβιέτ που θα έχει συγκληθεί μετά τις εκλογές.

Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα συγκαλεί το Ανώτατο Σοβιέτ για την πρώτη του συνεδρίαση το αργότερο την τριακοστή ημέρα μετά την εκλογή όχι λιγότερων από τα 2/3 του καθορισμένου αριθμού αντιπροσώπων στο Ανώτατο Σοβιέτ. Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας εγκαινιάζει την πρώτη συνεδρίαση του Ανώτατου Σοβιέτ, εμπιστευόμενος την προεδρία στον γηραιότερο αντιπρόσωπο μέχρι την εκλογή Προέδρου [του Σοβιέτ] με τον καθορισμένο τρόπο.

Άρθρο 60

1. Οι αντιπρόσωποι στο Ανώτατο Σοβιέτ θα εκλέγονται από τους πολίτες της Δημοκρατίας με καθολική, ισότιμη και μυστική ψηφοφορία. Όλοι οι πολίτες της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας έχουν το δικαίωμα του εκλέγειν και, όσοι έχουν περάσει το 25^ο έτος, μπορούν να εκλέγονται στο Ανώτατο Σοβιέτ.

Ο Πρόεδρος ή ο Αντιπρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, δικαστές και οι εισαγγελείς, τα μέλη της Δημόσιας Διοίκησης ή όσοι υπηρετούν σε όργανα της τοπικής αυτοδιοίκησης, ή οι αντιπρόσωποι σε άλλα αντιπροσωπευτικά εκλεγμένα όργανα της κρατικής εξουσίας και της τοπικής αυτοδιοίκησης δεν μπορούν να έχουν την ιδιότητα του Αντιπροσώπου στο Ανώτατο Σοβιέτ.

Επιπροσθέτως, ο Αντιπρόσωπος στο Ανώτατο Σοβιέτ ο οποίος εργάζεται στο Ανώτατο Σοβιέτ και στα όργανα του σε μόνιμη επαγγελματική βάση δεν έχει το δικαίωμα να καταλαμβάνει άλλες θέσεις, να ασχολείται με άλλη αμειβόμενη δραστηριότητα, με εξαίρεση την διδακτική, επιστημονική ή άλλη δημιουργική δραστηριότητα. Ούτε έχει το δικαίωμα να ασχολείται με επιχειρήσεις ή να είναι μέλος του Διοικητικού ή του Εποπτικού Συμβουλίου εμπορικού οργανισμού.

Η παράβαση του κανόνα αυτού σημαίνει την παύση της ιδιότητας του Αντιπροσώπου στο Ανώτατο Σοβιέτ.

Οι εκλογές για αντιπροσώπους στο Ανώτατο Σοβιέτ θα διεξάγονται με πλειοψηφικό εκλογικό σύστημα (με σχετική πλειοψηφία) σε εκλογικές περιφέρειες που δημιουργούνται στο έδαφος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

Ο τρόπος διεξαγωγής των εκλογών θα καθοριστεί με νόμο.

2. Έναντι των δραστηριοτήτων τους στο Ανώτατο Σοβιέτ, οι αντιπρόσωποι στο Ανώτατο Σοβιέτ θα αμείβονται και θα λαμβάνουν αποζημίωση για έξοδα τα οποία σχετίζονται με την

άσκηση των αρμοδιοτήτων τους.

Οι Αντιπρόσωποι στο Ανώτατο Σοβιέτ οφείλουν να είναι παρόντες στις συνεδριάσεις του Ανώτατου Σοβιέτ και των οργάνων εργασίας του.

Η απουσία ενός Αντιπροσώπου στο Ανώτατο Σοβιέτ από τις συνεδριάσεις του Ανώτατου Σοβιέτ και των οργάνων εργασίας του χωρίς έγκυρο λόγο θα συνεπάγεται την εφαρμογή μέτρων τιμωρίας εναντίον του μέλους του Ανώτατου Σοβιέτ, όπως ορίζει ο νόμος.

3. Οι αντιπρόσωποι στο Ανώτατο Σοβιέτ δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για οποιαδήποτε γνώμη έχουν εκφράσει ή για απόφαση που έλαβαν κατά την άσκηση του έργου τους ως αντιπρόσωποι.

Οι αντιπρόσωποι στο Ανώτατο Σοβιέτ θα απολαύουν ασυλίας καθ' ολόκληρη την διάρκεια της θητείας τους. Δεν μπορούν να τεθούν σε κράτηση, να συλληφθούν, να υποβληθούν σε έρευνα εκτός από τις περιπτώσεις εκείνες στις οποίες η σύλληψη συμβαίνει στον τόπο του εγκλήματος. Αλλά ούτε και μπορούν να υποβληθούν σε προσωπική έρευνα εκτός από τις περιπτώσεις εκείνες τις οποίες καθορίζουν οι νόμοι της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, ώστε να διασφαλιστεί η ασφάλεια άλλων ατόμων.

Το ζήτημα της άρσης της ασυλίας ενός αντιπροσώπου στο Ανώτατο Σοβιέτ θα αποφασίζεται από το Ανώτατο Σοβιέτ, μετά από σχετική εισήγηση του Γενικού Εισαγγελέα της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

4. Το νομικό καθεστώς του αντιπροσώπου στο Ανώτατο Σοβιέτ θα καθοριστεί από συνταγματικό νόμο.

Άρθρο 61

1. Το Ανώτατο Σοβιέτ θα εκλέξει τον Πρόεδρο και τους αντιπροέδρους του από τα μέλη του. Το Ανώτατο Σοβιέτ θα θεσπίσει μόνιμα, προσωρινά και άλλα όργανα για τα ζητήματα τα οποία το παρόν Σύνταγμα θέτει υπό την δικαιοδοσία του.

Ο τρόπος εκλογής του Προέδρου και των Αντιπροέδρων του Ανώτατου Σοβιέτ, καθώς επίσης και ο τρόπος σχηματισμού και λειτουργίας των οργάνων που θα θεσπίσει το Ανώτατο Σοβιέτ θα προσδιοριστούν από τους κανόνες λειτουργίας του Ανώτατου Σοβιέτ.

2. Κατά την δραστηριότητα τους, το Ανώτατο Σοβιέτ και τα όργανα που θα θεσπίσει και θα αποτελούνται από μέλη του Ανώτατου Σοβιέτ οφείλουν να λάβουν υπόψη τους τα δικαιώματα της μειοψηφίας (το 1/5 των αντιπροσώπων του ανώτατου σοβιέτ έχει το

δικαίωμα σε οποιαδήποτε στιγμή κατά τη διάρκεια της διαδικασίας λήψης αποφάσεων να απαιτήσει μυστική ψηφοφορία ή ψηφοφορία δι' ονομαστικής κλήσεως πριν ληφθεί η απόφαση για ανοιχτή ψηφοφορία) καθώς και το δικαίωμα οποιουδήποτε αντιπροσώπου του Ανώτατου Σοβιέτ να απαιτήσει την δημοσιοποίηση πληροφοριών σχετικά με τις θετικές και αρνητικές ψήφους των αντιπροσώπων σε ένα συγκεκριμένο ζήτημα.

3. Τα δύο τρίτα των αντιπροσώπων που έχουν εκλεγεί στο Ανώτατο Σοβιέτ θα αποτελούν την αναγκαία απαρτία για να τεθούν σε ισχύ τα νομοθετικά διατάγματα.

Άρθρο 62

1. Το Ανώτατο Σοβιέτ της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα έχει την αρμοδιότητα να συσκέπτεται και να λαμβάνει αποφάσεις για όλα τα ζητήματα τα οποία το παρόν Σύνταγμα θέτει εντός των προσιδιαζόντων ρυθμιστικών ορίων. Θα έχει επίσης την δυνατότητα να εκπληρώνει τις ελεγκτικές του λειτουργίες. Καμία νομοθετική πράξη δεν μπορεί να ψηφιστεί αν δεν έχει προηγουμένως υποβληθεί σε προκαταρκτική εξέταση από ένα όργανο εργασίας του Ανώτατου Σοβιέτ.

2. Με την ψήφιση νομοθετικών πράξεων, το Ανώτατο Σοβιέτ της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα επιτελεί τις ακόλουθες λειτουργίες:

α. Θα καθορίζει φόρους και εισφορές, θα δημιουργήσει ένα κατάλογο τοπικών φόρων και εισφορών, καθώς επίσης και θα προσδιορίσει τον τρόπο συλλογής και θέσπισης τους. Θα προσδιορίσει το μέγιστο ποσό της φορολογικής επιβάρυνσης του φορολογούμενου. Θα προσδιορίσει το ανώτατο όριο του κρατικού χρέους και το ανώτατο ποσό μιας μεμονωμένης πράξης δανεισμού. Οποιαδήποτε πράξη υπέρβασης των ορίων θα πρέπει να γίνει αντικείμενο συντονισμού με το Ανώτατο Σοβιέτ. Ο καθορισμός του τρόπου εξασφάλισης του δανείου ή των περιουσιακών στοιχείων που θα διατεθούν ως εμπράγματα ασφάλεια επίσης αποτελεί αντικείμενο του Ανωτάτου Σοβιέτ. Θα λαμβάνει αποφάσεις για την έκδοση χρήματος όταν γίνεται καθ' υπέρβαση των κατά νόμον ορίων, εντός των οποίων μπορεί να λάβει σχετική ανεξάρτητη απόφαση η Κεντρική Κρατική Τράπεζα.

β. Θα εξετάζει και θα εγκρίνει, στο πλαίσιο ενός μακροχρόνιου σχεδιασμού του προϋπολογισμού, κρατικά προγράμματα οικονομικής, κοινωνικής και πολιτισμικής ανάπτυξης τα οποία θα έχουν Εθνικό καθεστώς. Θα ψηφίζει τον προϋπολογισμό και θα δημιουργεί μέτρα ρύθμισης των σχέσεων μεταξύ διαφορετικών προϋπολογισμών.

γ. Θα λαμβάνει αποφάσεις για τις διοικητικές και περιφερειακές υποδιαιρέσεις της της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, συμπεριλαμβανομένων των αποφάσεων που αφορούν την αλλαγή συνόρων της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας με αμοιβαία συμφωνία με τα όμορα κράτη.

δ. Θα εγκρίνει και θα καταγγέλλει διεθνείς συνθήκες τις οποίες έχει υπογράψει η Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία.

ε. Θα εισάγει αλλαγές και τροποποιήσεις στο Σύνταγμα κατά τον καθορισμένο τρόπο και θα εισάγει αλλαγές και τροποποιήσεις στην ισχύουσα νομοθεσία.

στ. Θα ρυθμίσει νομοθετικά άλλα ζητήματα τα οποία απαιτούν λύσεις και εφαρμογή οι οποίες να είναι ομοιόμορφες στην επικράτειά της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

3. Το Ανώτατο Σοβιέτ της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα εξετάζει και θα παίρνει αποφάσεις εκδίδοντας, κατά τον καθιερωμένο τρόπο, νομοθετικές πράξεις σχετικά με τα ακόλουθα ζητήματα:

α. έγκριση των προεδρικών διαταγμάτων σχετικά με την κήρυξη στρατιωτικού νόμου και καταστάσεις εκτάκτου ανάγκης.

β. Θέματα πολέμου και Ειρήνης.

γ. Κήρυξη αμνηστίας.

δ. Έγκριση δογμάτων και αρχών εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής, αντιλήψεων εθνικής ασφάλειας της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας καθώς και του στρατιωτικού δόγματός της.

ε. Διεξαγωγή δημοψηφίσματος ή διαλόγου εθνικής εμβέλειας για τα πιο σημαντικά ζητήματα του κρατικού ή του δημοσίου βίου στην επικράτεια της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας

στ. Διορισμός και παύση των Προέδρων του Συνταγματικού Δικαστηρίου του Ανώτατου Δικαστηρίου και του Δικαστηρίου Διαιτησίας κατόπιν εισηγήσεως του Προέδρου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας . Επίσης τον διορισμό και την παύση δύο δικαστών του Συνταγματικού Δικαστηρίου.

ζ. Διορισμό του Γενικού Εισαγγελέα της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας καθώς και του Προέδρου της Κεντρικής Τράπεζας του Κράτους με χρονική διάρκεια θητείας την προβλεπόμενη από τον νόμο καθώς και την παύση τους μετά από εισήγηση του Προέδρου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

η. Ερμηνεία των νόμων και των νομικών πράξεων που ψήφισε το Ανώτατο Σοβιέτ και δεν έχουν νομοθετικό χαρακτήρα.

ι. Ψήφιση πράξεων και λήψη αποφάσεων οι οποίες δεν απαιτούν νομοθετική ρύθμιση.

4. Το Ανώτατο Σοβιέτ της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα έχει το δικαίωμα, προς εκπλήρωση των ελεγκτικών του λειτουργιών, να συσκέπτεται κατά τον καθιερωμένο τρόπο και τους καθιερωμένους όρους και να λαμβάνει αποφάσεις βασισμένες στα πορίσματα της εξέτασης αυτής σχετικά με τα ακόλουθα θέματα:

α. Την κατάργηση των πράξεων των τοπικών Σοβιέτ των Λαϊκών Αντιπροσώπων (δηλαδή των τοπικών αντιπροσωπευτικών οργάνων της κρατικής εξουσίας) εάν οι πράξεις αυτές δεν είναι σύμμορφες με το Σύνταγμα και τους νόμους της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας. Μπορεί επίσης να προτείνει στα εκλεγμένα όργανα και τους αξιωματούχους της τοπικής αυτοδιοίκησης να συμμορφώνουν τις δικές τους νομοθετικές πράξεις με την ισχύουσα νομοθεσία.

β. Την διάλυση των τοπικών Σοβιέτ των Λαϊκών Αντιπροσώπων (των τοπικών δηλαδή αντιπροσωπευτικών οργάνων της κρατικής εξουσίας) για την προκήρυξη νέων εκλογών, εάν αυτά παραβιάζουν το Σύνταγμα, τους νόμους τις αποφάσεις του Ανώτατου Σοβιέτ ή διατάγματα του Προέδρου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας και δεν συμμορφωθούν με την επιταγή συμμόρφωσης με την νομοθεσία.

γ. Την καθαίρεση ατόμων που κατέχουν ανώτερα κρατικά αξιώματα στην Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία καθώς και υπουργών στις περιπτώσεις εκείνες και με τον τρόπο που ορίζουν το Σύνταγμα και οι νόμοι.

δ. Την υποβολή αναφοράς τον Πρόεδρο σχετικά με την ατελή εκπλήρωση η μη- εκπλήρωση των καθηκόντων αξιωματούχου ή οργάνου της κρατικής εξουσίας ή της κρατικής διοίκησης. Κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του, το Ανώτατο Σοβιέτ θα έχει το δικαίωμα να ψηφίσει άλλους νομούς (να πάρει άλλες αποφάσεις) καθώς και να ελέγχει την εφαρμογή των νομοθετικών και άλλων πράξεων οργάνων κρατικής εξουσίας και διοίκησης και των αξιωματούχων. Απόφαση σχετικά με την διάλυση, την πρόωγη διάλυση των τοπικών σοβιέτ των λαϊκών αντιπροσώπων θα λαμβάνετε από τουλάχιστον τα δύο τρίτα των ψήφων του αριθμού των αντιπροσώπων του Ανώτατου Σοβιέτ, ο αριθμός των οποίων προσδιορίζεται στο Σύνταγμα.

Κατά την εκτέλεση των ελεγκτικών του λειτουργιών το Ανώτατο Σοβιέτ θα λαμβάνει αναφορά για την επίδοση του προϋπολογισμού, την επίδοση των οικονομικών και άλλων προγραμμάτων, όσων έχουν καθιερωθεί ως εθνικά (απαιτούν δηλαδή για την ολοκλήρωσή τους την προσέλκυση κονδυλίων πέραν εκείνων που προβλέπονται στον προϋπολογισμό, όπως επίσης και επιπρόσθετη θεσμική κατοχύρωση κανονιστικού χαρακτήρα).

Άρθρο 63

1. Κατά την εκπλήρωση της νομοθετικής του λειτουργίας, το Ανώτατο Σοβιέτ θα ψηφίζει συνταγματικούς νόμους, νόμους και αποφάσεις. Αλλαγές και τροποποιήσεις στο Σύνταγμα θα ψηφίζονται από το Ανώτατο Σοβιέτ δια της έκδοσης νόμου.

2. Εκτός από τις περιπτώσεις εκείνες στις οποίες υπάρχουν διαφορετικές προβλέψεις στο Σύνταγμα και τους νόμους, οι αποφάσεις θα λαμβάνονται με πλειοψηφία των αντιπροσώπων που είναι παρόντες στη συνεδρίαση του Ανώτατου Σοβιέτ, υπό την προϋπόθεση ότι υπάρχει απαρτία.

3. Οι νόμοι θα εξετάζονται και θα ψηφίζονται σε δύο κοινοβουλευτικές συζητήσεις οι οποίες θα λαμβάνουν χώρα σε διαφορετικές συνεδρίες του Ανώτατου Σοβιέτ, και δεν θα μπορούν να λαμβάνουν χώρα την ίδια μέρα. Νομοσχέδια για την θέσπιση αλλαγών και τροποποιήσεων σε νόμους που έχουν ήδη ψηφιστεί μπορούν να εγκριθούν σε μία συνεδρία, εκτός αν υπάρχει κάποια ένσταση σε αυτή την διαδικασία από υποκείμενα νομοθετικής πρωτοβουλίας τα οποία χρειάζονται χρόνο για την εξοικείωση με το νομοσχέδιο κατά την καθορισμένη περίοδο πριν την εξέτασή του από το Ανώτατο Σοβιέτ.

Για την ψήφιση των νόμων της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας (συμπεριλαμβανομένων των κωδικών και των νόμων για την εισαγωγή αλλαγών και τροποποιήσεων σε ήδη ισχύοντες νόμους) θα απαιτείται η πλειονότητα των ψήφων των μελών του Ανώτατου Σοβιέτ, ο αριθμός των οποίων καθορίζεται από το Σύνταγμα. Για την εισαγωγή αλλαγών στο Σύνταγμα, την θέσπιση συνταγματικών νόμων και την εισαγωγή αλλαγών και τροποποιήσεων σε αυτούς τους συνταγματικούς νόμους απαιτείται πλειοψηφία δύο τρίτων των ψήφων των μελών του Ανώτατου Σοβιέτ, ο αριθμός των οποίων καθορίζεται από το Σύνταγμα.

4. Είναι αναγκαίο να καθορίζονται με νόμο ο τρόπος και οι όροι με τους οποίους μία ψηφισθείσα νομοθετική πράξη τίθεται σε ισχύ. Οι νόμοι θα δημοσιεύονται επισήμως. Μη-δημοσιευμένοι νόμοι δεν είναι εφαρμοστέοι.

5. Το Ανώτατο Σοβιέτ θα εγκρίνει νομικές πράξεις νομοθετικού χαρακτήρα αποκλειστικά υπό τη μορφή νόμων, και κάθε νόμος, εκτός από όσους αφορούν οικονομικά θέματα και όσους εισηγούνται αλλαγές ή τροποποιήσεις ή αναθεωρήσεις της ήδη ισχύουσας νομοθεσίας, θα ρυθμίζει ένα και μόνο αντικείμενο. Οι οικονομικοί νόμοι θα ρυθμίζουν αποκλειστικά οικονομικά ζητήματα.

Το Ανώτατο Σοβιέτ δεν πρέπει να ψηφίζει νομικές πράξεις των οποίων η ισχύ έχει ειδικό ή τοπικό ή ατομικό χαρακτήρα αν ήδη υπάρχει νόμος ή αν ένας προϋπάρχων νόμος μπορεί να εφαρμοστεί στην περίπτωση για την οποία απαιτείται νομοθετική ρύθμιση. Εάν το Ανώτατο

Σοβιέτ ψηφίζει μία νομική πράξη της οποίας η ισχύς έχει ειδικό ή τοπικό χαρακτήρα, το ζήτημα των ορίων της αρμοδιότητάς του θα αποφασιστεί από την Δικαιοσύνη.

Το παρόν Σύνταγμα θα περιλαμβάνει κατάλογο των συνταγματικών νόμων της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

6. Η παραβίαση της διαδικασίας εισήγησης εξέτασης και έγκρισης ενός νομοσχεδίου ακυρώνει την ισχύ του και το καθιστά μη-εφαρμοστέο, πράγμα το οποίο θα κριθεί από τη Δικαιοσύνη.

Άρθρο 64

1. Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, οι αντιπρόσωποι του Ανώτατου Σοβιέτ, ο Γενικός Εισαγγελέας της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, όπως επίσης και τα Σοβιέτ των περιφερειών και των πόλεων της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας περιβάλλονται με το δικαίωμα της νομοθετικής πρωτοβουλίας.

Το δικαίωμα νομοθετικής πρωτοβουλίας θα ανήκει επίσης στο Συνταγματικό Δικαστήριο, το Ανώτατο Δικαστήριο και το Διαιτητικό Δικαστήριο της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας για θέματα που εμπίπτουν στις αντίστοιχες αρμοδιότητες τους. Θα ανήκει επίσης στα σωματεία των εργατικών συνδικάτων της δημοκρατίας για θέματα όπως η απασχόληση και τα κοινωνικά και οικονομικά ζητήματα.

Τα υποκείμενα της νομοθετικής πρωτοβουλίας θα λαμβάνουν μέρος ισοτίμως στη νομοθετική διαδικασία το Ανώτατο Σοβιέτ σε όλα τα στάδια, εκτός της ψηφοφορίας, και κανείς περιορισμός δεν μπορεί να υπάρξει στη συμμετοχή τους, εκτός αν αυτό προβλέπεται ρητώς από το Σύνταγμα.

2. Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα έχει το δικαίωμα να κηρύξει κατάσταση νομοθετικής αναγκαιότητας-επείγοντος κατά την εξέταση των πλέον σημαντικών νομοθετικών πράξεων. Η κατάσταση θα απαιτεί την εξέταση και ψήφιση των πράξεων αυτών από το Ανώτατο Σοβιέτ στο συντομότερο δυνατό χρονικό διάστημα. Αν κηρυχθεί η κατάσταση αυτή το Ανώτατο Σοβιέτ θα πρέπει να αναστείλει την εξέταση άλλων νομοσχεδίων εκτός όσων εισάγονται με κατάσταση νομοθετικής αναγκαιότητας-επείγοντος. Νομοσχέδιο το οποίο εισηγείται ο Πρόεδρος σε κατάσταση νομοθετικής αναγκαιότητας-επείγοντος θα πρέπει να εξετάζεται, να ψηφίζεται ή να απορρίπτεται κατά τον καθορισμένο τρόπο κατά τις συνεδριάσεις της συνόδου της Βουλής και εντός του χρονικού ορίου που έχει συμφωνηθεί με τον Πρόεδρο.

Άρθρο 65

1. Μετά την ψήφισή τους, οι νομοθετικές πράξεις αποστέλλονται στον Πρόεδρο της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, προς υπογραφή και δημοσίευση κατά τον

καθορισμένο τρόπο.

Εντός διαστήματος 14 ημερών από την παραλαβή νόμου, ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα τον εξετάζει, θα τον υπογραφεί και θα τον δημοσιεύει.

2. Εάν ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας εντός χρονικού Διαστήματος 14 ημερών από την παραλαβή νόμου τον απορρίψει και τον αναπέμψει, μερικώς ή καθ' ολοκληρίαν, το ανώτατο σοβιέτ θα εξετάσει το, νόμο αυτό η μέρος αυτού κατά τον καθορισμένο τρόπο. Εάν κατά την επανεξέταση του νόμου ή του επίμαχου μέρους, υιοθετήθηκε η προηγούμενη εκδοχή του νόμου από τουλάχιστον τα δύο τρίτα των αντιπροσώπων του Ανώτατου Σοβιέτ, ο νόμος θα υπογραφεί από τον Πρόεδρο και θα δημοσιευθεί εντός 7 ημερών.

Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας δικαιούται να απορρίπτει και να αναπέμψει για επανεξέταση συγκεκριμένα άρθρα ενός οικονομικού νόμου ή να προτείνει την περικοπή των κατανεμημένων κονδυλίων που προτείνει το Ανώτατο Σοβιέτ. Η απόρριψη και η αποστολή για επανεξέταση ενός συγκεκριμένου άρθρου ή διάταξης οικονομικού νόμου δεν αποτελεί κώλυμα για την υπογραφή του και την θέση σε ισχύ. Η διαδικασία επανεξέτασης και ψήφισης θα πρέπει να είναι πανομοιότυπη με αυτή που περιγράφεται στο πρώτο μέρος της δεύτερης παραγράφου του παρόντος άρθρου.

3. Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας δεν μπορεί να απορρίψει ή να στείλει για επανεξέταση συνταγματικούς νόμους, αλλαγές και τροποποιήσεις στο Σύνταγμα οι οποίες έχουν ψηφιστεί το Ανώτατο Σοβιέτ κατά τον καθορισμένο τρόπο, αλλά οφείλει να τις υπογράψει. Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας επίσης δεν μπορεί να απορρίψει αποφάσεις που σχετίζονται με την καθαίρεση αξιωματούχων που κατέχουν υψηλές κρατικές θέσεις ή με την πρόωπη διάλυση των τοπικών Σοβιέτ Λαϊκών Αντιπροσώπων.

Άρθρο 66

Για την επιτέλεση των νομοθετικών του λειτουργιών το Ανώτατο Σοβιέτ της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας έχει το δικαίωμα να συστήσει κατάλληλα όργανα των οποίων η σύσταση και ο τρόπος λειτουργίας θα προβλέπεται στα σχετικά διατάγματα.

Άρθρο 67

Το Ανώτατο Σοβιέτ θα έχει το αποκλειστικό δικαίωμα εκκίνησης διαδικασίας καθαίρεσης αξιωματούχων και λήψης απόφασης καθαίρεσης ανώτατων κρατικών αξιωματούχων της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας (του Προέδρου, του Αντιπροέδρου, του Προέδρου του Συνταγματικού Δικαστηρίου, του Προέδρου του Ανώτατου Δικαστηρίου, του Προέδρου του Δικαστηρίου Διαιτησίας, του Γενικού Εισαγγελέα), αλλά και Υπουργών επί

τη βάση πορίσματος του Ανωτάτου Δικαστηρίου το οποίο επιβεβαιώνει *corpus delicti* στις πράξεις τους, ή και πορίσματος του Συνταγματικού Δικαστηρίου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας σχετικά με την τήρηση της καθιερωμένης διαδικασίας απαγγελίας κατηγοριών, εάν κατά την εξέταση [των πράξεών τους] βρεθούν ένοχοι εσχάτης προδοσίας, διαφθοράς, εσκεμμένης παραβίασης του Συντάγματος με ιδιαίτερα σοβαρές συνέπειες ή άλλων σοβαρών εγκλημάτων.

2. Απόφαση του Ανωτάτου Σοβιέτ σχετικά την απαγγελία κατηγορίας και την καθαίρεση από αξίωμα θα τίθεται σε διαβούλευση εάν προέρχεται από τουλάχιστον το ένα τρίτο των αντιπροσώπων του Ανωτάτου Σοβιέτ και με την προϋπόθεση ύπαρξης απόφασης ειδικής επιτροπής συσταθείσας από το Ανώτατο Σοβιέτ.

Μία [προτεινόμενη] απόφαση καθαίρεσης θα πρέπει να εξεταστεί από το Ανώτατο Σοβιέτ εντός 2 μηνών από την απαγγελία της κατηγορίας. Εάν το Ανώτατο Σοβιέτ δεν λάβει κάποια απόφαση εντός αυτής της περιόδου, η κατηγορία θεωρείται απορριφθείσα

3. Αποφάσεις καθαίρεσης θα λαμβάνονται με πλειοψηφία τουλάχιστον 2/3 των ψήφων των αντιπροσώπων του Ανωτάτου Σοβιέτ με βάση τον αριθμό αντιπροσώπων που προβλέπεται στο Σύνταγμα. Αποφάσεις αυτού του είδους συνεπάγονται την καθαίρεση από το αξίωμα.

Κεφάλαιο Γ'. Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας. Η εκτελεστική εξουσία.

Άρθρο 68

1. Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα εκλέγεται από τους πολίτες της δημοκρατίας με καθολική, ισότιμη και άμεση ψήφο με μυστική ψηφοφορία.

2. Ως Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας μπορεί να εκλεγεί οποιοσδήποτε πολίτης έχει το δικαίωμα του εκλέγειν, έχει συμπληρώσει στο 35ο έτος, κατέχει την ιδιότητα του πολίτη της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας για τουλάχιστον 10 έτη και είναι κάτοικος της Δημοκρατίας. Οι ίδιοι περιορισμοί ισχύουν για την εκλογή πολίτη στην θέση του Αντιπροέδρου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

3. Οι εκλογές για την θέση του Προέδρου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα διεξάγονται με πλειοψηφικό εκλογικό σύστημα (σχετικής πλειοψηφίας). Στις ίδιες εκλογές και με την ίδια θητεία με τον Πρόεδρο της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα εκλέγεται και ο Αντιπρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα εκλέγεται με θητεία πέντε ετών.

Οι επόμενες εκλογές για τις θέσεις του Προέδρου και του Αντιπροέδρου

της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα διεξάγονται την δεύτερη Κυριακή του Δεκεμβρίου του χρόνου κατά τον οποίο εκπνέει η θητεία το απερχομένου Προέδρου. Δεν μπορούν να διεξαχθούν άλλες εκλογές ή εκλογικές διαδικασίες την ίδια μέρα, ούτε για διάστημα 30 ημερών πριν και μετά τις εκλογές.

Ο τρόπος διεξαγωγής των εκλογών θα καθοριστεί με νόμο.

4. Η θητεία του Προέδρου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας είναι δυνατό να λάβει πρόωρο τέλος σε περίπτωση παραίτησης, μόνιμης αδυναμίας εκτέλεσης των καθηκόντων του για λόγους υγείας, θανάτου, η αποπομπής του από το αξίωμά του κατά τον τρόπο που προβλέπεται στο Άρθρο 67 του παρόντος Συντάγματος. Σε όλες τις περιπτώσεις αδυναμίας του Προέδρου να ασκήσει τα καθήκοντά του, τα καθήκοντα θα ασκούνται από τον Αντιπρόεδρο της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας είτε μέχρι οι λόγοι που κωλύουν την εκτέλεση των καθηκόντων να πάψουν να υφίστανται είτε μέχρι την εκλογή νέου Προέδρου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας κατά τον καθορισμένο τρόπο.

Στην περίπτωση πρόωρου τέλους της θητείας του Προέδρου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας για τους προαναφερθέντες λόγους, εκλογές για το αξίωμα του Προέδρου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα διεξαχθούν την δεύτερη Κυριακή του τρίτου μήνα μετά την ημερομηνία του πρόωρου τέλους της προεδρικής θητείας. Δεν θα διεξαχθούν πρόωρες εκλογές για το αξίωμα του Προέδρου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας εάν ο υπολειπόμενος χρόνος μέχρι τις επόμενες [κανονικές] εκλογές είναι λιγότερος από 6 μήνες.

5. Το Νομικό καθεστώς του Προέδρου και του Αντιπρόεδρου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα προσδιοριστεί με Συνταγματικό Νόμο. Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα απολαύουν του απαραβίαστου του προσώπου τους.

Άρθρο 69

1. Πριν την ανάληψη των καθηκόντων του, ο εκλεγμένος Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα ορκίζεται τα ακόλουθα:

" Ορκίζομαι ότι κατά την άσκηση των καθηκόντων μου ως Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα τηρήσω και θα υπερασπίζομαι το Σύνταγμα και τους νόμους της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, θα σέβομαι τα δικαιώματα και τις ελευθερίες του προσώπου και του πολίτη, θα προστατεύω την κυριαρχία, την ανεξαρτησία, την ασφάλεια και την εδαφική ακεραιότητα του Κράτους και θα υπηρετώ πιστά τον λαό της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας".

2. Ο όρκος θα λαμβάνεται εντός Διαστήματος 30 ημερών από την επίσημη ανακοίνωση των εκλογικών αποτελεσμάτων στο επίσημο κλίμα ειδικής συνεδρίασης του Ανωτάτου Σοβιέτ, με την συμμετοχή εκπροσώπων από εκτελεστικά και δικαστικά όργανα της κρατικής εξουσίας.

Η στιγμή του όρκου σηματοδοτεί την Ανάλυση καθηκόντων του Προέδρου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας. Ο απερχόμενος Πρόεδρος εκτελεί τα καθήκοντα του μέχρι την ανάληψη καθηκόντων από τον νεοεκλεγέντα Πρόεδρο της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

Άρθρο 70

1. Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα είναι ο Αρχηγός του Κράτους και ταυτόχρονα ο επικεφαλής της εκτελεστικής εξουσίας της Δημοκρατίας.

2. Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα είναι ο εγγυητής του συντάγματος και των νόμων της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, καθώς και των δικαιωμάτων και ελευθεριών του προσώπου και του πολίτη. Θα διασφαλίζει την αυστηρή τήρηση του συντάγματος και των νόμων. Θα παίρνει μέτρα για την προστασία της κυριαρχίας της Δημοκρατίας, της ανεξαρτησίας της και της εδαφικής της ακεραιότητας. Θα διασφαλίζει την συντονισμένη λειτουργία και την συνεργασία όλων των οργάνων της κρατικής εξουσίας κατά τον τρόπο που προβλέπει το Σύνταγμα.

3. Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, συμφώνως του συντάγματος και των νόμων, θα οικοδομεί μία λειτουργική αντίληψη κρατικής εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής και θα λαμβάνει μέτρα για την εφαρμογή της.

4. Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων του που προβλέπει το Σύνταγμα, θα εκπροσωπεί την Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία τόσο στο εσωτερικό του Κράτους όσο και στις Διεθνείς Σχέσεις,

5. Οι εξουσίες του Αντιπροέδρου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα οριστούν από τον Πρόεδρό της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

Άρθρο 71

1. Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα είναι ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας και ως εκ τούτου, είτε μεμονωμένα είτε σε συμφωνία με το Ανώτατο Σοβιέτ, θα λαμβάνει νομικά μέτρα με στόχο την ενίσχυση της αμυντικής ικανότητας της Δημοκρατίας.

Σε περίπτωση επίθεσης ή άμεσης απειλής επίθεσης εναντίον της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα κηρύττει στρατιωτικό νόμο στην επικράτειά της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας και θα ενημερώνει αμέσως το Ανώτατο Σοβιέτ.

Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, υπό τις συνθήκες και με τον τρόπο που προβλέπονται στον Συνταγματικό Νόμο, θα κηρύττει κατάσταση εκτάκτου ανάγκης στην Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία ή σε επιμέρους περιοχές της.

2. Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα έχει την γενική Διεύθυνση των εκτελεστικών οργάνων της κρατικής εξουσίας και διοίκησης και θα διασφαλίζει την διάδρασή τους με άλλα όργανα κρατικής εξουσίας στην Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία. Τα εκτελεστικά όργανα της κρατικής εξουσίας και διοίκησης καθώς και οι επικεφαλής αυτών θα είναι υπόλογοι στον Πρόεδρο.

3. Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα έχει το δικαίωμα απονομής χάριτος.

Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα χειρίζεται ζητήματα που αφορούν την ιδιότητα του Πολίτη της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας και την παραχώρηση πολιτικού ασύλου.

Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα εγκαθιδρύσει τα εθνικά τάγματα αριστείας της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, καθώς και τιμητικούς και ειδικούς τίτλους. Θα απονέμει εθνικά παράσημα, θα επιδαψιλεύει τιμητικούς τίτλους της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας. Θα απονέμει τα ανώτατα στρατιωτικά αξιώματα, ειδικά αξιώματα καθώς και παράσημα για εξαιρετικές συμβολές.

4. Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα απευθύνει μηνύματα στον λαό και το Ανώτατο Σοβιέτ της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, θα ενημερώνει περιοδικά για τα σημαντικότερα θέματα της εσωτερικής και της εξωτερικής πολιτικής δραστηριότητας της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας και θα παρουσιάζει ετήσιες αναφορές στο Ανώτατο Σοβιέτ σχετικά με την κατάσταση στην Δημοκρατία, υποβάλλοντας προς εξέτασιν τα μέτρα τα οποία θεωρεί αναγκαία και ωφέλιμα.

5. Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα έχει την γενική διαχείριση της εξωτερικής πολιτικής της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας και, επομένως, θα συνάπτει διεθνείς συνθήκες εκ μέρους της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, υπογράφοντας τα έγγραφα επικύρωσης, όταν οι διεθνείς συνθήκες αυτές επικυρώνονται από το Ανώτατο Σοβιέτ. Θα λαμβάνει τα διαπιστευτήρια των διπλωματικών εκπροσώπων καθώς και τις επιστολές ανάκλησής τους.

Άρθρο 72

1. Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα εκδίδει Διατάγματα και Προεδρικά Διατάγματα.

2. Τα Διατάγματα και Προεδρικά Διατάγματα της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας συνιστούν νομικές πράξεις κατώτερης τυπικής ισχύος, οι οποίες οφείλουν να είναι σύμμορφες με το σύνταγμα και τους νόμους της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

Οι νομικές πράξεις του Προέδρου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας και των εκτελεστικών οργάνων της κρατικής εξουσίας και διοίκησης οι οποίες εκδίδονται εντός των ορίων των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους, θα είναι δεσμευτικές για ολόκληρη την επικράτεια της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

Άρθρο 73

1. Ο κάθε Υπουργός, επικεφαλής Υπηρεσίας, επικεφαλής της κρατικής διοίκησης αυτόνομα και εντός των ορίων ευθύνης του θα διαχειρίζεται τα θέματα που εμπίπτουν στην σφαίρα διαχείρισής του και στην διοικητική υποδιαίρεση υπό την δικαιοδοσία του, εντός των κυρίων κατευθύνσεων της εσωτερικής και της εξωτερικής πολιτικής και στο πλαίσιο ορίζει ο νόμος.

2. Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα λαμβάνει αποφάσεις για την δημιουργία Υπουργείων, Υπηρεσιών και άλλων θεσμών κρατικής διοίκησης με στόχο την αποτελεσματική εκπλήρωση των κρατικών λειτουργιών όπως αυτές προσδιορίζονται στο παρόν Σύνταγμα.

3. Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, κατά τον καθορισμένο τρόπο, θα προσδιορίζει ποια ζητήματα εμπίπτουν στη δικαιοδοσία Υπουργείων, Υπηρεσιών και άλλων οργάνων κρατικής διοίκησης και αυτόνομα θα ορίζει τις αρμοδιότητες των κρατικών αξιωματούχων της εκτελεστικής εξουσίας.

4. Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα έχει το δικαίωμα να απορρίψει ή να αναστείλει νομικές πράξεις των Υπουργείων και Υπηρεσιών, Τμημάτων της κρατικής διοίκησης και άλλων οργάνων κρατικής εξουσίας, τα οποία είτε υπάγονται στον Πρόεδρο, είτε τελούν υπό τον έλεγχο του.

Άρθρο 74

1. Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα σχηματίζεται η κυβέρνηση ώστε να ασκεί τις εξουσίες του ως επικεφαλής της εκτελεστικής εξουσίας. Τα ακόλουθα {ζητήματα} θα ανήκουν στη σφαίρα των αρμοδιοτήτων της Κυβέρνησης:

α. Η διαμόρφωση μέτρων για τη διεξαγωγή της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής του Κράτους με στόχο την προαγωγή της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης του κράτους και την ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών.

β. Η διαμόρφωση κατάλληλων μέτρων με στόχο την εφαρμογή των νομοθετικών πράξεων της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

γ. Η ανάληψη νομοθετικής πρωτοβουλίας στο Ανώτατο Σοβιέτ μέσω του Προέδρου

της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

δ. Η άσκηση όσων εξουσιών εμπιστεύεται την Κυβέρνηση ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας. Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας δεν μπορεί να εκχωρήσει εξουσίες στην Κυβέρνηση τις οποίες το Σύνταγμα της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θέτει στην αποκλειστική αρμοδιότητά του. Όλες οι αποφάσεις που θα λαμβάνει η Κυβέρνηση θα τεθούν σε ισχύ από τον Πρόεδρο της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

2. Οι υπουργοί, οι επικεφαλής των Υπηρεσιών και τα λοιπά εκτελεστικά όργανα της κρατικής εξουσίας και διοίκησης, οι αναπληρωτές αυτών και οι λοιποί αξιωματούχοι σε υπηρεσίες που υπάγονται άμεσα στον Πρόεδρο της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, καθώς επίσης και οι πρέσβεις και οι λοιποί πληρεξούσιοι της Δημοκρατίας θα διορίζονται και θα παύονται από τον Πρόεδρο της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, εκτός των περιπτώσεων των οποίων κάνει ειδική μνεία το Σύνταγμα.

Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα έχει το δικαίωμα να κάνει προσωρινούς διορισμούς σε όλες τις κενές θέσεις που ανακύπτουν μεταξύ των συνόδων [και περιόδων] του Ανωτάτου Σοβιέτ, ενώ [ο οριστικός] διορισμός θα γίνει από το Ανώτατο Σοβιέτ με εισήγηση του Προέδρου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας. Τα κενά αυτά θα πληρωθούν κατά τον καθορισμένο τρόπο κατά την επόμενη Σύνοδο.

Το τέλος της θητείας του Προέδρου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα συνεπάγεται την παραίτηση των κυβερνητικών υπουργών και όσων αξιωματούχων υπάγονται άμεσα στον Πρόεδρο της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

3. Ο Πρόεδρος, ο Αντιπρόεδρος οι Υπουργοί, οι επικεφαλής Υπηρεσιών και άλλοι κρατικοί αξιωματούχοι εκτελεστικών οργάνων της [κρατικής] εξουσίας της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας δεν είναι επιτρεπτό να κατέχουν αμειβόμενα αξιώματα, να συμμετέχουν σε επιχειρηματικές ή άλλες δραστηριότητες, εκτός από επιστημονικές, διδακτικές ή άλλες δημιουργικές δραστηριότητες, ούτε να συμμετέχουν στο Διοικητικό ή το Εποπτικό Συμβούλιο εμπορικού οργανισμού ή να είναι Αντιπρόσωποι στο Ανώτατο Σοβιέτ ή σε αλλά αντιπροσωπευτικά όργανα της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας. Επίσης οφείλουν να αναστείλουν για ολόκληρη την θητεία τους την ιδιότητά τους ως μέλη πολιτικών κομμάτων και άλλων δημοσίων ενώσεων προσώπων με πολιτική στόχευση.

Άρθρο 75

Τα υπουργεία, οι Υπηρεσίες και τα λοιπά διοικητικά όργανα της Δημοκρατίας θα είναι εκτελεστικά όργανα της κρατικής εξουσίας.

Τα υπουργεία, οι Υπηρεσίες και τα λοιπά διοικητικά όργανα της Δημοκρατίας θα συστήνονται αποκλειστικά για την εκπλήρωση των κρατικών λειτουργιών και η δραστηριότητά τους θα χρηματοδοτείται αποκλειστικά από τον κρατικό προϋπολογισμό.

Άρθρο 76

Στη Δημόσια Διοίκηση της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, οι πολίτες της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα κατέχουν θέσεις στα παιδικά όργανα τι θα εκτελούν κρατικές εργασίες και λειτουργίες εκ μέρους της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

Το νομικό καθεστώς των δημοσίων υπαλλήλων θα καθοριστεί νομοθετικά.

Κεφάλαιο Δ'. Τοπική Αυτοδιοίκηση και Αυτοδιακυβέρνηση

Άρθρο 77

1. Τα Σοβιέτ των Λαϊκών Αντιπροσώπων στις πόλεις, τα διοικητικά διαμερίσματα και τις Κοινότητες (οικισμούς), πού είναι οι διοικητικές εδαφικές μονάδες της Δημοκρατίας, θα συνιστούν μέρη ενός ενοποιημένου συστήματος αντιπροσωπευτικών οργάνων της κρατικής εξουσίας της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

2. Τα μέλη των Σοβιέτ των Λαϊκών Αντιπροσώπων στις πόλεις, τα διοικητικά διαμερίσματα και στις κοινότητες (οικισμούς) θα εκλέγονται με καθολική ισότιμη και άμεση μυστική ψηφοφορία από κατοίκους των αντίστοιχων διοικητικών εδαφικών μονάδων με θητεία πέντε ετών. Οι εκλογές θα διεξάγονται με πλειοψηφικό εκλογικό σύστημα.

Τα περιφερειακά Σοβιέτ των Λαϊκών Αντιπροσώπων θα διαμορφώνονται σύμφωνα με την αρχή της εκπροσώπησης των συμφερόντων του πληθυσμού και της περιοχής που συναποτελούν τις αντίστοιχες διοικητικές υποδιαιρέσεις. Οι επικεφαλής των διοικήσεων κοινοτήτων (οικισμών) -οι οποίοι θα εκλέγονται από τον πληθυσμό των αντίστοιχων περιοχών- θα είναι *ex officio* Αντιπρόσωποι στα περιφερειακά Σοβιέτ Λαϊκών Αντιπροσώπων. Οι λοιποί Αντιπρόσωποι θα εκλέγονται από τον πληθυσμό σε μονοεδρικές εκλογικές περιφέρειες.

Οι αρμοδιότητες ο τρόπος διεξαγωγής εκλογών (και ο τρόπος σχηματισμού [των σωμάτων των Αντιπροσώπων]) καθώς και οι βασικές αρχές λειτουργίας της τοπικής αυτοδιοίκησης θα οριστούν με νόμο.

Άρθρο 78

1. Οι κρατικές διοικητικές υπηρεσίες πόλεων και περιφερειών, οι οποίες συνιστούν εδαφικές μονάδες της Δημοκρατίας, θα αποτελούν μέρος ενός ενοποιημένου συστήματος εκτελεστικών οργάνων της κρατικής εξουσίας της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας και θα επιτελούν λειτουργίες κρατικής διοίκησης στις πόλεις και τις περιοχές

των διοικητικών υποδιαίρεσεων της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

2. Εκτός από την περίπτωση στην οποία υπάρχει αντίθετη διάταξη στο παρόν Σύνταγμα, ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα διορίζει και θα παύει τους επικεφαλής των κρατικών διοικητικών υπηρεσιών.

Άρθρο 79

Το σύστημα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ο τρόπος σύστασής του, οι βασικές αρχές λειτουργίας του, τα οικονομικά [και φορολογικά] του θεμέλια, καθώς και οι κρατικές εγγυήσεις της ανεξαρτησίας της τοπικής αυτοδιοίκησης θα διέπονται από την νομοθεσία της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

Κεφάλαιο Ε΄ . Η Δικαστική Εξουσία

Άρθρο 80

1. Στην Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία η δικαιοσύνη θα απονέμεται αποκλειστικά από τα δικαστήρια.

2. Η δικαστική εξουσία θα ασκείται από τα δικαστήρια μέσω διαδικασιών συνταγματικού, αστικού, διοικητικού, διαιτητικού και ποινικού δικαίου.

Το δικαστικό σύστημα στην Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία θα καθοριστεί με συνταγματικό νόμο σύμφωνος Προς το παρόν Σύνταγμα. Δεν είναι δυνατή η σύσταση εκτάκτων δικαστηρίων.

3. Η δικαιοδοσία και ο τρόπος σύστασης και λειτουργίας των δικαστηρίων θα προβλέπονται στο παρόν Σύνταγμα και τον συνταγματικό νόμο.

4. Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα διασφαλίζει την ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας.

Ο προϋπολογισμός των δικαστηρίων θα πρέπει να τους δίνει τη δυνατότητα να ασκούν τις συνταγματικές τους εξουσίες με πληρότητα και ανεξαρτησία. Οι προβλέψεις για κατανομή κονδυλίων στα όργανα της δικαστικής εξουσίας δεν μπορεί να υπολείπονται από τα κονδύλια που προβλέπονται για άλλα όργανα κρατικής εξουσίας στην Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία. Ο προϋπολογισμός των δικαστηρίων δεν μπορεί να ελαττωθεί κατά το τρέχον οικονομικό έτος χωρίς την συμφωνία των ανωτάτων οργάνων της κρατικής εξουσίας της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, εκτός αν οι δαπάνες του προϋπολογισμού περικόπτονται αναλογικά για όλα τα όργανα της κρατικής εξουσίας.

Άρθρο 81

1. Κατά την διαδικασία απονομής της δικαιοσύνης οι δικαστές θα είναι ανεξάρτητοι και υπεύθυνοι μόνο έναντι του Συντάγματος και του νόμου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.
2. Οποιαδήποτε παρέμβαση στην δικαστική δραστηριότητα που σχετίζεται με την απονομή Δικαιοσύνης θα θεωρείται απαράδεκτη και θα συνεπάγεται ευθύνη κατά τις διατάξεις του νόμου.
3. Όταν ένα δικαστήριο, κατά την εξέταση μιας υπόθεσης, ανακαλύψει μία ανακολουθία μεταξύ κανονιστικών πράξεων διαφορετικών κρατικών οργάνων, ή μεταξύ μιας κανονιστικής πράξης και του Συντάγματος ή του νόμου, θα λαμβάνει την απόφασή του συμφώνως προς το Σύνταγμα και τον νόμο.

Άρθρο 82

Δικαστές μπορούν να ορίζονται μόνο πολίτες της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας οι οποίοι είναι κάτοχοι τριτοβάθμιας Νομικής εκπαίδευσης και έχουν, τουλάχιστον πενταετή, ουσιώδη επαγγελματική πείρα σε νομική ειδικότητα.

Μόνο πολίτες της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας οι οποίοι είναι κάτοχοι τριτοβάθμιας Νομικής εκπαίδευσης και έχουν, τουλάχιστον δεκαετή, ουσιώδη επαγγελματική πείρα σε νομική ειδικότητα, μπορούν να ορίζονται Δικαστές του Συνταγματικού Δικαστηρίου.

Άρθρο 83

1. Οι δικαστές, εκτός των Δικαστών του Συνταγματικού Δικαστηρίου και των Ειρηνοδικών, θα διορίζονται από τον Πρόεδρο με εισήγηση των Προέδρων του Ανωτάτου δικαστηρίου και του Διαιτητικού Δικαστηρίου αντιστοίχως.

Οι Ειρηνοδίκες θα εκλέγονται από το σύνολο των ατόμων που ικανοποιούν τα κριτήρια του πρώτου μέρους του Άρθρου 82 του Συντάγματος με καθολική, ισότιμη και άμεση μυστική ψηφοφορία. Οι Ειρηνοδίκες θα εκλέγονται με θητεία 5 ετών. Ο τρόπος διεξαγωγής των εκλογών των ειρηνοδικών θα καθοριστεί με νόμο.

Οι δικαστές θα παραμένουν στο αξίωμά τους χωρίς χρονικό περιορισμό μέχρι την ηλικία των 65 ετών, εκτός από όσους δικαστές διορίζονται για πρώτη φορά, τους ειρηνοδίκες και πρόσωπα τα οποία συμμετέχουν ως δικαστές στην απονομή δικαιοσύνης στο Συνταγματικό Δικαστήριο.

Ο πρώτος διορισμός στο αξίωμα του Δικαστή θα ισχύει για περίοδο 5 ετών, εκτός από τις περιπτώσεις που προβλέπει το Σύνταγμα.

2. Η θητεία ενός δικαστή μπορεί να διακοπεί ή να ανασταλεί κατά τον τρόπο και για τους λόγους που προβλέπει το Σύνταγμα και ο συνταγματικός νόμος.

3. Κατά την θητεία τους οι δικαστές δεν μπορούν να συμμετέχουν σε επιχειρηματική ή άλλη δραστηριότητα εκτός από επιστημονικές, διδακτικές ή άλλες δημιουργικές δραστηριότητες.

Κατά τη διάρκεια της θητείας τους, οι δικαστές δεν μπορούν να είναι μέλη πολιτικών κομμάτων και δημόσιων ενώσεων προσώπων ή σωματείων για την επίτευξη πολιτικών στόχων. Η εκπλήρωση των καθηκόντων του Δικαστή είναι ασύμβατη με την εκπλήρωση των καθηκόντων του Αντιπροσώπου.

Άρθρο 84

1. Ο δικαστής θα απολαύει προσωπικής ασυλίας.
2. Ο δικαστής είναι υπεύθυνος και λογοδοτεί αποκλειστικά κατά τις διατάξεις του νόμου.

Άρθρο 85

1. Όλες οι δίκες θα είναι δημόσιες. Η ακρόαση υποθέσεων κεκλεισμένων των θυρών θα επιτρέπεται μόνο στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος.
2. Η δικαιοσύνη θα απονέμεται στην βάση της αντιπαράθεσης απόψεων και της ισότητας των διαδίκων κατά την διαδικασία.

Άρθρο 86

1. Το Συνταγματικό Δικαστήριο της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα αποτελεί θεσμό συνταγματικού ελέγχου στην Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία. Το Συνταγματικό Δικαστήριο της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα εγγυάται την υπεροχή του Συντάγματος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, θα διασφαλίζει την τήρηση της αρχής της διάκρισης εξουσιών και θα εγγυάται την ευθύνη του Κράτους έναντι του Πολίτη και του Πολίτη έναντι του Κράτους.

2. Το Συνταγματικό Δικαστήριο θα αποτελείται από 6 Δικαστές, συμπεριλαμβανομένου του Προέδρου του Δικαστηρίου. Η θητεία των Δικαστών του Συνταγματικού Δικαστηρίου θα είναι επταετής.

Η άσκηση των εξουσιών από ένα Δικαστή του Συνταγματικού Δικαστηρίου μπορεί να ανασταλεί ή να διακοπεί μόνο κατά τις διατάξεις του συνταγματικού νόμου.

Ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, το Ανώτατο Σοβιέτ και η σύνοδος των δικαστών της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα διορίζουν από δύο δικαστές του Συνταγματικού Δικαστηρίου.

3. Οι δικαστές που διορίζονται στο συνταγματικό δικαστήριο θα πρέπει να είναι πρόσωπα που έχουν συμπληρώσει το 40^ο έτος την ημέρα του διορισμού τους και να κατέχουν το αξίωμα του δικαστή σε άλλα δικαστήρια, ή να είναι πρόσωπα που πληρούν τα κριτήρια του δεύτερου μέρους του Άρθρου 82 του παρόντος Συντάγματος.

Το όριο ηλικίας για διορισμό Δικαστή στο Συνταγματικό Δικαστήριο ορίζεται στο 58^ο έτος.

4. Ο Πρόεδρος του Συνταγματικού Δικαστηρίου θα διορίζεται μεταξύ των δικαστών του Συνταγματικού Δικαστηρίου, κατά τον τρόπο που ορίζει το Σύνταγμα.

Άρθρο 87

Κατά την διαδικασία άσκησης του συνταγματικού ελέγχου, το Συνταγματικό Δικαστήριο θα κρίνει υποθέσεις που αφορούν τη συνταγματικότητα:

α. Των νόμων (συμπεριλαμβανομένων των συνταγματικών νόμων) της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, καθώς και των νομικών πράξεων που έχουν ψηφιστεί από το Ανώτατο Σοβιέτ.

β. Των νομικών πράξεων του Προέδρου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, των Υπουργείων, των Δημοσίων Υπηρεσιών και των λοιπών οργάνων κρατικής εξουσίας και της τοπικής αυτοδιοίκησης της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, συμπεριλαμβανομένων των υποθέσεων που αφορούν την αναγκαία επίλυση διαφορών σχετικά με τις αρμοδιότητες διαφορετικών οργάνων διαφορετικών κλάδων της κρατικής εξουσίας.

γ. Των διεθνών συνθηκών της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

δ. Των πρακτικών εφαρμογής των νόμων.

ε. Αποφάσεων που έλαβαν ή των νομικών πράξεων που ψήφισαν τα εκλεγμένα όργανα και οι αξιωματούχοι της τοπικής αυτοδιοίκησης.

2. Κατά την διαδικασία άσκησης του συνταγματικού ελέγχου, το Συνταγματικό Δικαστήριο της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα εκδίδει αποφάσεις σχετικά με:

α. Την τήρηση του θεσμοθετημένου τρόπου απαγγελίας κατηγοριών κατά προσώπων που κατέχουν ανώτατα κρατικά αξιώματα στην Υπερδνειστεριακή Μολδαβική Δημοκρατία.

β. Την συνταγματικότητα των υπογεγραμμένων διεθνών συνθηκών της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας πριν από την επικύρωσή τους.

γ. Την ασυμφωνία ενός νόμου (συμπεριλαμβανομένων των συνταγματικών νόμων) της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας με καθολικά αποδεκτές αρχές και νόρμες του Διεθνούς δικαίου ή με ρυθμίσεις μιας ήδη επικυρωμένης συνθήκης της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

δ. Λοιπές περιπτώσεις τις οποίες προβλέπει το παρόν Σύνταγμα.

3. Στην περίπτωση αναφορών σχετικά με παραβιάσεις των συνταγματικών δικαιωμάτων και ελευθεριών των πολιτών, το Συνταγματικό Δικαστήριο της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα εξετάζει, κατόπιν αιτήματος των δικαστηρίων, την συμφωνία του εφαρμοστέου νόμου ή του νόμου του οποίου ζητείται η εφαρμογή σε μία συγκεκριμένη περίπτωση, με το Σύνταγμα της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας. Θα εξετάζει επίσης τις αναφορές παραπόνων των πολιτών για τις παραβιάσεις δικαιωμάτων και ελευθεριών του προσώπου και του πολίτη οι οποίες είναι αποτέλεσμα της εφαρμογής νόμου ή κανονιστικής πράξης.

4. Κατόπιν αιτήματος του Προέδρου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, των Ολομελειών του Ανωτάτου Δικαστηρίου και του Διαιτητικού Δικαστηρίου της

Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας ή του Γενικού Εισαγγελέα της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, το Συνταγματικό Δικαστήριο της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας κατά την έκδοση αποφάσεων για υποθέσεις που αφορούν την συνταγματικότητα και την άσκηση συνταγματικού ελέγχου στις περιπτώσεις και τα ζητήματα που συμπεριλαμβάνονται στις παραγράφους 1 και 2 του παρόντος Άρθρου, θα παρέχει μία δεσμευτική ερμηνεία του Συντάγματος και των συνταγματικών νόμων της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

5. Το Συνταγματικό Δικαστήριο της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα χειρίζεται αποκλειστικά ζητήματα που σχετίζονται με το δίκαιο.

Οι αποφάσεις του Συνταγματικού Δικαστηρίου θα λαμβάνονται με την πλειοψηφία και τον αριθμό των δικαστών που ορίζει το Σύνταγμα.

Άρθρο 88

1. Οι αποφάσεις του Συνταγματικού Δικαστηρίου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα είναι οριστικές. Οι νομικές πράξεις ή οι επιμέρους διατάξεις τους οι οποίες κριθούν αντισυνταγματικές και εμπίπτουν στις Υποπαράγραφους α' και β' της Παραγράφου 1 του Άρθρου 7 του παρόντος Συντάγματος θα καταστούν άκυρες. Η θεώρηση μιας Διεθνούς συνθήκης της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας ως αντισυνταγματικής θα συνεπάγεται τις συνέπειες που προβλέπουν το διεθνές δίκαιο, το Σύνταγμα και οι νόμοι της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας. Αν μία πρακτική εφαρμογή νόμων θεωρηθεί αντισυνταγματική, θα πρέπει να παύσει. Σε ανάλογη περίπτωση, οι αποφάσεις των κρατικών οργάνων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των αξιωματούχων θα πρέπει να αναθεωρηθούν κατά τον τρόπο που προβλέπει ο νόμος.

2. Ο τρόπος σύστασης και λειτουργίας του Συνταγματικού Δικαστηρίου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, των διαδικασιών που οφείλει να τηρεί καθώς και άλλα σχετικά ζητήματα θα ρυθμίζονται με συνταγματικό νόμο.

Άρθρο 89

Το Ανώτατο Δικαστήριο της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα αποτελεί το ανώτατο δικαστικό όργανο επίλυσης αστικών, ποινικών, διοικητικών και άλλων υποθέσεων που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των δικαστηρίων γενικής δικαιοδοσίας. Θα πραγματοποιεί δικαστική εποπτεία των [κατώτερων] δικαστηρίων με νομικές πρακτικές που ορίζει ο νόμος και θα εξηγεί ζητήματα δικαστικής πρακτικής.

Άρθρο 90

Το Διαιτητικό Δικαστήριο της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα αποτελεί το ανώτατο δικαστικό όργανο επίλυσης οικονομικών διαφορών και άλλων υποθέσεων που ορίζει ο νόμος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ' Ο ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑΣ

Άρθρο 91

1. Η Εισαγγελική Αρχή της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα επιβλέπει την ακριβή και ομοιόμορφη συμμόρφωση των δικαστικών οργάνων, των Υπουργείων και των Δημοσίων Υπηρεσιών, των τοπικών οργάνων της [κρατικής] εξουσίας, των οργάνων της τοπικής αυτοδιοίκησης, των επιχειρήσεων, των οργανισμών και των ιδρυμάτων, των δημόσιων ενώσεων προσώπων και Σωματείων, των αξιωματούχων και των πολιτών με το Σύνταγμα και τους νόμους.

Η Εισαγγελική Αρχή θα διεξάγει προκαταρκτική έρευνα και θα παρέχει στήριξη στον [κρατικό] δημόσιο κατηγορο κατά την διεξαγωγή δικών.

2. Η Εισαγγελική Αρχή της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα αποτελέσει ένα ενιαίο, κεντρικό σύστημα με υπαγωγή των υφισταμένων εισαγγελέων σε ανωτέρους Εισαγγελείς και τον Γενικό Εισαγγελέα της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

3. Οι αρμοδιότητες, η σύσταση και ο τρόπος λειτουργίας της Εισαγγελικής Αρχής της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα οριστούν με συνταγματικό νόμο.

Άρθρο 92

1. Ο Γενικός Εισαγγελέας της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα διορίζεται στο αξίωμά του από το Ανώτατο Σοβιέτ με εισήγηση του Προέδρου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας και θητεία πέντε ετών.

Ο Γενικός Εισαγγελέας της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας και υφιστάμενοι εισαγγελείς θα είναι ανεξάρτητοι από τα όργανα της κρατικής εξουσίας στην άσκηση των αρμοδιοτήτων τους και θα συμμορφώνονται μόνο με το Σύνταγμα και τους νόμους.

2. Ο Γενικός Εισαγγελέας της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα είναι υπεύθυνος στο Ανώτατο Σοβιέτ και στον Πρόεδρο της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας ως προς την αρμόζουσα εκπλήρωση των καθηκόντων του.

3. Οι εισαγγελείς δεν επιτρέπεται να κατέχουν άλλη αμειβόμενη θέση, να συμμετέχουν σε επιχειρηματικές ή άλλες δραστηριότητες, με την εξαίρεση των επιστημονικών, διδακτικών και άλλων δημιουργικών δραστηριοτήτων, ή να συμμετέχουν στο Διοικητικό ή Εποπτικό Συμβούλιο εμπορικού οργανισμού.

Κατά την διάρκεια της θητείας τους, οι εισαγγελείς δεν μπορούν να είναι μέλη πολιτικών κομμάτων ή άλλων δημοσίων ενώσεων προσώπων και σωματείων με πολιτική στόχευση. Η εκπλήρωση των καθηκόντων του Εισαγγελέα θα είναι ασύμβατη με την άσκηση των εξουσιών του Αντιπροσώπου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ' ΑΜΥΝΑ, ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΕΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΒΟΛΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Άρθρο 93

Τα ουσιώδη στοιχεία της διασφάλισης της εθνικής ασφάλειας της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, της Εθνικής Άμυνας, της δημιουργίας και λειτουργίας των Ενόπλων Δυνάμεων της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, των λοιπών κρατικών στρατιωτικών οργανισμών, των παραστρατιωτικών σωμάτων, των κρατικών υπηρεσιών ασφαλείας, των οργάνων επιβολής του νόμου και των λοιπών σωμάτων ασφαλείας θα καθοριστούν με νόμο.

Άρθρο 94

1. Οι ένοπλες δυνάμεις της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα επιτελούν τη λειτουργία της υπεράσπισης της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, της κυριαρχίας, της ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητάς της.

Απόφαση σχετική με την αποστολή Ενόπλων Δυνάμεων στο εξωτερικό θα λαμβάνεται από το Ανώτατο Σοβιέτ της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας κατόπιν πρότασης του Προέδρου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

2. Οι κρατικές υπηρεσίες ασφαλείας θα ενεργούν εντός των ορίων της αρμοδιότητάς τους για την ανίχνευση και πρόληψη παραβιάσεων του συνταγματικού συστήματος, της εθνικής κυριαρχίας, της εδαφικής ακεραιότητας και των αμυντικών δυνατοτήτων της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

Τα όργανα επιβολής του νόμου θα διασφαλίζουν την προσωπική ασφάλεια του ατόμου, την προστασία της περιουσίας και της δημόσιας τάξης και θα προλαμβάνουν εγκληματικές ενέργειες.

Άρθρο 95

Η χρήση των Ενόπλων Δυνάμεων της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, των λοιπών κρατικών στρατιωτικών ιδρυμάτων, των παραστρατιωτικών μονάδων, των κρατικών υπηρεσιών ασφαλείας, των οργάνων επιβολής του νόμου ή άλλων δυνάμεων ασφαλείας με σκοπό την βίαιη αλλαγή ή την εξουδετέρωση του συνταγματικού συστήματος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, καθώς επίσης και η παρεμπόδιση ή ο περιορισμός της δραστηριότητας των οργάνων της κρατικής εξουσίας με τους ίδιους σκοπούς, ο παράνομος περιορισμός των συνταγματικών δικαιωμάτων και ελευθεριών του προσώπου του πολίτη και η κλιμάκωση της επιθετικότητας εναντίον άλλων κρατών θα συνιστά βαρύτατο έγκλημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

Άρθρο 96

1. Μόνο με νόμο, ή υπό τις συνθήκες που ορίζει ο νόμος, μπορούν να επιβληθούν νέοι ή να μεταβληθούν οι υπάρχοντες φόροι.

Το δικαίωμα διαχείρισης των δημόσιων Οικονομικών θα ανήκει μόνο στα αρμόδια όργανα της εκτελεστικής εξουσίας και [τα οποία θα καθορίζονται αποκλειστικά] με την νομοθετική πράξη που πρόκειται να ψηφίσει το Ανώτατο Σοβιέτ της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

2. Η δαπάνη κρατικών κονδυλίων και η σύναψη κρατικών οικονομικών υποχρεώσεων είναι δυνατή μόνο με τον τρόπο και εντός των ορίων που καθορίζει ο νόμος.

3. Θα συσταθεί εφεδρικό ταμείο για την κάλυψη απρόβλεπτων ελλειμμάτων του προϋπολογισμού. Η ευθύνη για την δαπάνη των χρημάτων του ταμείου θα ανήκει στο εκτελεστικό όργανο της κρατικής διοίκησης που είναι υπεύθυνο για οικονομικά ζητήματα.

Άρθρο 97

1. Όλα τα δημόσια έσοδα και οι δημόσιες δαπάνες θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται στον Προϋπολογισμό.

2. Ο προϋπολογισμός θα ψηφίζεται με νόμο για ένα ή περισσότερα έτη. Στην δεύτερη περίπτωση θα ψηφίζεται εκ νέου κάθε χρόνο πριν την αρχή εκάστου οικονομικού έτους. Διαφορετικά κεφάλαια του προϋπολογισμού (διαφορετικά προγράμματα δηλαδή) μπορούν να έχουν διαφορετική χρονική διάρκεια (σε έτη).

3. Εάν ο προϋπολογισμός του επόμενου οικονομικού έτους δεν ψηφιστεί πριν το τέλος του έτους απολογισμού, τα αρμόδια όργανα της κρατικής εξουσίας θα έχουν το δικαίωμα, εντός των ορίων που ορίζει ο νόμος και για εύλογο χρονικό διάστημα του έτους, να προχωρούν σε κάθε δαπάνη που είναι αναγκαία για:

α. Την στήριξη οργανισμών που ήδη αναφέρονται στον προϋπολογισμό, κρατικών αρχών και οργάνων διοίκησης και για κάθε δαπάνη που επιτρέπει ο νόμος.

β. Την εκπλήρωση των κρατικών υποχρεώσεων που ορίζει ο νόμος.

Εάν τα έσοδα από δασμούς, φόρους και άλλες πηγές δεν καλύπτουν τις προαναφερθείσες δαπάνες, ένα εκτελεστικό όργανο της κρατικής εξουσίας με δικαιοδοσία σε θέματα οικονομικής διαχείρισης, μπορεί να προχωρήσει στη δημιουργία πίστωσης (η οποία δεν θα υπερβαίνει το ένα τέταρτο του συνολικού πόσο του προϋπολογισμού του προηγούμενου έτους), ώστε να παρασχεθούν τα αναγκαία μέσα για τη στήριξη της οικονομίας.

4. Νόμοι, κατά την διάρκεια του αυτού οικονομικού έτους, οι οποίοι αυξάνουν τις ήδη εγκεκριμένες δαπάνες του προϋπολογισμού ή μειώνουν τα έσοδα του προϋπολογισμού, μπορούν να ψηφιστούν από το Ανώτατο Σοβιέτ μόνο με την σύμφωνη γνώμη του Προέδρου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

5. Νομοσχέδια εισαγωγής ή κατάργησης φόρων, εξαιρέσεων από την πληρωμή φόρων, έκδοσης κρατικών ομολόγων, μεταβολής των κρατικών οικονομικών υποχρεώσεων ή άλλα νομοσχέδια τα οποία προβλέπουν την κάλυψη δαπανών σε βάρος του κρατικού

προϋπολογισμού εκτός των περιπτώσεων της παραγράφου 4 του παρόντος Άρθρου, είναι δυνατόν να έρθουν σε διαβούλευση μόνο μετά την έκδοση απόφασης του Προέδρου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

Άρθρο 98

1. Η εισαγωγή νέων φόρων ή η μεταβολή των υφιστάμενων μπορεί να επιτελεστεί μόνο με νόμο ή υπό τις συνθήκες που ορίζει ο νόμος.

Το δικαίωμα απόδοσης οικονομικών πλεονεκτημάτων και άλλων μορφών εξαίρεσης από οικονομικές υποχρεώσεις, εντός των ορίων και στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος, θα ανήκει στα αρμόδια όργανα της κρατικής εξουσίας. Σε άλλες περιπτώσεις, για την απόδοση οικονομικών πλεονεκτημάτων και άλλων μορφών εξαίρεσης από οικονομικές υποχρεώσεις θα απαιτείται η ψήφιση σχετικού νόμου από το Ανώτατο Σοβιέτ.

2. Νόμοι και άλλες νομικές πράξεις που θεσπίζουν νέους φόρους ή άλλες υποχρεωτικές εισφορές ή επιδεινώνουν την θέση των φορολογουμένων δεν μπορούν να είναι αναδρομικοί και θα τίθενται σε ισχύ με το νέο οικονομικό έτος, υπό την προϋπόθεση ότι δημοσιεύθηκαν επίσημα τουλάχιστον τρεις μήνες πριν την έναρξή του.

Κανείς δεν μπορεί να υποχρεωθεί να πληρώσει φόρους και άλλες υποχρεωτικές εισφορές οι οποίες δεν καθορίζονται με νόμο, ή ο υπολογισμός και η είσπραξη τους δεν γίνονται συννόμως ή γίνονται με τρόπο που δεν προβλέπει ο νόμος.

3. Κατά την εντολή που δίδει ο νόμος, η εκτελεστική εξουσία εξουσιοδοτείται να θεσπίζει νέους φόρους και να αυξάνει ή να μειώνει, εντός των ορίων που ορίζει ο νόμος, ή και να καταργεί, στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος, φόρους και δασμούς από την εξωτερική οικονομική δραστηριότητα τους οποίους έχει θεσπίσει το Ανώτατο Σοβιέτ. Εάν αυτό είναι αναγκαίο, έχει δικαίωμα να μειώσει ή να απαγορεύσει την εισαγωγή, εξαγωγή και μεταφορά προϊόντων, αγαθών και ιδιοκτησίας με σκοπό την ρύθμιση του εξωτερικού εμπορίου και της οικονομίας της Δημοκρατίας καθώς και της σταθερότητας της εθνικής παραγωγής. Έχει επίσης το δικαίωμα να λάβει οποιαδήποτε άλλα μέτρα είναι αναγκαία για την ανάπτυξη της οικονομίας και του Κράτους. Κατά την υποβολή του προσχεδίου του ετήσιου κρατικού προϋπολογισμού, ο Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα υποβάλει στο Ανώτατο Σοβιέτ πληροφορίες σχετικά με τα μέτρα που πάρθηκαν κατά την διαδικασία της άσκησης των προαναφερθεισών εξουσιών κατά το έτος απολογισμού.

Άρθρο 99

Το κρατικό σύστημα φορολογίας θα στοχεύει στην ωφέλεια και την ευεργεσία του πληθυσμού, στην ικανοποίηση των οικονομικών αναγκών του Κράτους, στην δίκαια κατανομή των εσόδων και του εθνικού πλούτου, καθώς επίσης και στην τόνωση της εθνικής παραγωγής.

Άρθρο 100

1. Η κεντρική τράπεζα θα είναι κρατική.

Η κεντρική τράπεζα θα είναι υπόλογη για τις δραστηριότητές της στο Ανώτατο Σοβιέτ και στον Πρόεδρο της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας και θα ενεργεί εντός του πλαισίου που καθορίζουν το παρόν Σύνταγμα και οι νόμοι. Το νομικό καθεστώς της κεντρικής κρατικής τράπεζας θα προσδιορίζεται με νόμο.

2. Η έκδοση νομίσματος θα γίνεται αποκλειστικά από την κεντρική τράπεζα, εντός των ορίων που καθορίζει το Ανώτατο Σοβιέτ της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας κατά την έγκριση του προϋπολογισμού προς ωφέλεια των κρατικών ρυθμίσεων και της ανάπτυξης της οικονομίας της Δημοκρατίας.

ΕΝΟΤΗΤΑ IV. ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΕΙΣ

Άρθρο 101

Νομοσχέδιο συνταγματικής αναθεώρησης θα τίθεται σε διαβούλευση με πρωτοβουλία κατ' ελάχιστον του ενός τρίτου του καθοριζομένου από το Σύνταγμα αριθμού των Αντιπροσώπων στο Ανώτατο Σοβιέτ, ή του Προέδρου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας ή τουλάχιστον 15 χιλιάδων ψηφοφόρων.

Το ζήτημα για την αναθεώρηση του συντάγματος δεν μπορεί να τεθεί και το ίδιο το σύνταγμα δεν μπορεί να αναθεωρηθεί κατά το χρονικό διάστημα ισχύος στρατιωτικού νόμου ή κατάστασης εκτάκτου ανάγκης.

Άρθρο 102

Οι διατάξεις της Ενότητας I του Συντάγματος "Αρχές του Συνταγματικού Συστήματος", της Ενότητας II "Δικαιώματα, Ελευθερίες και Καθήκοντα του Προσώπου και του Πολίτη" και της Ενότητας IV "Συνταγματικές Αναθεωρήσεις" μπορούν να μεταβληθούν μόνο μέσω δημοψηφίσματος.

Άρθρο 103

Το Σύνταγμα μπορεί να αναθεωρηθεί με την έκδοση νόμου:

1. Ως αποτέλεσμα δημοψηφίσματος.

2. Από το Ανώτατο Σοβιέτ της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

Το νομοσχέδιο συνταγματικής αναθεώρησης θα εξεταστεί από το Ανώτατο Σοβιέτ σε τρεις διαφορετικές συζητήσεις, με μεσοδιάστημα τουλάχιστον δύο μηνών μεταξύ της πρώτης και της δεύτερης συζήτησης και μεσοδιάστημα τουλάχιστον ενός μήνα μεταξύ της δεύτερης και της τρίτης.

Άρθρο 104

Για την εισαγωγή νομοσχεδίου συνταγματικής αναθεώρησης μέσω διεξαγωγής δημοψηφίσματος απαιτείται πλειοψηφία 2/3 του αριθμού των Αντιπροσώπων του Ανώτατου Σοβιέτ που ορίζει το Σύνταγμα. Το δημοψήφισμα θα διεξαχθεί σύμφωνα με τον συνταγματικό νόμο και όχι νωρίτερα από την πάροδο δύο μηνών από την ημερομηνία λήψης της σχετικής απόφασης από το Ανώτατο Σοβιέτ της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

Άρθρο 105

Νόμος για συνταγματική αναθεώρηση εντός των ορίων της αρμοδιότητας του Ανώτατου Σοβιέτ της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα πρέπει να ψηφιστεί από τουλάχιστον τα δύο τρίτα των μελών του, ο αριθμός των οποίων καθορίζεται από το Σύνταγμα.

Άρθρο 106

Ο ψηφισθείς νόμος συνταγματικής αναθεώρησης θα υπογράφεται από τον Πρόεδρο της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας και θα δημοσιεύεται επίσημα εντός 7 ημερών. Αν ο νόμος δεν υπογραφεί από τον Πρόεδρο της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας και δεν δημοσιευθεί εντός της προαναφερθείσας περιόδου, ο νόμος αυτός θα τίθεται σε ισχύ κατόπιν της υπογραφής και της επίσημης δημοσίευσής του από τον Πρόεδρο του Ανώτατου Σοβιέτ της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

Οι νόμοι συνταγματικής αναθεώρησης θα τίθενται σε ισχύ τουλάχιστον ένα μήνα μετά την ημερομηνία ψήφισής τους.

ΕΝΟΤΗΤΑ V. ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 1

Η 24η Δεκεμβρίου 1995, κατά την οποία διεξήχθη Εθνικό δημοψήφισμα, αναγνωρίζεται ως σήμερα υιοθέτηση του Συντάγματος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

Άρθρο 2

Τα Δικαστήρια της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα απονέμουν δικαιοσύνη εντός των ορίων της δικαιοδοσίας τους, η οποία καθορίζεται στο παρόν Σύνταγμα.

Όταν το παρόν Σύνταγμα τεθεί σε εφαρμογή, οι δικαστές όλων των δικαστηρίων της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα διατηρήσουν τις αρμοδιότητές τους. Οι κενές θέσεις θα πληρωθούν κατά τον τρόπο που ορίζει το παρόν Σύνταγμα.

2. Οι εκλογές ειρηνοδικών θα προκηρυχθούν μετά την ψήφιση από το Ανώτατο Σοβιέτ νόμου

που θα αφορά τους ειρηνοδίκες. Οι εκλογές θα διεξαχθούν κατά τον τρόπο και την χρονική περίοδο που θα προσδιορίζεται στον νόμο.

Άρθρο 3

1. Οι νόμοι, συμπεριλαμβανομένων των συνταγματικών νόμων, στους οποίους γίνεται αναφορά στο Σύνταγμα της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα ευθυγραμμιστούν με το Σύνταγμα εντός ενός έτους από τη θέση του παρόντος νόμου σε ισχύ. Όλοι οι υπόλοιποι νόμοι και νομικές πράξεις θα ευθυγραμμιστούν με το Σύνταγμα της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας μέσα σε περίοδο δύο ετών από τη θέση του παρόντος νόμου σε ισχύ.

2. Οι νόμοι και οι λοιπές νομικές πράξεις που βρίσκονται σε ισχύ κατά τον χρόνο θέσης του παρόντος νόμου σε ισχύ, και ενώ βρίσκεται σε εκκρεμότητα η ευθυγράμμισή τους με το Σύνταγμα της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, θα εφαρμόζονται μόνο στον βαθμό και κατά το μέρος στο οποίο είναι σύμφωνοι με το Σύνταγμα της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

3. Οι νόμοι και οι λοιπές νομικές πράξεις της Σοβιετικής Ένωσης, τις Μολδαβικής ΣΣΔ και της ΣΣΔ Μολδάβας μπορούν να εφαρμοστούν στην επικράτεια της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας κατά το μέρος και στον βαθμό που δεν είναι ασύμφωνες με το Σύνταγμα και τους νόμους της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

Όταν εκπνεύσει η περίοδος δύο ετών από την θέση του παρόντος νόμου σε ισχύ, οι νόμοι και οι λοιπές νομικές πράξεις της Σοβιετικής Ένωσης, τις Μολδαβικής ΣΣΔ και της ΣΣΔ Μολδάβας θα καταστούν άκυρες και δεν θα είναι πλέον εφαρμοστέες στην επικράτεια της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

Άρθρο 4

1. Όταν τεθεί ο παρών νόμος σε ισχύ, οι λαϊκοί αντιπρόσωποι στο Ανώτατο Σοβιέτ της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα διατηρήσουν το νομικό καθεστώς τους και τις αρμοδιότητες και θα αποκτήσουν την ιδιότητα αντιπροσώπων στο Ανώτατο Σοβιέτ όπως ορίζεται στο Σύνταγμα της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας. Την ιδιότητα αυτή θα διατηρήσουν μέχρι την Έναρξη νέας περιόδου του Ανωτάτου Σοβιέτ της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

2. Η παρούσα δομή του Ανωτάτου Σοβιέτ της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας που απαρτίζεται από δύο κοινοβουλευτικά σώματα θα παραμείνει ενεργή μέχρι την εκλογή και την σύγκληση του νέου Ανωτάτου Σοβιέτ που θα λάβει χώρα μετά την ψήφιση του παρόντος νόμου.

3. Με την θέση του παρόντος νόμου σε ισχύ, οι Κανόνες και Κανονισμοί που ρυθμίζουν οργανωτικά θέματα της λειτουργίας του Ανωτάτου Σοβιέτ θα εφαρμόζονται κατά το μέρος και στον βαθμό που συνάδουν με το Σύνταγμα. Ο παρών τρόπος εισαγωγής, εξέτασης και

έγκρισης, νομοσχεδίων και κατάργησης και επανεξέτασης νόμων θα παραμείνει σε ισχύ (εντός του πλαισίου της παρούσης συγκεκριμένης δομής του Ανώτατου Σοβιέτ που απαρτίζεται από δύο κοινοβουλευτικά σώματα) κατά το μέρος και στον βαθμό που δεν είναι ασύμφωνος με τις διατάξεις του Συντάγματος.

Άρθρο 5

1. Με την θέση του παρόντος νόμου σε ισχύ, ο εν ενεργεία Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα διατηρήσει την εξουσία του και θα αποκτήσει δικαιώματα και καθήκοντα που ορίζονται από το Σύνταγμα, παραμένοντας στο αξίωμά του μέχρι την εκλογή νέου Προέδρου της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας με την διαδικασία που προβλέπει το Σύνταγμα Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

2. Όσοι ήδη κατέχουν θέσεις στα όργανα της εκτελεστικής εξουσίας πριν την θέση του παρόντος νόμου σε ισχύ, θα διατηρήσουν τις αρμοδιότητες τους, αποκτώντας τα δικαιώματα και τα καθήκοντα που ορίζει το Σύνταγμα. Η παύση των προαναφερθέντων προσώπων από τα αξιώματα που κατέχουν και ο διορισμός νέων αξιωματούχων μετά τη θέση του παρόντος νόμου σε ισχύ, θα γίνει κατά τον τρόπο που ορίζει το Σύνταγμα της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

3. Πριν τις 2 Σεπτεμβρίου 2002 Πρόεδρος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα μπορεί να εκλέγεται οποιοσδήποτε πολίτης της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας έχει το δικαίωμα του εκλέγειν, είναι 35 ετών και ήταν Πολίτης της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας κατά το έτος θεσμοθέτησης της ιδιότητας του πολίτη της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας. Μετά την προαναφερθείσα ημερομηνία, θα ενεργοποιηθούν οι διατάξεις της 2ης παραγράφου του Άρθρου 68 του παρόντος Συντάγματος.

Άρθρο 6

Με την θέση του παρόντος νόμου σε ισχύ, τα τοπικά Σοβιέτ των Λαϊκών Αντιπροσώπων και οι κρατικές διοικητικές υπηρεσίες θα αποκτήσουν το νομικό καθεστώς και θα υπόκεινται στην εφαρμογή των κανόνων και των διατάξεων που εμπεριέχονται στο Κεφάλαιο Δ΄ της Ενότητας III του Συντάγματος της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας.

Άρθρο 7

1. Όσο εκκρεμεί η ψήφιση νόμου σχετικού με το Συνταγματικό Δικαστήριο της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας, η σύνθεση του Συνταγματικού Δικαστηρίου θα είναι αυτή που προβλέπει ο νόμος και χωρίς να απαιτείται προς αυτό η έκδοση Προεδρικού Διατάγματος κατά τα Άρθρα 62 και 86 του παρόντος Συντάγματος.

2. Μέχρι να ψηφιστεί ο σχετικός νόμος, το Συνταγματικό Δικαστήριο της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας θα απονέμει δικαιοσύνη και θα ενεργεί σύμφωνα με το Σύνταγμα

της Υπερδνειστεριακής Μολδαβικής Δημοκρατίας και την νομοθεσία Πολιτικής Δικονομίας που ήδη βρίσκεται σε ισχύ.

Βιβλιογραφία

Bachmann, Sascha Dov και Prazauskas, Martinas, "The Status of Unrecognized Quasi-States and Their Responsibilities Under the Montevideo Convention", σε *The International Lawyer a Triannual Publication of the ABA/Section of International Law*, τόμος 52 τεύχος 3, 2019.

Berg, Eiki, "Parent States versus Secessionist Entities: Measuring Political Legitimacy in Cyprus, Moldova and Bosnia & Herzegovina", σε *Europe-Asia Studies*, τόμος 64, τεύχος 7, 2012.

Bolton, Grace και Visoka, Gezim, "Recognizing Kosovo's Independence: Remedial

Secession or Earned Sovereignty?” (Κείμενο No. 11/10, 2010), South East European Studies σε Οξφόρδη, 2010.

Borgen, Christopher J, “Imagining Sovereignty, Managing Secession: The Legal Geography of Eurasia’s “Frozen Conflicts””, σε Oregon Rev Intl L, τόμος 9, 2009.

Borgen, Christopher J, “The Language of Law and the Practice of Politics: Great Powers and the Rhetoric of Self-Determination in the Cases of Kosovo and South Ossetia”, σε Chicago J Intl L, τόμος 10, 2009.

Bowring, Bill, “Georgia, Russia and the Crisis of the Council of Europe: Inter-State Applications, Individual Complaints, and the Future of the Strasbourg Model of Human Rights Litigation” σε James Green and Christopher Waters (επιμέλεια), Conflict in the Caucasus: Implications for International Legal Order, Palgrave Macmillan, 2010.

Brasoveanu, Florica, Drept international public, τόμος Α’, Pro Universitaria, Βουκουρέστι, 2013.

Brownlie, Ian, Principles of public international law, 7η έκδοση, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2008.

Brownlie, Ian, “The Expansion of International Society: The Consequences for the Law of Nations”, σε Hedley Bull και Adam Watson (επιμέλεια), The Expansion of International Society, Clarendon Press, Οξφόρδη, 1984.

Buchanan, Allen, Secession: The Morality of Political Divorce, Westview Press, Boulder, 1991.

Buchheit, C., Secession: The Legitimacy of Self-Determination, Yale University Press, New Haven, 1978.

Caspersen, Nina, “From Kosovo to Karabakh: International Responses to De Facto States”, τόμος 56, τεύχος 1, Südosteuropa, 2008.

Cassese, Antonio, “Political Self-Determination: Old Concepts and New Developments” σε Antonio Cassese, επιμέλεια, UN Law/Fundamental Rights: Two Topics in International Law, Sijthoff & Noordhoff, Alphen aan den Rijn, 1979.

Cassese, Antonio, Self-Determination of Peoples: A Legal Reappraisal, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 1995.

Castellino, Joshua, International Law and Self-Determination—The Interplay of the Politics of Territorial Possession with Formulations of Post-Colonial 'National' Identity, Martinus Nijhoff Publishers, Χάγη / Βοστώνη / Λονδίνο, 2000.

Charnovitz, Steve, "Non Governmental Organizations and International Law", σε The American Journal of International Law, τόμος 100, τεύχος 2, 2006.

Coleman, Andrew, “Determining the Legitimacy of Claims for Self-Determination: A Role for the International Court of Justice and the Use of Preconditions”, σε St Antony’s Intl Rev, τόμος 6, σσ. 57 επ., 2010.

Cooper, Charles, "Essay on the Tenth Amendment: Reserved Powers of the States", διαθέσιμο σε <https://www.heritage.org/constitution/#!/amendments/10/essays/163/reserved-powers-of-the-states> (προσπελάστηκε 19/6/2020).

Crawford, James, “Recognition in International Law: An Introduction to the Paperback Edition 2013”, σε Lauterpacht, Hersch, Recognition in International Law, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 2013.

Crawford, James, The Creation of States in International Law, 2η έκδοση, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2006.

Crawford, James, “The Criteria for Statehood in International Law”, σε British Year Book of International Law, τόμος 48, τεύχος 1, 1977.

Dallin, Alexander, "Romanization", Odessa, 1941–1944: A Case Study of Soviet Territory Under Foreign Rule, Center for Romanian Studies, Λονδίνο, 1957.

Davies, Norman, God’s Playground. A History of Poland. The Origins to 1795, τόμος Α’ (αναθεωρημένη έκδοση), Oxford University Press, Οξφόρδη, 2005.

Devyatkov, Andrey, “Russian Policy Toward Transnistria: Between Multilateralism and Marginalization”, σε Problems of Post-Communism, τόμος 59, τεύχος 3, 2012.

Dima, Nicolas, History of Moldova, Columbia University Press, Νέα Υόρκη, 1991.

Dixon, M., McCorquodale, R. και Williams, S., Cases and Materials on International Law

(6η έκδοση), Oxford University Press, Οξφόρδη, 2016.

Dugard, John και Raič, David, "The Role of Recognition in the Law and Practice of Secession", σε Marcelo G Kohen, επιμέλεια, *Secession: International Law Perspectives*, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 2006.

Dumienski, Zbigniew, "Microstates as Modern Protected States: Towards a New Definition of Micro-Statehood", Paper του Κέντρου Σπουδών για τα Μικρά Κράτη, Πανεπιστήμιο του Αουκλαντ, 2014.

Eagles, Jonathan, *Stephen the Great and Balkan Nationalism: Moldova and Eastern European History*, I.B. Tauris, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, 2014.

Evans, Malcolm D., *International Law*, 2η έκδοση, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2016.

Fleiner-Gerster, Thomas και Meyer, Michael A., "New Developments in Humanitarian Law: A Challenge to the Concept of Sovereignty", σε *International and Comparative Law Quarterly*, τόμος 34, τεύχος 2, Απρίλιος 1985.

Florea, Adrian, "Rebel governance in de facto states" σε *European Journal of International Relations*, SAGE Publishing, Μάιος 2020.

Franck, Thomas M κ.ά., "The Territorial Integrity of Québec in the Event of the Attainment of Sovereignty" σε Anne F Bayefsky, επιμέλεια, *Self-Determination in International Law: Québec and Lessons Learned*, Kluwer Law International, Καίμπριτζ, 2000.

Frederic William, "Moral Personality and Legal Personality 1" σε H.A.L. Fisher (επιμέλεια), *The Collected Papers of Frederic William Maitland*, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 1911.

Frieser, Karl-Heinz, *The Eastern Front, 1943-1944: The War in the East and on the Neighbouring Fronts*, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2017.

Gaba, Jeffery, "John Locke and the Meaning of the Takings Clause", σε *Missouri Law Review*, τόμος 72, τεύχος 2, 2010.

Gaskin, J. C. A "Εισαγωγή" σε *Human Nature and De Corpore Politico*, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2008.

Gilbert, Geoff και Sandoval, Clara, "Cross-border conflict and international law", σε *Accord*, τεύχος 22, Ιανουάριος 2011.

Graham, Lorie M., "Self-Determination for Indigenous Peoples After Kosovo: Translating Self-Determination "Into Practice" και "Into Peace"", σε *ILSA J Intl & Comp L*, τόμος 6, 1999.

Grant, Thomas D., *The recognition of states: law and practice in debate and evolution*, Praeger, Westport Κονέκτικατ, 1999.

Grenoble, L.A., *Language policy in the Soviet Union*, Springer Science & Business Media, Βερολίνο και Χαϊδελβέργη, 2003.

Hammer, Leonard M., *A Faulcaldian Approach to International Law: Descriptive Thoughts for Normative Issues*, Ashgate Publishing Limited, Farnham, 2007.

Hannum, Hurst, *Autonomy, Sovereignty and Self-Determination: The Accomodation of Conflicting Rights*, University of Philadelphia Press, Φιλαδέλφια, 1990.

Hay, Colin και Lister, Michael, και Marsh, David, *The State: Theories and Issues*, Macmillan Education, Λονδίνο, 2005.

Hegel, Georg Wilhelm Friedrich, *Elements of the Philosophy o Right*, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2000.

Hensel, Paul R., Michael E. Allison και Ahmed Khanani, "Territorial Integrity Treaties, Uti Possidetis, and Armed Conflict over Territory", παρουσιάστηκε σε Συνέδριο στο Shambaugh με θέμα "Building Synergies: Institutions and Cooperation in World Politics", Πανεπιστήμιο της Αιόβα , 13 Οκτωβρίου 2006.

Hertslet, Edward, "GENERAL TREATY between Great Britain, Austria, France, Prussia, Russia, Sardinia and Turkey, signed at Paris on 30th March 1856 (Translation)" σε *The Map of Europe by Treaty; which have taken place since the general peace of 1814. With numerous maps and notes*, τόμος Β', Butterworth, Λονδίνο, 1875.

Heywood, Andrew, *Politics (Palgrave Foundations Series)*, 4η έκδοση, Palgrave Macmillan, Λονδίνο, 2013.

Higgins, Rosalyn, "International Law and Civil Conflict", σε Luard Evan (επιμέλεια), *The*

- International Regulation of Civil Wars, New York University Press, Νέα Υόρκη, 1972
- Hinton, R.**, Review-article, Cambridge Historical Journal, τόμος 12, τεύχος 1, 1956.
- Hoppit, Julian**, “The Nation, the State, and the First Industrial Revolution”, σε Journal of British Studies, τόμος 50, τεύχος 2, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, Απρίλιος 2011.
- Jacovides, Andreas J.**, “Cyprus - The International Law Dimension”, σε American University Journal of International Law and Policy, τ. 10, καλοκαίρι 1995.
- James, Alan**, Sovereign Statehood, Allen & Unwin., Λονδίνο, 1986.
- Johansson, Andreas**, “The Transnistrian Conflict after the 2005 Moldovan Parliamentary Elections”, σε Journal of Communist Studies and Transition Politics, τόμος 22, τεύχος 4, 2006.
- Kalevi Jaako Holsti**, Taming the Sovereigns: Institutional Change in International Politics, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 2004.
- Kelsen, Hans**, Principles of International Law, The Lawbook Exchange, Ltd., Κλαρκ, Νέα Ιερσέη, 2003.
- King, Charles**, The Moldovans: Romania, Russia, and the Politics of Culture, Hoover Institution Press, Στάντφορντ, Καλιφόρνια, 2000.
- Kissinger, Henry**, Diplomacia, All Publishing House, Βουκουρέστι, 2010.
- Klepper, Nicolae**, Romania: An Illustrated History, Hippocrene Books, Νέα Υόρκη, 2002.
- Kohen, Marcelo G.**, “Introduction” σε Marcelo G Kohen, επιμέλεια, Secession: International Law Perspectives, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 2006.
- Kolstø, Pål**, “The Sustainability and Future of Unrecognized Quasi-States”, σε Journal of Peace Research, τόμος 43, τεύχος 6, 2006.
- Kolstø, Pål and Andrei Malgin**, “The Transnistrian Republic: A Case of Politicized Regionalism”, Nationalities Papers, τόμος 26, τεύχος 1, 1998.
- Kosienkowski, Marcin**, Continuity and Change in Transnistria’s Foreign Policy after the 2011 Presidential Elections, The Catholic University of Lublin Publishing House, Λιούμπλιν, 2012.
- Lauterpacht, Hersch**, Recognition in International Law, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 1947.
- Li, Victor H.**, “The Law of Non-Recognition: The Case of Taiwan”, σε Northwestern Journal of International Law and Business, τόμος 1, τεύχος 1, Άνοιξη 1979.
- Magocsi, Paul R.**, A History of Ukraine, University of Toronto Press, Τορόντο, 1996.
- Malanczuk, Peter**, Akehurst’s Modern Introduction to International Law, 7η έκδοση, Rougelte, Άμπινγκτον, 1997.
- Manzano Baena, Laura**, "Negotiating Sovereignty: the Peace Treaty of Münster, 1648", History of Political Thought, τόμος 28, τεύχος 4, 2007.
- Marek, Krystyna**, Identity and Continuity in Public International Law, Librairie Droz, Γενεύη, 1968.
- Murphy, A., Stoica, A.**, “Sovereignty: Constitutional and Historical Aspects”, σε Bulletin of the Transilvania University of Brasov. Series VII: Social Sciences, Law, τόμος 8, τεύχος 2, 2015.
- Munteanu, Angela, Munteanu, Igor**, "Transnistria: a paradise for vested interests", σε SEER-South-East Europe Review for Labour, τόμος 10, τεύχος 6, 2008.
- Oppenheim, Lassa**, International Law, Sir Arnold D. McNair (επιμέλεια), 4η έκδοση, 1928.
- Oppenheim, Lassa και Lawrence, Francis**, International Law, Τόμος Α’ Ειρήνη, 9η έκδοση, Robert Jennings και Arthur Watts KCMG QC, 2008.
- Pacher, Andreas**, Transnistria’s Order of Friendship: Legitimacy Through Diplomatic Practice, σε Europe-Asia Studies, τόμος 72, τεύχος 3, Μάρτιος 2020.
- Panici, Andrei**, "Romanian Nationalism in the Republic of Moldova", American University in Bulgaria, Μπλαγκόεβγκραντ, Βουλγαρία, 2002.
- Patrick, S.**, "'Failed' States and Global Security: Empirical Questions and Policy Dilemmas" σε International Studies Review, τόμος 9, τεύχος 4, 2007.
- Pegg, Scott**, International Society and the De Facto State, Routledge, Άμπινγκτον του Τάμεση, 2019.
- Pellet, Alain**, “The Opinions of the Badinter Arbitration Committee: A Second Breath for the

- Self-Determination of Peoples”, σε *The European Journal of International Law*, τόμος 3, τεύχος 1, 1992.
- Peterson, M.J.**, “Political Use of Recognition: The Influence of the International System”, *World Politics XXXIV*, Απρίλιος 1982.
- Pierson, Christopher**, *The Modern State*, 3η έκδοση, Routledge, Abingdon-on-Thames, 2011.
- Prothero, GW**, επιμέλεια, *Bessarabia, Peace handbooks*, H.M. Stationery Office, Λονδίνο, 1920.
- Protsyk, Oleh**, “Secession and hybrid regime politics in Transnistria”, σε *Communist and Post-Communist Studies*, τόμος 45, τεύχη 1-2, 2012.
- Rădvan, Laurențiu**, *At Europe's Borders: Medieval Towns in the Romanian Principalities*, Brill, Λέιντεν, 2010.
- Raič, David**, *Statehood and the Law of Self-Determination, Developments in International Law*, τ. 43, Kluwer Law International, Χάγη, 2002.
- Randolph, R. Sean**, “The Status of Agreements Between the American Institute in Taiwan and the Coordination Council for North American Affairs”, 15 *Int'l L* 249, 1981.
- Reisman, W. Michael και Suzuki, Eisuke**, “Recognition and Social Change in International Law: A Ploloque for Decisionmaking”, σε Reisman, W. Michael και Weston, Burns H. (επιμέλεια), *Toward World Order and Human DignityQ Essays in Honor of Myres S. McDougal*, The Free Press, Νέα Υόρκη, 1976.
- Roper, Steven D.**, “Federalization and Constitution-Making as an Instrument of Conflict Resolution”, σε *Demokratizatsiya*, τόμος 12, τεύχος 4, 2004.
- Rose, P. L.**, “Bodin's Universe and Its Paradoxes: Some Problems in the Intellectual Biography of Jean Bodin,” σ.σ. 266–288 σε E. I. Kouri και Tom Scott (επιμέλεια), *Politics and Society in Reformation Europe*, Macmillan, Λονδίνο, 1987.
- Rumble, Wilfred E.**, *The Thought of John Austin: Jurisprudence, Colonial Reform, and the British Constitution*, Athlone Press, Λονδίνο, 1985.
- Shaw, Malcolm Nathan**, *International Law*, 5η έκδοση, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 2003.
- Bayles, Michael D., *Principles of Legislation: The Uses of Political Authority*, Wayne State University Press, Νητρώντ, 1978.
- Shearer, I. A.**, *Starke's International Law*, 11η έκδοση, Butterworth and Co, Λονδίνο, 1994.
- Schönherr, Markus**, “Russification and Ethnic Consciousness of Romanians in Bessarabia (1812 to 1991)”, ερευνητικό κείμενο για “Ethnicity and Subcultures in East-Central Europe”, International Studies Center - Budapest University of Economics, Βουδαπέστη, σ. 14, διαθέσιμο σε <http://ewwg.vlamynck.eu/cst/cst-mold/bessara.html> (προσπελάστηκε 28/4/2020).
- Sicker, Martin**, *The Islamic World in Decline: From the Treaty of Karlowitz to the Disintegration of the Ottoman Empire*, Praeger Publishers, Σάντα Μπάρμπαρα, Καλιφόρνια, 2001.
- Solchanyk, Roman**, “The Politics of State Building: Centre-Periphery Relations in Post-Soviet Ukraine”, σε *Europe-Asia Studies*, τόμος 46, τεύχος 1, 1994.
- Stahel, David**, *Joining Hitler's Crusade*, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 2017.
- Sterio, Milena**, “On the Right to External Self-Determination: “Selfistans”, Secession, and the Great Powers’ Rule”, σε 19 *Minn J Intl L*, 2010.
- Stuchtey, Benedikt**, επιμέλεια, *Colonialism and Imperialism, 1450–1950*, European History Online, Ινστιτούτο Ευρωπαϊκής Ιστορίας, Μαγνεντία, 2011.
- Summers, James**, *Peoples and International Law*, 2η έκδοση, Martti Koskenniemi, επιμέλεια, The Erik Castrén Institute Monographs on International Law and Human Rights, τ. 17, Brill Nijhoff, Λάιντεν, 2014.
- Tomuschat, Christian**, “Secession and Self-Determination”, σε Marcelo G Kohen, επιμέλεια, *Secession: International Law Perspectives*, Cambridge University Press, Καίμπριτζ, 2006.
- Trenin, Dmitri**, “The Independence of Kosovo and its Implications”, σε *European Security Forum Readings in European SSecurity*, τ. 5, 2009.

- Treptow, Kurt W., Popa, Marcel**, Historical Dictionary of Romania, Scarecrow Press, Λάνχαμ, Μαίρυλαντ, 1996.
- Turmanidze, Sergo**, Status of the De Facto State in Public International Law: A Legal Appraisal of the Principle of Effectiveness, διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο του Αμβούργου, Αμβούργο 2010.
- Van den Driest, Simone F**, Remedial Secession: A Right to External Self-Determination as a Remedy to Serious Injustices? Intersentia, Καίημπριτζ, 2013.
- Vidmar, Jure**, “Remedial Secession in International Law: Theory and (Lack of) Practice”, σε St Antony’s Intl Rev, τόμος 6, τεύχος 1, 2010.
- Wampach, Christophe**, The Vienna Congress and the Transformation of International Law, Institut für Deutsche und Rheinische Rechtsgeschichte, Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität Bonn, Βόννη, 2015.
- Weber, M.**, Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology, University of California Press, Μπέρκλεϋ, 1978
- Weis, Paul**, Nationality and Statelessness in International Law, Sijthoff & Noordhoff, 1979.
- Weller, Marc**, “Settling Self-Determination Conflicts: Recent Developments”, σε Eur J Intl L τόμος 20, τεύχος 1, 2009.
- Welsh, Jennifer**, “Introduction” σε Jennifer Welsh, επιμέλεια, Humanitarian Intervention and International Relations, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2004.
- Williams, C**, Hobbes and international relations: a reconsideration, International Organization τόμος 50, τεύχος 2, 1996.
- Wilson, Heather A.**, International Law and the Use of Force by National Liberation Movements, Clarendon Press, Gloucestershire, 1990.
- Wilson, Woodrow**, “The Fourteen Points Speech” σε Ray Stannard Baker και William E Dodd, επιμέλεια, The Public Papers of Woodrow Wilson: Authorized Edition, τόμος 1, Harper & Brothers, Νέα Υόρκη, 1927.
- Wolff, Stefan**, What kind of settlement for the Transnistria Conflict? Options and Guarantees, διαθέσιμο σε <http://www.stefanwolff.com/files/What%20kind%20of%20settlement%20for%20the%20Transnistria%20Conflict.pdf> (προσεπλάστηκε 30/6/2020).
- Zagorin, Perez**, Hobbes and the Law of Nature, Princeton University Press, Πρίνστον, 2009.